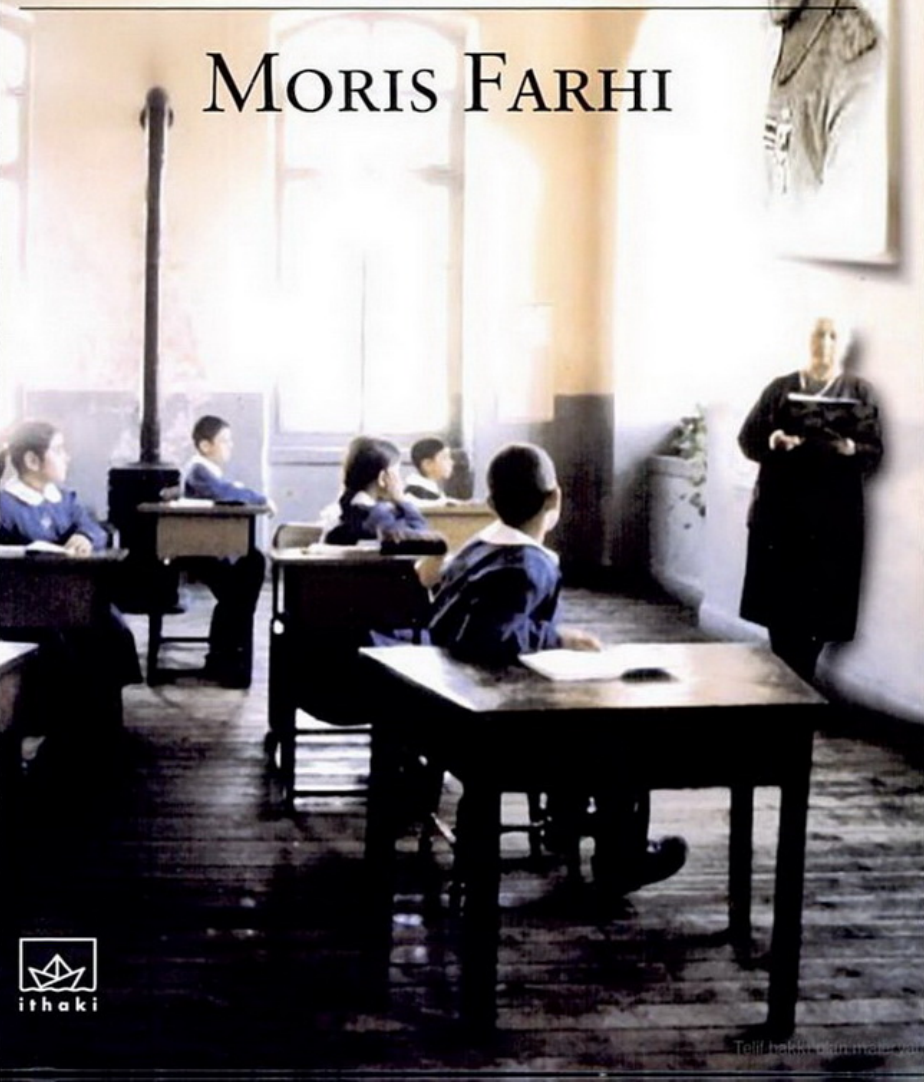
İTHAKİ > ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

GENÇ TÜRK

MORIS FARHI

ithaki

Moris Farhi

5 Temmuz 1935'te Ankara'da doğdu. İstanbul Amerikan Koleji'nden 1954'te mezun oldu. Öğrenimine İngiltere'de devam etti. Kraliyet Akademisi Dramatik Sanatlar bölümünden 1956'da mezun oldu mezuniyetinin ardından İngiltere'ye yerleşti. 1964'te İngiliz vatandaşlığına geçti.

1960'lı yıllarda yazmaya başladı.

1969'da From the Ashes of Thebes adlı oyunu, modern bir Yunan tragedyası, Mercury Theatre'da sahnelendi. 1960-1983 yılları arasında, BBC ve ITV kanalları için pek çok senaryo yazdı. 1972'de, ilk romanı, *The Pleasure of Your Death*, Constable Yayınevi tarafından yayımlandı. İkinci romanı, *The Last of Days*'in yayımlanmasının ardından (1989), televizyon için çalışmayı bırakıp tüm zamanını yazmaya ayırdı. 1989'da, üçüncü romanı *Journey Through the Wilderness* (Yabanda Yolculuk) Macmillan Yayınevi'nce yayımlandı. Bu romanıyla Wingate Ödülü'nde ikinciliği elde etti. 1999'da, *Children of the Rainbow* (Gökkuşağının Çocukları), 2004'te ise *Young Turk* (Genç Türk) yayımlandı. *Young Turk* isimli romanı uluslararası IMPAC ödülüne ve Amerikan Kütüphaneler Birliği 'Sophie Brody' ödülüne aday gösterildi. Farhi, romanlarının yanı sıra pek çok kısa öykü ve şiir de yazmıştır.

1970'lerin ortalarında PEN'e üye oldu ve 1988'de Cezaevindeki Yazarlar Komitesi'ne girdi. 1994-97 arasında komitenin başkanlığını yürüttü. Ağustos 1997'deki PEN Kongresi'nde Uluslararası PEN, Cezaevindeki Yazarlar Komitesi başkanlığına seçildi. Bu görevi Mayıs 2000'e dek sürdürdü. İngilizce, Türkçe, Fransızca olmak üzere üç dil bilen Farhi'nin romanları Arapça, Hollandaca, Fransızca, Almanca, Yunanca, İbranice, İtalyanca, Lehçe, Romence ve Türkçeye çevrilmiştir. Hem Kraliyet Edebiyat Topluluğu hem de Kraliyet Coğrafya Topluluğu üyesidir. Kasım 2001'de Uluslararası PEN Başkan Yardımcılığı'na seçildi.

Eşi Nina Farhi'yle birlikte, halen Londra'da yaşamaktadır.

İthaki Yayınları - 394
Edebiyat - 315
ISBN 975-273-165-1

Moris Farhi
Genç Türk
Özgün Adı: *Young Turk*

Çeviren: Niran Elçi
Yayına Hazırlayan: Ahmet Öz

© Moris Farhi, 2004
© İthaki, Ekim 2005, İstanbul
Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Sanat Yönetmeni: İbrahim Çeşmecioğlu
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan - Cemile Öz
Kapak ve İç Baskı: İdil Matbaacılık
(Penguen Kitap Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.)
Cilt: Yıldız Mücellit

İthaki Yayınları
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
www.ithaki.com.tr
e-posta: ithaki@ithaki.com.tr

Dağıtım:
Çatalçeşme Sok. Yavuz Han No: 26 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 512 76 00 Faks: (0212) 519 56 56
e-posta: ithakidagitim@ithaki.com.tr

GENÇ TÜRK

Moris Farhi

Çeviren: Niran Elçi

Karşılaşmamızdan önce de benimle olan
NINA İÇİN

Anthony Master (14 Aralık 1940 - 4 Nisan 2003)
Tomasz Mirkowicz (9 Temmuz 1953 - 7 Mayıs 2003)
Anısına...

TEŞEKKÜR

Verdikleri sevgi için aileme teşekkür ederim: Ceki, Viviane, Deborah, Yael Farhi; Marcelle Farhi; Nicole Farhi; Rachel Sievers ve Hamish MacGillivray; Eric, Danièle, Sara, Natlerhaniel Gould; Phil, Rachel, Samuel, Joshua, Kezia, Joseph Gould; Jessica Gould; Emmanuel, Yael & Noam Gould; Guy ve Rebecca Granot; Silvio (Jacques) Hull.

Gizemlere dair görüşlerinden hâlâ beslendiğim Barry Proner'a teşekkür ederim.

Bana yol gösterdikleri için dostlarıma ve akıl hocalarıma teşekkür ederim: Ian Davidson; Peter Day; Anthony Dinner; Tamar Fox; Mai Ghoussoub; Saime Göksu-Timms; Robin Lloyd-Jones; David Mayall; Christopher New; Saliha Paker; Maureen Rissik; Bernice Rubens; Anthony Rudolph; Hazem Saghie; Evelyn Toynton; Vedat Türkali; Enis Üser.

Sarsılmaz destekleri için ruh kardeşlerime teşekkür ederim: Tricia Barnett; Selim ve Nadia Baruh; Erol, Eti, David Baruh; Anthea Davidson; Rio, Karen ve Liam Fanning; Kağan, Yaprak ve Temmuz Güner; Jennifer Kavanagh; Michael ve Diana Lazarus; Julian ve Karen Lewis; Robina Masters; Asher ve Elizabeth Mayer; Faith Miles; Richard ve Ceinwen Morgan; Christa New; Adem ve Pırıl Öner; Kerim Paker; Lucy Popescu; Paul ve Gabriele Preston; Nick, Maggie ve Rosa Rankin; Paula Rego; Christopher ve Bridget Robbie; Hazel Robinson; Elon Salmon; Nick, Jeanine, Isabella ve William Sawyer; Edward Timms; Diana Tyler; Paul ve Cindy Williams.

Sağladıkları dayanışma için uzak ülkelerdeki alter ego'larıma teşekkür ederim: Ergun ve Rengin Avunduk; Attila Çelikiz; Ayşem Çelikiz; José Çiprut; Rajko Djuric; Ahmad Ebrahimi; Bensiyon Eskenazi; Agop ve Brigitte Hacikyan; Bracha Hadar; Ziv Lewis; Bill ve Sue Mansill; Julita Mirkowicz; Barış Pirhasan; Donné Raffat; Ilan Stavans; Martin Tucker; Deniz Türkali; Andrew Graham-Yooll.

Bana besledikleri inanç için yeni yoldaşlarıma teşekkür ederim: Petra Eggers; Nina Kossman; Semra Eren-Nijar, Indirjit ve Ilayda Nijar; Zbigniew ve Maria Kanski; Sharon Olinka; Ros Schwartz; Osman Streater; Ateş Wise; Jessica Woollard.

Adanmışlıkları içim Saqi Books'taki koruyucu meleklerime teşekkür ederim: Mitch Albert; Sarah al-Hamad; André ve Salwa Gaspard; Jana Gough; Anna Wilson.

İÇİNDEKİLER

1. Rıfat: Başlangıçta 11
2. Musa: Cennette Mercimekler 41
3. Robbie: İki Şehrin Hikayesi 66
4. Selma: Yarı-Türk 103
5. Bilal: Gök Mavi Maymun 143
6. Yusuf: Meyvesi O kadar Tatlıdır ki 179
7. Havva: Güreşen Adam 211
8. Mustafa: Gül Reçeli 255
9. Attila: Aynı Harabeden Çatlak Kapılar 289
10. Zeki: Bir Yazar Öldürüldüğünde 325
11. Aslan: Madam Ruj 359
12. Davut: Geri Dönen Gitmiş Sayılmaz 391
13. Âşık Ahmet: Su Gibi Git, Su Gibi Dön 417

1
RIFAT
BAŞLANGIÇTA

Başlangıçta Ölüm vardır.

Tüm yaratıklar doğumda bir araya gelir. Havyanlar bu karşılaşmayı asla unutmaz. Onunla her gün defalarca, çekişe çekişe pazarlık etsek de, biz insanlar, pek az istisnayla, her seferinde unuturuz onu. Bu alışveriş, tahmin edeceğimiz gibi beyinle ya da yürekle yapılmaz; cinsel organlarla yapılır. Bacaklarımızın arasında hissettiğimiz ürperti her zaman cinsel arzulardan ya da korkudan kaynaklanmaz. Daha çok, Takırdayan İskelet ile yaptığımız pazarlıkları belgeler.

Gerçeğin ta kendisidir bunlar. Simurg Mahmut aynen öyle der. Adını aldığı, bir yağmur bulutu kadar iri ve siyah Simurg kuşuna benzeyen, bir sirk masalcısı olan Türkmendir o. Ve masallarını dört yerine iki telli bir kemençe eşliğinde anlatsa da, diğer dünyalardan geldiğini sandığınız sesler çıkartır ondan. Binbir hikayeyle, insanoğlunun tarihi hakkında söylediği şarkıları dinleyenler, onun, kendisinin de ifade ettiği gibi, bu dünyada gerçeği söyleyen tek kişi olduğunu doğrularlar.

Bazen Ölüm ile avı arasındaki ilişki şiddetlenir. Büyük İskender Olympias rahminden çıkarken Ölüm'ün onu beklediğini görünce hemen kılıcını çekmiş, Ölüm'ün üzerine atılmıştır. Ölüm canını zor kurtarmıştır. Ve sonra otuz üç sene boyunca İskender'in yanına yanaşmaya cesaret edememiştir; ta ki Babilli bir sivrisineği, asil kralı zehirlemesi için kandırana kadar.

Simurg Mahmut der ki, bu hikayenin en olağanüstü ve en sık gözden kaçırılan tarafı –Nizamî, İskender'e düzdüğü methiyede, *İskendername*'de bile gözden kaçırmıştır onu– yeni doğmuş bir bebeğin Ölüm'e saldırma cesaretine sahip olması değildir. Bu tür nitelikleri ilahi kahramanlardan her zaman beklemez miyiz zaten? Asıl dikkate değer olan, her nesilde Tozun Bekçisi'ni algılayabilen pek çok sıradan birey çıkmasıdır. Yedi gözlü, yedi beyinli o ölüm kahinleri, Ölüm'ün kurbanlarını kurtaracak yürekliliğe sahip o insanlar –Herkül, Atatürk, Churchill gibiler– Pir olarak bilinir.

(Bir ayrıntı: Hepimizin bildiği gibi Ölüm, Allah'ın temsilcilerindendir. Ama, Allah'ın diğer hizmetkarlarının aksine, o aynı zamanda bir ifrittir. Bu yüzden, ne zaman fırsat yakalasa, ömürlerini doldurmuş, artık daha iyi bir aleme gitmeye ihtiyaç duyan ruhları toparlamak yerine, ölmeyi hakeden ahlaksızları seçmek yerine, gençleri, iyileri, yeteneklileri, hattâ bütün ırkları pençesine alır. Genellikle, Bizzat Allah'ın içtenlikle sevdiği kişileri, daha zamanları dolmadan alır. Bunu yaparak O'nu küçük düşürür. Ve bu, her tür günahın ötesinde bir günahtır. Hangi bahçe bitkilerinin yok olmasına izin verir ki? *Afedersin, Efendi, bugün güllerin hepsi öldü; özürlerimi sunarım, Hanımım, yarın lalelerin soyu tükenecek; heyhat, Ağam, leylaklar dün yok oldu!* Doğal olarak, Allah'ın işe karış-

ması gerekir. Bu yüzden, Pir'i yaratır.)

Dediğim gibi, Simurg Mahmut her tür gerçeği bilir. Böylece o, Pirler hakkında bildiklerini söylerken, ben komşumuz Gül de Taranto'nun o Pirlerden biri olduğunu anladım.

* * *

On üçüne yaklaşan Gül benden dört yaş büyüktü. Mahalle çetemizin başını çeken, Gül'ün kardeşi Naim benimle yaşıttı. Hem Gül, hem de ben, "farklı türden" olduğumuzdan, bu çeteye alınmıyorduk. Gül'ün alınmamasının sebebi yalnızca kız olması değildi, aynı zamanda, artık yetişkin sayılırdı –âdet görmeye başlamıştı. Daha da affedilmez olanı, ismini aldığı narin çiçeğin aksine, Gül'ün tam bir Erkek Fatma olmasıydı: "Ateşsiz Gül Olmaz" şarkısı onun için bestelenmişti herhalde. Boks dahil her sporda, mahalledeki bütün yeniyetmeleri alt ederdi. Beden eğitimi öğretmeni, aklına koyarsa, bir sonraki sene Berlin'de yapılacak Olimpiyatlara katılabileceğine inanıyordu. Ben ise şişmandım –ikinci kez difteriye yakalandığım zaman neredeyse ölecektim ve beni güçlendirmek isteyen annem, tıpkı bir kaz gibi, zorla beslemişti beni. Şişman çocuklar asla çeteye dahil edilmezler.

Simurg Mahmut'un diyeceği gibi: uyum gösteremeyenler de yaşamalı. Böylece, Gül ve ben her şeyi birlikte yapmaya başladık.

Her şey sünnet olduğum gün başladı.

Beyaz sünnet kıyafetim ve şapkam içinde odamda oturmuş, yaklaşan kesim işleminin korkusu ile mücadele etmeye çalışıyor, bir yandan da, Simurg Mahmut'un deyişiyle, "cennet anahtarıma" düzenlenecek bu saldırıdan canlı kurtulup kurtulamayacağımı merak ediyordum.

Aniden bana şans dilemek için Gül'ün –beklediğim gibi Naim'in değil– içeri daldığını görerek şaşırdım. Kısa bir hoşbeşten sonra, son derece ciddi bir şekilde, kılıfını hâlâ koruyan organımı gösterip göstermeyeceğimi sordu. Karşılığında o da kendi gizemli yarığını gösterecekti –erkek kardeşi Naim, ailesinin bazı üyeleri ve Naim'in yardakçısı Bilal dışında kimsenin görmediği bir manzara. Benim "şeyimi" Naim ve Bilal'inkilerle karşılaştırmak istiyordu, çünkü onlarınki, Yahudi gelenekleri uyarınca, doğumlarından sekiz gün sonra sünnet edilmişti.

Doğal olarak, hevesle kabul ettim –böylece Simurg Mahmut'un, vajinanın tarihteki tüm tiranların yaptığından daha fazla erkeği köle ettiği uyarısını dikkate almayarak akıllılık etmiş oldum, sanırım.

Böylece, sünnet elbisemi kaldırdım; o da donunu indirdi.

Tereddütle, yüreğim güm güm atarak, onun yarığını inceledim, hattâ ona dokundum.

O da beni kayıtsızlıkla, sanki ben tıbbi bir numuneymişim gibi süzdü. (Gül bir kez hemşire olan anneme, büyüdüğünde doktor olacağını söylemişti.) "Sünnetli aletlerin sünnetsiz aletlerden daha üstün olduğunu söylüyorlar. Bu yüzden, Hıristiyan kadınlar her zaman dezavantajlı oluyormuş. Bu doğru mu?"

Biliyormuş gibi yaptım. "Kesinlikle doğru."

Penisimi titizlikle inceledi. "Sünnetli olanlar kadar iyi görünmüyor."

"İyi görünecek. Bu günden sonra."

"Ama Naim'inkinden daha büyük. Bilal'inkinden de."

Moralim yerine geldi. Şişman olabilirdim, çeteye alınmıyor olabilirdim, ama organım daha büyüktü. Bizim yaşımız-

da bile, erkek dünyasında, bu önemli biri olduğum anlamına geliyordu. "Ah, evet..."

"Sen Müslüman, onlar Yahudi olduğundan mı?"

"Belki..."

"Ama senin gerçek Müslüman olmadığını duydum."

"Ben gerçek bir Müslümanım."

"Sen Dönme değil misin?"

Dönme sözcüğü, onyedinci yüzyılda kendini beklenen mesih ilan eden Yahudi bilgesi Sabetay Sevi'nin takipçilerine denir. Sevi, Avcı Sultan 4. Mehmet tarafından, huzursuzluk yarattığı için tutuklattırılmış, sonra alemin en iyi okçularının önünde canlı kalarak mesih olduğunu kanıtlaması istenmiştir. Sevi akıllılık ederek bu sınavdan geçmeyi reddetmiş, hemen İslama dönmüştür. Bu dönüşü, Sevi'nin mesihlik kehanetini yerine getirmesi olarak yorumlayan takipçileri de kitleler halinde Müslüman olmuştur. Bununla beraber, takip eden yüzyıllar içinde, kendi inançlarına sadık kalmış, Yahudi âdetlerini gizli gizli sürdürmüşlerdir.

"Kim diyor?"

"Aileni tanıyan herkes."

"Ellerinde kanıt yok..."

"İkiyle ikiyi topluyorlar..."

"Yani?"

"Bir sürü Yahudi arkadaşın var. Akrabalarının çoğu Yahudi tatillerinde buradan ayrılıyorlar. Ve babaannenle deden Yahudileri durmaksızın eleştiriyor –Yahudiliklerini saklamak için Dönmeler yapar bunu."

Kızardım. Gül haklıydı. Babaannem ve dedem, özellikle de babaannem Yahudilere karşı o kadar hoşgörüsüz görünüyordu ki, insanlar onları anti-semitik olmakla suçluyordu.

Gerçekten de Roş Haşanah ve Yom Kipur'da bilinmeyen bir yere giden gizli Yahudilerdi onlar. Ve Yahudiliklerine dair en ufak ipucunu, özellikle de İbranice kitaplarını, benimki dahil bütün gözlerden titizlikle saklıyorlardı.

Ama annemle babam öyle değildi. Onlar gerçekten dönmeydi –tamamen Müslüman. İnsanlar dindarca isimlerinden de anlayabilirdi: babam, Kenan (ayrılmış) ve annem Mukaddes (kutsal).

"Eh, yanılıyorlar. Köklerimiz Dönme olabilir, ama biz gerçek Müslümanlarız."

Gül omuzlarını silkti ve güldü. "Fark etmez gerçi. Atatürk hepimizin eşit olduğunu söylüyor."

"Evet."

Vajinasına işaret etti. "Yeterince gördün mü?"

"Hayır..."

Donunu çekti. "Evet, gördün!"

Hüzünle kıyafetimin eteğini indirdim. Ona âşık olduğumu fark ettim. Ve birbirimizin cinsel organlarını gördüğümüze göre, evlenmiş sayılacağımızı düşündüm –eh, gayri resmi olarak. Hemen kıskançlığa kapıldım. "Neden kendini Bilal'e teşhir ettin?"

Gül güldü. "Çünkü onu seviyorum."

"Bu, artık beni de sevdiğin anlamına mı geliyor?"

"Sen çok küçüksün."

"Bilal de öyle."

"O Yahudi."

Ben de Yahudi olmayı diledim. "Şişman olduğum için mi?"

Başını iki yana salladı. "Hayır. Yalnızca çok küçük olduğun için. Gitsem iyi olacak. İyi şanslar."

"Sağol."

Kapıda bana bir öpücük yolladı. "Yahudi olsan şimdi gülüyor olurdun. O işi çoktan yapmış olurlardı."

Bu beni sinirlendirdi. İtiraz etmek istedim. Ama o gitmişti bile.

Bu yüzden ona mektup yazarak bir Müslüman için sünnetin neden bu kadar önemli olduğunu açıkladım. Bir erkek çocuğunun hayatında, erkekliğe geçişini kanıtlayan en önemli olay olduğunu ve bu yüzden saygı gösterilmesi gerektiğini söyledim. Daha kim olduklarını, ne olduklarını bilmezken kesilen Yahudi oğlanlarının aksine –daha sekiz günlükken sünnet olmanın işleri onlar için çok kolaylaştırdığından bahsetmeye bile gerek yok– biz Müslümanların sünneti ergenlik çağına yaklaşırken, dünyanın neye benzediğine ve ondan neler bekleyebileceğimize dair bir fikrimiz varken tecrübe ettiğimizi anlattım. Yahudi oğlanların erkek sayılmak için on üç yaşında yapılan Bar Mitsva törenine kadar beklemesi gerekirken, bizim ön derilerimizden kurtulur kurtulmaz erkek sayıldığımızı belirttim. Sünnet töreninin önemini anlayabileceğimiz bir yaşta sünnet olmanın, Peygamberimiz Muhammet'in mükemmelliğine yaklaşmamızı sağladığını, ama yine de onun mükemmelliğine ulaşmanın imkansız olduğunu, çünkü Muhammet'in (Allah adını kutsasın) mükemmel doğduğunu ve sünnetli doğan tek erkek olduğunu açıkladım. Sünnetin bize zihinsel ve ahlaki doğruluk veren beş arındırıcı şeyden biri olduğunu bildirdim; sonuç olarak, sünnet olmazsak, bir camide namaz kılamayacağımızı, Hacca gidemeyeceğimizi, hatta evlenemeyeceğimizi belirttim.

Mektup yazmak korkularımı dindirdi. Toplu sünnetin ve daha sonra sünnet düğününün yapılacağı parka giderken, aptal sünnet kıyafetim ve şapkam, İngiliz taydaşı Tommy'den

bile yılmaz olan, meşhul asker Mehmetçik'in üniformasıymış gibi, kasıla kasıla yürüyordum. Moralimi yüksek tutmak için Gül'ün incecik tüylerle kaplı organının, güneş rengine bulanmış iki yarım şeftali gibi bana gülümsediğini hayal ettim. Ve penisime dokunan elinin yumuşaklığını hatırladım. O güne kadar işemek ve en istenmedik zamanlarda sertleşmek dışında bir işe yaramamış olan penisim, unutmamak lazım, Naim ve Bilal'inkilerden daha büyüktü!

Sünnet kardeşlerimle birlikte sünnetçinin çadırının dışında sıraya girdiğimde, hayır işlemek için o seneki toplu sünnetin maliyetini karşılayan Cemil Ağa'nın duasını alırken, benim yaşımda bir çocuğun sahip olmaması gereken büyüklükte bir ereksiyon sergileyerek kendi kendimi utandırdım.

* * *

Dediğim gibi, Gül bir Pir'di.

Bunu ertesi yaz keşfettim.

Suadiye plajında futbol oynuyorduk. (Gül'ün yüzmesine izin yoktu. Deniz suyunda bulunan iyot gözlerinde alerji yapıyordu.)

Bilal'in annesi Ester tek başına yüzüyordu; denize açılmış, Burgaz yolunu yarılamıştı. Burgaz Prenses Adaları'nın ikincisidir. Gül'ün annesi ve Ester'in yakın arkadaşı olan Lisa bir şemsiyenin altında uzanmış, kitap okuyordu. (Bu Latif Kadınlar üçlüsünün üçüncü üyesi olan annem bir ebelik kursu için burs kazanmış, Ankara'daydı.)

Normalde Ester, Lisa ve annem birlikte yüzerlerdi. Evlenip çoluk çocuğa karışmadan önce dört Prenses Adası'nın dördüne de yüzmüşlerdi. Birkaç kez Boğaz'ı da geçmeye çalışmışlardı, ama Karadeniz ile Marmara arasında sefer yapan

gemiler yüzünden vazgeçmek zorunda kalmışlardı. Ama çiçek aşısı olan Lisa'ya birkaç gün yüzmemesi söylenmişti. (Bilal Allah bilir neredeydi. Naim ve o, annelerinin yanında durmayacak kadar bağımsızdılar.)

Gül topla çevremde dönerken aniden durdu ve ufka işaret etti "Ester'in başı dertte!"

İşaret ettiği yere baktım. Ester –daha doğrusu yüzme başlığı– denizin üzerinde nokta gibi görünüyordu.

Gül suyun kıyısına koştu. "Onu aşağı çekiyor!"

"Ne onu aşağı çekiyor?"

Gül suya girdi ve işkence edilen bir köpek gibi tiz sesler çıkararak çılgınca elini kolunu salladı. "Biri onu kurtarsın!"

Lisa ayağa fırlarken ben sandaletlerimi çıkarttım. "Ben giderim! Daha hızlı yüzüyorum!"

Suya daldım. Ester çok açıktaydı ve onu kurtarma şansım hiç yoktu, ama denemek zorundaydım. Hızla yüzdüm.

Sonra uzakta bir başka yüzücünün yolunu değiştirip Ester'e yöneldiğini gördüm.

Gül'ün bağırdığını duydum. "Biri yardıma koştu. Ester artık güvende."

Diğer yüzücü Ester'e ulaştı.

Bir süre sonra ben de onlara katıldım.

Diğer yüzücü, baba tarafından akrabam olan Deniz çıktı. Hayallerimin kadınlarından biri. Evlendiği zaman –o zamanlar daha dört yaşındaydım– korkunç bir öfke krizi geçirmiş, Deniz'in kocasına eşek demiş, Deniz'e onu boşayıp benimle evlenmesi için yalvarmıştım. Tatlı, iyi yürekli Deniz beni nazikçe kendinden uzaklaştırmıştı. Daha sonra, onu zihnime hapsetmiş, onunla anlatılamaz şeyler yaşadığımı hayal etmeye başlamıştım.

Ester karın ağrısından muzdaripti. Kadın derdi, dedi Gül daha sonra.

Deniz ve ben sırayla çalışarak onu kıyıya çektik. Zor işti, ama kendine has avantajları da vardı. Hepimizi birden boğmaya kararlıymış gibi çırpınan Ester'i kontrol altında tutmaya çalışırken, sık sık Deniz'in iri göğüslerine sürtünüyordum.

Plaja döndüğümüzde, hâlâ iki büklüm duran Ester bize sarıldı. "Başımın dertte olduğunu nereden bildiniz?"

Lisa, topu almış, karmaşık ayak oyunları denemekte olan Gül'e işaret etti. "Seni o gördü."

Deniz başını salladı. "Evet, Gül'ün bağırdığını duydum! Dönüp Ester'i görmeme bu sebep oldu."

Hayretler içinde kalmıştım. "Onu nasıl duymuş olabilirsin ki? Çok açıktaydın."

"Nasıl olduğunu bilmiyorum. Duydum, o kadar."

Gül beni sürükleyip götürdü. "Hadi gel –oynayalım!"

Daha sonra, öğle uykusu zamanında, Gül ve ben bisiklet binmeye çıktık. Akşam sıcağına yorucu aktivitelerle meydan okuyarak ne kadar zorlu kişiler olduğumuzu gösteriyorduk. Bisikletleri bir tekneye attık, karşı yakaya geçtik, Altın Boynuz'a kadar gittik ve Tour de France yarışına katılmışız, Tourmalet, Aubisque ve Izoard dağlarına tırmanıyormuşuz gibi yaparak hararetli hararetli tepelere çıktık, indik. Bisikletini daha hızlı sürebildiğinden, Gül uzun zaman önce kendini *maillot jaune** ilan etmişti ve sarı şort giyiyordu.

Rum patrikhanesine giden yolun iki yanına dizilmiş ağaçlardan incir toplamak için durduğumuzda Gül'e sordum. "Deniz seni nasıl işitmiş olabilir? Bağırmıyordun bile!"

Gül uzun uzun düşündü. "Tuhaf, değil mi?"

---

* Sarı forma. (yhn.)

"Telepatik, bana sorarsan."

"Belki."

"Başka ne olabilir ki?"

Gül beni yakına çekti. "Sır tutabilir misin?"

"Tutabileceğimi biliyorsun."

"Kimsenin öğrenmemesi gerek."

"Nedir?"

"Telepati gibi, ama daha güçlü. Bazı şeyleri önceden sezebiliyorum –görebiliyorum. Tehlikeli şeyleri. Tam olacakları sırada."

"Dalga geçiyorsun..."

"Ölüm'ü görebiliyorum... Çok yaklaştığında..."

"Bu imkansız..."

Sinirli sinirli baktı bana. "Görebiliyorum! Ölüm'ü defalarca kovaladım. Senin için geldiğinde de kovaladım..."

"Benim için mi?"

"İkinci kez difteri olduğunda."

"İkinci kez difteri oldum, çünkü daha ben birincisini atlatamadan okulda difteri aşısı yaptılar!"

"Eh, seni almak için geldi –Ölüm... Üç gece yanında bekledi..."

O geceleri hatırlıyordum. Soluk borum öyle tıkanmıştı ki güçlükçe nefes alabiliyordum. Annem hastaneden bir oksijen tüpü almayı başarmıştı –muhtemelen o günlerde İstanbul'daki tek oksijen tüpüydü– ama bu bile işe yaramamıştı. Soluk boruma delik açmaları gerekmişti.

"Beni kurtaran boğazıma açtıkları delik oldu."

Gül kendinden memnun bir biçimde gülümsedi. "O benim işimdi."

Zorlama bir kahkaha attım. "Ya, evet!"

"Aklıma gelen bütün doktorlara bağırdım durdum! İçten içe –bu sabah Deniz'e bağırdığım gibi: Bir şey yapın! Bir şey yapın! Sonunda soluk boruna delik açtılar."

Kıkırdamasını, bana takıldığını söylemesini bekleyerek bakakaldım ona.

O meydan okurcasına karşılık verdi bakışlarıma. "Bana inanmıyor musun?"

İnanıyordum. Ve inanmıyordum. Kararsızca başımı salladım.

"Sırrımı saklayacaksın –söz verdin!"

Başımı yine salladım.

Ellerini birbirine sürttü. "Tamam. Şimdi, Ölüm'ün seni unuttuğunu sanma. Buralarda bir yerde o. Bu yüzden, artık seni gerçekten güçlendirme zamanı geldi. Onca yağı kasa dönüştürmek lazım. Güreşir misin?"

"Hayır..."

"En iyi yol bu. Hadi yapalım!"

Ağzım bir karış açık bakakaldım ona. "Seninle mi güreşeceğiz?"

"Neden –seni yeneceğimden mi korktun?"

"Sen kızsın..."

"Endişelenme, kimseye söylemem!" Yakında inşaatçıları bekleyen bir arazi vardı. Beni oraya sürükledi ve yere bir kare çizdi. "Minder bu..."

Ve güreşe giriştiğimizde, kollarımı onun kaslı baldırlarına dolayıp gerilmiş pazılar kadar sert kalçalarını hissettiğimde, küçük ya da değil, onunla kesinlikle evleneceğime karar verdim. Hattâ fantazilerimde onu aldatmayı, Deniz gibi hayal kadınlarımı arzulamayı bırakmaya yemin ettim –kısa süre sonra bunun imkansız olduğunu anladım.

Gül'le güreşmek ne kadar hoşuma gitse de, her seferinde ona yenilmek hiç hoşuma gitmiyordu. Bu yüzden Fenerbahçe Gençlik Kulübü'ne yazıldım ve okuldan sonra ciddi ciddi antrenman yapmaya başladım.

Spora karşı yeteneğimle herkesi, en çok de kendimi şaşırttım. Bir sene ağırlık çalıştıktan sonra yağlarımın çoğunu kasa dönüştürmüştüm ve farkedilir ölçüde güçlenmiştim, öyle ki artık Naim'in çetesine davet edileceğimi düşünmeye başlamıştım. Ama davet edilmedim. Önyargılar kolay kolay ölmez. Dahası, Gül'le bağlantım yüzünden, şimdi de hanımevladı olarak görülüyordum.

Bir yıl daha geçtikten sonra, sonunda Gül'ü yenebildim. Bir daha yenilmedim ona.

İtiraf etmeliyim ki çok çabuk ve çok kolay zafer kazandığımı hissetmiştim. Geriye dönüp baktığımda, bu gerçeği, ölüm kahininin dünyasına gittikçe daha çok dalan Gül'ün, bizim dünyamıza olan ilgisini kaybetmeye başlamasına bağlıyorum.

Aynı zamanda, itiraf etmeliyim ki, ruhumun bir parçası Gül'ün bu dünya ile arasına koyduğu mesafenin farkındaydı. Ama onun uzaklığının yalnızca, artık sağlığım hakkında endişelenme ihtiyacı duymadığı anlamına geldiğini düşünmeyi seçtim. Bu yeterince kötü değilmiş gibi, bir de Simurg Mahmut'un Pythia ile Cassandra, Sibyl ile Sfenks hakkındaki uyarı içeren hikayelerini duymazdan geldim. O kahinler, diye açıkladı gerçeklerin anlatıcısı, eninde sonunda, "Pir inmesi" denen bir hastalığa kurban gitmişlerdi. Bu, Ölüm'ü pek çok kez gördükten sonra Pir'in zihninin kararmasına sebep olan bir hastalıktı. Onunla tanıştırdığım Gül'ün olağanüstü bir Pir olduğunu söyleyerek uyardı beni Mahmut, Gül bu inmeye

çoğu Pir'den daha erken yakalanabilirdi.

Daha da affedilmez olanı, korkularını bana ilk açtığında Gül'ün acısının derinliğini kavrayamamış olmamdı.

19 Mayıs Ulusal Bayramı idi, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak üzere, 1919'da Samsun'a çıkışının kutlandığı gün. Panayırın kurulduğu parka gitmiştik. O gün çeteye katılabilecek olsak da –Naim sarılık olmuş, yataktaydı ve yardakçısı Bilal'in Gül'e, Gül'ün ona zaafiyet beslediği açıktı– ama bunu yapmadık. İçsel dünyasına daha da fazla dalmış olan Gül yalnız kalmamız gerektiği konusunda ısrar etti.

Bu yüzden atış barakalarını, uçan sandalyeleri, atlıkarıncaları, akrobatları, jonglörleri ve diğer eğlenceleri dolaştık. Onu neşelendirme çabalarım başarısız oldu.

Ama Çingenelerin yanına gittiğimizde canlandı. Elimden tutup çekerek barakaları incelemeye başladı. Sonra bir tanesinin önünde durdu ve tabelasına baktı. Bitki ve kristal top çizimlerinin altında şöyle yazıyordu:

* FATMA * ŞİFACI * MEDYUM *

"Oraya girmem gerek, Rıfat."

Onu sürükleyerek uzaklaştırdım. "Daha sonra."

Bir ayı oynatıcısının bulunduğu meydan dikkatimi çekmişti. Adam seyirciler arasında, Yavru adlı devasa ayısı ile güreşecek bir "cesur yürek" arıyordu. Yalnızca on kuruş gerekiyordu –güreşen kişi bir dakika ayakta kalırsa parasını geri verecekti.

Gül'ü dürtükledim. "Bir deneyeyim mi?"

"Para israfı."

"On kuruş ne ki?"

"Bir liranın onda biri. Ve bir lira ile birlikte sinemaya gidebiliriz."

"Ama tam bir meydan okuma bu..."

"Ah, tamam. Daha sonra medyum Fatma'yı görebilecek-sem olur."

"Elbette görürsün."

Yüzünü buruşturdu. "Ayı leş gibi kokuyor!"

"Ee? Gideyim mi? Çok istiyorum..."

"Git madem –yap da bitsin!"

Gömleğimi çıkardım ve on kuruşumu ödedim.

Meydana girer girmez Yavru arka ayaklarının üzerinde doğruldu. Dev cüssesinin iki katı gibi görünüyordu.

Ayı oynatıcısı Yavru'nun zincirini salladı.

Ayı hırladı.

Ben, aniden korkuya kapılarak, olduğum yerde kalakaldım.

Ayı üzerime atıldı. Öyle hızlı hareket etmişti ki ne gerileyebildim, ne de kaçabildim. Birkaç saniye sonra ben yere serilmiştim ve ayı ön pençelerini muzaffer bir tavırla göğsüme dayamıştı.

Ayı oynatıcısı ıslık çaldı.

Yavru sallana sallana uzaklaştı.

Ben yerden kalktım. Bu kadar dokunaklı bir biçimde yenildiğim için utanıyordum.

Ayı oynatıcısı elimi sıktı. "En azından yüreğin varmış." Kalabalığa işaret etti. "Onların hepsi tavuk yürekli!"

Gül yanağımdan öptü. "Seninle gurur duyuyorum!" Sonra mendilini çıkarıp göğsümü sildi. "Seni tırmaladı!"

Kızgınlıkla bağırdım. "Beni öldürebilirdi."

"Öyle olsa haberim olurdu."

"Ne?"

"Tehlikede olsan görürdüm."

"Ya, evet..."

"Bu tür şeyleri görüyorum... Sana söylemiştim... Hatırlamıyor musun?"

Belirsizce başımı salladım. Yenilgimin acısıyla, ikna olmaya hazır değildim. Gömleğimi üzerime geçirdim ve yürümeye başladım.

Gül medyum Fatma'nın barakasını işaret etti. "Dur! Oraya gitmem gerek."

Homurdandım. "Şart mı?"

"Evet. Uzun sürmez."

Sinirim merakıma yenik düştü ve bekledim.

Birkaç dakika sonra dışarı çıktığında gülümsüyordu –o gün ilk kez.

Bu beni meraklandırdı. "Neden medyum görmek istedin ki?"

"O yalnızca bir medyum değil. Aynı zamanda bir şifacı."

"Yani?"

"Naim için."

"Allah aşkına, neden?"

"Gidip bir dondurma yiyelim –o zaman anlatırım."

Dondurmalarımızı aldık ve bir sıranın üzerine oturduk. Gül'ün gülümsemesi yok olmuştu. İri iri açılmış gözlerini boşluğa dikmişti.

Öyle kırılgan görünüyordu ki keyifsizliğim dağılıp gitti. Saçlarını karıştırdım. "Kulak kesildim."

Elimi tutarak şaşırttı beni. "Korkuyorum."

"Naim'in hastalığı yüzünden mi? Yalnızca sarılık."

"Bir aydan uzun sürdü. Çok zayıfladı. Daha da kötü olacak."

"Hadi ama..."

"Bu tür şeylerde hiç yanılmam. Tüm olasılıkları görüyorum –olabilecek her şeyi. Bütün tehlikeleri. O kadar korkutucu olan bu. Naim'in bir şifacıya ihtiyacı var. Fatma onu iyileştirebilir."

"Annenle baban kabul eder mi?"

Alayla güldü. "Annemle babam mı? Oğullarını bir Çingene'ye mi emanet edecekler? Dünyada olmaz."

"Anlıyorum."

"Gizlice yapılması gerek. Fatma'yı eve gizlice sokmalıyım."

"Bela arıyorsun!"

"Yardımına ihtiyacım var..."

"Ben mi? Ah, hayır! Bir şifacının Naim'e bir şeyler yapması ha? Hem de bir sürü iyi doktor varken..."

"Lütfen. Bana yardım etmek zorundasın! Fatma Naim'e şifa vermezse Naim ölecek!"

"Aptallaşma!"

"Sana söylüyorum! Ölüm'ü görebiliyorum! Naim'in nasıl acı çekeceğini görebiliyorum. Bütün korkunç detayları!" Ağlamaya başladı. "Araya girmezsek Naim ölecek! İnan bana!"

Suadiye plajında, bir şekilde onun Deniz ile iletişim kurup Ester'i kurtarmasını hatırladım. Aynı zamanda, ikinci kez difteri olduğumda, doktorun soluk boruma delik açarak beni kurtarmasını sağladığını iddia etmesini hatırladım. "Kavramak güç..."

"Biliyorum. Ama doğru. Bu tür şeyleri görüyorum. Ölüm'ü görüyorum. İşte bu yüzden o kadar korkuyorum."

Elimde değildi, ona inanıyordum. "Çingene ne yapacak?"

"Sence ne yapacak? Ellerini üzerine koyacak. Şifalı ot verecek. Öyle işte..."

"Başka hiçbir şey yapmayacak mı?"

"Başka ne yapabilir ki? Yardım edecek misin?"

Nasıl reddedebilirdim? "Ne yapmam gerek?"

"Bu gece, geç saatlerde. Herkes yattıktan sonra. Fatma'yı bizim eve getir. Ben sizi içeri alırım. Yalnızca birkaç dakikaya ihtiyacı olduğunu söyledi..."

Başımı salladım, ama hâlâ çekincelerim vardı.

Beni öptü. "Sen gerçek bir dostsun!"

"Bir şey daha. Kendin hakkındaki şeyleri görüyor musun?"

"Allah'a şükürler olsun, hayır. Neden?"

"Ya bu gece işler yolunda gitmezse?"

"Gidecek. Sen orada olacaksın. Sana bir şey olacağını görmedim."

* * *

Gül, Anadolu'ya ve ötesindeki ülkelere yapılan tren seferlerinin başlangıç noktası olan Haydarpaşa Garı'nın personeline ve yolcularına hizmet veren bir meyhane dizisinin sonundaki küçük bir evde, deniz kıyısında yaşıyordu. Bu yüzden mahalle gece gündüz kalabalık olurdu ve kimse –gece bekçileri bile– sabahın ilk saatlerinde yürürken Fatma ve bana dikkat etmedi.

Gül pencerede bekliyordu, biz eve varır varmaz kapıyı açtı.

Bir meşale ile bize yol göstererek kardeşinin odasına götürdü.

Naim terden sırılsıklam olmuş, huzursuzca uyuyordu.

Fatma bir kibrit yaktı, bir ustura çıkardı ve kenarını aleve tuttu.

Bu beni huzursuz etti. Fısıldadım. "Ne yapıyorsun?"

Fatma mırıldandı. "Mikroplarını kırıyorum." Beni yatağın

diğer tarafına yolladı. "Onu omuzlarından tut. Gül –sen de başını sabit tut."

Dehşet içinde kekeledim. "Onu kesmeyeceksin, değil mi?"

Fatma telaşla hırladı. "Omuzlarını tut dedim!"

Gül iki eliyle Naim'in başını tutarak, öfkeyle tısladı. "Ona güven, Rıfat!"

Sersem sersem Naim'in omuzlarını kavradım.

Naim irkilerek uyandı. Bizi görünce –meşalenin solgun ışığında üç gölge– korktu ve çığlık atmaya çalıştı.

Fatma bir eliyle onun ağzını kapadı. Diğeri ile Naim'in alnına yarım santim arayla, iki santim uzunluğunda üç paralel kesik attı.

Naim çılgınca mücadele etti.

Gül onu tutmaya çalıştı. "Şşşşş! Her şey yolunda. Her şey yoluna girecek!"

Naim yüzüne sızan kanı hissedince paniği arttı. Kendinde bir güç bularak hepimizi üzerinden fırlattı ve çığlık atmaya başladı.

Fatma sakin sakin usturayı kaldırdı. "Gidelim!"

Ama biz daha bir adım atamadan odanın ışığı yandı ve Naim'in annesi Lisa ile babası Sami içeri daldı.

Bir an şok içinde birbirimize baktık.

Hâlâ çığlıklar atmakta olan Naim yataktan çıktı ve onlara koştu. "Mami! Papi!"

Naim'in alnındaki kanı farkeden Lisa çığlık atmaya başladı.

Sami dehşet içinde bize döndü. "Siz ne yaptınız?"

Fatma onun omzunu okşadı. "Oğlun iyileşecek. Zehiri çıkardım!"

Sami ona bakakaldı. "Sen... ne yaptın?"

"Zehir onu sarıya döndürmüştü. Üçüncü gözden akıttım

onu. Oğlun üç gün içinde iyileşecek."

Naim'in sıkı sıkıya sarıldığı Lisa bağırıyordu. "Polis çağır! Polis çağır!"

Gül bağırdı. "Hayır! O Naim'in hayatını kurtardı!"

Lisa ve Sami, delirmiş gibi baktılar ona.

Gül, Naim'in kesiklerini işaret etti. "Bakın –yalnızca üç küçük kesik. Başka bir şey yok! Kan kurumaya başladı bile!"

Bu Lisa'nın yine çığlık çığlığa bağırmasına sebep oldu. "Sami –polis! Polis getir!"

Gül babasının yolunu kesti. "Hayır, Papi! Bana güven! Bırak açıklayayım..." Fatma'ya ve bana döndü. "Siz ikiniz –artık gidin! Teşekkür ederim."

Ezile büzüle çıktık.

Ertesi gün herkes bizim şeytanlığımızdan bahsediyordu. Aceleyle çağrılan aile doktoru Fatma'nın Naim'in alnına açtığı kesiklerin yüzeysel olduğunu ve enfeksiyon kapmadığını bildirince Lisa ile Sami bizi şikayet etmekten vazgeçti.

Üçüncü gün Naim'in sarılığı geçti. Sanki melekler o uyurken temizlemişti onu.

Bir hafta sonra gücü yerine gelmeye başladı ve Naim her zamanki kendini beğenmişliğine döndü.

* * *

Takip eden aylarda, Fatma, Gül ve ben –özellikle de Gül– "farklı" olarak görülmeye başladı. İhtiyatla yaklaşılması gereken biri gibi.

Fatma'nın umurunda değildi. Çingeneler zaten hep farklı görülürdü

Ama ben içerliyordum. Her şeyden önce, artık çeteye katılıp katılamayacağımı sorduğumda, yalnızca Bilal arka çıktı

bana. Naim'le yüzleştim: onun hayatının kurtarılmasında önemli bir rol oynamakla kalmamıştım, aynı zamanda, güreşi ciddiye almam sayesinde, o dahil bütün oğlan çocuklarından daha güçlü olmuştum. Bana katılıyordu, ama sinsice bir bahane ileri sürüyordu: bir ayıyla güreşmiştim; bu beni tüm Çingeneler kadar kirli kılıyordu. (Onu üçüncü gözünden yumruklamalıydım, ama aklıma gelmedi. Hiçbir zaman hızlı düşünen biri olmamışımdır.)

En kötü durumda olan Gül'dü. Naim'i kurtardığı için onu alkışlamak yerine, insanlar ona kardeşini öldürmüş biri gibi bakıyorlardı. Kötü niyetli diller onun Şeytan'ın kızı olduğunu ima ediyordu –hattâ onunla çiftleştiğini. Gül bu söylentileri duymazdan geliyor ya da gülüyordu. Ama onlara çok üzüldüğünü görebiliyordum. Her geçen gün, "Pir inmesi"nin onu gittikçe daha fazla hakimiyeti altına aldığını görebiliyordum.

* * *

Zaman geçti.

Yakın, ama bir şekilde uzak kaldık. Onu sevmeye devam ettim. Gittikçe daha az buluşuyorduk. Handan Ramazan'la yakın arkadaş olmuşlardı. Handan fırının yanında yaşıyor, kanun çalıyordu. Handan'ın babası o büyülü enstrümanın en büyük üstadıydı ve kanunun yetmişiki teli ile, cennetteki her sesi çıkarabileceğini iddia ediyordu. İki kız ergen oluyorlardı ve dans müziğine, filmlere tutkuyla bağlanmışlardı. Ben de kendi dinimi bulmuştum: güreş.

* * *

Yaklaşık iki sene sonra, bir başka ulusal bayramda –30 Ağustos, Zafer Günü– yine parktaki panayırda buluştuk. Ön-

ceki olaya saygımızı sunmak istermiş gibi, ayrı ayrı yollardan ayı oynatıcısının yerine gelmiştik.

Gül bana takıldı. "Rövanşa mı geldin?"

Gülümsedim ve gömleğimi çıkardım. "Neden olmasın?"

Güreş meydanına girdim. Ama bu sefer ayının saldırısına hazırdım. O saldırırken ben yana sıçradım ve sırtına atladım. Sahip olduğum bütün yetenekleri kullarak ayının dengesini bozmaya çalıştım. Söylemeye bile gerek yok, sonunda beni yere fırlattı. Ama gerekli olan zamandan, bir dakikadan daha uzun süre dayanmıştım.

Bundan sonra, hâlâ nostalji duygularının etkisi altında, dondurma yemeye gittik. Çok konuşmadık. Ben ayı karşısında kazandığım zaferin zevkini çıkarıyordum. O ellerine bakıyordu –kendi dünyasına daldığının işaretiydi bu. Sonunda, kendi sessizliğimizden rahatsız olarak –halbuki birbirimize anlatacağımız ne çok şey vardı– gitmek üzere doğrulduk.

"Hoşçakal, Rıfat. Ve dikkatli ol."

"Elbette."

"Korkunç şeyler oluyor. Avrupa'da. Çin'de. Daha da kötüsü gelecek."

"Yine bir şeyler mi görmeye başladın?"

"Sellercesini. Durmaksızın. Her yerde Ölüm var. Yalnızca Yahudiler için değil. Herkes için. Hattâ arkadaşımız için..."

"Hangi arkadaş? Kim?"

"Henüz bilemiyorum..."

"Bilsem, önlemeye çalışabilirdim..."

Yanağımı okşadı. "Çok tatlısın. Şu anda çok belirsiz. Her şeyi yanlış anlamış da olabilirim. Ama kargaşanın –belirsizliğin– bir faydası olmuyor. Yalnızca beni daha da deli ediyor."

"Elimden bir şey gelir mi? Bir şekilde yardım edebilir miyim?"

"Uyumamı sağlayabilir misin? Ve hiç uyanmamamı?"

"Daha sık görüşebilirsek..."

Beni dudaklarımdan öptü. "Kendine iyi bak. Her zaman."

Sonra koşarak uzaklaştı.

* * *

İki gün sonra Almanya Polonya'yı işgal etti.

* * *

Kış çöktü. Ve o yüzyılın en soğuk kışlarından biriydi. Anadolu'nun bazı yerlerinde hava sıcaklığı eksi 30 dereceye kadar düştü.

26 Aralık 1939'da annem Türkiye'nin doğusundaki Erzincan'a gitti.

Önceden de bahsettiğim gibi, annem ebelik eğitimi almıştı. Mesleğinde öyle yükselmişti ki kısa sürede doğum uzmanlarının çoğunu geçmiş, yurtdışı eğitimine gönderilmişti. 1938'de, parlak tavsiyelerden sonra, sağlık bakanlığı onu ulusal bir ebelik eğitimi programı hazırlamakla görevlendirmişti.

Annemi tavsiye eden kişilerin en önde geleni Profesör Albert Eckstein idi. Eckstein Hitler Almanya'sından kaçmış, bizzat Atatürk tarafından sığınma hakkı verilmiş, seneler içinde Ankara Numune Hastanesi'nde, ülkenin bütün hastanelerine örnek olan o kurumda aziz mertebesine ulaşmış bir Yahudi pediyatri uzmanıydı. Ben ikinci kez difteri olduğumda annem o doktor sayesinde oksijen tüpü bulmuştu ve onun tavsiyesi üzerine doktorum soluk borusu delme işlemini gerçekleştirmişti. Bunu biliyorum, çünkü Gül bir kez onun, beni kurtarması için telepati yoluyla yalvardığı doktorlardan biri olduğunu söylemişti.

(Atatürk'ün Nazi zulmüne uğrayanlara ettiği iltica teklifi, yaklaşık 500 sene önce Sultan Beyazıt'ın İspanyol engizisyonundan kaçan Yahudilere ve İspanyol Müslümanlarına imparatorluğunun kapılarını açmasını andırıyordu. Atatürk'ün teklifi Avrupa'nın sayısız sanatçısını, akademisyenini, entelektüelini kesin ölümden kurtarmakla kalmamış, hepsinin kariyerlerini sürdürmesini de mümkün kılmıştı. Profesör Eckstein'ın Üçüncü Reich tarafından, Yahudiliğinden çok anti-Nazi olduğu için –o günlerde bu Komünistlikle eş tutuluyordu– özellikle hedef seçildiğini eklemeliyim. Babamın bir kez dediği gibi, iyi profesörün, kendi Komünist Partisi'ni kapatan, üyelerinin çoğunu hapseden Türk hükümetinden büyük saygı görmesi, Türkiye'ye o zaman –ve bugün– hakim olan paradokslar hakkında insana bir fikir veriyor.)

Kaçınılmaz olarak, annemin çok yolculuk etmesi gerekiyordu. Bu benim hiç hoşuma gitmese de, babam uysallıkla kabullenmişti. Ankara'nın eteklerindeki Çiftlik'te bulunan Tarım Akademisi'nde bir botanik araştırmacısı olan babam, birkaç onyıl içinde onsekizinci yüzyıldan yirminci yüzyıla sıçramaya çalışan bir ulusun önceliklerini çok iyi anlıyordu. Bu yüzden ikisi her eve dönüşü bir kutlamaya dönüştürüyor, dostlarımızı imrendiren bir evliliğin tadını çıkarıyorlardı. (Ne yazık ki, bugüne dek, babamın anne ve babası ne zaman dinlemeye razı birini bulsalar, annemin sık yolculuklarının benim gelişimimi kösteklediğini, eski moda ticaret yerine spora ilgi duymama sebep olduğunu anlattılar. Ama diğer yandan, Dönme kökenlerini gizlemekte öyle kararlılar ki aykırı görünen her davranışı eleştiriyorlar. Ve elbette, meydan onlara kalmış durumda. Yine Dönme olan ve aydın kişiler oldukları söylenen annemin ebeveynleri 1922'de, İzmir'i kur-

tarmak için verilen savaşta öldürüldüler.)

Önceden dediğim gibi, annem aralık ayında Erzincan'a gitti. Oraya akşam dokuzda vardı –babamın onu Erzurum'dan getiren otobüsün kayıt defterinden öğrendiği bir gerçek. Hemen şehrin hastanesinde ders vermeye gitti. Ertesi sabah ebelik öğrenmekle ilgilenen bir grup ortaokul mezununa konferans verecekti.

Annemin Erzincan'a vardığı saatlerde, Gül çığlık çığlığa annemin tehlikede olduğunu haykırarak dairemize daldı.

Heyecan içinde, ağlayarak, babama, babaanneme ve dedeme hemen annemle bağlantı kurmaları, ona Erzincan'dan ayrılıp olabildiğince kuzeye gitmesini söylemeleri gerektiğini bildirdi.

Elbette, babam ve dedem Gül'ün kehanet yetilerini biliyordu. Ama annemin ölümcül tehlike içinde olduğunu kabullenmeyi güç buluyorlardı.

Ben inanıyordum. Doğaüstü her şeye inanan babaannem de öyle. Birlikte, babamı ve dedemi annemle bağlantı kurmayı denemeye ikna ettik.

Telefon bulmak için dışarı çıktılar –1939 İstanbul'unda, soğuk bir kış gecesinde hiç kolay iş değildi. Biz de ülkenin eski telefon sisteminin bir şekilde doğanın unsurlarına meydan okuması, dağlık doğu bölgesine ulaşabilmesi için dua ettik.

Saat yaklaşık 11'de, babam ve dedem hâlâ dışarıdayken, Gül sessizleşti. Bitkin durumda bize döndü. "Artık çok geç. Kaçacak zamanı yok."

Ona inanmak istemedim. Ama gücüm tükenmişti. Yere çöktüm ve büzüldüm.

Gül bir köşeye çekildi ve gözlerini boşluğa dikti.

Bir saatlik kabus gibi sessizlikten sonra, babam ve dedem

geri döndüler. Bir telefon bulmak için boş yere, bütün İstanbul'u dolaşmışlardı. Sonunda dedemin aklına, bağlı olduğu Mason Locası'na gitmek gelmişti. Orada bir santral vardı. Gece bekçisini uyandırmışlar ve bir sonsuzluk gibi gelen süreden sonra sonunda misafirhanede kalan anneme ulaşmışlardı. Annemin sesi iyi geliyordu, ama babam telefon etmelerinin onu allak bullak ettiğini düşünüyordu.

Gül yorum yapmadı. Iyice kendi içine kapandı.

Yatmaya gittik.

Saat 2 civarlarında Gül yine feryat etmeye başladı. "Öldü! Ezildi! Öldü! Öldü!"

Panik içinde yataktan fırladık.

Baskı altında her zaman sakin kalmayı başarabilen babaannem radyoyu açtı.

Ve umutla umutsuzluk arasında gidip geldiğimiz işkence dolu saatlerden sonra, Erzincan depreminin haberlerini almaya başladık. Richter ölçeğine göre sekiz büyüklüğündeydi –maksimum ölçekten yalnızca bir derece az. Sabah saat 01:57'de vurmuştu. Elli iki saniye sürmüştü –depreme yakalananlar için bir sonsuzluk. Depremden canlı kurtulan biri, hararetli bir tavla oyununda Şeytan'ın zarları sallaması gibi, diye tarif etmişti. Tüm Erzincan ve çevre köyler yerle bir olmuştu. Telefon ve telgraf hatları zarar görmüştü –haberlerin gecikmesi bu yüzdendi. Depremden yüzlerce kilometre uzaklıktaki yerleşim yerleri etkilenmişti. (Ankara'da, bir akrabanın dört yaşındaki oğlu, yatağı bir duvardan diğerine kaymaya başlayınca sevinçle haykırmıştı. Sarsıntıların yeni bir oyun olduğunu sanıyordu.)

Ölü sayısı 33.000'i bulmuştu. 120.000 civarında ev yıkılmıştı.

Annemin cesedi hiç bulunamadı. Misafirhanenin bulunduğu yerde toprak açılmış, binaları yutmuştu; sonra, yaptığı işe pişman olmuş gibi, çatlak bırakmamacasına kapanmıştı.

* * *

Takip eden haftalarda Gül'ü yalnızca bir kez gördüm. Nazi Almanya'sının Erzincan felaketini ilahi ceza diye nitelendirdiğini söyleyen gazete kupürlerini göstermek için gelmişti; belki artık Türkiye Mihver güçlerine katılmayı kabul eder, İngiltere ve Fransa ile temaslarını keserdi. Bir Yahudi olarak Gül'ün bu deli sayıklamalarından son derece rahatsız olduğunu görebiliyordum, ama aklım onu teselli edecek kadar başımda değildi. Kendi acıma çok fazla dalmıştım, ebeveynlerinden birini kaybetmeyi kabullenmeye çalışan çocukların çaresiz çabalarına kendimi çok fazla kaptırmıştım.

Sonra, 3 Şubat 1940 Cumartesi günü, Gül'den bir mektup aldım: "*Allah'a şükürler olsun! Görmekten nasıl vazgeçeceğimi biliyorum.*"

Evine koştum. Annesi o hafta sonu arkadaşı Handan'da kalacağını söyledi. Bol bol film seyredeceklerdi.

Handan'ın dairesine gittim. Gül geceyi orada geçirmemişti. Aslında, Handan onu iki gündür görmüyordu.

Bir dürtüyle, yazın panayırın kurulduğu parka gittim. Bir uyurgezer gibi, birlikte oturup dondurma yediğimiz banka yaklaştım.

Gül oradaydı. Uzanmıştı. Pamuk Prenses gibi. Huzur içinde. Uyuyormuş gibi. Ama bembeyaz karlara gömülmüş. Donarak ölmüştü.

Gülümseyerek ölmüştü. Yoksa bunu hayal mi ettim?

2
MUSA
CENNETTE MERCİMEKLER

Cennet, Selim'e ve bana Sofi'nin armağanıydı. Bizi oraya sık sık götürürdü. Ben, Musa, yedi yaşlarındaydım; Selim benden bir yaş büyüktü. Cennet, Ankara'da bir kadın hamamıydı.

Selim'in ve benim kendimizi esrikliğe teslim etmemizi Sofi'nin nasıl gözucuyla izlediği hâlâ gözlerimin önünde –ağzının üzerinden çaprazlama geçen yara izinin altında gülümsediğinden eminim. (Seneler sonra, aynı anda pek çok değişik kadın olmakla gurur duyan Rum sevgilim Eleftheria –adı "özgürlük" anlamına gelir– bizim esrik halimizi "on dansın büyücülüğü" olarak nitelendirmişti. Bu, Elenlerin düşkünlük için kullandığı ağır bir cinastır.)

Sofi bizi kendi çocukları gibi severdi; biz de onu çok severdik. Aslında, artık itiraf edebilirim, onu kendi annelerimizden daha çok severdik. Onun bizi sevmek için sebebi olmadığından, onun sevgisinin bizim sevilmeye layık olduğumuz anlamına geldiğini düşünürdük. Sonuç olarak, bekar ve çocuksuz kalmaya yazgılı olan Sofi'nin, analık içgüdüleri da-

yatan doğa kanunu yüzünden, zorunlu olarak, yoluna çıkan her çocuğu, hattâ Selim ve ben gibi sokak itlerini bile sevme ihtiyacı duyduğunu söyleyen ebeveynlerimizin ve komşuların sözlerine kesinlikle inanmıyorduk. (Bir komşunun durmaksızın tekrarladığı lafları hatırlıyorum: "Bakire olabilir, ama yüzünde yara izi olan bir kızı kim alır ki?" Ve sokak itleri, yani Selim ile ben bir ağızdan bağırırdık –sağduyu göstererek, kimsenin duyamayacağı bir yerde– "Biz! Büyür büyümez!")

Sofi, Anadolu'nun içlerinden gelen, bir evi ve hiç akrabası olmadığından şehirlerde ev hizmetçiliği yaparak kendini kurtaran genç kadınlardan biriydi. Ev hizmetçileri genellikle koridorun bir köşesinde bir döşek verilen, boğaz tokluğuna çalışan kişilerdi; maaş alsalar bile ayda bir iki liradan fazla etmiyordu. Ama 1940'ların başlarında, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda sürdürdüğü tarafsızlık politikası büyük ekonomik sorunlara yol açmışken, bu tür işleri bulmak bile zordu; İstanbul, İzmir, Adana ve yeni başkent Ankara gibi büyük metropollerde, bu tür işler bulamayan köylü kızların başına gelen talihsizliklere ilişkin tüyler ürpertici hikayeler dolaşıyordu.

Memnunlukla söylüyorum, iki yakalarını bir araya getirmek için büyük mücadele veren annem ile babam Sofi'ye düzgün bir maaş veriyordu. Çünkü Sofi Ermeniydi, Yahudiler gibi, başlarına binbir musibet gelmiş bir topluluğun üyesiydi. Sofi'nin kendisi, zamanından önce kırlaşmış saçlarının ve derin yara izinin gösterdiği gibi, Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı'nda, Osmanlı rejimi altında çektiği çilelerden canlı kurtulmuştu.

Selim ve ben Sofi'yi kesinlikle hizmetçi kabul etmiyorduk. Genç zihinlerimizin bilgeliğine göre hizmetçi sözcüğü aşağı-

layıcı bir sözcüktü. Biz ona abla diyorduk. Başta, Selim benim ağabeyim olmadığından, yalnızca yan komşum olduğundan, Sofi'nin benim ablam olarak kabul edilmesi konusunda ısrar ettim, ama bizi insan ırkında asil olan her şeyle tanıştıran Sofi bu fırsatı kullanarak bize gerçek adaleti öğretti. Alnımı nazikçe okşayarak –bu arada Selim bir çöplükte bulduğumuz kapı zillerini kullanarak Sofi'nin önemli mesajını tüm dünyaya yaymak için bir telgraf sistemi uyduruyordu– bize, Selim ve ben bebekliğimizden beri ayrılmaz bir ikili olduğumuzdan, ruhumuzdaki açgözlülük ve bencillik gibi önemsiz dürtüleri atacak bilgeliği edinmiş olmamız gerektiğini anlattı. Sofi ikimize birden aitti; bundan daha doğal ne olabilirdi ki? "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için" anlamına geliyordu bu. Dinleyin, dinleyin millet! Bizi örnek alın! Bizim gibi, doğal olarak, sahip olduğunuz her şeyi paylaşın. Amin.

Ve yine, dinleyin, dinleyin, millet! Dut yapraklarıyla beslenen, bir koza ören ve sonra kozasından kelebek olarak çıkan ipek böceği gibi, iyi yiyin, dünyayı inşa edin ve doğal olarak kanat çıkartın. Yine Amin. Sofi'nin en sevdiği laf "doğal olarak" idi. Ve, bırakın göz iyi olan, güzel olan her şeyi görsün doğal olarak, tıpkı suyun akması gibi. Amin.

* * *

Ve işitin işitin, gözlerimiz cennette, doğal olarak, tıpkı suyun akması gibi, güzel ve iyi olan her şeyi gördü.

Kadın hamamına gidiş yolumuzu hazırlayan olay, sanki önceden belliymiş gibi, Sofi evimize ayak bastığı an oldu.

Doğu Anadolu'dan, Kars'tan gelmişti. Yolculuk –daha çok köylülerin arabalarında, zaman zaman da, birkaç kuruş kar-

şılığında, harap kamyonlarda yolculuk etmişti– bir hafta kadar sürmüştü. Ve birkaç hafta boyunca, annemin kapısını çalabileceği kulağına çalınana kadar, köylülerin merhameti sayesinde, soğuk mahzenlerde yatmıştı –genellikle mahzen sahibinin bile haberi olmadan. Birkaç kırıntı aramak için gittiği pazar yerlerindeki çeşmelerde yıkanmıştı; ama yedek kıyafeti olmadığından, sırtında terden kabuklaşmış giysileri değiştirememişti. Bu yüzden dairemize geldiğinde, keskin bir evham ve yoksunluk kokusuyla sarılıydı.

Dezenfekte etme meselelerinde deneyimli biri olan annem –babam ne zaman ordudan izinli gelse babamla o ilgilenirdi– hemen kendi gardrobundan bir takım giysi çıkarmış, Sofi'yi duşa, yıkanmak için kullanabildiğimiz tek yere götürmüştü. (Batılı tarzda bir düzenek olduğu için babamın gurur duyduğu duşun aslında oldukça ilkel bir alet olduğunu eklemeliyim: alaturka tuvaletin üzerine asılmış minik bir duş başlığından oluşuyor, incecik bir su serpintisi saçıyordu. Duş başlığına giden dingildek borular yazın hep paslanırdı, çünkü yalnızca kışın sıcak su akardı.)

Daha oturma odasına yeni yerleşmişken Sofi'nin kahkahalar attığını duyduk. (O sırada misafirlerimiz olduğunu hatırlıyorum: benim ebeveynlerim, Selim'in ebeveynleri, bazı komşular ve elbette Selim ile ben vardık.) Sofi'ye hemen kanı ısınmış olan annem, kuşkusuz kahkahayı iyi bir işaret kabul ederek, tatmin olmuş görünüyordu.

Birkaç dakika sonra kahkahalar tiz kıkırtılara dönüştü. Kıkırtılar feryat oldu; ve feryatlar yükselerek çığlıklara dönüştü.

Sofi'nin sıcak sudan haşlandığından korkarak hepimiz birden koridora koştuk –aslında mümkün değildi, çünkü mevsimlerden yazdı ve sıcak su akmıyordu. Tam o sırada tu-

valetin kapısı hızla açıldı ve ıslak, çıplak, isteri krizleri geçirmekte olan bir Sofi dışarı fırladı.

Onu sakinleştirmeyi başaran Selim'in babası oldu. Annem tekrar tekrar neler olduğunu sorarken, o Sofi'nin üzerine bir yağmurluk attı ve Sofi'nin çığlıkları dinerek, gözyaşları ve hıçkırıklar eşliğinde kıkırtılara dönüşürken sıkı sıkı tuttu onu. Sonunda Sofi yere çöktü, büzüldü ve annemin sorularını yanıtlamayı başardı. Bir cinle karşı karşıya geldiğini anlatırmış gibi, boğuk bir fısıltı ile konuştu, "Gıdıklıyor! O su gıdıklıyor!"

Ardından gelen, neşeden çok rahatlama da içeren kahkaha onu gücendirmeliydi; ama gücendirmedi. Kısa süre sonra hepimizin öğrendiği gibi, Sofi kahkahanın şifalı olduğuna inanır, mizah yeteneğine sahip herkese saygı duyardı. Ama aklına, kendisinin gülünç olabileceği hiç gelmemişti. Bu gerçeğin açığa çıkması onu heyecanlandırmıştı. Ve, daha sonra bana itiraf ettiği gibi, onu bizi akraba kabul etmeye ikna eden bizi güldürebildiğini görmesi olmuştu. Ama ailemize katılma kararını kolay almamıştı. Duşu şeytani bir alet olarak sınıflandırdığından, her gün tuvalete, o sessiz, tehditkar duş başlığının altında çömelmeye dehşetle gitmiş olmalıydı.

O akşam iyi bitti. Sofi tereddütle, yıkanmayı mutfak musluğunu kullanarak bitirip bitiremeyeceğini sorduğunda annem –ne kusuru olursa olsun kesinlikle altın kalpli bir kadındı– hemen onu aldı, kadın misafirleri ile birlikte hamama götürdü.

Bundan sonra Sofi hamamların sadık müşterisi oldu. Ve bizi de oraya götürmek için, Selim ve benim sokaklarda sürterken edindiğimiz kirler de dahil, her bahaneyi kullandı. Annem onun hamam düşkünlüğüne hiç itiraz etmedi: hama-

ma giriş ucuzdu –çocuklar bedavaya giriyordu– ve onca sabun ve sudan sonra pırıl pırıl parlayarak gelen Sofi, Selim ve ben, "Allah yalnızca temiz olanlara kucak açar," deyişini kanıtlar görünüyorduk.

* * *

O günlerde Türk hamamları Osmanlı devrindeki ihtişamlarını artık nadiren koruyabiliyordu. Bu ihmal özellikle Ankara'da göze çarpıyordu. Eskiden, bir tepeye inşa edilmiş eski kalesi dışında mütevazı bir kasabacık olan, tarihin nadiren dokunduğu bu şehir, yeni, çağdaş Türkiye'nin simgesi olarak, hızla yükseliyordu. Sonuç olarak, bazı "ilerici" unsurlar hamamları oryantal gericiliğin totemleri olarak görüyor, Batı tarzı konforları teşvik ederek hamamların popülerliğini azaltmaya çalışıyorlardı.

Ama o gizemli mekanlar orada burada hâlâ yaşıyordu. Hem, yüzyıllar boyunca Saltanat Makamı'nın muhteşem hamamlarının seçkin Avrupalıları büyülediğini, huşu içinde bıraktığını ortak bellek nasıl unutabilirdi ki?

Ve böylece gelenek sürdü: bazı yerlerde gizliden gizliye; başkalarında açık açık, hattâ meydan okurcasına. Ve yeni hamamlar inşa edildiğinde –Ankara'daki hamamların çoğu yeniydi– en yüksek standartlara uymak için her tür çaba gösteriliyordu.

İki önemli standarttan bahsetmek gerek.

Birinci kurala göre, yıkanmak için kullanılan iç odanın, efsanelere göre dost rüzgarları barındıran ve işte bu sebepten dolayı sarayları için krallar, tapınakları için Tanrılar tarafından tercih edilen taştan, yani mermerden yapılması gereklidir. (Ellilerin başlarında, Ankara'da, yalnızca diplomatların

ve meclis üyelerinin girebildiği özel bir hamamın, tüm rakiplerini gölgede bırakmak için, tuhaf isimlere sahip ülkelerden özellikle ithal edilmiş, pembe, mavi, gümüş damarlı, dramatik mermerler kullanılarak yapıldığı söylentisi dolaşıyordu.)

İkinci kural belli mimari özellikleri gerektiriyordu: bir kubbe, bir dizi sağlam sütun, yüksek pencereler dizili bir kemer; bu kombinasyon iç odayı camilerin gizemli halesini andıran bir parıltıya boğuyordu. Dahası, yüksek pencereler, Apollonvari bir ışık damıtırken, aynı zamanda dikizcileri önlemeyi hedefliyordu. (Bu önleme rağmen, hamam müşterilerini izlemek için baş döndürücü yüksekliklere tırmanan örümcek adamlara dair hikayeler pek yaygındı. Üç delikanlı hakkındaki dehşet verici bir hikayeyi hatırlıyorum. Adamlar bir iddia üzerine Konya'daki bir hamamın pencerelerine tırmanmışlar. Hava sıcaklığı eksi 35 dereceymiş ve adamlar duvarlara yapışıp donarak ölmüşler; kubbeden sökülebilmeleri için baharın beklenmesi gerekmiş.)

* * *

Bizim gittiğimiz kadın hamamı bu standartlara uyuyordu ve ülkedeki en iyi hamamlardan biri sayılıyordu. Ben ve Selim içinse, lüksün ta kendisiydi.

Adım adım götüreyim sizi.

En gizli kapaklı tarafı olan girişi, kız kolejlerini koruyan türden yüksek duvarların ortasındaki küçük, demir işi bir kapıdan oluşur.

Fuaye gösterişlidir. Koyu mor perdeleri insanın aklına hemen olağanüstü tensel vaatler getirir. (Hafızam bana oyun mu oynuyor? Yoksa o mor perdeler daha sonraki senelerde İstanbul'da ziyaret ettiğim randevu evlerine mi aitti?)

Fuayenin sağında alçak bir platform üzerinde küçük bir kulübe bulunur. Hamamı idare eden Teyze Hanım burada oturur. "Hükümet gibi kadın" deyişi Teyze Hanım için uydurulmuş olabilir. Giriş ücretlerini o tahsil eder, sabun, havlu, tas ve nalın gibi şeyleri kiralar. (Hayatın kaprisleri karşısında metin biri olmasına rağmen Sofi hijyen konusunda fanatik bir titizliğe sahipti ve kendi banyo malzemelerimizi yanımızda getirirmemiz konusunda ısrar ederdi hep.)

Fuayenin uzak ucundaki kapı geniş, ortak soyunma odasına açılır. Bu oda, beklenti süresini uzatmak ister gibi, son derece sade düzenlenmiştir: badanalı duvarlar, üzerine oturulacak tahta sıralar, giysilerin konulacağı geniş, hasır sepetler.

Bir başka kapı, tirizli ahşap döşemeli bir koridora açılır. Burada yürürken, nalınlarınız heyecan verici bir ritim tutturur. İlerideki kemer, hamamın mermerden cennetine açılır.

Bir sonraki an her şeyin yüce bir anlam kazandığına tanık oluyormuşsunuz gibi hissedersiniz. Sıcak ve buhar karışımı yarı şeffaf bir hava yaratmıştır; akan suyun daimi şırıltısı mutluluk vericidir; ve boşlukta yüzermiş gibi görünen beyaz, belirsiz şekiller zihninizde rengarenk fantaziler yaratır. Bu dünyanın başlangıcından bir manzara da olabilir –ya da sonundan. Her durumda, kadınlara hayransanız ve ayrı ayrı her biri ile sarmaş dolaş olmayı özlüyorsanız, bu hafızanıza kazınacak ve hayatınızın geri kalanı boyunca sizinle kalacak bir görüntüdür.

Bundan sonra, yavaş yavaş, detayları algılamaya başlarsınız.

Odanın yuvarlak olduğunu fark edersiniz (aslında ovaldir). Memnun olursunuz. Çünkü bazı, diğer hamamlar gibi dikdörtgen olsaydı, eril bir havası olurdu.

Mekanın ortasındaki geniş, mermer bloğu görürsünüz.

Bu, banyo yapanların terlemek için oturdukları göbek taşıdır. Göbek taşının büyüklüğü o hamamın saygınlığını belirler; kadın hamamındaki gibi, insanların komşuları ya da aileleri ile oturup konuşabilecekleri –hattâ yiyip içebilecekleri– kadar geniş bir göbek taşı, hamamın popüler olmasını sağlar.

Göbek taşının çevresindeki banyo bölmelerini fark edersiniz. Her birinin yanında mermer bir tekne vardır –kurna– iki ayrı musluktan gelen sıcak ve soğuk su kurnada karışır. Her kurnanın çevresinde birden çok kadın olduğunu görürsünüz, bir ailenin üyeleri ya da bir komşu grubudur onlar. Bu müşteriler, her biri birer çağdaş heykele benzeyen –insanın aklına Brancusi'nin *Sessizlik Masası* gelir– mermer oturaklarda oturur, kurnadan doldurdukları tasları vücutlarına boca ederek yıkanırlar. Bazen, kendi kendine yapabileceklerinden daha tatminkar bir temizlik isteyenler, iyi bir bahşiş karşılığında, bir natır tarafından keselenir.

İç odanın ötesinde, fırına daha yakın ve dolayısıyla daha sıcak olan bir dizi odacık fark edersiniz. Bunlara halvet denir.

Yalnızlık ima eden bir sözcüktür bu ve tek başına yıkanmak ya da masaj yaptırmak isteyen müşteriler için ayrılmıştır. Seçkin müşterilerin masajlarını Teyze Hanım yapar.

Bu, şehrin en iyi hamamlarından olduğundan, bu tür iki oda vardır. Birincisi Sedir olarak bilinir ve bütün günlerini hamamda geçirenlerin bir süreliğine inzivaya çekilmeleri için kullanılır. İkinci oda, Soğukluk, çok sıcaklayanların serinlemesi içindir. Yaşlıca müşteriler dışında pek az kadının bu özel mazoşizm türü ile ilgilendiğini görerek rahatlarsınız.

Ama, elbette, her şeyden öte, yıkanan kadınları ve her boyda, her şekilde, çeşit çeşit memeleri fark edersiniz. İffetlerini her daim korumak isteyenler, bedenlerinin ihtişamları-

nı saklamaktan çok özellikle vurgulayan incecik örtülere, peştemallara sarınırlar. Kalanlar, bilezikleri ve küpeleri dışında çırılçıplaktırlar ve takıları sayesinde üstlerine altın tozu serpilmiş gibi görünürler. Uzun ya da kısa, genç ya da yaşlı, hepsi mutlaka Ruben tablolarından fırlamış gibidir. Zayıf olanlar bile erotik düşünceler uyandırır. Ağır parfümlere ve kınaya bürünmüş bu kadınlar, sıkı, yumuşak, çocuk doğurmak için yaratılmış vücutlarını hiç utanmadan, cüretle taşırlar. Erkeklerin hakim olduğu bir toplumda yaşamalarına rağmen –ya da belki bu yüzden– kadınlıkları ile gurur duyduklarını fark edersiniz. Ama birinin onlara baktığını fark ederlerse ya da düşünürlerse, utanırlar ve cinsel organlarını hamam tasları ile gizlerler. Küçük kızlar da görürsünüz, ama Selim ve ben gibi küçük oğlan çocuklarıysanız onlarla ilgilenmezsiniz. Onların tomurcuklanan hazinelerini, "anne-babacılık", "doktorculuk" gibi eski oyunlarda görmüşsünüzdür zaten. (Burada, kısaca, Eleftheria'nın öğretisi: insan vücudu, her yaşta, her şekilde, her büyüklükte, hattâ sakatken bile, güzeldir. Eleftheria'nın gördüğü en güzel alet kolu sakat bir adama aitmiş.)

* * *

Cennete girişi sıradan bir olaymış gibi, kırkların Türkiye'sinde küçük oğlanlar her tür cinsiyet ayrımından muafmış gibi anlattım sanırım. Eh, bu yalnızca kısmen doğru. Seneler içinde, benim neslimden –ve Türkiye'nin değişik yörelerinden– pek çok erkekle tanıştım. Hepsi küçükken hizmetçileri, dadıları, nineleri ya da diğer yaşlı kadın akrabaları tarafından hamama götürülmüştü –ama asla anneleri tarafından değil; bu tabu kırılmamış görünüyor.

Aslında oğlan çocuklarının hamama alınması konusunda belirli kurallar yoktu. Bu bir dizi faktöre bağlıydı: hamamın ünü, müşterilerin konumu, bir müşterinin –ya da grubun– ne kadar sık geldiği, hamam çalışanlarına verilen bahşişin miktarı ve en önemlisi, Teyze Hanım'ın takdir yetkisi.

Bizim hamama girişimiz konusunda durumu lehimize çeviren bu, sonuncu faktör oldu. İçeriye alındık, çünkü hamamı idare eden Teyze Hanım ergenlik meselelerinde pek bilgiliydi. Testislerimizin henüz düşmediğini, ve gerekirse bu durumu müşterilerine izah edebileceğini söyledi. Durmaksızın, zalimce dırdır eden müşteriler onun sözünü dinlerdi. (Neyse ki, sorumluluğu altındaki çocukların mahrem bölgeleri hakkında açık açık konuşulmasına öfkelenen sevgili Sofi, kulaklarımızı elleriyle kapar, bizi çabucak uzaklaştırırdı.)

Söylemeye bile gerek yok, Selim ve ben testislerimizin sağlam olduğunu anlayınca epey rahatlamıştık. Onların gelecekte bir gün düşeceğini –düşmek zorunda olduğunu– düşünmek bizi endişeye boğuyordu. Bu yüzden, bir süre boyunca her gün birbirimizin bacakarasını inceledik ve erkekliklerimizin hâlâ yerli yerinde olduğundan, o sabah uyandığımızda onlarla oynarkenki kadar sağlam olduğundan emin olduk. Aynı zamanda, anne-babamızla çıkmış olsak bile, sokaklarda yürürken etrafı tarar, birinin düşürdüğü testisleri bulmaya çalışırdık. Yeterince yedek testis toplarsak, diye mantık yürütüyorduk, felaket vurduğunda düşen testislerimizin yerine onları koyabilirdik. Geçmişte hiç sokakta yatan testis görmediğimiz gerçeği bizi engellemiyordu; onları aynı durumdaki başka çocukların topladığını varsayıyorduk. Sonunda, tek bir testis bile bulamayınca, testislerimizin bedenlerimize sıkı sıkı tutturulmuş olduğuna, asla düşmeyeceğine

ikna olduk –herhalde Allah bunu sağlama almıştı! Ve bu tüyler ürpertici "yalanın", erken gelişmişliğimize rağmen bize istisna uygulayan kadınlar tarafından, bizi korkutmak için söylendiğine karar verdik.

Gerçekten de erken gelişmiştik. İyi öğretmenlerimiz vardı.

* * *

Selim ve ben Ankara'nın eteklerindeki Bomonti Bira Fabrikası'nın yakınında, ülkemizin gelecekte sahip olacağı refahın müjdecisi olarak düşünülmüş, apartmanlarla dolu yeni bir mahallede yaşıyorduk. Mahallenin ötesinde, orada burada Çingene kampları bulunan güney ovaları uzanıyordu.

Söylemeye bile gerek yok, nerede yaşarlarsa yaşasınlar, Çingeneler pek imrenilecek hayatlar sürmezler. Tarihsel önyargılar doğru düzgün birer iş bulmalarını önler. Aynı durum Ankara'da da geçerliydi. Erkekler ancak mevsimlik meyve toplama işleri, at bakıcılığı, yol işçiliği, hamallık gibi işlerde çalışabiliyorlardı. (Bir kez üç adamın sırtlarında kocaman bir piyanoyu dengeleyip dört kilometre uzağa taşıdıklarını gördüm.) Çingene kadınlarının durumu daha iyiydi: genellikle falcı, bitkilerle ya da imanla tedavi eden şifacılar olarak tutuluyorlardı; ve küçük yaştan itibaren kehanet işinin inceliklerini öğrenmeleri için kızlarını daima yanlarında gezdiriyorlardı. Pazaryeri, otobüs garı, tren istasyonu, stadyum ve genelev gibi kalabalık yerlerde dilencilik yapan oğlanlar sayesinde zaman zaman bolluk da yaşıyorlardı.

Dilenciler için en iyi yer genelevdi. Eski şehirde, kalenin dibinde bulunan genelevler, dar sokaklı bir labirentte, üst üste yığılmış altmış harap evden oluşuyordu. Her evin kapısında, müşterilerin içeriye bakıp takdim edilen hanımlara değer

biçebilecekleri birer küçük pencere bulunuyordu. Dilenciler burada, yıpranmış kaldırımların üzerinde dükkan açıyordu. Bir fahişe ile birlikte olduktan sonra bir erkeğin, özellikle de evli bir erkeğin kirlenmiş ya da günahkar hissedeceğini biliyorlardı; dilenciler bu tür erkeklere, avuçlarına bırakacakları birkaç kuruş ile, Allah'a, inançlarının gerektirdiği gibi, cömert insanlar olduklarını göstererek, affedilme olanağı sunuyorlardı.

Bu bilge Çingene oğlanlarından bazıları ile arkadaş olduk. Her fırsatta –yani onların dilenciliğe ya da işportacılığa çıkmadıkları zamanlarda– onlarla buluşuyorduk. Bizi hep hoş karşılıyorlardı –sanırım, şehir çocukları olarak, ilgilerini çekiyorduk– ve çadırlarına davet ediyorlardı. Ne yazık ki, onların konukseverliğine karşılık veremiyorduk; ebeveynlerimiz "ayaktakımı" ile arkadaşlık etmemizi yasaklamıştı.

Bu arkadaşlar bize çok şey öğretti.

Her şeyden öte, serserilerden ve fahişelerden işittikleri her şeyi anlatarak, bize cinselliğin tuhaf mekanizmasını öğrettiler: tuhaf, hattâ gülünç pozisyonları; önde gelen organların kaprislerini; hiçbirimize pek mantıklı gelmeyen, takip eden seneler boyunca birer sır olarak kalan sayısız acayipliği.

Ve bu paha biçilmez bilgiler, hamamdaki araştırmalarımız için temel oluşturdu.

Memeler, kalçalar, kasık tüyleri –ya da sonuncusunun yokluğu– ilk inceleme konumuz oldu. Kabul etmelisiniz ki, zor iş değildi. Bu kısımlar herkesin görebileceği bir biçimde teşhir edildiğinden, o zamanlar popüler olan casus filmlerindeki gibi gizli gizli gözetlememiz gerekmedi; gözlerimizi diktiğimiz belli olmasın diye eğilip bükülmemize de gerek kalmadı.

Çingene arkadaşlarımız memelerin bir kadının cinselliği-

ni belirlediğini söylemişti. Meme başı geniş olanlar tatmin olmak bilmez kadınlardı; minik doğum izlerine benzeyenler frijit olduğundan, rahat bırakılması daha iyi olurdu. (Acaba o günlerde frijitlikten ne anlıyorduk?) Bu mitleri reddedilmez gerçekler olarak kabul ediyorduk –belki içten içe hâlâ ediyoruz– ve aksi kanıtları düşünmeden reddediyorduk. Kayıtlara geçmesi için, gördüğümüz en iri meme başlarına sahip kadın, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, bir uyuşukluk simgesiydi; Teyze Hanım ona "sütçü beygiri" adını takmıştı ve kadın yürürken bile uyuklar görünüyordu. Tam tersine, tanık olduğumuz en canlı kadının ise –bize cinsel organını cömertçe, uzun uzun sergileyen bir duldu ve teşhirciliğinden keyif alır gibi görünüyordu– hemen hemen hiç meme başı yoktu, yalnızca küçük, dik memeleri üzerinde, düğme mantarlarının saplarına benzeyen minik, sivri meme uçları vardı.

Ve kalçaların da karakteri yansıttığını öğrendik. Yüzler kadar anlamlıydılar. Sert kalçalar hemen fark edilirdi: kel bir adamın kafasındaki saç teli gibi incecik bir çizgi ile ayrılmış zayıf yanaklar, hayatın zevklerinden vazgeçmiş insanları simgeliyordu. Mutlu kalçalar hep gülümserdi; ya da, isterik kahkahalara boğulmuş gibi sallanırdı. Hüzünlü kalçalar, semavi küreler gibi görünseler bile, terk edilmiş, yalnız, ümitsiz olurlardı. Bir de hayatı çok seven, demirhindi marmeladı gibi titreyen, insanın ağzını sulandıran kalçalar vardı.

Kalçalar her zaman yellenirdi; ve yellenmenin şekli ve tınısı da insanın karakterine işaret ederdi. Yuvarlak, yüksek, kokusuz yellenmeler dışadönük, mutlu insanlara işaret ederdi; şaşkınlık içinde ciyaklayanlar ve soru işareti şeklinde olanlar duyarlı, güvensiz âşıklara ait olurdu; tiz yellenmeler sert, cimri insanları tanımlardı.

Kasık tüyleri konusunda, yukarıda da belirttiğim gibi, pek az örnek görebilirdiniz. Çoğu Müslüman ülkede olduğu gibi Türkiye'de de, kadınların evlenirken kasık tüylerini ağdayla almalarını gerektiren eski Bedevi geleneği, neredeyse hijyenik bir kanun halini almıştı. Hamamlara giden kadınların çoğu evli olduğundan, yalnızca birkaç ergen kızın ve bir de artık temizlik kurallarına fazla önem vermeyen, birkaç zayıf tutam dışında kalan tüylerini zaten dökmüş olduğundan ağda yapmaya zahmet etmeyen yaşlı kadınların tüyleri görülebiliyordu.

Kasık tüyleri ve onlara has zevkler konusundaki araştırmalarımız bir sosyoloji dersi oldu. Alınmış kasık tüyleri bir kadının medeni durumunu belli etmekle kalmıyor, aynı zamanda toplumdaki yerine de işaret ediyordu. Her zaman temiz gezen kadınlar bol bol zamanları olan –aynı zamanda ağdaya yardımcı olacak hizmetçiler çalıştıran– hali vakti yerinde kadınlardı, dolayısıyla ya eski aristokratlardan, ya da yeni zenginlerden olurlardı. Kasık tüyleri uzamaya başlamış kadınlar mütevazı ailelerden gelirdi: çocuklarla, ev işleri ya da kariyerleri ile uğraşırken, tüylerini almaya fazla zaman ayıramazlardı. Ve âdet dönemlerinde ağda yapmadan dolaşan kadınlar genellikle inançlı çevrelerden gelirdi.

Bizim şaşkın gözlerimiz önünde –sanki bu iş yalnız başına yapılmadığında daha az zahmetli oluyormuş gibi– bir sürü kadın hamamda ağda yapardı. Zaman içinde bunun sebebini keşfettik: küçük bir bahşiş karşılığında, natırlar çok daha iyi iş çıkarıyordu, böylece müşteri arkadaşları ya da akrabaları ile dedikodusunu sürdürmekte serbest oluyordu. (Selim ve ben ilk kez bir kadının ağda yapmasına tanık olduğumuzda –bir sürü yaraya sebep olan beceriksizce bir işti bu– bir sonraki ziyaretimizde biraz şap getirmeye, kendini yara-

layanlara sunarak, böylece onlara yaklaşmaya karar vermiştik. Çingene arkadaşımız böyle bir hareketin kadın organlarına duyduğumuz ilgiyi belli edeceğine ve sonuç olarak Teyze Hanım'a şikayet edilip hamama girmemizin yasaklanacağına işaret edince vazgeçtik. İyi tavsiye.)

Ana inceleme alanımız –ve daha sonraları hamama gidiş sebebimiz– dış dudaklar ve klitoris idi. Bu iki tür harikanın kendi mitleri vardı. Çingene arkadaşlarımız bizi bilgilendirmişti.

Dış dudaklar ile ilgili mitler ne kadar çıkık ve sarkık olduklarına dayanıyordu. Geniş dış dudaklar, sözde Afrika halklarının dudaklarına benzeyenler, tüm kara ırklar gibi, açık ve tutkulu olurlardı. (Bu sıfatlar bizim için ne ifade ediyordu ki? Kara ırklar hakkında ne biliyorduk?) İnce dış dudaklar, zorla açılmaları gerektiğinden, zayıf yüreklere işaret ediyordu. Sarkık olanlar anaçlığı temsil ediyordu; Çingene ebelerin bir kadının dış dudaklarının ne kadar sarkık olduğuna bakarak kaç çocuk doğurduğunu anlayabileceği konusunda temin edilmiştik. Çocuksuz olan, ama sarkık dış dudaklara sahip olan kadınlara acımak gerekirdi: çünkü erkekleri genel olarak o kadar cazip bulurlardı ki, duygularını tek bir kişiye adayamazlardı; sonuç olarak, onların iffetli kalmasına yardımcı olmak için, Allah onlara dikilebilecek türden dış dudaklar vermişti.

Halsizce dalgalanarak alçalan, ama aynı zamanda ortada sivri bir uçla biten, dolayısıyla tıpkı narin tokalara benzeyen dış dudaklar mükemmel dış dudaklardı. Bu dış dudakların büyülü güçleri vardı: dilini onlara dolayabilenler, güneşin diğer tarafında bulunan, hayatın buradakinin tam tersi olduğu –daima savaş değil daima barış bulunan– ikiz dünyamızı görebilirdi.

Klitorislere gelince, tıpkı penisler gibi değişik boylarda olduklarını herkes biliyordu. Aynı zamanda, Aristo'nun ünlü eseri *Organon*'un beşinci cildinden etkilenen Türklerin klitorisleri üç ayrı boya göre sınıflandırdığı, her sınıfa sevilen bir yiyeceğin ismini verdiği de herkesçe bilinen bir gerçekti. (Aynı zamanda bir klasik hayranı olan Eleftheria'ya göre, Aristo'nun söz konusu eseri yalnızca dört ciltten oluşuyordu. Bununla beraber şu olasılıkları da göz ardı etmiyordu. Bir: bir bilge beşinci cildin müsveddesini, Büyük İskender'in Doğuyu Batı ile evlendirme rüyasını gerçekleştirmesine yardımcı olmak için, askerleri Hindu Kuş kadınlarını eş olarak almaya hazırlamak üzere, Büyük İskender'e ödünç vermiş olabilirdi. İki: müsvedde Orta Doğuda bir yerde kaybolmuş, daha sonra Türkler tarafından bulunmuş olabilirdi.)

Söz konusu kategoriler şunlardı: susam küçük klitorisleri simgeliyordu; mercimek (Türkiye'de yeşil mercimek anlamına geliyordu) orta boy klitorisler için kullanılıyordu ve klitorislerin yüzde doksanı bu boy olduğu için normal sayılanlar bunlardı; ve büyük olanlar nohut diye nitelendiriliyordu.

Susam klitorisli kadınlar mutlaka asık suratlı olurdu. Klitorislerinin küçüklüğünü kadınlıklarında bir yetersizlik olarak algıladıklarından –cinsellikten pekala zevk alabiliyor olsalar da– anaç duygularından kuşku etmeye başlarlardı. Böyle, korkunç bir aşağılık duygusunun işkencesiyle yaşadıklarından çocukları, özellikle de hamama alınan çocukları hep terslerlerdi. Mercimek klitoris bahşedilmiş kadınlar, klitorislerini niteleyen yiyecek gibi, Türkiye'nin başlıca besin kaynaklarından sayılırdı. Dolayısıyla, mercimek klitorisli kadınların mükemmel yuvarlaklığı yalnızca estetik açıdan hoş sayılmakla kalmaz, aynı zamanda son derece besleyici görülür-

lerdi; bu tür kadınlar bir erkeğin karısında aradığı her şeye sahiptiler: aşk, tutku, itaat, yemek pişirme yeteneği. Nohut klitorisli kadınlar aşk eylemlerini kısıtlamaya yazgılı olurlardı, çünkü klitorislerinin anormal boyutu öyle yoğun bir zevk duygusu sağlardı ki düzenli cinsel eylem mutlaka kalplerine zarar verirdi; yalnızca gebe kalmak için birleşmek zorunda kalan bu kadınlar, tinsel yaşamda teselli bulmak zorunda kalırlardı. Ve dindarlıkları öyle bir mertebeye gelirdi ki, doğururken nohut klitorisleri ile bebeklerinin alnına bir dua çentiği atarlar, böylece bebeklerini önemli dinsel görevler için işaretlemiş olurlardı.

Bazılarınız yüzünüzü buruşturmaya başlamışsınızdır herhalde. (Bunları ona ilk anlattığımda Eleftheria buruşturmuştu. "Domuz" diye bağırmıştı, "klitorislerin kılıfı vardır. Paskalya yumurtası boyunda bir klitoris bile bulsan, görmekte epey güçlük çekersin! Her şeyden önce sevgiline doğrudan bakacak kadar şanslı olman gerekir. Sonra, kılıfın arkasına bakmayı bilmen gerekir. Üç, gözlerini açık tutacak aklıbaşındalığa sahip olman gerekir. Ve dört, fasulye, fındık, ya da adı her neyse onu, hayattaki tek gerçekliğin o olduğuna, başka her şeyin yanılsama olduğuna ikna edebilmen gerekir.")

Bu yüzden, siz beni yalancı olarak görmeye başlamadan itiraf edeyim, büyük olasılıkla ne Selim ne de ben tek bir klitoris görebildik. Yalnızca gördüğümüze inanıyorduk. Tesadüf eseri tek bir tane değil, bizim gibi sokak itlerini kayıran benzersiz talih sayesinde, yüzlercesini. Ve ne kadar çok inanırsak, o kadar tuhaf pozisyonlarda eğilip bükülüyor, gözetliyor, delice açılardan gözlerimizi kısıyor, o ya da bu müşteri için bir şeyler getirmek için oraya buraya gidiyorduk. Aslında, bal çanağı çevresindeki ayı yavruları gibi davranıyorduk.

Elbette, geçmişe dönüp bakınca, itiraf etmeliyim ki, gördüklerimiz büyük olasılıkla güzellik lekeleri, çiller, benler, doğum lekeleri ve kuşkusuz, zaman zaman, sivilce, siğil ya da ustura kesikleriydi.

Doğal olarak, arkadaşlarımıza, özellikle de Çingene arkadaşlarımıza gözlerimize çektiğimiz ziyafeti anlattığımızda bize inanıyorlardı. Bu yüzden kendimizi önemli hissediyorduk. Ve uykuya dalmak için koyun değil klitoris sayarken, son derece mutlu hissediyorduk. Uyanıp, cinsel organlarımızı önceki geceki kadar keyifle yoklarken, eksiksiz bir mutluluk hissediyorduk.

İzin verirseniz, burada bir parantez açacağım. Kulağa ne kadar anlaşılmaz gelse de, Sofi'nin vücudunu hiç incelemedik. O aileden sayılıyordu, dolayısıyla kusursuzdu, dolayısıyla cinsellikten yoksundu. Şimdi, eski resimlere bakarken, onun oldukça çekici olduğunu fark ediyorum. Ermenileri bu kadar güzel insanlar kılan ipeksi, zeytin rengi tene sahipti. Dahası, çocuğu olmamıştı, dolayısıyla, hamam lügatına göre, "kullanılmamıştı". Sonuç olarak, otuzlarının ortalarında olmasına rağmen, hâlâ etine sıkı ve gürbüzdü, hâlâ güzelliğinin zirvesinde bir kadındı.

Ailem, Bar Mitsva törenimden kısa süre sonra Ankara'ya taşındığında, Sofi bir otelde oda hizmetçisi olarak iş buldu. Görüşmeye devam ettik. Sonra, 1976'da, aniden işinden istifa etti ve ortadan kayboldu. Ona çok bağlanmış olan patronu onun ciddi bir şekilde hasta olduğunu, muhtemelen doğduğu yerde, atalarının hayaletlerinin eşliğinde ölmeye gittiğini söyledi. Sofi'nin Kars'ın hangi köyünden geldiğini hiçbirimiz bilmediğimizden, onu bulma çabalarımız sonuçsuz kaldı.

Ama onu bulma umudunu hiç yitirmedim. Ne zaman Er-

menilerle tanışsam, hep Sofi'ye rastlayıp rastlamadıklarını, daha da iyisi, kendi akraba, arkadaş, tanıdık çevrelerinde araştırıp araştıramayacaklarını sorardım.

Sonra bir gün, Kanada'dan bir arkadaş bana yazarak Kirkor Hovanesyan'dan bahsetti. Altmış yaşında, hasta bir Ermeni olan Kirkor Türkiye'den bir mülteciydi. Dul kalınca eski ülkesine dönüp kalan günlerini Boğaz kıyısında rakı içerek, meze yiyerek geçirmeye karar vermişti. Ama kıyılarımıza gelir gelmez ünlü bürokrasimize takılmış, gençken kaçındığı askerlik görevine çağırılmıştı. Doğuya, Kars'a gönderilmişti; ama, yaşlı olduğundan, subaylara emir erliği yapmıştı. Orada geçirdiği süre içinde sağlığını yeniden kazanmakla kalmamış, aynı zamanda uzak bir akrabası ile ilişki kurmuştu. Askerliği bitince bu kadınla evlenmiş, İstanbul'a dönmüş, yangında yanmış ünlü bir Romen restoranını satın alıp yeniden inşa etmişti.

Bu bilgilerle silahlanmış olarak bahsi geçen restorana koştum.

Ve Sofi'yi buldum.

Kocası Kirkor öleli çok olmuştu, ama Sofi hâlâ hayatta –ama oldukça yaşlandı. Kirkor'un ilk evliliğinden çocukları ve elbette gerçek oğulları, Selim ve ben tarafından son derece iyi bakılıyor.

* * *

Heyhat, cennette bir senemizi dolduramadık.

Kovuluşumuz, Cennet Bahçe'den kovuluş kadar aniden ve beklenmedik bir biçimde geldi. Aynı zamanda, aynı ölçüde zalimce oldu.

5 Temmuz'du. Aynı zamanda doğum günüm olduğundan tarih aklıma kazındı. Aslında, o gün hamama gitmemiz So-

fi'nin bana doğum günü armağanıydı. Birkaç gün önceden en çok ne istediğimi sormuştu. Onun kastettiği özel bir yemek ya da kekti ve ben kararlılıkla hamama gitmek istediğimi söylediğimde epey eğlenmişti. Ama hemen kabul etmiş, hattâ seçimimi beğenmişti; hem, sevdiğim yemekleri her gün pişiriyordu, değil mi?

Ankara yazları boğucudur; o 5 Temmuz özellikle boğucuydu; insanı Türk hamamına gitmeye teşvik edecek türden bir gün olmadığı düşünülebilir. Ama öyle değildi. Her şeyden önce, hamamın içi başka her yerden daha serin gelirdi; orada, en azından insanların beynini kaynatan güneşten kurtulmuş oluyordunuz. İkinci olarak, sıcak mevsimde Soğukluk bir vahaya dönüşerek adını haklı çıkarıyordu. Üçüncü olarak, bilimsel düşündüğünü söyleyenlere göre, eksiksiz bir keselenme –ancak hamamda birkaç saat geçirdikten sonra edinilebilen türden bir keselenme– vücudun bütün gözeneklerini açarak insanın serinleme mekanizmasını düzenliyordu.

Bu yüzden, o 5 Temmuz'da, kadın hamamı olağanüstü doluydu. (Belki ben fark etmiştim, ya da işitmiştim, ya da öyle olması gerektiğini düşünmüştüm.) Selim ve ben aynı anda her yöne bakmaya çalışırken oldukça zorlanıyorduk. Öyle heyecanlıydık ki gözümüzü bile kırpmıyorduk. (Bugün, bizi büyüleyen bir şeye yoğunlaştığımız zaman, aynı faltaşı gibi açık gözlerle bakıyoruz.) Aslında, hamamda geçirdiğimiz en zengin gündü. (Son günümüz olduğu gerçeği göz önüne alındığında, abartıyor da olabilirim. Nostalji yapar bunu.)

Bir süre geçmiş olmalı. Dehşet içinde, bir kadının bir natır yakaladığını ve bize işaret ederek hemen Teyze Hanım'ı getirmesini emrettiğini gördük. Bu tiz ve yüksek sesli perinin, Selim ve benim hayran olduğumuz, tapındığımız, bedenini mü-

kemmel ve şehvetli –iki sıfatın kullanılabileceği yerde asla bir tane ile yetinmiyorduk– bulduğumuz ve sonuç olarak, dünyadaki en güzel çiçek saydığımız Nilüfer'in adını verdiğimiz Tanrıça olduğunu fark etmemiz için epey süre geçmesi gerekti.

Daha biz aklımızı başımıza devşirip, bakışlarımızı başka yere çeviremeden –ya da yere indiremeden– Nilüfer ve Teyze Hanım, kurnanın başında uyuklamakta olan güzel Sofi'ye bağırıp çağırarak tepemize bindiler.

Nilüfer'i aylardır süzüp duran Selim ve benim, kadının kavgacı bir tip olduğunu çok iyi bildiğimizi belirtmeliyim. Onun Teyze Hanım'la, natırlarla, müşterilerle sayısız tartışma başlattığını görmüştük. Onu bir Berberi kısrağına benzeten –etli, ama atletik vücudunu ne kolaylıkla hareket ettirebildiğine bakarak, aynı zamanda güçlü kuvvetli bir kısrak– yaşlı kadınlar, kadının değişkenliğini yeni evli olmasına bağlıyor, kaprislerini, varlığını gerektiği gibi kocasına adayan bir kadının sönmeye yüz tutmuş közleri olarak görüyordu; bir hafta ya da aylar sonra bir gün, aniden gebe kaldığını bildiren ani sarsıntıyı yaşayacak, ondan sonra bütün kadınlar gibi uysallaşacaktı.

Ve o özel 5 Temmuz'da, Selim ve ben Nilüfer'den bir patlama bekliyorduk zaten –ama bize değil, elbette. (O güne dek aleyhimize dönmemiş olmasının –hattâ bizim önümüzde iffetli davranmaya gerek bile görmemesinin– bizden hoşlandığı ve bizi memnun etmek istediği anlamına geldiğine karar vermiştik.) Aslında, o gelir gelmez canının sıkkın olduğunu fark etmiştik: onunla gelen kadınlar gibi oturup rahatlayamıyordu, birkaç dakikada bir gittiği Soğukluk'ta kalamıyordu. Ve dışarıdaki lanet sıcağın sebep olduğu korkunç migreninden şikayet edip duruyordu. (Sofi'nin daha sonra bilgece anlattığı gibi, Nilüfer'in öfkeli mizacının asıl sebebi o migrendi: bazı ka-

dınlarda migren âdet başlangıcını haber veriyordu; daha da kötüsü, Nilüfer bu ay da gebe kalamadığı için –evleneli çok olmadığını hatırlayın– hayal kırıklığı yaşıyor olabilirdi.)

Nilüfer'in suçlamalarını anlamamız biraz zaman aldı. Cinsel organlarımızla oynamakla, onlara erkeklerin yaptığı gibi dokunmakla suçluyordu bizi. (Eminim dokunmuşuzdur, ama bunu gizli gizli yaptığımızdan da aynı ölçüde eminim. Bizim kadınları izlediğimiz gibi, görünüşte kapalı gözler arkasından bizi mi izliyordu?)

İyi yürekli Sofi bizi dişi aslanlar gibi savundu. "Benim oğullarım," dedi, "okuma yazma bilir. Onların kendi kendileri ile oynamaya ihtiyacı yoktur."

Bu ilgisiz savunma Nilüfer'i daha da kızdırdı. Tepemize dikilerek penislerimizi iki eline aldı ve Teyze Hanım'a gösterdi. "Bak," diye haykırdı, "hemen hemen sertler. Hemen hemen sert olduklarını kendin görebilirsin!"

(Öyle miydiler? Bilmiyorum. Ama, Selim'in daha sonra onayladığı gibi, kadının eli tarafından sıkı sıkı kavranmak heyecan vericiydi.)

Teyze Hanım teşhir edilen penislere kuşkuyla baktı. "Olamaz. Daha testisleri düşmemiş..."

"Evet. Hatırlattığın için sağol," diye uludu Sofi. "Daha onların testisleri düşmedi!"

"Hayır, düşmedi!" diye cesaretle araya girdi Selim. "Düşse bilirdik, değil mi?"

Nilüfer penislerimizi sallayarak daha tiz bir sesle Teyze Hanım'a bağırdı. "Kendin bak! Dokun şunlara! Dokun şunlara!"

Teyze Hanım sabırlı bir hizmetkar gibi yanımızda diz çöktü. Nilüfer penislerimizi iki değnek gibi ona uzattı. Teyze Hanım'ın erkek organını incelemek konusunda daha fazla

deneyimi olmalıydı; onun parmakları yumuşak, sıcak, ah, pek hoş bir şekilde bizi sararken, gerçekten sertleştik –ya da biz öyle hissettik.

Teyze Hanım'ın bağıra çağıra camı çerçeveyi indirmesini bekledik. Bunun yerine gülümseyerek çömeldiği yerden kalktı ve Sofi'ye döndü. "Gerçekten sertler. Kendin bak."

Sofi inanmazlıkla başını iki yana salladı.

Nilüfer hamam boyunca ileri geri yürüyerek ve "Bunlar çocuk değil! Bunlar erkek!" diye bağırarak zaferini kutladı.

Sofi inanmazlık içinde başını iki yana sallamaya devam etti.

Teyze Hanım onun omzunu okşadı, sonra ayaklarını sürüye sürüye uzaklaştı.

Aniden ne yapacağını bilemez olan Sofi yıkananlara baktı. Bazılarının örtünmeye başladığını fark etti.

Şaşkın şaşkın bize döndü; sonra, bir dürtüyle penislerimizi tuttu. İşaret almış gibi, organlarımız hemen büzülüp kıvrımlarının arasında kayboldular.

Haklı çıktığını hisseden Sofi müşterilere bağırdı, "Sert değiller! Değiller!"

Sesi mermer duvarlardan yankılandı. Ama kimse ona kulak asmadı.

Teyze Hanım bizi uğurlarken bile meydan okudu Sofi. "Yine getireceğim –bir dahaki gelişimde! Döneceğiz!"

Teyze Hanım kahkahaya boğuldu. "Elbette! Babalarını da getir, olmaz mı?"

Ve kapılar arkamızdan güm diye kapandı.

Ve Sofi defalarca bizi yanında götürse de, bir daha içeri alınmadık.

3
ROBBIE
İKİ ŞEHRİN HİKAYESİ

İstanbul halkı, 1942 Temmuz'unun hatırlanan en sıcak temmuz olduğu konusunda ısrar ediyordu. Sultanahmet Camisi'yle Bizans anıtlarının tarihsel bir münazara içinde karşı karşıya durduğu Sultanahmet Meydanı'nda, her gölge parçasına geleneksel kahvehaneler tarafından el konulmuştu. Bu kahvehanelerin müşterileri hava sıcaklığının suçunu Şeytan'a atıyorlardı: memleket genç ozanların besteleri ve dizeleri ile rengarenk açıyordu ve Türklerin her şeyi şiire ya da müziğe dönüştürme yeteneklerini kıskanan İblisbaşı, kızgınlığını bu şekilde çıkarıyordu. Daha çok imanın korkuyucusu olarak saygı gören dindar adamlar olan nargile içiciler ise itiraz ediyordu: bu tür hava sıcaklıkları ancak ermiş imamlar Kuran kanununa saygısızlık edenlere yazıklandığı zaman görülürdü; ve, "cumhuriyet" denen bu kafir idare altında, yazıklanacak çok şeyleri vardı, özellikle de hayatın her alanında çalışma fırsatı –ve erkeklerle eşit statü– arayan kadınların sayısı gittikçe artarken. Ama tepenin aşağısında, kıyıdaki meyhane-

lerde, ciddi havalarda tüketilen rakılar çay ya da afyonun sağlayabileceğinden çok daha üstün fikirler veriyor, Birinci Dünya Savaşı gazileri olan ihtiyarlar çok daha ikna edici bir sebep sunuyorlardı. Avrupa'nın en son savaş meydanlarında kuruyan ve toz olup Allah'ın her ırk ve inançtan insana hoş bir bahçe olarak yarattığı bu şehre çöken kana işaret ederek, kedere tapınan insanoğlunun silahları ile bir kez daha atmosferi ısıttığını söylüyorlardı.

Biz rakıcılara inanıyorduk. Eh, ya ergenlik çağımıza girmiştik, ya da Bilal gibi, tam eşikteydik ve o yaşın bilgeliği ile, eski askerlerin, özellikle de dilleri alkolle açılan eski askerlerin asla yalan söylemediğini biliyorduk. Dahası, Bilal –daha doğrusu annesi Ester– Avrupa'yı harap eden katliam konusunda bizi ilk elden bilgilendiriyordu. Doğum yeri olan Yunanistan'da Ölüm, zengin bir hasat yapıyordu. Ester'in Selanik'te yaşayan kız kardeşi Fortuna'dan gelen mektuplar yaşanan canavarlıkları anlatıyordu. Bu anlatımlar genellikle isteri sınırında olsa da –ve bazı Yahudiler tarafından bile abartılı bulunup kulak ardı edilse de– yavan bir gerçekçilikle, aile avukatı tarafından doğrulanıyordu. Onbeş sene önce Ester Türkiye'de evlenmek üzere Yunanistan'dan ayrılırken, Sotirios Kasapoğlu adlı bu beyefendi ailesinin durumu hakkında düzenli olarak rapor vermeyi vaat etmişti.

Bu avukattan gelen son mektup üzerine Bilal, Naim ve bir başka çete üyesi olan Can bana başvurdu. Ester'in ailesi hakkındaki endişeleri ile ilgili sözlerimden tahmin edebileceğiniz gibi, Bilal –ve Naim ile Can– Yahudiydi; Müslüman isimleri ilginizi çekmiş olabilir. Bunun basit bir açıklaması vardı: yeni cumhuriyet ile Osmanlı İmparatorluğu'nun dayattığı eşitsizlikler arasında bir mesafe yaratmak isteyen Atatürk, in-

sanların Türk olmaktan gurur duymasını sağlamaya çalışmıştı. Sonuç olarak, kanun gereği, bütün azınlıkların çocuklarına etnik isimlerine ek olarak bir de Türk ismi koymaları gerekiyordu. Böylece Benjamin Bilal, Nehemiah Naim, Jacob Can isimlerini almışlardı.

Ziyaretlerinin tarihini hatırlıyorum: 27 Temmuz 1942, Pazartesi. Sakin Florya'da, ailemin yanındaydık. İstanbul'un yaklaşık elli kilometre batısında bir tatil yeri olan ve Marmara Denizi'nin Avrupa kıyısında bulunan Florya'da, İngiliz elçiliğinin personeli için tahsis edilmiş geniş bir villası vardı. RAF'ın* Hamburg'u bombaladığını duymuştuk ve bir şekilde bu haber teşkilatı, o ayki, daha önemli başarılardan, örneğin El Alamein'de savaş hattının yerinde saymasından ve Danzig'deki denizaltı tersanelerinin bombalanmasından daha fazla neşelendirmişti. Aniden tüm İngiliz elçiliği savaşı kazanacağımıza inanmaya başlamıştı ve babam Duncan Stevenson *uisge beatha*'dan**, can suyundan ilk kadehimi içmemi uygun bulmuştu. Gerçi o sıralarda ben zaten kadehlerde kalan içkiyi kafaya dikme sanatındaki becerimi mükemmelleştirmiştim, ama bunlar daha çok şeri kadehleri oluyordu; sonuç olarak, viskiyi ilk tadışım yeni bir keşifti –tarihi kesin olarak hatırlamamın sebebi budur belki de.

Babam İstanbul'a "görünüşü kurtarmak için" gelmiş olmalıydı. Tarafsızlığını koruyan Türkiye'yi, ordusuna yaşamsal malzemeler sağlayarak, Müttefiklerin tarafına çekme amaçlı İngiliz-Amerikan Koordinasyon Komitesi'nde çalışıyordu ve kuruluşun merkezi Ankara'daydı. Kuruluşun faaliyetlerini düşman ajanlarından gizlemek için, resmi pozisyo-

* RAF: Rotee Armee Fraktion (Kızıl Ordu Fraksiyonu). (yhn.)
** Keltçe, "yaşam suyu." Viski. (yhn.)

nu Istanbul konsolosu yardımcılığı olarak bildirilmişti. Bu yanıltmacayı sürdürmek için, orada yaşıyormuş gibi görünmesi gerekiyordu. Bu yüzden kozmopolit banliyö Nişantaşı'nın en önde gelen sakinlerinden olmuştuk. Ben parklarda, oyun alanlarında amaçsızca dolanırken Bilal, Naim ve Can beni orada buldu. Ve çiçeği burnunda bir William Shankly gibi top koşturduğumu keşfedince, yaşam boyu arkadaşları kabul ettiler beni.

Mayolarımızı sıradışı bir terbiye ile giymiştik. Arkadaşlarımın çekingenliğini Gorgon'un varlığına bağlıyordum. Çünkü, üzerimizi değişirken, kadının yılansı bakışlarının altında pipilerimiz taşa dönüşmesin diye sırtımızı dönmüş olsak bile –normalde, ergenliklerini kutlayan çoğu oğlan çocuğu gibi boyutlarını karşılaştırıyor olmamız gerekirdi– evimizin kahyası Mrs. Meredith soğuk bakışlarını bizden ayırmamıştı. Bahçedeki papatyaları bile disiplin altına almaya çalışan bu sert kadın ("Gorgon" lakabı birkaç sene önce, üst düzey diplomatlardan biri tarafından takılmıştı) villanın zarafetine büyük katkıda bulunan parke döşemelere fetiş derecesinde özen gösterirdi; canını seven hiç kimse parkelerin üzerinde ayaklarını sürüyemez ya da, Allah korusun, koşamazdı, hele dört gürbüz oğlan çocuğu asla.

Villanın özel plajına indik. Arkadaşlarım hâlâ sessizdi. Normalde neşeli olmalıydılar; bu gün eğlenceye ayrılmış bir gündü. Normalde, hafta içinde, babalarının dükkanlarında çalışıyorlardı; dahası, neşeli bir grup olan Johnson ailesi dışında plaj boştu ve kafamıza eseni yapabilirdik. Endişelendim. "Ne oldu?"

Johnsonlar'ın bize el sallamasına bakmakta olan Bilal sessizce konuştu. "Kötü!"

Evinin karşısında oturan ve Bilal'in ona penceresinden tapınma küstahlığı gösterdiği kızla bir kriz daha yaşadığını düşünerek duygudaşlıkla gülümsedim. "Selma seni görmezden mi geliyor?"

"Hayır. Bakışlarıma karşılık veriyor. Hattâ gülümsüyor."

"Ee, o zaman?"

"Selanik..."

Johnson kardeşler sandalyelerinden kalkmışlar, bize doğru geliyorlardı.

Bilal'e bakakaldım. "Ne?"

Her zaman bizi sakinleştiren yumuşak ses olan Can fısıldadı, "Kuzenleri. Onlar için zor zamanlar."

En büyüğümüz ve dolayısıyla önderimiz olan Naim ciddi bir tavırla konuştu. "Bir şeyler yapmalıyız."

Onlara bakakaldım. Yetişkin gibi konuşan çocuklar. "Ne yapabiliriz ki?"

Bilal mırıldandı, "Onları kurtarabiliriz. Sen yardım edersen..."

"Ben mi? Ben ne yapabilirim?"

Johnson kardeşlerin yanımıza varmak üzere olduğunu aklından çıkarmayan Can fısıldadı, "Pasaport –pasaportlara ihtiyacımız var."

"Ne için?"

"Aile için. Onları oradan çıkarmak için."

"Evet, çıkarın onları! Bir görelim bakalım!" Bunu söyleyen Johnsonlar'ın en büyüğü, Dorothy idi. Göğsünde bir çift mandalina büyümeye başladığından beri minyatür bir Mae West'e dönüşmüştü. Ama tam bir baştan çıkartıcıydı: hiçbir oğlanın ona dokunmasına izin vermiyordu.

"Erkek erkeğe konuşuyoruz, Dorothy! Git buradan!"

Kız tısladı. "Erkek erkeğe mi, Robbie? Nerede?" Sonra gülümsedi. Aynı nefeste hem bıçak, hem merhem olabiliyordu. "Babam, gelin bize katılın diyor. Biri bir sepet dolusu yiyecek göndermiş: lokum, incir, helva..."

Arkadaşlarımın gönülsüz olduğunu fark ettim, ama reddedemezdik; babamın deyişi ile, diplomatça olmazdı. Neden alt düzey personel, çocukları şımartmak zorunda hissediyordu ki? Yine de, Dorothy incirden bahsetmişti ve Türk incirleri bir imparatorluğa bedeldi. "Iyi olur, teşekkür ederiz."

Onu takip ettik.

Naim'i dürtükledim. "Daha sonra konuşuruz."

Naim karşılık vermedi. Dorothy'nin genişlemekte olan kalçalarını süzüyordu. Geniş kalçalar çocuk doğurmaya uygun kalçalardır, demişti bir kez bize, her şeyi bilen, her konuda otorite sayılan komşumuz ihtiyar Kokona'dan alıntı yaparak. Eh, o ürkütücü Rum kadın biliyor olmalıydı; on dört çocuk doğurmuştu ve anlatılanlara göre kocasının elini bir kalçadan diğerine gezdirmesi birkaç dakika alıyordu.

Zaman içinde, hem Naim, hem de Can, geniş kalçalara karşı sağlıklı bir ilgi beslemeye başlamıştı. Ben katılmıyordum onlara. Çoğu Kuzeyli gibi, ben etli vücutların ve şehevi yaşamların ölçüsüzlüğe yol açan zevkler olduğunu düşünüyordum. Bu günlerde soruyorum: ölçüsüzlükte yanlış olan ne ki?

* * *

İncirlerin ve diğer yiyeceklerin arkasından Mr. Johnson ile Can bir satranç maçı yaptılar. Tıpta karar kılmış olmasa büyük bir satranç ustası olabilecek olan Can kazandı oyunu. Ardından denizde oynaştık. Naim, Dorothy'yi omuzlarında taşıma mutluluğuna erişti –ağzı kızın çilli baldırlarından bir-

kaç santim uzaktaydı– ve kız deve görevi gören Bilal ve Mrs. Johnson'ın cesur çabalarına rağmen dört erkek kardeşini teker teker denize devirdi. Sonra iki saat ciddi yüzme faaliyetleri ile geçti –bu alanda yetenekliyimdir. Sonunda, özel talepte bulunulmadığı sürece bir menüyü bir daha tekrarlamayan aşçı Emine'nin ellerinden lezzetli bir öğlen yemeği yedik.

Böylece, zorunlu sayılan öğle uykusu zamanı gelene kadar biz bize kalamadık. Babamın ayrıcalıklı konumu sayesinde, villanın ıvır zıvırları için depo görevi gören, tavan arasındaki büyük odanın bize ayrılmasını sağlamıştım. Oraya çekilmemiz Gorgon'u hiç memnun etmedi; biz oradayken bize gözkulak olamıyordu.

Bilal annesinin aile avukatından aldığı mektubu çıkardı ve tercüme etti. Yunancası mükemmeldi. Ester, Bilal'in babası Pepo'ya Yunancayı, evliliklerinin ilk günlerinde kendisinin öğrettiğini iddia ettiğinden (aslında bu doğru değildi; Pepo Ester'le tanışmadan önce biliyordu Yunancayı, hattâ Kurtuluş Savaşı'nda tercümanlık yapmıştı) Bilal'e bu dili anne-babasının birleşme öncesi ve sonrası söyleşilerinden öğrendiğini söyleyerek takılırdık. (Bayağı bir şakaydı, Bilal annesiyle babasının arasının iyi olmadığını söylediğinde hemen vazgeçmiştik.)

Mektubun büyük kısmı 11 Temmuz'da olan olaylara ayrılmıştı. O cumartesi günü, Yunanistan'ın kuzeyinin *Wehrmacht* kumandanı, Selanik'te yaşayan, on sekiz ile kırk beş yaşları arasındaki bütün erkek Yahudi vatandaşların saat sabah sekizde Plateia Eleftherias'ta, "Özgürlük Meydanı"nda toplanmasını ve sivil çalışma için kayıt yaptırmalarını emretmişti. Ester'in yaşlı babası Salvador dahil yaklaşık 10,000 erkek, çalışma karnesi edinme umudu ile toplanmıştı. Alman-

lar toplananları akşama kadar kavurucu sıcakta, şapkasız bekleterek aşağılamayı tercih etmişti. Güneş çarpmasından yere yıkılanlar soğuk suyla ıslatılmış, dövülmüştü; diğerlerine bayılana kadar zahmetli egzersizler yaptırılmış, sonra aynı muameleye tabi tutulmuşlardı. Bu korkunç, gelişigüzel tacizlere, diye anlatıyordu avukat mahcup bir tavırla, şehir sakinlerinin çoğu –kuşkusuz kendilerini iyi Hıristiyanlar sayan insanlar– kayıtsızlıkla, hattâ bazen sevinçle seyirci kalmıştı. Daha da kötüsü, ertesi gün gazeteler, Alman ordusunun sağladığı fotoğraflar eşliğinde, bu tavrı övmüştü. Belki daha da iğrenç olanı, tek bir profesyonel organizasyonun, o organizasyonların tek bir üyesinin, Yahudi meslektaşları lehine seslerini yükseltmemiş, tekinin bile Yahudilere kötü davranılmasına itiraz etmemiş olmasıydı. Ama Selanik'te daha da kötü olan –ülkenin başka hiçbir yerinde görülmemişti bu– şehir sakinlerinin pek çoğunun Yahudi komşularını ihbar etmiş olmasıydı. Bu ihbarların Yunan milliyetçiliği ile çok ilgisi vardı. Yunanlılar Osmanlı idaresi altında Yahudilerin ve Türklerin yüzyıllar boyunca uyum içinde yaşamış olmasına hâlâ içerliyorlardı. Ama hatırlanması gerekir, diye acı acı yazıklanıyordu avukat, Selanik'teki her kurum, her vatandaş, nesillerdir Yahudilerle birlikte yaşamış, sıkı bağlar kurmuşlardı. Bu gelenek nasıl unutulabilirdi? Hem, tarih Balkanlarda yalnızca tek bir daimi faktör üretmişti; Yahudi'nin sözü senettir.

O güne dek Almanlar o cumartesi toplanmış olan erkeklerin çoğunu yol ya da havaalanı yapmaya yollamıştı. Avukat, Yahudileri gelecekte ne beklediğini hayal edemiyordu. Doğu Trakya'dan ve Makedonya'dan gelen raporlar en kötüsünü düşündürüyordu. Almanlar bu bölgelerin idaresini müttefikleri olan Bulgarlara havale etmişti; ama Bulgarlar kendi Yahu-

dilerini teslim etmekten kaçındıklarından, Almanlar Trakya ve Makedonya Yahudileri ile kendi başlarına ilgilenmeye karar vermişti. Son zamanlarda o talihsizlerin kitleler halinde işgal Polonya'sına gönderileceği söylentileri dolaşıyordu. Bütün bunlar avukatın, işgalci gücün İtalyanlar olduğu zamanları hüzünle hatırlamasına sebep oluyordu. İtalyanlar insancıldı, bu yolda Mussolini'nin emirlerine bile karşı çıkmışlardı. Onların işgali süresince, Yahudileri Nazilerin ırkçı politikalarına karşı durmaksızın uyarmış, ülkeden ayrılmalarını söylemişlerdi; hattâ tavsiyelerini dinleyen pek çok kişiye İtalyan pasaportları verilmişti. Ester, Rodos'ta yaşayan uzak bir kuzenini, Moiz Hananel'i hatırlayabilirdi: adam şimdi Şili'de ve güvendeydi. Ama ne yazık ki Ester'in babası Salvador değerli yatırımlarını paraya çevirmek istemediğinden işi ağırdan almıştı. Artık İtalyanlar yoktu ve Salvador'un serveti buharlaşıp gitmişti.

Avukatın mektubu burada sona eriyordu.

Sonra Bilal bir başka mektup çıkardı, Ester'in kız kardeşi Fortuna'dan gelen en son mektup. Eğitimli Sefarad Yahudilerinin ortak dili olan Fransızca yazılmıştı. Bilal mektubu sesli olarak okudu. İskoç soyumdan beklenebileceği gibi –tek dilli ada İngilizlerinin aksine– oldukça kozmopolit biriydim ve pek çok dili akıcı bir şekilde konuşabiliyordum.

Fortuna'nın mektubu ölüm döşeğindeki biri tarafından yazılmış gibiydi. Normalde güçlüklere göğüs gererken sergilediği dalga dalga kabaran öfkesinden eser yoktu. Kocası Zaharya yol inşaatına göndermişti ve kalp krizi geçirip ölmüştü. Ailenin ekmeğini kızları, sekiz ve on yaşlarındaki Viktorya ile Suzan kazanıyordu. Her sabah, şafaktan önce evden çıkıyorlar –bu günlerde ev, kullanılmayan bir deponun bir kö-

şesi demekti– Hortiatis Dağı'nın alçak yamaçlarına tırmanıyor, orada yaban çiçekleri topluyorlardı. Sonra bacaklarının izin verdiğince hızla geri koşuyorlar, öğlen vakti şehre varıyorlar, genellikle aynı ölçüde yoksul Çingene çocukları ile yarışarak çiçekleri, su kıyısındaki tavernalarda gevşeyen Alman subaylarına satıyorlardı.

Her sabah, kızlar çıkarken, Fortuna onları bir daha göremeyeceğine inanıyordu. Oğlu David'in –Bilal gibi, on üç yaşlarındaydı– durumu daha kötüydü. Onun günlük görevi birkaç parça yiyecek bulmak için şehrin altını üstüne getirmekti. Bunu yaparken, eğlenmek için hahamlara, kadınlara, yaşlılara hakaret eden, çocukları döven, "saplantılı Komünistleri" –semitik görünüşlü kişiler için bir yanıltmacaydı bu– gelişigüzel vuran Alman devriyelerinden kaçınması gerekiyordu.

Zamanında asla dövüşten kaçınmayan bir adam olan Salvador'un artık hayaletten farkı yoktu. *Wehrmacht* 11 Temmuz'dan birkaç gün sonra villasına el koyduğundan beri, Eptapyrgio Kalesi'nin, eski şehrin yukarısındaki o korkunç zindanın yakınlarında bir barakaya kapanmıştı. Bir daha asla kötü muamele görmeyeceğine yemin ediyor, seneler önce ölmüş olan karısına gelip onu alması için yalvarıyordu. Viktorya ve Suzan ona yiyecek götürüyorlardı, ama bunu yapmayı daha ne kadar sürdürebilirlerdi ki?

Bütün bunlar Fortuna'yı, bu yeni dünyanın âdetlerini öğrenmesi gerektiğine ikna etmişti. Sinsi ve yırtıcı olacaktı. Her tür edep kuralını bir kenara bırakacak, nasıl yapabiliyorsa öyle hayatta kalacaktı. Henüz genç ve çekiciydi. Herkes bilirdi ki, Yunan erkekleri Yahudi etini severdi. Almanların ona, gizliden gizliye, tutku beslediklerini söyleniyordu.

* * *

Bilal'in akrabalarının kurtarılması gerekiyordu. Onlar da bizim akrabamız sayılırdı. Anne-babası ile birlikte, 1939 yazında Selanik'i ziyaret ettiğinde onlarla tanışan Bilal onları bize öyle övmüştü ki hepsini çekincesizce aileden kabul etmiştik. Viktorya ile Suzan, türlü türlü tehlikenin altında yaşayan o sevimli küçük kızlar, hepimizin sahip olmayı dilediği küçük kız kardeşlerdi. (Naim'in ablası Gül iki sene önce ölmüştü.) David bizimle yaşıttı ve fotoğraflara bakarak, Bilal'in ikizi gibi görünüyordu; dolayısıyla bizim de ikizimizdi. Fortuna konusunda ise, fahişeliğin ölümden de kötü olduğunu söyleyen genelgeçer ahlaki görüş bizi dehşet verici fantazilere gark ediyordu. Bu yüzden, kendini onu isteyen her adama veren bir kadın düşüncesi bizi gizli gizli tahrik etse de, onun binbir değişik yolla yıkıma gitmesine göz yumamazdık. Salvador konusunda kuşkularımız vardı –hayatı boyunca tam bir zorba olmuştu– ama onu terk etmenin hainlik olacağına karar verdik.

Daha sonraki eylemlerimize bakarak, günlerce bu konu üzerinde düşündüğümüz akla gelebilir. Öyle olmadı. Hemen, oybirliği ile karar aldık. Karşımıza çıkacak sorunları zamanı geldiğinde çözeceğimize karar verdik. Gençtik; ve o günlerde zihinlerimize hakim olan Platon'a göre, büyüklerimizden daha bilgeydik. Dünyayı daha iyi bir yer kılabilirdik. Savaşı yeryüzünden silebilirdik. Evrensel adaleti ve insan haklarını getirebilirdik. Milyonlarca insanın saplantılı manyakların sunağında kurban edilmesini durdurabilirdik.

Bilal, annesinin o günlerde yazıklanırken kullandığı sözlerle, bir "ah keşke" senaryosu sundu. Keşke beş Türk pasaportu bulup Fortuna'ya gönderebilseydik...

Bilal olasılıkları araştırmıştı.

Gözlerini ve kulaklarını açarak İstanbul'da dolaşan herhangi birinin bildiği gibi, pasaport karaborsacılığı canlı bir iş koluydu. İsveç ve İsviçre gibi tarafsız ülkelerin, ya da Latin Amerika gibi, savaş sahnesinden uzak bölgelerde bulunan ülkelerin pasaportları için bir servet isteniyordu. Bazı istisnalar vardı: Türkiye tarafsızdı, ama Karadeniz'in doğusundaki Sovyet petrol yataklarını ve rafinerilerini yok etmek isteyen Almanya'nın ülkeyi işgal edeceğinden korkulduğundan, Türk pasaportları pek revaçta değildi. Temel olarak, bir pasaportun piyasa değerine savaşın kaprisleri karar veriyordu. Bazı durumlarda, savaşın pençesindeki ülkelerin pasaportları bile bir altın madeni olabiliyordu –örneğin İngiliz pasaportları. Türk pasaportları ile aynı mütevazı statüde olsalar da, Filistin'e yerleşmek isteyen Yahudi mülteciler onlara servet ödüyordu.

Genel olarak pasaport karaborsasına Levantenlerin hakim olduğunu anlattı Bilal. Doğuya âşık olup Osmanlı İmparatorluğu'na yerleşen, imparatorluğun halkları ile karışık evlilikler yapan, küçük bir Avrupalı azınlıktı onlar. Karışık etnik kökenleri ile büyük gurur duyan Levantenler, doğu Akdenizlilerin gözlerinde, "sevilesi düzenbazlar" olmuşlardı. Yeni Türkiye'de iş bitiricilik alanında uzmanlaşmışlardı. Bir kez komisyonlarını tahsil edince, işi müşteriyi tatmin edecek şekilde tamamlamalarına ancak ölümün engel olabileceği söylenirdi.

Bilal, bu konuda şansın bizden yana olduğunu bildirdi. Naim'in bu cemiyet içinde mükemmel bir bağlantısı vardı. Sınıf arkadaşı Tomaso (Türk adı Turgut idi), Altın Boynuz'da ünlü bir restoranı olan ve dünyadaki en iyi balığı sunan "Neptün"ün oğluydu. Neptün onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda yapılan deniz savaşlarında tutsak edilen, sonra Osmanlı savaş

gemilerinde kürek mahkumu olarak kullanılan, sonunda özgür bırakılan ve imparatorluk topraklarına yerleşmesine izin verilen Venedikli denizcilerin torunları olan seçkin Levanten sınıfının, Adriatikolar'ın bir evladıydı. Neptün'ün, kaçakçılık faaliyetleri ile iştigal ederken, trol gemileri ile Türkiye'nin dört denizini dolaşan bir sürü "kuzeni" vardı; balıkçılık sektörünün onların hakimiyeti altında olması şaşırtıcı değildi –restoranının mükemmelliğini açıklıyordu bu.

Yani, beş İngiliz pasaportu bulabilirsek, Adriatikolar'a başvurup, onları Türk pasaportları ile değiş tokuş edebileceğimizi söyleyerek bitirdi Bilal. Türk pasaportlarının fiyatının yaklaşık olarak aynı olduğunu, ama Türkiye komşu ülke olmadığından ve tarafsız kaldığından, Alman işgal güçleri tarafından yasal sayılacak olma avantajına sahip olduğunu hatırlattı. Ester'in ailesi için tek kaçma şansını Türk pasaportları sunuyordu.

Ve ben burada işe giriyordum. Ben Britanya diplomatik cemiyetinin bir üyesiydim. Yeni pasaport bulma konusunda mükemmel bir konuma sahiptim. Kader beni İstanbul'a, işte bunun için getirmişti.

* * *

Dâhice bir plan yaptık.

Tatilin geri kalanı boyunca ben Johnsonlar'la, özellikle de Majesteleri'nin Konsolosu Mr. Johnson ile dost olacaktım. Ve, herhangi bir meraklı gencin aklına gelebilecek türden rastgele sorular sorarak pasaportların nasıl verildiğini, nerede saklandıklarını öğrenecektim. Sonra, babam İstanbul'a geldiğinde, bir bahane ile onu konsoloslukta ziyaret edecek, herkes kendi işine bakarken pasaportların saklandığı odaya

girecek, gereken beş pasaportu aşıracaktım. Pasaportlar kilit altında tutuluyorsa, diğer çocuklar bana bir paspartu bulabilirdi. Bir çilingirden böyle bir şey almak kolay olurdu; babaları ile piyasada çalıştıklarından, bir sürü tüccar tanıyorlardı.

Pasaportları ele geçirdikten sonra Naim, Tomaso'nun bizi Adriatikolar ile tanıştırmasını, İngiliz pasaportlarını Türk pasaportlarıyla değiş tokuş etmemizi sağlayacaktı.

Bir sonraki aşama, gizlice Yunanistan'a girmek de aynı ölçüde basit olmalı, diye ikna ettik kendi kendimizi. Birkaç günlüğüne şehirden ayrılmak için bir bahane bulabilirdik. Bölge izci kulübümüz ilerici bir spor ve kültür programı yürütüyordu. Program gereği, zaman zaman ünlü arkeolojik mekanlara geziler düzenliyorlardı. Ebeveynlerimiz bu tür faaliyetleri onayladığından –şimdiye dek Anadolu'da yedi arkeolojik yere gitmiştik– böyle bir gezi uydurabilirdik, örneğin, Boğazköy'deki Kraliyet Hitit Arşivleri'ne gidebileceğimizi söyleyebilirdik.

Yunanistan'a girmek konusunda iki seçeneğimiz vardı. Doğu Trakya'da, Türk-Yunan sınırı boyunca uzanan Meriç Irmağı'ndan geçebilirdik, ya da bir tekne kiralayıp doğrudan terk edilmiş bir koya gidebilirdik.

İlk seçeneği, tehlikeli olduğuna karar vererek eledik. Böyle bir şey yapmak için iki ordudan, Alman ve Bulgar işgal güçlerinden kaçınmamız gerekirdi. Dahası, Almanlar Türkiye'yi işgal etmeyecekleri konusunda güvence vermiş olsalar da, Sovyetlere de böyle bir güvence verildiğini hatırlayan Türk hükümeti tetikte bekliyordu. Sonuç olarak, sınırda üçüncü bir askeri güç, Türk ordusu titizlikle devriye geziyor olacaktı.

Naim, arkadaşı Tomaso'nun pasaportlara yardımcı oldu-

gu gibi bu konuda da yardımcı olabileceğinden, babasının "kuzenlerinin" birinden bir tekne kiralayıp Yunanistan ile Türkiye arasındaki kısa mesafeyi aşmamızı sağlayabileceğinden emindi.

Oradan Selanik –otobüsle, diye düşünüyorduk– Bilal'in kusursuz Yunancası sayesinde olaysız gidebilecektik. Selanik'e vardığımızda, çiçek satmaya giderken Viktorya ile Suzan'ın karşısına çıkacak, birlikte ailenin geri kalanının yanına gidecektik.

Epey paramız olacaktı; hepimiz bir miktar para biriktirmiştik. Dahası, savaş yüzünden Yunan drahması ile Türk lirası kuru, Türk lirası lehine epey değişmişti. Bununla beraber, ne olur ne olmaz diye, aramızda hali vakti en yerinde olan kişi –ben– bisikletini satacak, ebeveynlerine bisikletin çalındığını söyleyecekti.

Geri dönüş yolculuğunun da aynı ölçüde kolay olacağına inanıyorduk. Geceleyin gizlice teknemize geri dönecek, şafak sökmeden Türkiye'ye ulaşacaktık.

Artık Türk pasaportları ile donanmış olan Bilal'in akrabaları, çıkış vizesi konusundaki formaliteleri yerine getirecek, İstanbul'a ya tren yoluyla –doğrudan ya da Sofya üzerinden– ya da, hâlâ çalışıyorlarsa, buharlı gemiyle geleceklerdi.

* * *

İlk aşama pürüzsüzce tamamlandı.

Mr. Johnson'ın en sevdiği genç olmam yalnızca birkaç gün aldı. Bunu, büyük kurnazlıkla, en büyük oğlu Ernest'a her gün matematik dersleri vermeyi üstlenerek başardım. Ernest'ın –Mr. Johnson'un oğullarının en zekisi değildi– eylülde sınava girmesi gerekiyordu. Burnu büyük Dorothy'nin,

başta soğuk tavırlarla omuz silktikten sonra, benimle ilgilenmeye başlaması ve aile gezilerinden bazılarına benim de davet edilmem için çaba göstermesi de işe yaradı. Annemin durumu da; bir sene içinde neşeli, atletik bir kadından huzursuz, yıkılmaya hazır birine dönüşmüştü. Kraliyet Donanması'na katılan erkek kardeşinin bir harekatta ölmesinden sonra dünyayla ilişkisini kesmişti. İyi insanlar olan Johnsonlar annemin ihmalini, bana cömert armağanlar vererek telafi etmeye çalışıyorlardı.

Konsolosluk'a girmemi sağlayan açık davet de bu tür armağanlardan biriydi. Majesteleri'nin Hükümeti'nin incelikli işlerinin beni etkileyeceğini, Britanyalı olmaktan duyduğum gururu destekleyeceğini düşünmüştü Mr. Johnson. Gerçekten de orada yapılan işleri büyüleyici buldum. (Daha çok babamın çalıştığı komite için hazırlık işleri yapıyorlardı). Ve pasaport ofisinde nadiren birilerinin bulunduğunu keşfederek şaşırdım; bir savaşın ortasındayken, yolculuk yapmak isteyecek çok kişi çıkmayacağı hiç aklımıza gelmemişti. Pasaportlara gelince, konsolosluğun kırtasiye malzemeleri ile birlikte, düzgün yığınlar halinde, resepsiyon masasının arkasındaki büyük, metal, kilitli çekmece dolabında saklanıyorlardı. Dolabın bir anahtarı vardı, ama kırtasiye malzemelerine ihtiyaç duyanların kullanabilmesi için hep dolabın kulbuna asılı bırakılıyordu.

Hemen fırsattan yararlanmaya karar verdim ve konsolosluğa bir ziyaret daha ayarladım. Bu sefer, Ernest ile Dorothy'yi sinemaya götürdükten sonra. Uygun bir anda, tuvalete gidiyormuş gibi yaparak, gizlice uzaklaştım, pasaport ofisine girdim, beş pasaport aşırıp sırt çantama tıktım. Sırt çantamı, konsolosluk kütüphanesinden kitap ödünç almak için

getirmiştim, ve bir kitap kurdundan beklenebileceği gibi, tuvalete giderken bile yanımda taşıyordum onu. Pasaport numaralarının birbirini takip etmemesi için her yığından ayrı bir pasaport aldım. Deneyimli bir ajana yakışacak, dahice bir hareketti. Seçimimle bu gün bile gurur duyuyorum.

* * *

Naim'in işleri de kolay gitmişti.

Arkadaşı Tomaso, planladığımız maceraya imrenerek, özenle çalışmıştı. Pasaport değiş tokuşu ayarlamanın çocuk oyunu olacağını söyledi. Ama Yunanistan'a girip çıkmak konusunda, bu işle uğraşanlara başvurmaktan vazgeçirdi bizi. Almanya, Balkanları işgal ettiğinden beri bu insanlar efsanevi kasıntılarını bırakmışlardı. Kaçakçılığı bile bırakmışlardı. Bu swastikayla* donanmış Gotların, Büyük Savaş'ta mücadele eden Almanlar gibi olmadığını söylüyorlardı herkese; bunlar, tıpkı Führer'leri gibi, kuduz köpeklerdi.

Bununla beraber yeni nesil delikanlılar yürekliliklerini kanıtlamak için sabırsızlanıyorlardı; özellikle "üstün ırk" ile akıl yarıştırmaya heves ediyorlardı. Tomaso'nun annesinin erkek kardeşi, daha yirmi beşine basmamış, ama şimdiden Sinbad lakabını kazanmış Marko özellikle hevesliydi.

Pasaport değiş tokuşu gerçekten de çocuk oyunu çıktı. Yunanlı bir arkadaşı adına bir iş –ilk işi– üstlenmiş gibi yapan Tomaso, babasından değiş tokuşu nasıl yapacağını öğrendi. Oğlunun girişimciliği ile gurur duyan Neptün işleme bizzat gözkulak oldu. Aracılık geleneğine uyarak, hiç soru sormadı. Ama oğlunun yetmiş beş lira kâr payı alacağından emin oldu.

---

* Swastika: Gamalı haç. (yhn.)

Sonra Tomaso bizi Marko ile tanıştırdı.

Bugün bile, Marko'yu tanıştığım en erkeksi adam olarak hatırlıyorum: film yıldızı, atlet, Olimpos Tanrısı karışımı bir şeydi. Bir Kazanova'nın gür, mükemmel bakımlı bıyıklarına sahipti. Yalnızlık sanatını mükemmelleştirmiş gibi dingindi, ama her zaman neşesinin zirvesinde yaşayan bir adamdı. Hemen onun büyüsüne kapıldık. Başta onu şaşırtıcı ölçüde açıkyürekli bulan Naim bile, onun gemlenmez özgüveni karşısında büyülendi sonunda. Ama diğer yandan, Marko'nun kendine güvenmesi için pek çok sebebi vardı. Kariyerine başladığından beri farklı türden birçok tehlikeli iş almış, her birini atılganlıkla tamamlamıştı. Riskli bir meslekte benzeri görülmemiş bir başarıydı bu. Dahası, teknesi Yasemin'i öyle modifiye etmişti ki, Ege'deki bütün devriye gemilerinden daha hızlı gidebilirdi.

Marko bize yardım etmeyi hemen kabul etti. Ama teknesini kiralamayı reddetti. Ege Denizi'nin kaprisleri konusunda hiçbir şey bilmemekle kalmadığımızı, aynı zamanda Trakya kıyısına da yabancı olduğumuzu söyledi. Türk ya da Alman devriye gemileri peşimize takılırsa onları atlatamaz, ya yakalanır, ya da vurulurduk.

Başarmamızın yalnızca tek bir yolu vardı. Marko bizi bizzat Yunanistan'a sokacak ve çıkaracaktı. Bölgeyi avucunun içi gibi bilen, deneyimli bir denizciydi o. Selanik'in çok yakınında kıyıya çıkarabilirdi bizi, örneğin Acte'de, Athos Dağı'ndaki manastırların bulunduğu üç dilli Khalkhidiki yarımadasının doğu burnunda. Aslında, manastırların yakınında iş görmek akıllıca olurdu; talihsizlik yaşarsak keşişler bize yiyecek ve sığınak sağlayabilirdi. Ve son olarak o, Marko, insanları kurtarmanın kutsal bir görev olduğuna inanan gemlenemez

bir romantikti; sonuç olarak, işi çok düşük bir ücret karşılığı, örneğin, bir aylık rakı ihtiyacı karşılığı yapacaktı.

Yorumları mantıklı geliyordu; hevesli oluşu moralimizi yerine getirmişti. Sonunda "Ah keşke" aleminden çıkacak, eylem dünyasına girecektik. Bu yüzden kabul ettik.

Eylem gününü 6 Eylül, Pazar olarak belirledik. Bir hafta sonra, on üçünde döneceğimizi hesaplıyorduk.

* * *

"Evdeki hesap çarşıya uymaz," der Türkler. Kesinlikle doğru. Kısa süre içinde bütün planlarımız altüst oldu.

Bir haftalığına izci kampına gitme talebimiz babalarımızca pek hevesle karşılanmadı. İşlerini yürütebilmek için çaresizce çabalayan Naim ile Can'ın babaları ıvır zıvır işler için oğullarına ihtiyaç duyuyorlardı ve izin vermeyi hemen reddettiler. Ankara'da kalmak zorunda olan ve annemi depresyonu ile başbaşa bırakmak istemeyen babam annemle kalmam konusunda ısrar etti. Yalnızca Bilal'in anne-babası onay verdi –Bilal'e göre, uygunsuz bir hevesle. Herkesin görebildiği gibi, evlilikleri kötüye gidiyordu; oğullarının bir süreliğine kavgalarından uzaklaşması fırsatını hevesle karşılamışlardı.

İki gün sonra Marko bazı çekinceler öne sürmeye başladı. Değişik yaşlarda beş kişinin kurtarılması operasyonunun, ne kadar zeki ve parlak da olsalar, genç oğlanların yeteneklerini aşacağını düşünüyordu. Dahası, sayımız çok fazlaydı –koca bir güruh sayılırdık. Göze çarpardık. Yakalanır, muhtemelen oracıkta öldürülürdük. (Ona yalnızca Bilal'in gitme izni alabildiğini söylememiştik; hâlâ ebeveynlerimizin fikrini değiştirmeyi başarabilmeyi umuyorduk.)

Marko yeni bir plan önerdi. Kendi başına gidecekti. Bü-

tün Levantenler gibi o da Yunancayı akıcı bir şekilde konuşuyordu. Ve Selanik'i de tanıyordu: savaştan önce, şehvetli bir *koritzia* ile çılgın bir aşk yaşamıştı. Ah, şu kızlar –her biri Afrodit gibiydi! Pasaportları alır, ülkeye çabucak girip çıkardı. Fazladan para bile istemezdi.

Yıkılmıştık. Düşünmek için bir iki gün istedik. İlk düşüncemiz –özellikle de benim– Marko'nun baştan beri yalnızca pasaportlarla ilgilendiği oldu. Onu pasaportları en fazla para veren kişiye satarken hayal edebiliyordum. Sonra, tam işi başarıyla bitirecekken aniden, trajik bir şekilde, talihsizliğe uğradığı konusunda bir palavra ile geri dönecekti. Ama Bilal dışında hiçbirimiz yolculuğa katılamayacağımızdan, nasıl itiraz edebilirdik ki?

Bir sonraki görüşmede Bilal, Marko'nun karşısına, hepimizi şaşırtan bir aklı başındalıkla çıktı. "Haklısın. Hepimiz gidersek kalabalık oluruz. Bu yüzden yalnızca ikimiz gideceğiz. Sen ve ben."

Marko güldü, Bilal'in saçlarını karıştırdı. "Benim küçük kardeşim. Candaşım. Sevgili çocuk. Hayır." Rakısını yudumladı ve arkasından bir yudum soda aldı. "Yalnız gitmeliyim. Tek yolu bu. Gir ve çık. Çabucak tamamlarım." Pazularını sıktı "Marko yapabilir. Şeref sözü."

Bilal, Marko'ya takılarak kendi kaslarını gerdi. "Sen ve ben."

Marko Bilal'in ince kollarına baktı ve kahkahayı bastı. "Ah, küçük kardeşim..."

Bilal, Marko'nun bardağına biraz daha rakı doldurdu, sonra elini uzattı. "Anlaştık mı?"

Marko öfkeyle Bilal'in elini itti. "Hayır!" İçkisini başına dikti, sonra masanın üzerinden tehdit edercesine uzandı.

"Marko'ya güvenmiyorsun, öyle mi, küçük kardeşim? Hem de şeref sözü verdiği halde."

"Ben güveniyorum. Ama onlar güvenmez."

Marko daha da tehditkar bir tavırla bize döndü. Gür, bakımlı bıyıkları kabardı. "Bana güvenmiyor musunuz?"

Bilal onun omzunu yumrukladı. "Onlar değil, Marko. Selanik'teki ailem."

Marko güldü. "Sen endişelenme, küçük kardeşim. Bana güvenirler. Hemen, o anda –bana bayılacaklar. Ellerimi öpecekler. Her yerimi öpecekler."

Bu gibi anlarda Marko'nun, onca erkeksiliğinin altında, tam bir ahmak olduğunu düşünürdüm.

"Onlar Yahudi, Marko. Seninle tanışılmadan öpmezler."

Marko bakakaldı ona. "Dalga geçiyorsun..?"

Bilal başını salladı. "Evet. Ama aynı zamanda doğru. Akrabalarım seni tanımıyor. Bir yabancıya güvenmezler. Başlarına gelenlerden sonra değil."

Marko başını hüzünle iki yana salladı. "Ama ben onları kurtarabilirim, küçük kardeşim! Onları kurtarmaya hazırım!"

"Beni tanıyorlar. Bana güvenirler. Ben ailedenim. Sonra ellerini öpeceklerdir. Her yerini öpeceklerdir."

Marko coştu. "Gerçekten mi?"

"Özellikle de kadınlar."

Marko kuşkuyla başını kaldırdı. "Yalnızca tek bir kadın var, küçük kardeşim. Teyzen. Kızlar çok küçük."

Bilal gülümsedi. "Güzel! Kızlar beni öpebilir!"

Marko sırıttı ve Bilal'in elini sıktı. "Tamam! Sen ve ben gideriz o zaman!"

* * *

Planlandığı gibi 6 Eylül Pazar günü, Boğaz'ın ağzındaki Beşiktaş'tan yola çıktılar. Marko normalde teknesini oraya demirledi. Naim, Can ve ben Florya'ya kadar onlarla gittik. Bir hafta sonra, aynı yerde buluşmak için sözleştik. Marko ile Bilal'in başarılı olacağına inanan var mıydı aramızda? Bilmiyorum. O zamandan bu yana çok hatırayı baskıladım. Marko'nun, her zamanki açıkyürekliliği ile, inandığını söyleyebilirim. Sanırım, kalanımız yalnızca numara yaptık.

* * *

Dönmeleri gereken gün, 13 Eylül gelip geçti. Kumsalda, buluşacağımız yerde, ertesi günün şafağına kadar bekledik. Sayısız sigara içtik, ağlamak için karanlık köşelere çekildik. Sonunda, onları bir daha asla göremeyeceğimizi kabullendik. Teselli edilemez haldeydik.

Daha sonra cehennemin kapıları açıldı.

Oğlunun eve dönmemesinden endişelenen Ester izci kulübüyle görüştü ve Bilal'in geziye katılmış olamayacağını, çünkü para yokluğu yüzünden zaten gezi düzenlenmediğini öğrendi.

O ve Pepo bizim anne-babalarımızla temas kurdu, onlar bizi sorguya davet ettiler. Babam Ankara'dan ayrılmayı başarıp hemen İstanbul'a geldi. Üzüntüye boğulan annem –Bilal'i çok severdi– odasına kapandı.

Yanıt vermekten kaçınmak için sebep göremedik. Hâlâ mümkünse, Bilal'i kurtarma arzusuyla, onlara her şeyi anlattık.

Bu kadar çocuksu, bu kadar budalaca davrandığımız için sertçe azarlanmayı beklerken bizi anlayarak, hattâ duygudaşlık göstererek bizi şaşırttılar. Özellikle Bilal'in ebeveynleri, bu sefer sakinliklerini koruyarak, hıçkırıklar arasında, merhametliliğimizi ve cesaretimizi övdüler. Elçilik pasaport çaldı-

ğım için beni yargılarken benim lehime araya girmesini beklememem gerektiğini söylese de, sanırım babam da benimle gurur duyuyordu.

Pek çok karar alındı. Konsolosluk Türk göçmen kurumlarına baş vuracak, beş Türk pasaportu ile ülkeye giriş yapılıp yapılmadığını soracaktı –neyse ki pasaportların numaralarını not etmiştik. Bir mucize eseri, Ester'in akrabaları Türkiye'ye ulaşmışlarsa, ya da bir sınır karakolunda gözaltına alınmışlarsa, o zaman babam, büyükelçinin izniyle, Türk hükümetinin onlara sığınma hakkı tanımasını sağlayabilirdi. Naim ile Can'ın aileleri de Marko'nun durumunu Levanten cemiyeti çevrelerinde soruşturacaktı.

* * *

19 Eylül Cumartesi günü Tomaso yeni haberlerle geldi. Babası Marko'nun teknesi Yasemin'in 12 Eylül'de, onun ve Bilal'in İstanbul'a dönmesi gereken günden bir gün önce, Khalkhidiki yarımadasında, Kassandra körfezinde bir koyda, Alman devriye kotraları tarafından yakalandığını duymuştu. Yakalanmasının kötü şanstan başka sebebi olmadığını ısrarla söylüyordu kaynaklar: Yasemin'in isminin ve kaydolduğu liman olan Gelibolu sözcüğünün üzerine çivilediği tahta gevşemişti ve üzerinde Yunan harfleri değil Latin harfleri taşıyan bir tekne bulunca meraklanan keskin gözlü bir Alman subayı araştırmak üzere yaklaşmıştı.

Kaynakların anlayabildiği kadarıyla tutuklama yapılmamıştı. Almanlar bulduğunda teknenin boş olduğunu düşünmüşlerdi.

Dolayısıyla, Marko ve Bilal'in, belki Ester'in ailesinin yanında –Selanik ile Kassandra körfezi arasındaki mesafe elli

kilometreden fazla değildi– belki yarımadada bir yerde saklanıyor olmaları mümkündü.

Bu umuda bağlandık.

Dört gün sonra Marko'nun öldüğünü duyduk. Önceki akşam Bulgaristan'da, Türk sınırına yakın Svilengrad tren köprüsünün yakınında görülmüştü. Bir katır bulmuş, dörtnala Meriç ırmağına yaklaşıyordu.

Alman ve Bulgar motorsikletli devriyeler onu görmüş, takip etmişlerdi. Marko ırmağa girince Bulgarlar, tarafsız bölge kurallarına uyarak, kovalamayı bırakmışlardı. Ama Almanlar vazgeçmemişti –onlar ateş açmıştı. Türk sınır devriyeleri belirmiş, Almanlardan ateş etmeyi bırakmalarını istemiş, aksi halde ateş edeceklerini belirtmişlerdi. Bir tartışma doğmuştu. Bu arada Marko kıyıya ulaşmıştı. Yardıma koşan Türk askerleri ölümcül yaralar aldığını görmüşlerdi. Bundan kısa süre sonra sayıklayarak, tekrar tekrar Bilal'i sorarak ölmüştü Marko.

* * *

Haftalar geçti.

Bilal'in anne-babasını her gün ziyaret ediyorduk. Onlara bizim de yas tuttuğumuzu, Bilal'i kaybetmenin bizim için de aynı ölçüde dayanılmaz olduğunu, çünkü ebeveynlerimiz hariç her açıdan kardeşimiz olduğunu söyledik. Tahammül edilemez ölçüde duyarsız davrandık, herhalde. Ama Bilal'in anne-babası, özellikle de Pepo, ziyaretlerimizi minnetle karşıladı. Oğullarını en baştan tanımak ister gibi, onun hakkında sayısız sorular sordular. Yaptığı onca delice, çocuksu şeye güldüler, ağladılar; en tuhaf yaramazlıklarını tekrarlamamız için yalvardılar. Elimizden geldiğince, sık sık detayları abartarak, başarılarını mutlaka yücelterek anlattık. Hevesle dinle-

diler. Artık kavga etmiyorlardı; hattâ sersem sersem el ele tutuşuyorlardı. Naim'in bir seferinde bu konuda yaptığı acı yorum gibi, Bilal anne-babasını uzlaştırmak için hayatını feda etmişti.

Bu haftalar sırasında babam –ve Türk yetkilileri– Bilal'in durumunu değişik kanallardan araştırdılar. Ama tüm çabalar sonuçsuz kaldı.

Sonra kasım ortası geldi. Ve biz, İngilizler sevinç içindeydik. Askeri analizler, El Alamein olayından sonra Almanya'nın artık Kuzey Afrika'da tehdit oluşturmadığını doğruluyordu. Üçüncü Reich'ın sonu yakındı.

Sanki beklediği haber buymuş gibi, Ester bizden kaçınmaya başladı. Yahudi hayal gücü ile, yaralı bir Almanya'nın kurbanlarına karşı daha acımasız olacağını mı düşünmüştü? Onu ve Pepo'yu görmeye her gidişimizde, ya alışverişe çıkmaya, ya da bir arkadaşına uğramaya karar veriyordu. Bizi tek başına ağırlamak zorunda kalan Pepo gün geçtikçe daha gergin ve mahcup görünüyordu.

Kısa süre sonra Ester'in alışverişe ya da arkadaşlarına gitmediğini, İstanbul sokaklarında dolandığını duyduk. Bazen bu gezintileri yöntemli bir biçimde, mahalle mahalle yapıyordu, başka zamanlarda ise amaçsızca yürüyordu. Kaçınılmaz olarak, bu gizemli davranış bir sürü söylentiye sebep oldu. Bazıları onun bir âşık edindiğini, diğerleri bir sürü âşığı olduğunu söylüyordu; yine başkaları, artık Pepo'nun yanında durmaya dayanamadığını iddia ediyordu; bir ikisi onun aklını yitirdiğini ima ediyordu. Oğlunu kaybetmenin acısı, oğlu anne-babasının evliliklerini kurtarmak için öldüğünden dolayı hissettiği vicdan azabı, herkes için dayanılmaz olurdu, dediler.

Pepo Varlık Vergisi'ni ödemek için dükkanını sattı. Bir tekstil fabrikasında hizmetli olarak çalışmaya başladı. İşi gecelerini ve gündüzlerin büyük kısmını evden uzakta geçirmesine sebep oluyordu. Ester bundan memnun gibiydi. Gezinmeyi bıraktı. Ama hâlâ bizden kaçınıyordu.

Pepo bizi, neredeyse her gün görmeye devam etti ama bunu akşam, okuldan sonra yapıyordu.

* * *

1943 senesi geldi.

Türkiye'yi Müttefiklerin tarafına çekmek isteyen Churchill, Cumhurbaşkanı İnönü ile görüştü.

Şubat, Stalingrad'da aylarca kahramanca direndikten sonra, Kızıl Ordu'nun zafer kazandığı haberini getirdi. Sovyet karşı saldırısı ve merhametsiz Rus kışı ile karşı karşıya kalınca Almanlar zamanında Napolyon'un yaşadığı türden bir felaket yaşamıştı.

Ekonomik şartlar kötüleşti. Naim ve Can, babalarına daha sık yardım etmeleri gerektiğinden, Pepo ile görüşmelerimizin bazılarını kaçırmaya başladılar. Kaytarmalarına kuvvetle itiraz ettim, hattâ onları Bilal'in anısına ihanet etmekle suçladım.

Pepo hakim durumu açıkladı. Sonunda anti-semitizm Türkiye'ye sızmıştı. Bazı üst düzey politikacılar, Birinci Dünya Savaşı'nın Türk-Alman ittifakını özlemle hatırlıyor, Almanya ile yapılacak yeni bir ittifakın tarihi telafi edeceğine, eski Osmanlı ihtişamını geri getireceğine inanıyorlardı. Bu yüzden kolayca Nazi ideolojisine kapılıyorlardı. Sonuç olarak, önemli hükümet dairelerindeki Nazi uşaklarının ve fırsatçıların yardımı ve kışkırtması ile, Türkiye'nin ekonomik

sorunlarının suçunu Yahudilerin sırtına yıkıyorlardı. Vicdansız gazeteciler Yahudilerin eskiden beri tefecilik, spekülasyon, istismar, dünya hakimiyeti elde etmek için komploculuk gibi işlerle iştigal ettiklerini söyleyen basmakalıp Hıristiyan yalanlarını yeniden canlandırmak için birbirleri ile yarışıyorlardı. Nazi yayını *Der Stürmer*'den ilham alan, Yahudileri canavarlık ölçüsünde obez, uzun burunlu vurguncular olarak betimleyen karikatürlerde karşılık buluyordu bu iftiralar. Sonuç olarak, Kasım'dan bu yana TBMM tüm Yahudilere ayrımcı bir vergi koymuştu –aynı vergi diğer azınlıklar için de geçerliydi. Varlık Vergisi olarak bilinen bu vergi öyle abartılıydı ki pek az Yahudi ödeyebilirdi onu. Ödememenin cezası son derece sertti. Sonuç olarak sayısız Yahudinin tüm mallarına el konması ile yetinilmeyecek, ayrıca "borçlarını çalışarak ödeyecekleri" çalışma kamplarına gönderileceklerdi. Vergiyi ödeyebilmek için dükkanını satan Pepo, eninde sonunda kendisinin de kampa gönderileceğini düşünüyordu.

* * *

Sonra 12 Şubat, Bilal'in doğum günü geldi. Bu sene aynı zamanda Bar Mitsva töreninin yapılması, cemiyete bir yetişkin olarak katılması gerekiyordu.

Pepo ile her zamanki kahvehanede buluşacaktık. Bunun yerine, beklenmedik bir biçimde, Ester bizi evine çağırdı.

Bizi sıcak bir tavırla, neredeyse eski günlerdeki kadar sevgiyle karşıladı. Ama üzerinde bir tuhaflık vardı. Yoğun makyajına rağmen, boş vermiş gibiydi. Normalde abanoz gibi parlayan saçları –Bilal saçlarını annesinden miras almıştı– ışıltısını kaybetmişti. Ve istikrarsız bir hali vardı: bir an çok heyecanlanıyor, sonrakinde dalıyordu. Huzursuz hissettiğimi, gü-

vence vermesi için Pepo'ya baktığımı hatırlıyorum. Pepo gözlerini, kavuşturduğu ellerine dikmiş, düşüncelere dalmıştı.

Ester telaşla çay ve kek sundu. Bir süre sabit bir gülümseme ile bizim yememizi seyretti. Sonra, aniden, gösterişli bir hareketle el çantasından bir mektup çıkardı ve bize doğru salladı. "Bilal hayatta!"

Ayağa fırladım. Hepimiz fırladık. Onu soru yağmuruna tuttuk. Naim ağladı. Bir şekilde Ester hepimizi sakinleştirdi. Mektubu sallayıp duruyordu. "Kız kardeşimden. Onları kurtarmış. Bilal onları kurtarmış." Sonra mektubu masaya koydu. "Kendiniz okuyabilirsiniz..."

Bu sefer daha tutarlı bir şekilde karşılık verdik. İçimizden biri mektubun Yunan alfabesi ile yazıldığını fark ederek Yunanca bilmediğimizi söyledi. Biri ondan, neler olduğunu anlatmasını istedi. Ben sorup duruyordum, "Nerede o? Nerede?" Bir yandan da, Pepo'nun neden sessiz kaldığını merak ediyordum.

Ester olayları, kendinde değilmiş gibi anlattı: "Bilal kız kardeşimi bulmuş. Pasaportları ona vermiş. Şimdi Makedonya'dalar. Babam. Fortuna. Çocuklar. Üsküp'te. Orada güvende..."

Bağırdım. Hepimiz bağırdık. Üsküp'te büyük bir Türk azınlık vardı. Türkiye ve Almanya savaşmıyordu. Bu yüzden Türkler gerçekten de güvendeydi. "Bilal yanlarında mı? Üsküp'te mi?"

Başta dalgın dalgın, sonra sevimli bir gülümsemeyle baktı bize. "Ah, hayır, hayır. O ve Marko geri dönüyormuş. Eh, biliyorsunuz: Marko'nun teknesi bulundu. Demek ki ayrılmışlar. Bilal akıllılık etmiş. Sınıra koşmamış. Saklanmaya karar vermiş. Bir manastırda. Athos Dağı'nda."

Çok uzun süren bir sessizlikten sonra içimizden biri sor-

mayı başardı, "Nereden biliyorsun?"

"Bilal bir rahiple haber yollamış. Fortuna'ya." Mektuba işaret etti. "Hepsi orada yazılı. Kendiniz okuyun!"

* * *

Bundan sonra Ester'i pek az gördük –yalnızca zaman zaman, sokakta. Bizi hep tanımazlıktan geldi. Bilal'in haberini bize aktardıktan sonra, Bilal'in arkadaşlarına karşı son sorumluluğunu yerine getirdiğine, artık bizi hayatından çıkarabileceğine karar verdiğini hissettik.

Pepo'nun acısını ve utancını hiç fark etmeden, en zalimce soruyla başını ağrıtmaya devam ettik: Ester doğruyu mu söylüyordu?

Pepo hep aynı yanıtı veriyordu: "Mektubu gördünüz."

Sonra Varlık Vergisi Pepo'yu pençesine aldı. Aşkale'ye, Türkiye'nin doğusundaki kötü şöhretli çalışma kampına gönderildi. Orada, ağır işlere ve korkunç koşullara dayanamayan yirmi orta yaşlı Yahudinin kalp krizi geçirip öldüğünü öğrendik daha sonra.

Pepo hayatta kaldı ve 1944 Mart'ında, Türk hükümeti sonunda Varlık Vergisi'nin adaletsizliğini kabullenip kaldırdıktan, ödeyemeyen herkesi affettikten sonra İstanbul'a döndü. Ben daha önceden Britanya'ya gitmiştim. Ama onunla geçirdiğimiz son dakikalar, Aşkale trenine bindirilmesinden önce, Haydarpaşa tren garında, Pepo'ya verilen lime lime asker üniformasından yükselen pis kokuyu duymazdan gelmeye çalışarak kucaklaşmamız, sonsuza dek anılarımda yaşayacak.

* * *

Haziran'ın altısında çıkartma başladı.

Babam, Berlin yürüyüşü için Avrupa Komutanlığı'na atanmıştı. Bir arkadaşı tarafından sakat askerler için kurulan bir rehabilitasyon merkezinde çalışmaya ikna edilen annem amaçlı hayata dönmeye başlamıştı. Ben eğitimime devam etmek için İskoçya'ya, babamın okuluna gittim.

Her Britanyalı gibi, ben de savaşın son senelerini keder ve sevinç, ızdırap ve umut arasında gidip gelerek yaşamıştım. Ama her günü, bazen kısa, bazen uzun süreler için, yurdum benimsediğim yerde, Türkiye'de, can dostlarım Naim, Can ve Bilal eşliğinde geçirmiştim.

Ve bu yüzden, zaferi kutlar kutlamaz Bilal'in izini bulmak için yol aramaya başladım.

Korkunç zamanlardı. Her gün Avrupa Yahudilerine uygulanan Nazi canavarlıklarına ilişkin yeni bir detay getiriyordu. İnsanlar, yeni uydurmuş gibi, şık bir *soykırım* sözcüğü kullanmaya başlamışlardı. Kasvetli bir sözcüktü bu. Ama sanırım, sözcüğün gerçekten ne ifade ettiğini hayal edecek yetenekten yoksun olduklarını hissediyorlardı –herkesin aynı durumda olduğundan eminim.

Aylar geçti.

Bütün çabalarım boşa çıktı.

Düzenli olarak görüştüğüm Naim ve Can'ın şansı, Türkiye'de yaptıkları soruşturmalarda, daha iyi gitmedi.

Ester hayatta kalan, yerlerinden edilmiş Yahudilerle ilgilenen muhtelif büroları dilekçe bombardımanına tuttu. Ama ailesinden kimsenin izi bulunamadı. Fortuna ve ailesinin gerçekten de Üsküp'e sığınmış, Türk pasaportlarına rağmen imha kamplarına gönderilmiş olmaları mümkün görünüyordu.

Bu amansız tahmin düşünülünce, Bilal'in Athos Dağı'na sığındığını ummaktan başka şey gelmiyordu elimizden. Ama

içten içe, tıpkı Ester gibi, bizim de kendimizi aldattığımızı biliyorduk elbette.

Sonunda araştırmalarımızı Yunanistan'a yöneltmeye karar verdik. Ama söylemesi kolaydı. Direniş grupları, Komünist destekli EAM-ELAS* ve merkezci-kraliyetçi EDES (kırkların başlarında Almanlara karşı bir gerilla savaşı yürütmüşlerdi) şimdi birbirlerine düşmüşlerdi. İngiliz birlikleri huzur sağlamak için çabalıyor olsa da, orada kaos hüküm sürüyordu.

Zorunlu olarak babamdan yardım istedik. Bilal'i çok sevdiğinden, onun cesaretine hayranlık duyduğundan, nüfuzunu kullanmaya söz verdi.

* * *

Aylar sonra kapsamlı bir rapor aldık.

Yunanistan'daki kesin kaynaklara göre, Bilal ve Marko Fortuna'yla temas kurmayı başarmışlardı. Ama bir muhbir onları görmüş, Almanlara haber vermişti. Gestapo geldiğinde Fortuna ve ailesi Marko ile Bilal'in kaçması için onları oyalamıştı.

Bildiğimiz gibi, Marko Türk sınırına kadar gelmişti.

Fortuna ile ailesi Mart 1943'te tutuklanmış, ilk trenlerden biriyle Auschwitz'e nakledilmişti. (Selanik'ten on dokuz sefer yapılmıştı, şehrin Yahudi nüfusunun hemen hemen tamamını alıp götürmüşlerdi.)

Bilal'in sonu konusunda farklı anlatımlar vardı. Bir rapor kaçarken vurulduğunu söylüyordu; bir başkası gözaltına alındığını, ya sorgulanırken öldüğünü, ya da Auschwitz'e gönderildiğini bildiriyordu. Ama ikincisi kanıtlanamıyordu. Nakil listeleri genelde titizlikle tutulmuş olsa ve nakledilen-

* EAM (Ethiko Apclefterotiko Metope): Halk Kurtuluş Cephesi. ELAS (Yunan Halk Kurtuluş Ordusu). 2. Dünya Savaşı sırasında Faşist diktatoryaya ve Nazilere karşı mücadele veren Yunanlı örgüt. (yhn.)

lerin tamamının isimlerini içerse de, zaman zaman belli bir kişinin çok hasta ya da çok kötü işkence edilmiş olduğu durumlarda, kaydedilmeye gerek görülmeden trene bindirildiği olmuştu. Üçüncü bir versiyon Bilal'in tarifine uyan bir gencin bir uçurumdan atlarken görüldüğünü –eski şehirde pek çok uçurum vardı– ve bir daha da görülmediğini belirtiyordu. İlginçtir, gencin cesedi bulunamamıştı. Ama o günlerde aç köpekler çakal gibi leş yediğinden, bunun sıradışı olduğu düşünülmemişti.

* * *

Bu raporu yüreğim burkularak Naim, Can ve Pepo'ya aktardım.

Üç gün sonra, Naim ve Can bana telefon ederek Ester'in intihar ettiğini bildirdiler. Uçurumdan atlayan oğlunun meydan okuma eylemini taklit edercesine, kendini Galata Kulesi'nden, İstanbul'a hakim olan ve yangın istasyonu görevi gören o Ceneviz eserinden aşağı atmıştı.

Bir hafta sonra Pepo'dan bir paket aldım. Pepo ve Ester, uçurumdan atlayan çocuk haberimden sonra Bilal'in odasını temizlerken bulmuşlardı. Bilal ebeveynlerine hitaben, geri dönmemesi durumunda, bir veda mektubu olarak yazmıştı. Marko ile birlikte Yunanistan'a doğru yola çıkmadan önceki gün bitirmişti.

Okudum. Sonra hemen Pepo'ya telefon ettim. Yanında çalıştığı insanlardan biri hem işini, hem evini terk ettiğini söyledi.

Korku içinde Naim ve Can'ı aradım. Bana, kendilerinin de Bilal'in mektubunun kopyalarını aldıklarını ve Pepo'nun nerede olduğunu bulmaya çalıştıklarını söylediler. Ama Pepo

ortadan kayboldu.

Bir daha izini bulamadık.

* * *

Devamlı aynı rüyayı görüyorum. Pepo ile, Sultanahmet Camisi'nin gölgesinde, her zamanki kahvehanemizde buluşuyoruz. Bana Bilal'in hayatta olduğunu söylüyor. Öyle olmak zorunda. Aksi halde, hayatın bir anlamı yok.

4
SELMA
YARI-TÜRK

1 Ocak 1943

Sevgili Bilal,

Herkes senin öldüğünü düşünüyor. Ben değil. Bir süre öyle düşündüm. Ama bunun sebebi başkalarının söylediğini kabul etmemdi. Artık onlara katılmıyorum. Aylardır düşünüyorum. Nasıl ölmüş olabilirsin ki? –sen daha çocuksun. Hem, biz birbirimizi seviyoruz. Ölüm genç âşıklara dokunmaz. Dahası, kanıt yok! Sen, yaşıtın oğlanların hep yaptığı gibi, delice bir maceraya atıldın, o kadar.

Bu yüzden Yeni Yıl'da karar verdim: sana yazacağım. Seninle temas halinde olmam gerek. *En önemlisi de, sana ihtiyacım var!* Nerede olduğunu bilmediğimden, bu sürekli bir mektup olacak, günlük gibi bir şey. Sen döndüğünde –Yunanistan'a gitmek için yola çıkışının üzerinden dört ay geçtiğinin farkında mısın?– burada olan bitenleri öğrenmiş olacaksın. Ve benim başıma gelenleri.

Bilebildiğim kadarıyla, senin öldüğün fikri Handan Ramazan'dan kaynaklandı –fırının yanında oturan, kanun çalan, eskiden Gül'ün arkadaşı olan kızdan. Görünüşe göre polise –hâlâ senin kayboluşunu araştırıyorlar– geçmişte Gül'ün ona, Rıfat'ın annesinin Erzincan depreminde öleceğini gördüğü gibi, senin ölümünü de zihninde gördüğünü söylediğini anlatmış. Ne kanıt ama!

Hâlâ pencereye gittiğimde seni sizin pencerede görmeyi umuyorum. Karşımıza taşındığınız güne şükrediyorum. Öylesine güzel bir gülümsemen var ki! Dünyanın gözüme güvenli görünmesini sağlıyor. Atatürk'ünki gibi mavi gözlerin gökyüzünü yüreğime getiriyor. Seni bu günlerde öyle özlüyorum ki her geçen dakika karanlık geliyor. Okul yolunda karşılaştığımız onca sefere rağmen birbirimize bir merhaba bile demememiz ne saçma, değil mi? Utangaçlık bir erdem değildir. (Belki o günlerde gözün Gül'den başkasını görmüyordu. Rıfat'tan, ona tutkun olduğunu duydum. Anlaşılan o da seni severmiş. Kıskanmalıyım, ama kıskanmıyorum. Artık *beni* seviyorsun.)

Bugüne kadar geçen olayları anlatayım sana.

Hükümetin planladığı yeni vergiyi hatırlıyor musun? Sözde karaborsacılara, vurgunculara, savaş çığırtkanlarına –başka bir deyişle Gayrimüslim azınlıklara– darbe vurmak için. Eh, vergi Meclis'ten geçti. Kasımda yasalaştı. Varlık Vergisi diyorlar ve hayal edebildiğimiz en kötü şeyden daha kötü. İnsanın kazancına göre değil, değerlendirme komitesinin onun ne kadar zengin olduğunu düşündüğüne göre belirleniyor. Ama komiteler uzmanlardan oluşmuyor. Özellikle maliye bakanlığı memurlarından ve zıpçıktı girişimcilerden oluşuyor –hepsi kendini "saf" Türk sayıyor. Gayrimüslim iş adamlarını hedefliyorlar ve onlara yapabildiklerince çok yükleniyorlar. İki haf-

ta önce listelerini yayınladılar. Listedekilerin çoğu Yahudi, Ermeni ve Rum. Babam bu vergiye "ağır ölüm" adını taktı. Azınlıkları mallarından mülklerinden etmeyi, Türk ekonomisinden dışlamayı amaçladıklarını söylüyor.

İtiraz hakkı da yok.

Öyle yüksek rakamlar istiyorlar ki yalnızca birkaç kişi ödeyebilir. Borç para bulmak imkansız –kimin borç verecek parası kalacak? Hemen ödenmesi gerekiyor –4 Ocak'a kadar. Ödeme 20 Ocak'a kadar geciktirilebilir –yirmi gün sonra.

Bundan bahsetmekte kararsızdım. Ama senden hiçbir şey saklamak istemiyorum. Babam vergiyi ödemek için dükkanını sattı. Gerçek değerinin küçük bir kısmını alabildi.

Kendine iyi bak.

Seni seviyorum.

Bak, ne rahatlıkla seni seviyorum dedim. Kızlar oğlanlardan daha cesurdur.

15 Ocak 1943

Dün gece burada büyük bir toplantı yapıldı.

Naim, Can, Selim, Musa, Zeki, Aşer ve Yusuf'un anne-babaları dahil pek çok Yahudi, Ermeni, Rum geldi.

Birkaç da Dönme geldi. Özellikle Rıfat'ın babası Kenan Bey. Ama Rıfat'ın babaannesi ile dedesi gelmedi. Gerçekten Müslüman olan oğullarının ve torunlarının aksine, onlar gizliden gizliye Yahudiliklerini koruyorlar. Ve bunu tüm dünya bilse de, herkesin onları Müslüman sanacağı umuduyla yine de Yahudilerle görüşmekten kaçınıyorlar. Ama aldatmacaları işlerine yaramadı. Dönmeler –ya da daha doğrusu, sahte Dön-

meler– de yüksek vergilere tabi tutuldu, ama Yahudilerinki kadar acımasız değil. Görünüşe göre Rıfat'ın dedesi konusunda, Kenan Bey'in tarım alanında önemli biri olması yetkililerin başta belirledikleri rakamın düşürülmesine yardımcı olmuş.

Yahudi olmayanlar da vardı: Handan'ın anne-babası. (Ve Handan.)

Ve bir sigarayı söndürmeden yenisini yakan, ters bir adam olan Ahmet Poyraz. Ahmet Poyraz, üniversitelerde ve liselerde, hattâ Amerikan Koleji'nde ders veren bir edebiyat profesörü.

Daha önce hiç görmediğim, isimlerini nadiren duyduğum bir sürü beyefendi de vardı. Anladığım kadarıyla onlar Mason.

Ne yazık ki senin annenle baban gelmedi. Sen gittiğinden beri annen içine kapandı. Baban çalışıyor –bir kerestecide hizmetli olarak. Hâlâ Varlık Vergisi'ni ödemeye çalışıyor.

Aslında, toplantı Varlık Vergisi hakkındaydı. (Handan ve ben de oturup dinledik. Bu günlerde yetişkin sayılıyoruz.)

Ülkenin paraya ihtiyaç duyduğu konusunda herkes hemfikir. Hem Müttefikler, hem de Mihver devletleri onların tarafına geçmemizi, savaşa katılmamızı istiyorlar. Bundan kaçınmamız gerek. Ancak tarafsızlığımızı koruyacak kadar güçlü bir ordumuz olursa yapabiliriz bunu. Dahası, yiyecek ve yakıt kıtlığı ile başa çıkmamız gerekiyor –her geçen gün daha da kötüleşiyor. Bu yüzden, kesinlikle para bulmamız gerek. Ama Gayrimüslimleri yolarak değil!

Varlık Vergisi'nin başarısızlığa yazgılı olduğu konusunda herkes hemfikir. Kendilerinden isteneni ödeyebilecek kişilerin sayısı bir elin parmaklarını geçmediğinden, ulus ihtiyaç duyduğu parayı toplayamayacak ve sorunlar daha da kötüleşecek.

Son ödeme günü çarşamba. Bundan sonra, vergisini tam olarak ödeyemeyenlere ait mülklere, ev eşyalarına, kişisel eş-

yalara el konacak ve borcun kapanması için satılacak. Buna rağmen büyük miktarda vergi ödenmeden kalacak. Bunların, "ceza sanayisi" dedikleri şeyle, çalışma kamplarında çalışılarak ödenmesi gerekecek. Bu sefer rüşvetler, nüfuzlu dostlar, tezgah altı anlaşmaları işe yaramıyor. Nazi âşıkları ve onların uşakları –bu felaketin arkasındaki beyinler– Hitler'e Yahudilerin ve sakıncalı kişilerin burada rahat bırakılmadıklarını göstermek istiyorlar.

Konuştukları bir sonraki sorun, çalışma kampına gönderilenlerin geçindirdiği kişilere ne olacağı idi. Ekmek kazanan olmayınca karıları, çocukları, yaşlıları nasıl hayatta kalacaktı?

Bu noktada Handan'ın babası, Üstat Vedat –karısı Adalet Hanım'ın güçlü desteği ile– işleri ele aldı. (Handan, babasının Üstat diye hitap edilmekten hoşlandığını, çünkü müzik profesörü Zuckmayer'in onun için kullandığı "maestro" teriminin dengi olduğunu söylüyor. Hatırlarsın, Zuckmayer Nazi Almanya'sından kaçan, Türkiye'de sığınma hakkı verilen pek çok Yahudiden biri.)

Ramazanların sert atmosferiyle tüm mahalleyi nasıl sindirdiklerini hatırlıyor musun? Her tür eğlenceden nasıl uzak durduklarını? Adalet Hanım'ın –ve Gül'ün ölümünden beri Handan'ın– dışarıya çıkarken nasıl başlarını örttüklerini? Soyadı kanunu çıktığında, en önemli Müslüman bayramının ismini seçerek Ramazan soyadını aldıkları için insanların onların dindarlıkları ile nasıl dalga geçtiğini? Bir iki kez Üstat Vedat'ın din konusunda Atatürk ile anlaşmazlığa düştüğünü ve müziği sayesinde azarlanmaktan kurtulduğunu hatırlar mısın?

Eh, dünyevi işlerden vazgeçmiş Üstat Vedat'ı bir işitmeliydin. Toplananların duygularını özetlerken peygamber gibi konuştu. "Irk ve din temelli önyargılar Türk mizacında yok-

tur. Bunlar Avrupa kaynaklı hastalıklardır. Azınlıklarımızı bu vergiden korumak bizim kutsal vazifemizdir."

Ve toplananlar birkaç dakika içinde bir plan yaptı.

Çeşitli yerlerdeki cemiyetlerden, yiyeceklerinin bir kısmını vergi yüzünden muhtaç duruma düşenlere ayırmaları istenecek. Masonlar ve kardeşleri kira, ısınma, eğitim, vesaire giderleri ödemek için para toplayacak. Güçlükler yaşanacak –herkes açısından– ama *onların* azınlıkları hayatta kalacak.

Seni seviyorum.

16 Ocak 1943

Geçen günün toplantısına bir ek. İnsanların babanı ne kadar sevdiği, ne kadar saygı duyduğundan bahsetmeyi unuttum. Pepo dillerinden düşmüyordu.

Anlaşıldığı kadarıyla Üstat Vedat, Kurtuluş Savaşı'nda görev yapmış ve babanın da savaşa katıldığını duymuş. (Babanın Sakarya'da, Atatürk'ün komutası altında olduğunu biliyor muydun?) Ve –bu seni şaşırtacak– Adalet Hanım da savaş gazisiymiş. Top mermilerini sırtlatıp, bir savaş meydanından diğerine taşıyan o efsanevi kadınlardan biriymiş.

Bu kadar da değil. Sonra biri Ahmet Poyraz'ın da savaş gazisi olduğunu söyledi. Madalya bile almış!

Bu açıklamaların Üstat Vedat ile Ahmet Bey arasındaki buzları nasıl erittiğini görmeliydin. Bu iki adam birbirlerinden çok farklı. İlki işgüzar, yavan ve dindar; ikincisi sabırsız, hararetli ve dinsiz. Temel görgü kurallarının ötesinde asla anlaşamayacaklarını düşünürsün. Ama aynı zamanda bu iki adam birbirlerine çok benziyorlar. Örneğin, ikisi de müteva-

zı insanlar ve birileri onları övdüğü zaman ikisi de utanıyorlar. Dahası, Üstat Vedat gibi, Ahmet Bey de Atatürk ile fikir ayrılığına düşmüş. Ama ikisi de Atatürk'ün ölümünün yasını tutuyor. (Atatürk ile hemfikir olmayan insanların olduğunu düşünmek tuhaf. Bir şekilde bu onu daha insan kılıyor –ve daha mükemmel.)

Atatürk ve baban hakkında bir hikaye anlattılar. (Atatürk'ün düzenli olarak onun hizmetlerinden yararlandığını biliyor muydun?)

Yugoslavya Kralı Alexander –anlatılanlara göre oldukça kötü bir hükümdarmış– resmi bir gezi için gelmeden bir gün önce, protokol görevlileri aniden süslemeler için Yugoslav bayrakları olmadığını fark etmişler. Bu yüzden Atatürk babandan bir gecede bir sürü bayrak yapmasını istemiş. Baban bulabildiği bütün yetişkinleri toplamış, şehirdeki bütün dikiş makinelerini almış ve bir şekilde gerekli ipek kumaşları ve boyaları bulmuş. Sabaha bayrakları hazırlamış, asmışmış. Beklenen kral gelmiş. Ama şans eseri, alay tren garından ayrılır ayrılmaz şiddetli bir yağmur bastırmış. Baban dehşet içinde, bayrakların boyalı kısımlarının akmaya başladığını görmüş, ve birkaç dakika sonra bayraklar renkli lekelerle çizik çizik olmuş. Baban Atatürk'ün öfkesini karşılamaya hazırlamış kendini. Gerçekten de, onun yanına çağrılmış. Atatürk'ün onu sıcak bir tavırla karşıladığını, gökyüzünün bir despotun havasını söndürmesine yardım ettiği için onu tebrik ettiğini görünce şaşırmış. Bundan sonra Atatürk ve baban biraz rakı içmişler ve "zaman zaman adaletsizlikleri memnunlukla düzelten aksiliklere" övgüler düzmüşler.

Bu hikayeyi duymuş muydun?

Seni seviyorum.

20 Ocak 1943

Bugün Varlık Vergisi'nin son ödeme günü. Babam tek bir çörekle geldi eve. Sabah iş yerinin satışını tamamlamış ve aldığı parayı vergi dairesine yatırmış –çerez parası; olan bu işte: insanlar her şeylerini çerez parasına satmak zorunda kalıyor. Bütün mallarımız mezatta satılmayı beklediğinden, dedi babam, sahip olduğumuz her şey bu çörek –ve o da, sokak satıcısı İbrahim verdiği için. Sonra o ve annem çöreği bana verdiler. Paylaşmamız konusunda ısrar ettim. Beni çöreğin yarısını yemeye zorladılar. Diğer yarısı yarına –yine benim için.

Yiyeceğin bu kadar acı geleceğini hiç hayal etmemiştim.

Gece boyunca babamın ağladığını duydum. Ölmeyi dileyip duruyordu. Sonra, o uykuya daldıktan sonra, annem ağlamaya başladı...

Sen neden burada değilsin? Sana ihtiyacım var! Annem ve babam hatırına güçlü olmalıyım. Bana umut vermene ihtiyacım var.

22 Ocak 1943

Dün Yahudi erkeklerin çoğu eski alışkanlıklarına uyarak işe gittiler. Ya da daha doğrusu, satmadan ya da gereksiz hale gelmeden önce gittikleri dükkanlara ve ofislere gittiler. Buz gibi havada sokaklarda dolaştılar, sahip oldukları birkaç sigarayı paylaştılar ve tramvayların gelip geçmesini izlediler. Sonra, normalde işlerini bitirdikleri saatte evlerine döndüler.

Bugün evde kaldılar, icra memurlarını ya da polisi bekliyorlar. Tanıdığımız hiç kimse vergisini tam olarak ödeyeme-

di. Bu yüzden sahip oldukları her şey satılacak. Zengin semtlerde kalabalıklar toplanmaya başladı bile. Akbabalar! Ağızlarının suyunun aktığını görebiliyorsun. Bazıları daha dün dostumuz olan tanıdıklar. Bu kadar çok leş kargası olduğu kimin aklına gelirdi ki? Kısa süre sonra hepsi zengin olacak. İnsanlar babamın daha en baştan söylediğini yeni yeni doğruluyor: Varlık Vergisi'nin asıl hedefi Gayrimüslim servetini –artık ne kaldıysa– etnik Türklere aktarmak.

Birkaç gün içinde çalışma kampına nakiller başlayacak. Doğuya, Erzurum yakınlarındaki Aşkale'ye. Senenin dokuz ayının kara kış olduğu bir yere. Babam oraya gönderileceğini düşünüyor. Annem ve ben saçımızı başımızı yoluyoruz. Bu babamı öldürür.

Bu akşam Handan'la buluşacağız. Beni çaya davet etti. Ne kadar korktuğumu, ne kadar üzgün olduğumu sezmiş olmalı.

Bu arada, dün, sokağımız –sokağımızdaki Gayrimüslimler– ilk yiyecek paketlerini aldılar. Müslüman komşular, Masonlar ve "bilinmemeyi tercih eden kişilerin" bağışları. Dağıtıma Üstat Vedat, Kenan Bey ve Ahmet Bey bizzat gözkulak oldu. Gerçek Türkiye bu, gerçek Türk ruhu bu. Gerçek Türkler, gerçek Müslümanlar onlar!

Seni seviyorum.

26 Ocak 1943

İcra memurları gelmedi. Sıramızı beklememiz gerek.

Handan'la geçirdiğim akşama gelince... Hem harika, hem korkunçtu. Harika, çünkü Handan var olan en açık kalpli insan. Korkunç çünkü...

Bu konudan bahsetmeyecektim, ama zorunluyum...

Bir noktadan sonra Gül'den bahsetmeye başladık. Handan Gül'ü seviyordu, onu çok özlüyor. Sonunda o kadar altüst oldu ki artık konuşamaz oldu. Bu yüzden okumam için günlüğünü verdi bana.

Günlükte senin hakkında da bir bölüm var ve beni çok mutsuz etti. Bu yüzden ona bizden, aşkımızı ilan etmeye nasıl cesaret bulamadığımızdan bahsettim. Sonra günlüğünü ödünç alıp alamayacağımı sordum, çünkü seninle ilgili kısmı yeniden okumak ve ne yapacağıma karar vermek istiyordum. Tam bir melek olduğundan, kabul etti. O kısmı senin için kaydedeceğim. Bu, bir sırrı açıklamak gibi bir şey, bu yüzden gidip Handan'a söyleme. Ama diğer yandan, nasıl söyleyebilirsin ki? Sen...

Hayır! İnanmayacağım!

İlgili kısım şu:

Gül'ün, bulduğu yerde uyuyan bir evsiz gibi, bir park sırasında donmuş, ölü bulunduğu gün, babam bana kanun hakkında bildiği her şeyi öğrettiğini, bundan sonra onun kalbiyle değil kendi kalbimle çalmam gerektiğini söyledi. Kendi kalbinin, yeterli olsa da, gittikçe sıkıştığını, benim kalbim de onunki kadar iyiyse, ki annem öyle olduğuna inanıyordu, kuşkusuz kısa zamanda onu geçeceğimi belirtti. Zamanımızın en büyük virtüözünden, daha on sekiz yaşında olan benim, yüzyıllar boyunca kadınlardan uzak tutulan bir enstrümanda ustalık kazandığını duymak, Allah'ın yanımda yürüdüğünün söylenmesi gibi bir şeydi benim için.

Öyle kendimden geçtim ki, tek çocuklarından adaba uygun davranmasını bekleyen bir anne-babanın kızı olduğumu unuttum. Bunun üzerine beni paylayarak, bana duydukları inancı

Neyzen Yusuf Paşa'nın en zor eserlerinden birini çalarak kutlayacağımı söylediler. Babam uduyla bana eşlik ederek beni çok sevindirdi. Sesi halkımızın en sevdiği ötücü kuş olan bülbüle benzetilen annem de bize katıldı. (Musiki geleneğini sürdürmek için annemle babamın benin yerime bir oğlan çocuk sahibi olmayı tercih edeceklerini düşündüm hep. Fikirlerini mi değiştiriyorlar acaba?)

İşte o sırada Rıfat Gül'ü sormaya geldi.

Ben hayatımın en mutlu anlarının keyfini çıkarırken en sevdiğim dostum Gül'ün gözlerini sonsuza dek kapadığı gerçeği peşimi hiç bırakmayacak. (Hayatın zıtluklarına bir örnek olarak bunu Rıfat'a anlattığımda, masalcı kahraman Simurg Mahmut'tan bir alıntı söyledi. Zıtlıklarla dolu olan Hayat değildir, Ölüm'dür. Hayat her zaman yaşama yardım eder, ne zaman bir fidan kesilse, Hayat onun yerine yüz meşe palamudu eker...)

Gül öleli üç sene oldu. Bir kez bana, dindarlıkla yetiştirilmeme rağmen –ya da belki bu yüzden– altından bir ruha rahip olduğumu söylemişti. Yaşayanları donatan şeyin sevgi olduğunu bildiğimden ve yaşayanlar ölümlü olduklarından, benim gibi insanlar olmasa, çıplak ölürlermiş –ve bundan daha utanç verici şey yokmuş. Bu ne kadar doğru, bilmiyorum. Ama onu daima sevgimle donatacağım kesin. Yine de, beni terk ettiği için onu affedemiyorum. Bununla beraber, bu günlerde, onu gözlerini kapamaya iten ümitsizliğin nasıl bir şey olduğuna dair daha iyi bir fikrim var.

Bu günlerde ben de kendi gözlerimi kapatmak istiyorum.

Gül kendi ölümünü gördü mü? Bir kurtuluş olarak mu gördü onu? Ondan korktu mu?

Herkesi kurtarmak istiyordu. "Ama," diyordu, "Ölüm işine karışılmasına hoşgörü göstermiyor." Bu yüzden mi görevbilir bir

eş gibi kucak açtı ona?

Öngördüğü bütün ölümler teker teker gerçekleşiyor. Bu, İkinci Dünya Savaşı'nda milyonlar ölüyor. Milyonlarca Yahudi yanıyor. Ve o iyi çocuk, Bilal –Yunanistan'da bir yerde öldürüldü. (Bunu hiç itiraf etmedim, ama sanırım Gül'ün kendini öldürmeye karar vermesine sebep olan öngörü Bilal'in ölümüydü. Bir gün Bilal'in Gül'ün kardeşi Naim ile top oynamasını seyrediyorduk. Gül bana döndü ve feryat etti, "Bir insan kaç ölüme rağmen hayatta kalabilir?)

Elbette, Yahudilerin kaderi yüzünden de olabilir. Çünkü ölmeden birkaç gün önce, "Yüzyıllardır mutluluk içinde yaşadıkları Türkiye'de bile zulüm görecek benim Yahudilerim," demişti

Varlık Vergisi'ni kastediyordu, elbette.

Eh, ben de dünyayı kurtarmak istiyorum. Onun Yahudileri benim Yahudilerim, bizim Yahudilerimiz, Türklerin Yahudileri. Zulüm alt edilebilir.

Yine benim: Selma.

Hayatta mısın, öldün mü? İyi bir Yahudi gibi, dünyayı kurtarmak için can kurtarmaya çalışan bir oğlanı mı seviyorum? Yoksa annemin düşündüğü gibi, bende tuhaf olan bir şey mi var, çünkü senin hayatta olduğun inancına, benim gücüm, paniğe kapılmamak için ihtiyaç duyduğum güç olduğun inancına tutunuyorum. (Annemin, hakkımdaki düşünceleri beni rahatsız etmiyor. Herkeste tuhaf bir şeyler var, bunu hepimiz biliyoruz.)

Ama soru hâlâ geçerli: bir hayalete mi âşığım?

1 Şubat 1943

İcra memurları hâlâ gelmedi. Altısında gelecekler. Babamın hat koleksiyonunu isteyen bir milletvekilinin Ankara'dan gelmesini bekliyorlar. Oldukça değerli bir koleksiyon. Daha çok antika eserlerden oluşuyor. Parşömen, kumaş, seramik karo ya da plakalar üzerine yazılmış. Kuran'dan pasajlar, padişah mühürleri, ünlü şiirlerden dizeler. Hepsi muhteşem geometrik şekillerle ifade edilmiş. Aslında, milletvekili seneledir koleksiyonu satın almaya çalışıyordu. Şimdi, yok pahasına alabileceğinden emin. Allah bilir icra memurlarının elleri ne tür rüşvetlerle yağlanmıştır. Üstat Vedat'ın dediği gibi, Varlık Vergisi Türklerdeki en kötüyü ve en iyiyi ortaya çıkardı.

15 Şubat 1943

Bir süredir yazmadığım için kusura bakma. Kendi kendime, uzaklara giden, ölen birine yazmanın mantıklı olup olmadığını sordum durdum.

Ölüm benden daha mı güzel?

Ben iyi bir insanım, bana göre. En azından iyi olmaya çalışıyorum. Aynı zamanda, güzel bir vücudum var. Kibirlilik etmiyorum. Sınıfımdaki kızlar öyle diyor. Ve oğlanlar beni süzüp duruyor. (Çok güzel olduğu halde Handan'a bakmıyorlar bile. Handan iğne kadar ince ve düz göğüslü.)

Sen benim vücudumu hiç görmedin. Görmek ister miydin? Bana dokunmak, beni öpmek istemez miydin? Yezabel gibi mi konuşuyorum? Bazen bir filmi izledikten sonra –artık sinemaya gitmiyorum, paramız yok– ağlardım, çünkü ekranda gördüğüm gibi dokunulmak, öpülmek isterdim. Sen de

böyle hissetmez miydin? Sen de bana dokunmak, beni öpmek istemez miydin?

Ölüm benden daha mı cazip?

Yine boş boş konuşuyorum. Sen ölmedin.

Önceki gün doğum günündü. Bu yüzden, mutlu yıllar! Burada olsan sana bir öpücük verirdim.

İcra memurları geldi. Gerçekten de, babamın koleksiyonu bir bardak su parasına gitti. Evimiz artık bomboş. Bir şilte dışında –benimki. Annem ve ben orada yatıyoruz. Anneminkine el koydular, çünkü icra memurları buradayken polis babamı götürmeye geldi ve icra memurları annemin artık ebeveyn yatağına ihtiyaç duymadığını söylediler.

Babam gözaltında –bir depoda olduğunu öğrendik– onu Aşkale'ye götürecek treni bekliyor.

Bilal –babamı götürdüler!

Allah bilir ne yapacaklar ona!

Geri dönecek mi?

Dönmezse –biz ne yapacağız? Annem ne yapacak? Bize ne olacak?

Afedersin. İsteri yok. Babama söz verdim –isteri yok.

Biz iyiyiz. Hiçbir şeyimiz yok.

Yiyecek paketleri düzenli olarak geliyor. Haftada bir kez. İnanılmaz ölçüde cömert paketler. İnsanlar kendi lokmalarından vazgeçip bize veriyorlar.

Bizim payımızı Rıfat getiriyor. Biraz kalıyor, ve Gül'den, ve elbette senden bahsediyoruz. Seni çok seviyor, çünkü Naim'in çetesinde ona iyi davranan bir sen varmışsın. İri yarı bir oğlan oldu. Hâlâ güreş yapıyor. Ona göre zayıf kalan Naim'e meydan okuması ve çetenin başına onun geçmesi gerektiğini söyledim. "Ben kimseye kendimi zorla kabul ettirmem," di-

yor. Çok düzgün bir oğlan.

Okul ahıra döndü. Elimden gelse, okula gitmeyi bırakırım. Ama babama söz verdim, sınıf birincisi olacağım ve bana "yarı-Türk" diyenlere, Atatürk'ün izinden gitmek konusunda onlardan iyi olduğumu göstereceğim.

Yahudiler ve Gayrimüslimler için bu, "yarı-Türk" ya da "yarım-vatandaş" etiketleri uydurulurken sen buralarda mıydın? Artık devamlı duyuyoruz onları –okulda da. Yalnızca sınıf arkadaşlarımızdan değil– aslında, birkaç kabadayı dışında sınıf arkadaşlarım iyi –aynı zamanda bazı öğretmenlerden de. Örneğin, tarih öğretmeni Metin.

Yahudileri kalın kaşlı, iri, çengel burunlu, yağmaladıklarını çuvallarda taşıyan, fakirlerle alay eden dev, şişman adamlar olarak betimleyen şu karikatürleri hatırlıyor musun? Geçen sene, sen daha buradayken yayınlamaya başlamışlardı onları. Eh, bu kusmuk herif, Metin, babamın Aşkale'ye gideceğini duyunca bana o karikatürlerden birini gösterdi ve "annemi gebe bırakan" adama benzeyip benzemediğini sordu. Neyse ki babam bize bu karikatürlerin neye dayandırıldığını anlatmıştı. Bu yüzden Metin'e şöyle dedim, "Bu tür şeyleri Nazi gazetesi *Der Stürmer*, anti-semitizmi yaymak için basıyordu. Atatürk hayatta olsaydı bu karikatürleri çizen elleri ezerdi!" Metin gülümsedi, ama çok öfkelendi. Eminim bir sonraki sınavda bırakacak beni.

Düşünsene, Türkiye'de anti-semitizm... çok korkuyorum, Bilal!

Almanlar Stalingrad'da teslim oldu. Bu her şeyi değiştirir mi? Babamı kurtarır mı?

Sevmek umut etmektir. Sana duyduğum aşk umudum benim.

24 Şubat 1943

Oğlanların bazıları senin doğum gününde annenle babanı ziyaret etmişler. Can annenden haber getirdi bana. Anlaşılan, sen annenin ailesini kurtarmış, Selanik'ten Üsküp'e kaçırmışsın. Orada, Türk cemiyeti seni gizliyormuş.

"Kahramanım!" diye bağırmak istiyorum. Ama oğlanlar tam olarak ikna olmuş değiller. Birinin anneni teselli etmeye çalıştığını düşünüyorlar. Neden bilmem, ben de inanmayı güç buluyorum. Evet, biliyorum. Varlık Vergisi yüzünden. Dümensiz kayıklar olduk. Ufuk kalmadı; kara diye bir şey olduğundan kimse emin değil.

Lütfen hayatta ol. Benim hatırım için. Babamı alıp götürdüler. Annem afete yakalanmış gibi. Sanki yetim kaldım!

Sevgiler.

27 Şubat 1943

Yazmakta güçlük çekiyorum. Donuyorum. Isınmak için hiçbir şeyimiz yok. Annem ve ben bütün kıyafetlerimizi üzerimize giyerek yatıyoruz.

Bazılarının –çevredeki sıçanların– şöyle dediğini duydum, "Yahudileri yakalım! Onlar yeterince şişmanlar! Bizi sıcak tutarlar!"

Yahudileri yakmak. Tıpkı İspanyol Engizisyonu'nun yaptığı gibi... Nazilerin yaptığının söylendiği gibi...

Bazı belediyelerin "yakma alanları" hazırladığı söylentileri bile duydum. Doğru değil, elbette –Üstat Vedat bu konuda güvence veriyor bize. Yalnızca Varlık Vergisi'nin zihinleri na-

sıl kemirdiğini gösteriyor.

Nazilerden bahsetmişken. Bazı Türk subayların, Nazizmi övebilsinler, anti-semitizmi yaysınlar, Varlık Vergisi'ni mazur göstersinler diye Alman subaylarını belli okullara götürdüklerini biliyor musun?

Annem pencerenin yanında oturup sokağı seyrediyor. Zavallı kadın, başka ne yapabilir ki?

Yatmaya gidiyorum. Ondan önce uykuya dalarsam annemle birlikte ağlamam gerekmez.

Babamı geri istiyorum!

Neden burada değilsin, seni domuz! Neden burada değilsin, neden beni güvende tutmuyorsun? Ve sıcak.

5 Mart 1943

Söylerken üzülüyorum, ama senin baban da Aşkale'ye gönderildi. Onu dün, işe gitmek üzereyken aldılar. Polislere, vergisini ödeyebilmesi için çalışmasına izin vermeleri gerektiğini söylemiş. Ona gülmüşler. "Sakıncalı unsurların işlerimizi ellerimizden almasını istemiyoruz. Yalnızca gerçek Türkler çalışma hakkına sahip olmalı," demişler.

Korktukları için suçlayabilir misin onları? "Sakıncalı unsurlar", "sahte-vatandaşlar", "yarı-Türkler" bugünün geçerli dili oldu. Ünlü gazeteciler bile kullanıyor. Yahudiler hakkındaki bazı "tarafsız" makaleleri okumalısın –zehir gibi.

Naim'in babası da Aşkale'ye gönderildi. Ailece öğle yemeği yerlerken geldiler onu almaya. Bu sefer polis, yemeği bitirmeleri (artık yiyebilirlermiş gibi) ve Naim'in babasının veda edebilmesi için bir başka odada bekleme nezaketini gösterdi.

Dünyamız bataklığa düştü. Çığlık bile atamıyoruz, çünkü ağzımıza çamur doluyor. Buna rağmen, belki yoluma yeşil bir yaprak düşer diye, rüzgara bakıyorum.

Gelecek hafta Handan babasının konserinde solo çalacak. Ne kadar heyecanlı olduğunu hayal edebilirsin. Onu desteklemek için orada olacağım.

En son dedikoduların en iyileri aşağıda.

Aşer'in yetmiş beş yaşındaki halası, seksen dokuz yaşındaki yeni (ve üçüncü) kocasını, beş metresinden ve odalığı olduğunu iddia eden diğer yedi kadından vazgeçmezse boşanmakla tehdit etti. Kadınların hepsi, hiçbir erkeğin, hattâ erkek kedinin bile ayak basamadığı bir huzurevinde yaşıyor olsa da, Aşer'in halası iddialarına gerçekten inanıyor. Kocam seksen dokuz yaşında olabilir, diyormuş, ama bir sürü incir yiyor ve sonuç olarak on koçun gücüne sahip.

Aşk harika.

10 Mart 1943

Şunu dinle.

Sınıfımıza yeni bir Yahudi oğlan geldi. Alev Moris. Bursalı. Annesini birkaç sene önce kaybetmiş. Varlık Vergisi yüzünden babası ve iki ağabeyi Aşkale'ye gönderilince, halası ile birlikte yaşamak üzere buraya, İstanbul'a gelmiş. Annesinin ölümünden derinlemesine etkilenmiş zararsız, çekingen bir oğlan –tıpkı Rıfat gibi. Ama Rıfat'ın aksine, sporla ilgilenmiyor. Bununla beraber, çok kitap okuyor ve bir sürü şey biliyor.

Geçen gün tarih öğretmeni Metin bizi bir başka sınıfla karıştırarak Keşifler Çağı'nı anlatmaya başladı –biz bu konuyu

gelecek dönem işleyeceğiz. Bunu ona söylediğimizde, boktan biri olduğundan, öfkelendi. Cehaletimizle alay etmeye başladı ve Keşifler Çağı'nın dünyayı nasıl etkilediği konusunda anlamlı bir şeyler söylemeyi başaran olursa bir lira vereceğini söyledi. Doğal olarak, söylediğimiz hiçbir şeyin onun için "anlamlı" olmayacağını bildiğimizden, biz sessiz kaldık. Ama Alev yeni geldiği için onu ciddiye aldı ve hayret verici bir monologa girişti. Müslüman matematikçilerin denizcilik alanında kaydettiği ilerlemelerle başlayarak, baharat ticareti için bir deniz yolu bulma ihtiyacının Colomb, Vasco de Gama ve Magellan'ı nasıl tarihsel yolculuklarını yapmaya ittiğini anlattı; sonra, servet ve güç hırsının nasıl kolonicilik ve emperyalizm şerlerini doğurduğunu, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın bu çabaların devamı olduğunu anlattı.

Yanıtı –hepimizin ağzını açık bırakmıştı– Metin'in öfkesini kabarttı. "Adın ne senin?" diye bağırdı. Alev söyledi Metin hırladı, "Moris? Moris? Ne tür bir isim bu? Bütün Türk isimlerinin bir anlamı vardır. Alev. Metin. Moris ne anlama geliyor?" Eh, bildiğin gibi, Moris Fransızcadaki Maurice'den gelir ve eğitimli Yahudiler için Musa'ya atıfta bulunan bir snopluktur. Bu yüzden Alev'in işinin bittiğini düşündük.

Hiç öyle olmadı. Birkaç dakika düşündü, sonra Metin budalanın tekiymiş gibi tane tane konuştu. "Soyadım Moriz, efendim. 'Z' harfi ile yazılır. 'S' harfi ile, Moris değil. Nüfus dairesinde hata yapmışlar. Mor iz anlamına gelir. Biz Türklerin Orta Asya dağlarının oluşturduğu labirentte kaybolduğu zamana atıfta bulunur. Biz açlık ve susuzluktan muzdaripken gri bir kurt belirmiş. Bir iz göstermiş –gece bile görülebilmesi için, ışıldayan bir izmiş, ve bu yüzden mormuş– ve bizi güvenliğe götürmüş. Bildiğiniz gibi, efendim, bugün çoğu Av-

rupalı politikacı Atatürk'e "gri kurt" der. Çünkü o da bizi yabanlıktan kurtarmıştır."

Metin söyleyecek şey bulamamıştı.

Allah Alev'e yardım etsin. Ne cesaret ama! Ne hayal gücü! Benim gibi ödlekler için ne örnek.

Sevgiler.

16 Mart 1943

Dün, törende Alev'in terbiyesizlikten okuldan atıldığını söylediler.

Metin sümüklüböceğin teki! Neden gelip ezmiyorsun onu?

Sevmek umut etmektir.

24 Mart 1943

Handan'ın konseri çok başarılı oldu. Şimdiden yeni konserler planlamaya başladılar.

Kanunun bu kadar büyülü bir enstrüman olduğu hiç aklıma gelmemişti. Aynı anda yirmi telli çalgı çalınıyormuş gibi bir sesi var. Artık müziği takdir edebiliyorum, çünkü Handan ve babası bazı ünlü besteleri, aşka ve Allah'a gidecek ruh hallerini ve transları nasıl yarattığını öğretiyorlar bana. Üstat Vedat bu müziği sesle Sufilik olarak adlandırıyor. Yedi kat gökyüzüne çıkmak, uluhiyete tanık olmak için, şiiri ve sema törenlerini değil bu yolu tercih ediyor. (Bütün bunları anladığımdan emin değilim, ama gerçekten etkiledi beni.)

Babamdan haber alamadık. Iyi mi acaba? Aşkale'den canlı kurtulabilecek mi? Annem yas tutmayı bırakmam gerektiğini söylüyor. Babamın başına bir şey gelse duyardık; kötü haber, onu taşıyacak zalim bir bulut bulur her zaman. Pencereye yapışıp sokağı seyreden bir kadın söylüyor bunu. Ben o kadar cesur değilim.

Biz Yahudilerin Türk müziği hakkında ne kadar az bilgimiz olduğunu görünce Üstat Vedat'ın ve Handan'ın moralleri bozuldu. "Halkın Bach ve Mozart dinlediği gibi klasik Türk müziği de dinlemiş olsaydı," dedi Üstat Vedat geçen gün, "Türk bestecilerin Avrupalı bestecilere denk olduğunu hemen görürlerdi." Eminim haklıdır. Bu da, Türklerin bize "yarı-Türk" demekte biraz haklı olabileceğini düşündürüyor bana. Ülkemizin kültürünü öğrenmek görevimiz kuşkusuz.

Bu yüzden ben de bunu yapmaya karar verdim. Hattâ bir enstrüman çalmayı öğrenmeye çalışacağım. Üstat Vedat neyi önerdi. Kamış flüte ney diyorlar. Birazcık armonika çalabildiğime göre, iyi bir nefesim ve koordinasyon yeteneğim olduğunu düşünüyor.

"Yarı-Türk" demişken. Handan'ın konserinde profesör Ahmet Bey'in yanında oturdum ve ona Alev'in Metin'le yaşadığı talihsizliği ve sonra okuldan atılmasını anlattım. Ahmet Bey öfkeden deliye döndü. Metin'in mesleğinin yüzkarası olduğunu, bu tür Faşist davranışların o pisliğin yanına kâr kalmamasını sağlayacağını söyledi.

Seni seviyorum.

10 Nisan 1943

Dün Rıfat'ın doğum günüydü. Ona bir armağan vermek istedim. Öylesine sağlam, güven verici biri ki. Yiyeceğimizi başka kimsenin getirmesine izin vermiyor. Sanki annem ve benim hamimiz oldu. Ve ne zaman okulda beni görse –hemen hemen her gün oluyor bu– öğle yemeğini bana vermeyi öneriyor. Aç olsam bile reddediyorum, elbette. Hem, o güreş yapıyor, beslenmeye ihtiyacı var.

Ona bir armağan alacak param olmadığından, bir öpücük verdim. Umarım aldırmazsın.

Seni de öpüyorum.

24 Nisan 1943

Dün sınıfım Çocuk Bayramı'nda geçit törenine katıldı. Vali bize "ulusumuzun muhteşem temsilcileri" dedi. Türkiye'nin geleceğinin bizim ellerimizde, güvende olduğunu söyledi.

Ona sormak istedim: ya Yahudilerin geleceği? O da bizim ellerimizde, güvende mi? Değilse –nereye kaçabiliriz? Naziler kaçabileceğimiz hiçbir yer kalmaması için çalışıyorlar!

Sevgiler.

16 Mayıs 1943

Yirmi dört sene önce dün, Atatürk gizlice İstanbul'dan ayrılmıştı. 19'unda Samsun kıyısına ayak bastı ve Kurtuluş Savaşı'nı başlattı.

Bunu bugünkü olaylarla bağlantılı olarak anlatıyorum.

Rıfat yiyeceğimizi getirirken Ahmet Bey de onunla geldi. Bana Metin'le yüzleştiğini, bir daha Gayrimüslimlere karşı ayrımcılık yaparsa onu eğitim sisteminden kovdurmakla tehdit ettiğini anlattı. Anlaşıldığı kadarıyla Metin gerçekten korkmuş. Hükümetteki dar görüşlü unsurlar Ahmet Bey'den nefret ediyor olabilir, ama o ülkenin önde gelen eğitimcilerinden biri ve büyük nüfuzu var. Aynı zamanda bir savaş kahramanı olduğundan, fanatik milliyetçilerin bile saygı gösterdiği biri.

Her neyse, Metin davranışlarını düzeltmeye söz vermekle yetinmedi, aynı zamanda Alev'in okula yeniden alınmasını da sağlayacak.

Konuşma esnasında Ahmet Bey "Türklük", "Türkleştirme", "tam-Türk", "yarı-Türk" ve "Kemalizm" gibi terimleri de açıkladı.

Söylediklerini özetliyorum, çünkü hem şimdiki durumu açıklıyor, hem de gelecek için o terimleri anlamamız gerek. Dedikleri gibi, "anlayış çözümler doğurur."

Türkleştirme Osmanlı Imparatorluğu'nun son on senesinde, Jön Türkler tarafından, reformist bir hareket olarak başlatılmış olsa da, imparatorluğun küllerinden Türkiye Cumhuriyeti doğduğu zaman özel önem kazandı. Bu, yeni Türkiye'nin kurucuları, neredeyse Marksist terimlerle, devlet Sosyalizmine sadık demokratik bir halk cumhuriyeti önerdiler. Bu amaca ulaşmak için insanların imparatorluk geçmişini geride bırakmalarına yardımcı olacak yeni bir kimliğe ihtiyaç duyduklarına karar verdiler. Önceki gibi bir uluslar kargaşası değil, Türk olacak bir kimlik. Özellikle de, sekiz senelik savaşta yaşanan kırımlardan, 1915-17 arasında Ermenilerin Osmanlıların ellerinde çektiği ızdıraplardan, 1923-25 tarih-

lerinde Yunanistan ile Türkiye arasında gerçekleşen nüfus mübadelesinden sonra, Gayrimüslimlerin Müslümanlara oranı bire beşten, bire kırka düşmüştü. Sosyolog Ziya Gökalp duruma uygun, yeni bir kavram önermişti. Bir ulusun ırk, siyasi sistem ya da coğrafi sınırlar ile değil, ortak dil, ortak kültür ve geleneklerle tanımlanması gerektiğini ifade etmişti. Bizi insan yapan, demişti, bedenimiz değil, ruhumuzdur. (Evet, diyorum ben de. Evet!) Bu, ülkedeki, biz, Yahudiler dahil herkesin kabullenebileceği bir tanım.

Ama sonra bazı tutucu unsurlar, Arnavutlar, Boşnaklar, Çerkezler, Kürtler ve Lazlar gibi Müslüman azınlıkların kendi dillerini ve kültürlerini koruduklarını dikkate alarak, bu farklılıkların Türk milliyetçiliğini tehdit ettiklerine karar verdiler. (Hattâ bazı gelenekçiler azınlıkların eşitliği ilkesinin İslam hukukunun ilkelerine aykırı olduğunu iddia etti.) Sonuç olarak, Gökalp'ın tarifi yeniden yapılandırılarak Türklüğün asıl unsurlarından birinin de İslam olduğu eklendi. Bu Müslüman azınlıklara, aslında onların yüzyıllar içinde Türklüklerini unutan Türkler oldukları söylendi; madem artık aileye geri dönmüşlerdi, gerçek kimliklerini hatırlayacak, ona kucak açacaklardı. (O kadar aşağılayıcı olmasa güleceğim.)

Kaçınılmaz olarak, bu revize edilmiş tanım Gayrimüslimleri yabancı, "Türk-olmayan" ya da "yarı-Türk" diye adlandırılmalarına sebep oluyordu. En iyi haliyle "ülkenin konukları", en kötü durumda tehlikeli "öteki" idik. Gericilerin, Faşistlerin, yabancılardan nefret edenlerin, Nazi âşıklarının ellerinde, özgürlükçü, her şeyi kapsayan ulusal kimliğin yerini aldı ve Kemalizm olarak bilinmeye başlandı. (Atatürk'ün ismine ne büyük hakaret!) Ve Atatürk'ün ölümünden bu yana Yahudilere, Ermenilere ve Rumlara karşı –hepsi gerçek Türk

olan cemiyetlere karşı– ayrılıkçılığı savunuyor. (Atatürk bulutunda ağlıyordur.)

Gelecek bizim için neyi saklıyor, bilemiyordu Ahmet Bey. Ama Almanya yenilince, Türkiye Müttefiklerin tarafına geçince, etnik köken çeşitliliğini savunan ulusal kimlik fikrine, ki Türk milletini tanımlayan tek gerçek kimlik budur, geri dönüleceğini umuyordu.

Ona sormak istedim: tarihin kendini tekrarladığını biliyoruz. Ama iyi olayları tekrarladığı hiç oldu mu? Yoksa yalnızca felaketleri mi tekrarlıyor?

Vazgeçtim. Neden ümitsizliğimi besleyeyeyim ki?

Sevgiler.

14 Haziran 1943

Hamilerimiz dün gece, durumu gözden geçirmek için Üstat Vedat'ın evinde toplandı. Bizi hayatta tutmanın ne kadar güç olduğunu hiç fark etmemiştim. Bir çocuk gibi, yiyeceği alıyordum ve onun benim ağzıma konması için yapılan fedakarlıkları hiç düşünmüyordum. Gerçek şu ki, komşularımız ve hamilerimiz de bizim kadar çok sıkıntı çekiyor. Bu yeterince kötü değilmiş gibi, bir de akbabalarla uğraşmaları gerekiyor. Çoğu mahalleden olan bu hırsızlar devamlı buralarda dolanıyorlar. Devamlı yiyecek paketlerini çalmaya çalışıyorlar. Zaman zaman başarılı da oluyorlar. Ama Rıfat buralardayken değil. Rıfat'tan korkuyorlar. Bir kez ona saldırdılar, ama kanlı burunlarla kaçmak zorunda kaldılar. Daha da iğrenç olanı, hamilerimizi tehdit etmeleri ya da "düşmanlara yardım ettikleri" için şantaj yapmaya çalışmaları. Bundan da-

ha kötücül bir şey duydun mı? *Düşmanlara yardım etmek*! Bu saldırılar ve hırsızlıklar dostlarımızın kararlılığını sağlamlaştırmaktan başka işe yaramadı. Ama kaynakları tükendiği zaman –ki yakında tükenecektir– ne olacak bize?

Hem Üstat Vedat, hem de Ahmet Bey onlardan –ve bizden– kemerleri sıkmalarını ve bir şekilde dayanmalarını istedi. Görünüşe göre, bazı Müttefikler Varlık Vergisi'nin ayrımcılığını kınamış. Amerikan gazetecilerin araştırmak için gelecekleri, hükümette bazı kişilerin bazı şüpheler beslemeye başladıkları söyleniyor. Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun da onlardan biri olup olmadığı bambaşka bir mesele. Belirlenen vergi miktarlarının artırılması onun işiymiş.

Bu günlerde, daha üç sene önce, bu zamanlarda, herkesin parkta toplanmış, gül reçeli yapıyor olduğunu düşünmek güç. Çingeneler, Trakya'ya, topladıkları gül yapraklarını getirmiş. Çocuklar arabaları boşaltıyor. Babalar şeker dağıtıyor –evet, o zamanlar şeker bulunabiliyordu– ve büyükanneler, büyükbabalar kazanları karıştırırken anneler kavanozları dolduruyor. O zamanlar geri dönecek mi?

Aklıma geldi, siz oğlanların eskiden birlikte oynadığı Çingene çocukları da, ellerinden geldiğince, bize yiyecek getiriyorlar. Getirdikleri genellikle yalnızca ekmek kabuklarından ibaret oluyor, ama ne kadar fakir oldukları düşünülünce, koca birer kuzu getirmişler gibi hissediyorum. Rıfat'ı da seviyorlar. Birkaç sene önce, panayırda –Gül'le beraberlerdi– bir ayıyla güreşmiş. Çingeneler bunu hiç unutmamış.

Gelecek hafta Handan bir konser daha verecek. Rıfat ve ben de davet edildik. (Handan ve ben çok yakınlaştık. Sanırım Gül'ün yerini aldım)

Sevgiler.

25 Haziran 1943

Şaşırtıcı haberlerim var! Biz, çalışma kampına gönderilenlerin kızları, oğulları ve karıları, olta balıkçıları ve karides avcıları olduk. Kıyı boyunca olta attığımızı, kum taradığımızı görebilirsin. Üstelik hiç de kötü iş çıkarmıyoruz. Pek az balık yakalayabiliyoruz, daha çok uskumru, ama kova kova karides topluyoruz. (Bildiğin gibi, karides koşer* değil, bu yüzden onları bizim gibi, koşer kurallarına uymayanlar alıyor.)

Fikir Rıfat'tan çıktı. Hacı Turgut –emekli olan şu ünlü güreşçi– tarafından çalıştırılıyor ve durmaksızın onun ne kadar bilge bir adam olduğunu, hayatın sorunlarını nasıl kolaylıkla çözdüğünü anlatıp duruyor. Bir gün, Hacı Turgut ona deniz kıyısında yaşayan insanların hiç aç kalmadığını, çünkü her zaman balık ve karides bulabildiklerini söylemiş. Böylece Rıfat bize geldi ve neden bir denemediğimizi sordu. Yakalayacağımız her şey herkesin hayatını kolaylaştıracaktı kuşkusuz.

Biz de öyle yapıyoruz. Ve hamilerimizin sırtındaki yükü hafifletiyoruz. Hattâ onlara taze balık armağan etme zevkini yaşıyoruz.

Yani, bundan sonra, açlıkla mücadele etmek için meyve çekirdekleri, zeytin çekirdekleri emmem gerekmiyor. (Bunu sana daha önce söylemedim, ama yiyeceğimiz bittiği zaman annem ve ben öyle yapıyoruz.)

(Sana devamlı gördüğüm bir kabusu da anlatmadım. Sıra sıra insan –babam da aralarında– kazıkta yanarken tramvaylar dolusu insan kabak çekirdeği yiyerek yanlarından geçiyor ve çekirdek kabuklarını onlara tükürüyor.)

Sence Gül gibi, bazı şeyleri görmeye mi başladım? Sence

* Koşer: Musevilikte, dine uygun olan, helal. (yhn.)

Türkler de Nazilere dönüşür mü? Sence babam ölecek mi? Ya da, çoktan ölmüş müdür?

Yanıt verme. Gerçeklik kabustan daha kötü olabilir.

Sevgiler.

6 Temmuz 1943

Dün doğum günümdü. Artık on yedi yaşındayım! Annem artık kadın olduğumu söylüyor. Kesinlikle öyle hissediyorum. Öpülmeye hazır ve dünden razıyım. Ama sen neredesin?

Annem doğum günü armağanı olarak eski sütyenlerinden birini verdi. Hatırlıyorsan, oldukça etli butluyum ve sen gittiğinden beri daha da geliştim, bu yüzden tam da ihtiyaç duyduğum şeydi.

Handan bir bilezik armağan etti. Kesinlikle harika: mavi ve kırmızı taşlarla örülmüş gümüş telkari.

Üstat Vedat bana bir kaval hediye etti. Orjinal bir kaval –gerçek bir çoban kavalı. Beni ney çalmaya karar vermeye götüreceğini umduğunu söyledi. Kaval öylesine hüzünlü bir ses çıkarıyor ki. Rıfat diyor ki, Karadeniz yakınlarındaki Leh köyü Polonezköy'de bir kız çoban varmış. Öyle güzel kaval çalıyormuş ki mutlu mimozalar bile ağlıyormuş.

Ahmet Bey bana Nâzım Hikmet'in bir kitabını vermek istedi. Bunun yerine, şiirlerinden bazılarını ezberletti bana. Bildiğin gibi, Nâzım Hikmet Komünist olduğu için hapse atıldı ve Varlık Vergisi'nin geçerli olduğu bu zamanlarda, evde Nâzım Hikmet'in kitaplarını bulundurmamın güvenli olmayacağını düşündü. Görünüşe göre, senin baban da Nâzım Hikmet hayranıymış.

Rıfat otlardan yaptığı bir yüzük verdi bana. Ve bir öpücük –doğum gününde benim ona verdiğim öpücüğün karşılığı.

Hoşçakal.

30 Ağustos 1943

Uzun sessizliğimi affet.

Bugün Kurtuluş Savaşı'nda kazandığımız zaferi kutladığımız gün. Ama bizim kutlamak için daha büyük bir sebebimiz var. Aşkale'de kalan yüzlerce kişinin Eskişehir'de bir kampa nakledildiğini duyduk. Köşebaşı sayılır. Babam da aralarında. Üstat Vedat onu ziyaret edip edemeyeceğimizi araştırıyor. (Ne yazık ki senin baban hâlâ Aşkale'de.)

Söylentilere göre, bu nakil Müttefikleri yatıştırmak için yapılmış. Müttefikler Varlık Vergisi'ni çok eleştirmişler. Ve savaşı onlar kazanacakmış gibi göründüğü için –Sicilya'yı ele geçirdiler bile– Ahmet Bey bunun Varlık Vergisi'nin sonu olduğunu düşünüyor; eninde sonunda tutulan herkes bırakılacak.

Dua et haklı çıksın!

Rıfat'ın öpücüğünü yazacaktım. Ama belki gelecek mektupta.

Hoşçakal.

6 Eylül 1943

Bugün senin Yunanistan'a gidişinin yıldönümü. Bir senedir yoksun. Bunca zamandır, bir hayat işareti bile vermedin.

Seni sevmekten vazgeçmem gerek.

20 Eylül 1943

Harika haberlerim var!

Ahmet Bey *New York Times*'dan bir gazetecinin Varlık Vergisi'ni eleştiren, onun Gayrimüslimleri Türkiye'deki iş hayatından dışlamak için planlanmış bir politika olduğunu söyleyen bir dizi makale yazdığını anlattı. (Hatırlarsan, babam da tam olarak aynı şeyi söylemişti.)

Hükümet çok utandı. Geçen gün maliye bakanlığı vergilerini ödeyemeyen herkesi affedeceklerini ilan etti.

Yani babam yakında eve dönecek!

Yaşa! Yaşa! Yaşa!

8 Kasım 1943

Aylardır erteleyip duruyorum. Sana Rıfat'tan bahsetmek istedim. Ama yapamadım. Ama madem sana her şeyi anlatacağıma söz verdim, anlatmalıyım.

Hemen itiraf edeyim. Rıfat ve ben birbirimize âşığız.

Benim doğum günümdeki öpücükle başladı. Ama, elbette, ondan uzun zaman önce birbirimize ısınmıştık. Yiyecek paketleri sayesinde hayatımda daimi bir kişi oldu. Doğal olarak duygularımız ve korkularımızdan, umutlarımız ve beklentilerimizden, Gül'ün ölümü, senin kayboluşun ve Varlık Vergisi gibi trajedilerden konuşuyorduk.

Herhalde kaçınılmazdı. Sen uzaktaydın –muhtemelen ölmüştün. O, güreşçiye dönüşen şişman çocuk, cemiyetimize, özellikle de annemle bana baktığı için gittikçe itibar kazanıyordu. Ve ben, çoğu zaman korkudan donakalmış bir şekil-

de, yarının ne gibi tehlikeler getireceğini merak ediyor, teselli arıyor, bir erkek tarafından, herhangi bir erkek değil erkek gibi bir erkek tarafından korunmaya ihtiyaç duyuyordum, çünkü babam Aşkale'deydi ve hayatta olup olmadığını bilmiyorduk. (Bazılarının orada öldüğü söylentileri dolaşıyordu.)

Bunun anlamı şuydu, kendimi kurtarmak zorundaydım. Izdıraplarımın her gün gördüğüm düşlere işkence etmesine izin vermek yerine onu kabuslarıma kapatmanın bir yolunu bulmalıydım. Ve aradığım yol aşktı. Tek yol. En iyi yol. Ve ne şanslıyım ki, o yol uzanabileceğim bir yerdeydi. Rıfat'ın dudakları kadar yakın.

Aynı zamanda itiraf etmeliyim ki –bunu söylemek zor, çünkü ahlaksızmışım gibi görünmeme sebep oluyor– güçlü arzularım var. Hemen tahrik oluyorum. Genellikle kıvvetli bir şekilde. Ve –bunu söylemeye cesaret edebilir miyim?– siz oğlanların yaptığı gibi kendimle oynuyorum. Aslında, sık sık yapıyorum bunu. Çok heyecan verici. Rıfat bana yaptığında dayanılmaz ölçüde heyecan verici oluyor. Ben de ona yapmaya bayılıyorum. Günün büyük kısmını onun yanında olmayı özleyerek geçiriyorum.

Seni çok mu şaşırttım? Kendimi de şaşırttım –annemle konuşacak cesareti bulana kadar. Çok anlayışlı davrandı. Bana bu tür arzuların doğal olduğunu söyledi. Kızlar biyolojik açıdan daha erken olgunlaşırmış; âdet görmeye başladıkları andan itibaren çocuk yapabilirlermiş, dolayısıyla, kadın sayılırlarmış. (Benim âdetlerim ben on iki yaşındayken başladı.)

Aslında, annemle konuştuk durduk. Görünüşe göre ona çekmişim. Erken gelişmişim. Ama olayları aceleye getirmemem lazım. Oğlanlarla flört etmek sorun değil. Ama sonuna kadar gitmemek en iyisi. Ve evlenme zamanı geldiğinde, cin-

sel açıdan dengim olan bir erkek bulmalıyım –babamın annemin dengi olması gibi. Böylece, çoğu kadından daha mutlu olurum. (Annemin babam ve kendinden bahsetmesi hiç hoşuma gitmedi. Çok utanç verici.)

Her neyse, bu benim işte –cinselliğinin farkında olan bir kız. Gidip kendini öldürtmesen yanında böyle biri olacaktı işte.

Özür dilerim, bunu söylememeliydim. Sen ölmedin.

Yine de, bizim için çok geç. Artık Rıfat'ın sevgilisiyim. Tahmin edeceğin gibi, ona sadık kalmalıyım.

Rıfat'ın dürtüleri de kuvvetli. Birbirimizin vücutlarına tutkuyla bakıyoruz. Çok öpüşüyoruz. Sonra, yalnız kalabildiğimiz zamanlarda, çıplak yatıyoruz ve birbirimizin boşalmasını sağlıyoruz. Asla doymuyoruz. Ama cinsel ilişki yaşamıyoruz. Hamile kalmamı istemeyiz. Dahası, Rıfat bekaretime saygı duyuyor, evlendiğimizde bakire olmamı istiyor. (Onunla evlenip evlenmeyeceğimi sorduğunu hayal edebiliyorum. Yanıt, evet.)

Belki bütün bunları yazmamalıydım. Sen döndüğünde –eğer dönersen– seni bu sayfaları okumaktan kurtarmak için defterden yırtacağım.

Bu arada, Rıfat sana yazdığımı biliyor. Aldırmıyor. Sence de harika değil mi?

Hoşçakal.

14 Kasım 1943

Önyargı yalnızca milliyetçilerde yok. Yahudilerde de var. Geçen gün Rıfat'ın babaannesi ve dedesi ile tartıştım –Dönme numarası yapan, ama gizliden gizliye Yahudi kalan kişi-

ler onlar. Rıfat'ın benimle evleneceğinden korkuyorlar. Bir Yahudinin "hoş rayihalı bir Dönme"yi kirletmesini –*kirletmesini!*– istemiyorlar. (Islama gerçekten dönen biri Peygamber gibi gül kokarmış –bunu biliyor muydun?) "Evliliği düşünmeniz tam bir suç olur," dedi Rıfat'ın dedesi. "Sen Yahudi oğlanlarla çıkmalısın," dedi Rıfat'ın babaannesi. "Benim torunum Yahudi değil Müslüman," dedi Rıfat'ın dedesi. "Kendi türünden birini bul," dedi Rıfat'ın babaannesi.

Dönme ya da değil, Rıfat'ın Yahudi kanından geldiğini ve neslinin en saf Müslümanı olduğunu kanıtlasa bile, yine de Nazi Almanya'sında Yahudi olarak sınıflandırılacağını ve bu şekilde muamele göreceğini söyleyerek itiraz edebilirdim. Ama yapmadım.

Bunun yerine, Ahmet Bey'in görüşleriyle yanıt verdim. (Geri döndüğünde seni Ahmet Bey'le tanıştıracağım. Kimbilir, belki onun öğrencilerinden olursun. O harika bir adam. Bir de şunu dinle: anlaşılan bir de lakabı varmış: Âşık Ahmet. Öğrencileri takmış! Büyük bir romantik olduğu, kadınları sevdiği, kadınların da ona hayran olduğu söyleniyor –şaşırmadım; çok çekici bir adam. Daha büyük olsam ben de ona âşık olurdum.)

Her neyse, Rıfat'ın babaannesi ve dedesi ile yaptığımız tartışmaya dönelim. "Bir insanı yargılarken göz önüne alınması gereken tek şey," dedim –sanırım konuşma tarzım bile Ahmet Bey'inki gibiydi– "o insanın iyi mi, kötü mü olduğu, ruhundan gelen, doğanın bilgeliğinin damıtılmış hali olan yönergelere uyup uymadığı, yoksa sınıf, ırk, din, milliyet ayrımcılığı gibi paranoyakça izm'ler icat eden Tanrısız, güç hırsına kapılmış insanların emirlerine uymayı mı tercih ettiğidir. Bır başka deyişle," dedim, "bir Nâzım Hikmet olmayı mı,

yoksa Varlık Vergisi'nin mucidi olan bir Şükrü Saracoğlu mu olmayı tercih ettiğidir."

(Bu arada, Ahmet Bey, Nâzım'ın şiirlerini ezberlememizi önerdi. Böylece bir gün onun kitaplarını yakalarlarsa, biz dikilip o dizeleri ezberden okuyabiliriz. Bunun melodramatik olduğunu düşünebilirsin, ama Heinrich Heine'ın –Ahmet Bey'in kahramanlarından biri de o– dediği gibi, *kitapları yaktıkları yerde insanları da yakarlar*. Ve biz Yahudiler bunun ne kadar doğru olduğunu biliyoruz.)

"Dahası," dedim, "Rıfat'la evlenirsem –ki evleneceğimi umuyorum– onun Yahudi, Müslüman, Hıristiyan, Budist, ateist olmasını isterim; siyah, beyaz, sarı, kırmızı; Türk, Fransız, İngiliz, Çinli, hattâ Alman." Sonra dedim ki, "Varlık Vergisi ve Türkleştirme politikaları hepimize açıkça gösterdi ki, ayrılıkçı fermanlarla sosyal düzen yaratmak aile içi evlilikler gibidir; ulusun yozlaşmasına yol açar."

Sonunda dedim ki, "Rıfat ve ben her tür izm'i reddetmeye karar verdik. Tekil kültürleri, tekil bayrakları, tekil ülkeleri, tekil Tanrıları reddediyoruz. Biz her kültüre, her bayrağa, her ülkeye, her Tanrıya kucak açıyoruz. Dünyanın çoğulluğunu –sonsuzluğunu– kutluyoruz. Aslında, biz dünya vatandaşlarıyız."

(Biliyor musun, Ahmet Bey bu fikirleri toplantılardan birinde açıkladığı zaman, o ekşi Üstat Vedat ona teşekkür etti. "Uluhiyetin nasıl bir şey olduğuna dair bir fikir verdin bize," dedi. "Belki gerçekten Türk olmak bu demektir, belki Türkleştirme fikrinin hedefi bu olmalıdır: bir ve herkes olmak.")

Doğru söze ne denir!

11 Aralık 1943

Babam döndü! Başka ne diyebilirim? Benim sevgili, harika, güzel babam hayatta ve eve döndü! Eskişehir'den bu akşam geldi. Çok kilo vermiş, ama sağlığı yerinde.

Varlık Vergisi kabusu sona erdi. Babam 299 gün, 18 saat, 12 dakika sonra ilk banyosunu yaptığı zaman o da akıp gitti..

1 Ocak 1944

Sana yazmaya başlayalı bir sene oldu. Devam etmeli miyim, emin değilim.

Babam çalışmaya başladı yine. İnansan da, inanmasan da, eski dükkanında. Ama çalışan olarak. Dükkanı satın alan adam aldı onu işe. İşi neredeyse batırmış, kurtarmak için babamın uzmanlığına ihtiyaç duyuyor. Babam bunu yapabileceğini düşünüyor. Yaklaşık bir sene içinde, adamın ona ortaklık teklif edeceğini düşünüyor. Kabul edip etmeyeceği başka mesele.

Tahmin et ilk maaşı ile ne aldı bana? Bir ney. Üstat Vedat ve Handan ney çalmayı öğrenmem gerektiğini söylemiş.

Yakında ders almaya başlayacağım. Üstat Vedat'ın cemiyetinden birisi ders verecek. Böylece Handan'ı da daha sık görebileceğim. Son birkaç aydır ya prova yapıyordu, ya çalıyordu, ya da ben Rıfat'la buluşuyordum.

Bu sene Rıfat da meşgul olacak. Güreş müsabakalarında, kendi sıkletinde şampiyon oldu, Hacı Turgut ondan çok memnun. Rıfat sebatla çalışırsa, diyor, Olimpiyat ekibine girme şansı olurmuş –Olimpiyatlar yapılmaya devam ederse elbette. Rıfat gökyüzünün altıncı katına uçtu. Kıskanmam la-

zım, ama kıskanmıyorum. Rıfat'a daha iyi bir şey sunuyorum, gökyüzünün yedinci katını: kendi bağrımı.

Kendine dikkat et.

15 Şubat 1944

Bir yıldönümü daha. Babamın götürülüşünün üzerinden tam bir yıl geçti. O korkunç günü küçük bir kutlamayla andık. Üstat Vedat ve Ahmet Bey biraz şeker bulmuş. Kek yaptık. Mahallenin çoğu geldi. Aşkale'ye giden erkeklerin hemen hemen hepsi döndü. Ne yazık ki baban dönmedi –henüz değil. Ama herkes yakında döneceğini düşünüyor.

Ruslar Leningrad'daki kuşatmayı kırdılar. Müttefiklerin kazanacağından kimse kuşku duymuyor Hava umut dolu. Avukat Vitali Behar, Zeki'nin babası –hatırlarsan önde gelen bir avukattır– biz gençlerden Varlık Vergisi'ni unutup eskisi gibi, Atatürk'ün çocukları olarak yaşamaya devam etmemizi istedi. Bu amaçla, ilk maaşını Zeki'ye on ciltlik Hayat Ansiklopedisi'ni almak için harcadı.

Geleceğe bakıyorum: ney öğreniyorum. Daha erken, ama klasik Türk müziği alanında isim –bir Yahudi ismi– yapmaya kararlıyım.

Hoşçakal.

21 Mart 1944

Varlık Vergisi resmi olarak sona erdi. Geçen hafta, ayın onbeşinde, yeni bir kanunla feshedildi. Tüm mükellefler af-

fedildi ve borçları silindi.

Baban Aşkale'den döndü. Geçen gün sokakta gördüm. İyi görünüyordu. Ne cazibesini, ne beyefendiliğini kaybetmiş.

Senden haber alıp almadığını sordum. Gülümsedi, yanağımı okşadı. Tam bir şey diyecekken gözleri doldu ve telaşla uzaklaştı.

Benim kabullenmeyi reddettiğim şeyi o biliyor açık ki.

Bu yüzden, belki de sana veda etme zamanı gelmiştir. Rıfat'ın dediği gibi, Gül senin öldüğünü gördü ve Gül her zaman haklı çıkardı. Bir hayalete mektup yazmanın ne anlamı var?

Gerçekten öyle.

Bu yüzden, elveda.

Senden kalanları bağrına alan her neyse –toprak ya da su– bol olsun.

5
BİLAL
GÖK MAVİ MAYMUN

Ailemin kökenleri konusunda iki ayrı anlatım var. İkisi de, kendine saygı duyan hiçbir Orta Doğulunun göz ardı edemeyeceği, şeref üzerine edilmiş yeminlerle doğrulanmış.

İlki, görkemli versiyon, atalarımızın evinin temelinin İspanya'da, Toledo'da, İber yarımadasında, Yahudilerin, Müslümanların ve Hıristiyanların hep birlikte yaşadığı günlerde atıldığını iddia ediyor; aile, De Flores –şimdiki soyadımız olan Perahya'nın İbranice kökeni olan *perah*, "çiçek" demektir– gibi zarif bir isim altında asalet basamaklarını tırmanmış ve Engizisyon senelerinde dedelerimiz Endülüs kumsallarından kahramanca Osmanlı Türkleri, muhtemelen büyük Amiral Barbaros Hayrettin tarafından kurtarılmış.

İkincisi, daha da görkemli olan versiyon ise köklerimizin Hıristiyan çağının ilk yüzyılına, Romalıların, onyıllar süren savaştan sonra, sonunda Judea'yı fethettiği zamanlara dayandığını söylüyor. O zamanlarda, İ. S. 66'da, Kudüs kuşatması sırasında olağanüstü bir olay olduğu hatırlanacaktır. Meşhur

Haham Yohanan Ben Zakkai General Vespasianus'u –daha sonra imparator olacak kişiyi– Davud'un sonu gelen şehrinden ayrılıp Akdeniz kıyısındaki Yavne'ye gitmesine izin vermesi için ikna etmişti. Böylece, Romalılar Tanrının Krallığı'nda dilediklerini yaparken o, Ben Zakkai ve yanındaki teologlar, Museviliğin özünü koruyarak, onu gelecek kuşaklar için kurtarmış olacaklardı. Bu işi bir iki yüzyıl içinde, Talmud'u derleyerek başardılar. O tefsircilerden biri, Farisi Eliezer, her zaman "Ben Zakkai'nin cesur, sadık yoldaşı" olarak övülen kişi, bu ikinci versiyona göre, bizim bilinen ilk atamızdı.

* * *

İyi bir başlangıç, sizce de öyle değil mi Mami, Papi?

Sorabilirsiniz: bunu neden yazıyorum? Ve neden gecenin bir yarısında, ikiniz de derin uykudayken, gizli gizli yazıyorum?

Gerçekten bilmiyorum.

Herhalde sizin için yazıyorum –ama aslında gerçekte benim için. Her durumda, yazdıklarımın çoğunu siz bilemeyeceksiniz.

Ama diğer yandan, belki de arkadaşlarım için yazıyorum. Onlara veda ediyorum...

İçimi paramparça eden bir korkum var. O korkuya bakmamaya çalışıyorum. Onu tanımak istemiyorum. Ya da, ona bir isim vermek. İngiliz –pardon, İskoç– arkadaşımın, Robbie'nin annesi, ki erkek kardeşinin savaşta ölmesinden sonra çok hüzünlü bir kadın oldu, bir kez bana, korkuya bir isim verdiğin zaman onun maddeleştiğini söylemişti.

Ama yine de, arkamda tanıklık gibi bir şey bırakmak istiyorum –ne olur ne olmaz diye. Kim olduğumuz, ne yaptığı-

mız, hayatımızın nasıl olduğu, eskiden nasıl olduğu, oğlunuz olduğum için ne denli şanslı olduğum, sizin bana duyduğunuz sevginin benim için her şey demek olduğu, bana nasıl güç verdiği, nasıl sizi daha çok sevmeyi dileyip durduğum, ama bunu nasıl yapacağımı bilemediğim hakkında bir izlenim bırakmak istiyorum. Ve, evet, aynı zamanda, tartışıp dururken beni –ve elbette kendinizi– ne kadar mutsuz ettiğiniz hakkında.

Her neyse, belki son sözlerim olur diye, söylemek istediğim şeylerin bazılarını yazıyorum.

* * *

Babam Pepo kökenlerimize dair her iki anlatıma da saygıyla yaklaşıyor. Ne zaman büyüklerimizden biri hikayelerden birini anlatmaya başlasa, her zaman hayretle bakan gözleri daha da parlıyor. Ama ikisine inanmayı da reddediyor –ya da, başka insanların inançları ve fantazilerine karşı duyarlı olmak gerektiğini anlatırken zaman zaman öyle dedi bana. Mitler iyi, diyor; büyük olasılıkla insanoğlunun tamamının sahip olduğu ilahiliği yansıtıyor, ama varoluşun yalnızca efsanelere gömülmüşken anlam kazanması doğru değil; dahası, gerçeklik şu an vardır ve hemen ilgi ister. (Aslında, ilk versiyonun fantazi olmasa bile, tarihi kanıtlardan yoksun olduğunu keşfettim: atalarımızı kumsaldan alıp götüren Barbaros Hayrettin olsaydı, Reconquista'dan* en az kırk sene sonra olması gerekirdi; ve kumsalın Endülüs'te değil Kuzey Afrika'da olması gerekirdi.)

Ve bu yüzden, ne zaman babam kendini daha az atacıl toplantılarda bulsa, ailemizin çoğu aile gibi melez olduğunu,

* Reconquista: Bu kavram, İspanya'nın Müslümanlardan arındırılarak, yeniden Hıristiyanlaştırılmasını ifade eder. (yhn.)

ve aslında bir düşünürsek bunun bir nimet olduğunu, çünkü melezlerin safkanların belası olan aşırı duyarlılığa, paranoyaya –hattâ deliliğe– nadiren kapıldıklarını savunurdu. Dahası, soyumuz iyi ırklara dayandığından –birkaç örnek vermek gerekirse, Yahudi, İspanyol, Türk, Yunan, Bulgar, Çingene, Ermeni, Arap, İran– gökkuşağı kadar renk taşıdığımızı söylerdi.

Ama ailemin son iki nesline ilişkin sağlam gerçekler var.

Babamın dedesinin izi Bulgaristan'daki Burgaz'a kadar takip edilebiliyor. Zar zor okunabilen bir belge, orada bir Osmanlı memuru olarak görev yaptığını bildiriyor. Varna'da –Burgaz gibi bir Karadeniz limanı– ve Tuna üzerinde, Romanya sınırında bir Bulgar kasabası olan Rusçuk'ta da –Ruse olarak da bilinir– bulunduğundan, imparatorluğun Gümrük Dairesi'nde çalıştığı varsayılıyor. Hayatının son senelerinde, muhtemelen 1878 dolaylarında, Bulgaristan Osmanlı İmparatorluğu'nun bağımsız bir vilayeti olduğunda İzmir'e, Ege'deki Osmanlı limanına göç etmiş. Orada babamın babaannesiyle evlenmiş. Babamın babaannesi hakkında, babamın babasından başka çocuk doğuramadığı için, bereketli bir rahimle tanınmayı başaramadığından başka şey bilinmiyor. (Bununla beraber, dedikleri gibi, Şeytan'a karşı muzaffer olmak için bir kadının tek bir çocuk doğurması bile yeterlidir.)

Osmanlı zamanlarında doğum ve ölüm kayıtları gelişigüzel tutulduğundan, dedemin 1880'lerin başlarında doğduğu varsayılıyor. Bu tarih babamın yüzyıl başında, askerliğini yaparken malul olduğu ve 1915'te, otuzlarının başlarında öldüğü gerçeğine dayanılarak hesaplanmış. Dedem arkasında bir eş ve üç çocuk bırakmış. On üç yaşındaki babam o çocukların en büyüğüymüş. Dedemin ölümünün, Birinci Dünya Savaşı sırasında sayısız Türk sivilin çektiği güçlüklere örnek ol-

duğunun söylendiğini duydum sık sık: bitmek tükenmek bilmez besin yoklukları sırasında ailesini hayatta tutma çabası yüzünden yıpranmış, belirsiz bir hastalığa yakalanmış ve kısa sürede ölmüş. Aile, sırf babamın çocuk işçi olarak iş bulması sayesinde hayatta kalmış. Anlatılanlara göre on koyun kadar zinde bir kadın olan annem yeniden evlenmiş ve yeniden dul kalmış –en az iki kez– ve bugün, Mısır'da, İskenderiye'nin 'varoluşçu ortamında ilginç bir güz" yaşıyor. Düzenli olarak mahallemize gelen ve fal bakan Çingene, Fatma, babaannemin sonsuz yenilenmesini şehevi mizacına, özellikle de esmer erkekleri yeğlemesine bağlıyor. (Fısıltıları ve göz kırpmaları doğru çözebildiysem, babaannemin imrenilesi hayatının, İngiliz ordusunun görev başına çağrılmamış subayları arasında popüler, görmüş geçirmiş bir sosyetiğin hayatı olduğunu tahmin ediyorum.)

Tam tersine, Trakya'da bir liman kenti olan Selanik'in yerlilerinden olan annem Ester, sözde "Yahudi aristokrasi"sinden gelmekte. Bana anlatılanlara göre bu terimin kökenleri çarın takipçisi olan bir keşişe dayanıyor. Bu keşiş Bolşevik devriminden sonra İstanbul'a sığınan Beyaz Ruslardanmış. Papaz yardımcılığı senelerinde o delice, *Zion Büyükleri Tutanakları* mesajını vaazeden bu keşiş, Fransa temelli Alliance Israélite Universelle tarafından sağlanan eğitimin sonucunda, Osmanlı topraklarında yaşayan Yahudilerin, Yerleşim Sınırları'nın ötesindeki köylerde yaşayan kardeşlerinin aksine özgürlüklerine hızla kavuşmakta olduklarını görmüş dehşet içinde; bu özgürleşmenin en tehlikeli halinin hüküm sürdüğü Selanik'te, cemiyet işleri, kültür, servet, çokkültürlülük meseleleri konusunda bağımsız olmaları, şehrin Yahudilerini bir aristokrasiye dönüştürmüş; ve dolayısıyla, eskiden beri

korkulan, Yahudilerin dünya hakimiyeti, o şeytani şehirde başlayabilirmiş.

Annemin doğduğu zamanlarda, 1909'da –Büyük Yangın'ın, sonraki yakılmaların habercisi gibi, şehrin Yahudi mahallerini yok etmesinden sekiz sene önce– Selanik hâlâ Osmanlı hakimiyeti altındaydı ve nüfusu 180,000'i buluyordu. Nüfusun yarısı Yahudilerden oluşuyordu. Aslında, çar takipçisi keşişin haklı olarak söylediği gibi, çoğu Avrupalılaşmış ve ekonomik açıdan canlı Yahudi çoğunluk, şehrin Sefarad başkenti lakabını kazanmasına sebep olmuştu. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu 1912'de şehri Yunanlılara teslim ettikten sonra da sürdü. Yahudiler ancak şimdi, 1942'de, Yunanistan Nazi işgali altındayken, yok oluşla yüzyüze geldiler. Bunu annemin, hâlâ Selanik'te yaşayan kardeşi Fortuna'dan aldığı çaresiz mektuplardan biliyoruz.

Annemin avukat olan babası soyunu –doktorlar, sanatçılar, tüccarlarla tıka basa dolu bir soy bu– Castilla'daki Cuenca'ya kadar sürebiliyor. Şehir en parlak çağında, İspanya'nın Altın Çağı'nın ihtişamları konusunda Toledo ile yarışıyormuş. Ama 1489 ile 1492 arasındaki Engizisyon döneminde, Torquemada ve kabadayıları oraya yeni barbarlık standartları getirmişler. Cuenca'ın Engizisyon mahkemelerinden kurtulmayı başaran Yahudiler, ki annemin ataları da aralarındaymış –orada kalanları anmak için şehrin adını, soyadı olarak almışlar.

Geçmişleri ve başka pek çok açıdan ne kadar farklı oldukları düşünülünce, babamla annemin evlenmesinin alınyazıları olduğunu Büyük Kahin'in bile öngörebileceğinden kuşkuluyum. Ama diğer yandan, okuduğum kitaplara inanmak gerekirse, genellikle evlilikler cennette değil cehennemde yapı-

lıyor ve Eros'un oklarını yanlış yere yollayan, zavallı küçük peri değil iblisler oluyor.

Eski ayakkabı tamircisi Hacı Hasan –babama göre şehrin bu taraflarındaki en bilge adam– bu sinik yorumu, zekama layık bulmayarak göz ardı ediyor. Bana, olayları bir Avrupalı gibi düşünmenin bende alışkanlık haline geldiğini söylüyor. Akdeniz havzasındaki her aklı başında insanın yapacağı gibi, varoluşun temel kuralları olan kaderin kurallarını kabullenmek yerine, her şeyde bir mantık arıyorum –hattâ bir mantık olamayacak şeylerde bile.

Kader değiştirilemez. Balkan Savaşları'ndan hemen sonra Mekke'ye hac yolculuğu yaptıktan sonra derviş olduğu söylenen Hacı Hasan bu konuda kesin konuşuyor. İnsanın alnında yazılı olan, ne olursa olsun gerçekleşirmiş. Yazılan hiçbir şey, hattâ kumların üzerindeki üstünkörü yazılar bile kaybolamazmış, çünkü Allah o yazıların yazılışına tanık olurmuş. (Acaba Rıfat'ın masalcı kahramanı Simurg Mahmut Hacı Hasan'ı tanıyor mu. Aynı dili konuşuyor gibiler.)

İskoç arkadaşım Robbie, Türk Yahudilerinin Allah'ı hiç üzerinde durmadan kabullenmelerini anlamayı güç buluyor. Batıda, değil din ayrımları, mezhep ayrımları bile öyle yerleşmiş ki, doğruluğundan şüphe bile edilmiyormuş. Bar Mitsva törenim için bana İbranice öğreten ve İstanbul Üniversitesi'nde, Üçüncü Reich mültecilerinden olan Profesör Alexander Rüstow'un altında felsefe doktorası yapan Eli'ye sordum. Söylemeye bile gerek yok, herkesin çok yakında profesör olacağını söylediği Eli, düşünmeye bile gerek duymadan, sebepleri teker teker saydı. Büyük dinlerin omuz omuza yaşadığı –ve düzenli olarak çatıştığı– her kültürde, Kutsal Olan'ın kimlikleri mutlaka birbirine karışır. İslam altında yaşamış

olan pek çok Yahudi, eğer dürüstlerse, itiraf edeceklerdir ki, yüzyıllar içinde Elohim ile Allah birbirlerinin yerini alabilir olmuşlardır –bir türban, bir takke takan bir yolcu. Tanrılar, ancak insanoğlu, o ya da bu ütopyanın peşinde –Hitler ve Nazilerinin yaptığı gibi– kendini Yaratım'dan uzaklaştırdığı, Yaratıcı ile Yaratım arasında var olan aşkı öldürdüğü zaman ödünsüz ve merhametsiz olurlar.

Her neyse, Hacı Hasan'ın dediği gibi geri döndürülemez olan Kader'e dönelim. Tuhaf ve hayret verici bir güç. İstihzaya, paradoksa, aksiliğe bayılıyor ve büyük bir saçmalık anlayışı var. Ama, kendisi de Yaratım'ın bir aracı olduğundan, aynı zamanda dürüst de. Bu yüzden, bir yandan her tür özgürlüğün tadını çıkarır, hedefine doğru sallana sallana ilerlerken ilgi çekici varyantlara sapıyor, ama diğer yandan kozmik düzendeki konumunu asla unutmuyor. Ve çoğu zaman dolanıp durması keyfi, zalimce, gizemli gelse de, sorumluluğu altındaki kişiyle mahrem, neredeyse dokunsal bir ilişkiyi koruyor. Çoğu insan için Kader'in gerçek, daimi bir varlığı var. Tıpkı uzuvlar kesilirken, vücuda yeniden bağlanmak için bekleyen bir organ gibi.

Son derece yaratıcı, son derece yenilikçi bir şey o.

İşte bu yüzden kader, nevi şahsına münhasır bir biçimde, Haziran 1927'de, birbirinden birkaç gün arayla, son derece zıt mizaçlara sahip –biri tatlılık, diğeri öfke timsali– iki adamı, şimdi benim büyük amcam ve büyük dayım olan kişileri, İstanbul'un ünlü bir çöpçatanının kapısına getirdi.

Her yerde olduğu gibi Türkiye'de de geleneksel çöpçatan imajı, ihtiyar, asalak bir işgüzardır. Jak Dayıma göre –iyi dayı– Allegra gibi, "neşeli" gibi anlamlı bir ismi olan bu kadın, olağanüstü bir güzelliğe sahip olmakla kalmıyordu, aynı za-

manda Rousseau'nun bir öğrencisiydi. Evliliği, genel olarak kadınların, özel olarak Orta Doğulu kadınların, kendilerini dünyada hüküm süren ataerkil toplumların dayattığı eşitsizliklere karşı savunabilecekleri tek meydan olarak görüyordu. Erkeklerin, canları istediğinde, kullanılmış, ama son derece yeterli, hattâ bir güzel yağlanmış kınlarını bırakıp yenilerini edinmelerini mümkün kılan hakim gelenek ona göre değildi. Bu yüzden çiftlerin, en azından kapalı kapılar ardında, eşit yaşayacaklarından emin oluyordu.

Onun görüşüne göre en kolay denklem, bacakarasının nimetlerinin tadını çıkaran bir kadını, şehevi zevkler özleyen uysal bir adamla eşleştirmekti; böylece kadın cömertlikle hüküm sürecek, adam meleksi bir gülümseme edinecek, ikisi sonsuza dek mutlu yaşayacaklardı. Başka denklemlerde, güçlü erkekleri ürkek, bağımlı kadınlarla –ya da tam tersi– eşliyordu. Ya da öyle cansız erkek ve kadınları bir araya getiriyordu ki, çift birbirlerinden habersiz bir biçimde hayata kapılıp gidiyor, bitkilerin tozlaşması gibi çocuk yapıyorlardı. Daha da ilginç olan, Allera'nın otoriter erkekleri dikkafalı kadınlarla eşleştirerek büyük başarı kazanmasıydı. Böyle bir denkliğin kadına verdiği kimlik duygusuna ek olarak, bu strateji bu koşullar altında karı koca arasında çıkan savaşların hep berabere bitmesini sağlıyordu. Ve art arda gelen beraberlikler rakipleri en az bir anlamlı zafer elde etme saplantısı ile –elbette asla başarılamıyordu bu– yeni savaşlara zorluyor, böylece evliliğin devamlılığı garanti altına alınmış oluyordu. Ve eğer, birkaç nadir durumda, savaşlar şiddetle sona ererse, suç her zaman yıldızlara ya da güneşin üzerindeki lekelere atılabilirdi.

İlgi çekicidir, kendisi hiç evlenmediğinden, ya da erkek-

lerle ilişki yaşamadığından, sık sık Allegra'nın lezbiyen eğilimleri olduğu dedikoduları çıkıyordu. Bu tür dedikodulara, Tanrının işini yaparken doğru düzgün düşünebilmek ve etkili olabilmek için, çöpçatanların da Papa gibi cinsellikten kaçınması gerektiğini söyleyerek yanıt verirdi.

Her neyse, Kader'in oyunu eseri, büyük amcam ve büyük dayım ayrı ayrı yollardan, birkaç gün arayla, Allegra'ya başvurdular.

Annemin büyükannesinin kardeşi olan Jak, Selanik'te yaşayan, on sekiz yaşındaki, güzel, olağanüstü ölçüde çağdaş yeğeni Ester'i allayıp pulladı. Ester bir Yahudi kadının olması gerektiği gibi, pırlanta gibi, erdemli bir kız olmakla kalmıyordu, aynı zamanda şarkı söylüyordu, piyano çalıyordu, resim yapıyordu, üç kat sanatçı sayılırdı. Dahası –o kadar genç birinin böylesine bilge olması ne harikaydı– hâlâ Türkiye'yi Selanik Yahudilerinin ruhani yuvası olarak görüyordu ve buraya gelip burada yaşamaya hazırdı.

Diğeri, büyük amcam, babamın büyükannesinin kayınbiraderi olan ve aynı zamanda El Furioso olarak bilinen Şaul, bir astını ödüllendirirmiş gibi azametle, İzmir'de Pepo adlı bir yeğeninin olduğunu bildirmişti. Pepo onun perdeci dükkanında çalışıyordu, ama artık annesine ve kardeşlerine bakması gerekmediğinden (annesi ve kız kardeşi evlenmiş, sırasıyla İskenderiye'ye ve Beyrut'a yerleşmişlerdi; erkek kardeşi Venezüela'ya göç etmişti) o atılgan, güçlü kuvvetli, genç Yahudilerden birine dönüşmüştü ve artık *audessus de son rang** fikirler beslemeye başlamıştı. Dahası, aynı zamanda Kurtuluş Savaşı gazisi olan Pepo –bu onun hakkında bir iki şey anlatıyordu elbette– kanatlarını germek, biraz yolculuk yapmak,

* Audessus de son rang (Fr.): Düzeyinin üzerinde. (yhn.)

birkaç Yezabel kovalamak, hattâ yeteneklerini kullanabileceği bir konuda eğitim görmek istiyordu –eğitim görmek, *nom de Dieu*, hem de yirmi beş yaşında! Gerçek şuydu ki, bahsetmek Şaul'un hiç içinden gelmese de, Pepo dükkan için vazgeçilmez olmuştu ve bu cafcaflı fikirleri bırakması sağlanmalıydı. Bunun için, onu kararlı bir eşle evlendirip gerçek hayata zincirlemekten ve –insan fakir akrabaları için neler yapmak zorunda kalıyordu!– bu özgürlük kaybını dükkanda küçük bir ortaklık payı vererek ödüllendirmekten daha iyi bir yol bulunabilir miydi?

Yöntemli Allegra ilkönce Selanik'i, sonra İzmir'i ziyaret etti. Ve sözde tesadüfen hem Ester'le, hem Pepo ile tanıştı. Bundan sonra ikisini kayıtlarındaki muhtelif potansiyel adayla eşleştirdi. Sonunda, birbirine denk çiftler hakkındaki özel formülü rehberliğinde, canlı Ester ile girişimci Pepo'nun birbirlerine uygun olduklarına karar verdi. Ne olur ne olmaz diye –aristokrat olan Ester'in öneriyi kabul etmesi için fazladan bir şey gerekeceğinden– Allegra değişik sihirler ve iksirler hazırladı. Babamın bugüne dek, onda harikalar yarattığına yemin ettiği bir tılsım: cinsel organlarında tatlı bir çalkantı yaratmayı amaçlayan, tarçın tozu serpilmiş Fransız donu. Bir başkası, annemin aklındaki, babama duyduğu aşk dışında her şeyi temizlemek için, annemin yastığına serpilen gül suyu da aynı ölçüde etkili olmuştu görünüşe göre.

Profesyonel yeteneği ya da büyüler sayesinde, Allegra'nın kusursuz birlikler ayarlama ünü kısa zamanda doğrulandı. Hızı ile çöpçatanı bile şaşırtan bir flört döneminde, annem ve babam birbirlerine çılgınca âşık oldular. Birkaç hafta sonra evlendiler –dedikoduculara göre, "uygun kaçmayan bir telaşla."

O aydınlık, mavi günlerden birinde, Tanrılar denizde yu-

nuslar gibi oynaşırken ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki bütün engeller yıkılmışken, babama acele evliliğini sordum. Dünyaya hayranlıkla bakan gözlerle, ihtiyar ahlak kumkumalarının iddia ettiği gibi, gerçekten de tanıştıkları andan itibaren annemin ve onun arzularının ateşinde yanmaya başladığını itiraf etti. Ama o günlerdeki bütün iyi Yahudi gençleri gibi, geleneklere uymalı, evlenmeden önce cinsel ilişkiye girmemeliydiler. Bu açlığı doyurmanın tek yolu işleri olabildiğince çabuklaştırmaktı. Bu yüzden, benim evlilik bağının dışında rahme düştüğüme ilişkin söylentilerde gerçeklik payı yoktu. Bu dünyaya yedi ayda geldim. Umarım zamanından önce gitmem.

Hayır, beni bekleyen görevden korkmuyorum. Tereyağından kıl çeker gibi kolay olacak, göreceksiniz!

Ama, bedensel açlık kadar güçlü bir faktör daha vardı ve evliliğin aceleye getirilmesine o da yardımcı oldu: babamın maceralarına ilişkin hikayelerine annemin bayılması.

Daha önce de belirttiğim gibi, annem yetenekli bir şarkıcı, piyanist ve ressamdı. Ama Jak Dayıma göre, onun yeteneklerinin beslenmesi gerekiyordu. Drama, tuhaf karakterlere ve sıradışı olaylara ihtiyaç duyuyorlardı –aslında, sürükleyici anlatımlara. Ve genç yaşına rağmen olaylı bir hayat yaşamış, dahası, harika bir hikaye anlatıcısı olan babam, bunu fazlasıyla sağlıyordu. (Ne yazık ki annem benim doğumumdan kısa süre sonra sanatsal faaliyetlerini bıraktı. Cumhuriyetin başlangıcındaki fakir yıllarda, pek az kişi sanat alanında kariyer yapabiliyordu.)

Anlatılanlara bakılırsa, evlililiği perçinleyen hikaye, Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olan, Sakarya Muharebesi'ne ilişkin olandı. Babam o savaşta Atatürk'ün komutası altında

muhabereci olarak görev yapmıştı. Benim küçüklüğümde de annemin en sevdiği hikaye buydu. Babamın herkese anlatmasını isterdi. Hattâ, hafızası bulanmaya başladığında ve tam olarak hatırlayamadığı detaylar hakkında tahminler yürütmesi gerektiğinde, yazdırırdı ona. Sonraki senelerde, bitmek tükenmek bilmez tartışmalar başladıktan sonra, babamın onu, tıpkı Othello'nun Desdemona'yı baştan çıkarması gibi, bu hikaye ile baştan çıkardığını söyledi durdu –o zavallı, saf kızcağızı. Bir savaş ve cesaret hikayesiyle masum bir kızın kalbini çalan zalim, dünyevi asker.

Aslında, Sakarya hikayesi benim de en sevdiğim hikayelerden olduğundan, (ve bu, anlatımım, bir veda olsa da olmasa da, bir methiyeye, sahip olduğum anne ve babanın –ne yazık ki kız ya da erkek kardeşim yok: annem bir çocuğun, özellikle de bir oğlan çocuğun yeterinden de fazla olduğunu düşünüyor– duygusal bir kutlamasına dönüştüğünden) babamın yazdığı hikayeyi anlatımımın sonuna ekleyeceğim.

Evimizde hüküm süren mutsuzluğa dair bir not. Ne zaman başladığını bilmiyorum. Ya da ne kadar ciddi olduğunu. Annem ve babam hâlâ çok yakın, birbirleriyle çok ilgili görünüyorlar. Örneğin, asla ayrı yollara gitmiyorlar. Ne annem briç partilerine, başka kadınlarla akşam kahvelerine gidiyor, ne de babam Özgür Masonlar'ın gizli dünyasına ya da kafadarları ile yeni açılan kulüplere gidiyor.

Ama bir noktada başladı.

Muhtemelen, Jak Dayımın düşündüğü gibi, güneşsiz bir gün, annem babama bir baktı ve sislerin arasında, geçen senelerin devine benzese de, artık bir kayalığa bağlanmış, gözlerini çıkaran akbabadan kendini koruyamayan bir adamın gölgesini gördü. Bu manzara karşısında midesi bulandı –hat-

tâ belki o akbabanın Şaul Amcamın lanet dükkanı (Şaul Amcam öldükten sonra babama miras kalmıştı) değil kendisi olduğunu düşünerek ileri geri koştu, Tanrıya, "Müziğimden ve resimlerimden bunun için mi vazgeçtim?! Bunun için mi hayatımı bir kenara attım?!" diye haykırdı. Aynı güneşsiz gün, gerçekten de bir dev olan, eğitim görebilse bir bilgin, bir devlet adamı, kesinlikle büyük bir adam olabilecek olan, ama çok sevdiği karısını ve çocuğu beslemek için köprüleri ve tekneleri yakmış olan babam, rüzgarlar kalan günlerini alıp götürürken, gözyaşı dökmeden ağladı ve Tanrıya sordu, "Yaşamda bundan başkası yok mu?"

Jak Dayıma göre asıl trajedi, annemle babamın yaşamlarının hesabını aynı güneşsiz gün yapmış olmalarıydı. Ayrı günlerde yapsalar, her ikisi de yaşamlarının, verdikleri ödünlere ve tatminsizliklerine rağmen, aynı zamanda hayal edemedikleri ölçüde zengin olduğunu fark edebilirlerdi: her şeyden önce oğulları ve birbirlerine besledikleri aşk vardı...

Bundan sonra, mutsuzluk mide bulandırıcı ölçüde hızlı ilerledi. O artık sabit bir faktör. Annem babamı bir şeyi yanlış yapmakla suçluyor –her zaman, peçetesini doğru düzgün katlamaması, tasarruf etmek için, üşütme riskine aldırmadan, tramvaya binmek yerine yağmur altında yürüye yürüye eve gelmesi gibi aptalca bir şey oluyor. Babam özür dileyerek onu yatıştırmaya çalışıyor. Annem gözlerini havaya kaldırıyor ve gökyüzüne, bir kadının bir erkeğin aynı aptallığını kaç kez affedebileceğini soruyor. Uzun bir sessizlik çöküyor. Annem yine başlıyor ve sorusunu tekrarlıyor. Babam ona küçük bir anlaşmazlığı büyük bir tartışmaya dönüştürmemesini söylüyor. Bu annemi kızdırıyor; babamı bir sürü kötü davranışla suçluyor, örneğin inceliksiz olmak, annemin Yunan aksanı ile alay

etmek (aslında babam annemin aksanını sevimli buluyor), evi çekip çevirmesi için anneme yeterli para vermemek, gizli gizli başka kadınlara bakmak, belki onlarla konuşmak, onlarla eğlenmek. Onun suçlamalarına kızan babam masum olduğunu söyleyerek itiraz ediyor, sonra anneme, gidip özlediği uyumu ve mutluluğu bir başka kadında ararsa annemin kendinden başka suçlayacak kimseyi bulamayacağını söyleyerek tersleniyor. Bu annemi daha da öfkelendiriyor: gerçeği bu kadar kolay, hiç vicdanı sızlamadan çarpıtabilen bir adam, bir erkek değil bir zalimdir, bir Nazidir, bir Gobbels'dir, diyor. Babamın istediği olsa, bütün dünyayı katlederdi ve bu işe çok sevdiğini iddia ettiği karısından başlardı.

Örneğin dün gece.

Söylerken utanıyorum, ama benim yüzümden başladı.

Babam benim sözde Boğazköy Kraliyet Hitit Arşivleri gezim hakkında kuşkular beslemeye başlamıştı. Memleket karışık, demişti, Atatürk'ün ölümünden sonra yetim kaldı (babam Atatürk'e tapardı, onun yasını tutmaktan vazgeçmedi), fırsatçı Nazi âşıkları saklandıkları deliklerden çıkıyorlar. Gittikçe büyüyen bir ekonomik kriz var ve bu sıçanlar, hükümetteki sağcı unsurlarla birlikte, krizin suçunu azınlıkların, özellikle de Yahudilerin sırtına yıkıyorlar. Gerçek yurtseverler ya toplum dışına itiliyor, ya da, şair Nâzım Hikmet'in başına geldiği gibi, hapse atılıyor. (Babam Nâzım'ın eserlerini sever, Atatürk hayatta olsaydı Nâzım'ın görüşlerine saygı duymaya başlayacağını savunur. Sanırım babam içten içe bir Sosyalist –ya da bu günlerde kendilerine verdikleri isimle, bir Komünist.)

Her neyse, babam Boğazköy gezisine gidersem, cahil izciler ya da oymakbaşları tarafından taciz edileceğimden, saldı-

nya uğrayacağımdan, "ulusun kanını içen" bir başka Yahudi olarak dışlanacağımdan korkuyordu.

Sanki beklediği açılış buymuş gibi, annem saldırıya geçti. (Bu sefer bunu yaptığına memnun oldum, çünkü gerçekte Boğazköy gezisi falan yok; bu bizim –benim ve arkadaşlarımın– benim Marko'yla beraber Selanik'e gidip annemin ailesini kurtarabilmemiz için uydurduğumuz bir bahane.) Annem babamı, kendisi okulu on üç yaşında terk etmek zorunda kaldığından, benim eğitimimi kıskanmakla suçladı; babam beni baskı altına alıyormuş, kendisi gibi değersiz bir şeye indirgemeye çalışıyormuş; yakında kitaplarımı yakmaya da başlarmış; eh, annem bunun olmasına izin vermeyecekmiş, o hayattayken değil; oğlunun da kurban olmasına izin vermeyecekmiş.

Kavgalarından bir parça yazıyorum. Kelimesi kelimesine dikte ettim.

Babam: "Oğlumu kurban etmek mi? O benim kendi canım, kendi kanım! Onun için paralanırım!"

Annem: "İşte yine şiddete başvuruyorsun!"

Babam: "Tıpkı senin gibi, ben de onun için ölürüm. Bunu biliyorsun!"

Annem: "İlk önce onu öldürürsün –yapacağın bu işte!"

Babam: "Kadın, sen delisin!"

Annem: "Evet, deliyim –çünkü saf yüreğim! Ama sen? Manyaksın –patlamayı bekliyorsun!"

Babam: "Ben sevgi dolu bir adamım. Sevgi dolu bir adam olarak aldın beni!"

Annem: "Ama değiştin!"

Babam: "Hayır! Bunca sene –seni hiç incittim mi? Sana el kaldırdım mı?"

Annem: "Sen de bütün diğerleri gibi oldun. Bütün gün koşturup duran bir adam. Eve öfkeli dönüyorsun. Saatini bekleyen bomba gibi!"

Babam: "Eve ekmek getirmeye çalışan bir adam."

Annem: "Ah, evet, asla aç birine vurma. Ekmeğini bitirmesini bekle, sonra –bam!"

Böylece sürüp gidiyordu. Hep böylece sürüp gidiyor. Ve korkunç olan şu ki annem –tıpkı benim gibi, tıpkı tanıdığımız herkes gibi– kusurlarına rağmen, hayal kırıklıklarına rağmen, babamın içinde şiddet olmadığını, onun gerçekten sevgi dolu bir adam olduğunu biliyor.

Birkaç hafta önce, özellikle acı bir kavgadan sonra, babamın öfke içinde evden çıktığını duydum. Dışarıda tipi ortalığı kasıp kavuruyordu. Onun bizi terk edeceğini ya da kendini öldüreceğini düşünerek peşinden gittim. Denize kadar takip ettim. Onun bir ırgatın üzerine oturmasını, sigara içmeye başlamasını izledim. Yanına palto ya da ceket almamıştı –karlar ince kazağının üzerinde birikiyordu. Hayranlık duyduğum, hâlâ çok özlediğim Gül'ün, Naim'in ablasının, evsiz biri gibi bir park sırası üzerinde donup öldüğünü hatırladım. Babamın da donup öleceğinden korkarak gidip yanına oturdum ve kollarımı ona doladım. Birinin onu sevmesine şaşırmış gibi bakakaldı. Sonra, beni kendisinin parçası kılmak ister gibi, sıkı sıkı sarıldı. Daha sonra, birazdan kardan adama dönüşeceğimizi söyleyerek şaka yaptı ve biraz sıcak çorba içmemiz için beni muhallebiciye götürdü. Sıcaklık içimize işlerken, ona annemin neden bu kadar değiştiğini, neden onu zalimlikle suçlayıp durduğunu sordum. Başta annemden konuşmak istemedi; sonra, artık yeterince büyüdüğüme, bilmem gerektiğine karar vererek, annemin geçmişinden bah-

setti. Annemin babasının şiddete başvuran bir adam olduğunu, bir seferinde karısını balkondan iterek sakatladığını söyledi. Bir başka seferinde, dedem anneannemi döverken annemin onu av tüfeği ile vurmakla tehdit ettiğini anlattı. Doktorlara göre, bu tür bir vahşete maruz kalmak duyarlı zihinlerde korkunç yaralar bırakırmış. Belki, başka koşullar altında, travma yaşamadan o yara izleri ile yaşayabilirmiş, ama şimdi, savaş bütün Avrupa'yı kasıp kavururken, Selanik'teki Naziler Yahudilere zulmederken, annem çevresinde şiddet ve zalimce ölümlerden başka hiçbir şey göremiyormuş. Ama bu korkunç dönemi atlatmasına yardım edilebilirmiş. Sevgi ve sabırla. Sonra, ailesinin güvende olması gibi iyi bir haber, muhtemelen onu kısa sürede eski haline döndürürmüş.

İşte o sohbetten sonra annemin Selanik'teki ailesini kurtarmanın bir yolunu bulmaya karar verdim.

* * *

İşte beni bekleyen de bu.

Arkadaşlarım Naim, Can, Robbie ve ben mükemmel bir plan yaptık.

Annemin ailesinin beş üyesini de kurtaracağız: teyzem Fortuna'yı; üç çocuğu David, Suzan ve Viktorya'yı; ve dedem Salvador'u. Başta şiddet dolu mizacı yüzünden dedemi dahil etmek istemedim, ama sonra onu dışlamanın centilmence olmayacağına karar verdim. Ne yazık ki, Fortuna'nın kocası Zaharya birkaç ay önce, Naziler tarafından zorlu işlere koşulduktan sonra öldü.

Hepsine pasaport bulduk: Türk pasaportları. Türkiye bu savaşta hâlâ tarafsız olduğu için ve Yunanistan'ın işgalinin ardından hoş tutulması gereken bir komşu olduğu için, Alman

otoritelerinin Türk pasaportlarını geçerli saydığını öğrendik. Pasaportları, karşılığında İngiliz pasaportu vererek aldık. İngiliz pasaportlarını da, Robbie sayesinde edindik. Babası İngiliz konsolosluğunda önemli biri olduğu için Robbie konsolosluğa girip çıkabiliyor. Değiş tokuşu Naim'in sınıf arkadaşı ve bir Levanten olan Tomaso aracılığı ile yaptık. Bu bölgedeki her tür kaçakçılık faaliyeti Tomaso'nun ailesinden sorulur. Tomaso bizi annesinin kardeşi Marko ile tanıştırdı. Marko daha yirmi beş yaşında olmasına rağmen, Ege'deki en iyi, en cüretkar kaçakçı olarak tanınıyor; dahası, herhangi bir devriye teknesinin çevresinde dört dönebilecek, Yasemin adlı bir teknesi var. Bu yüzden kurtarıcımız Marko olacak. Başta Naim, Can ve Robbie de bize katılacaktı. Evden ayrılmak için iyi bir bahane bulmuştuk –daha önce bahsettiğim, Boğazköy'deki Hitit Arşivleri'ne yapılacak bir izci gezisi. Ama ne yazık ki Naim ve Can'ın babalarının dükkanına yardım etmesi gerek, ve Robbie'nin de annesinin yanında kalması gerek, çünkü annesi iyi değil.

Bu yüzden yalnızca Marko ve ben gideceğiz. Gizlice Yunanistan'a gireceğiz, Selanik'e gideceğiz, annemin ailesini bulup pasaportları onlara vereceğiz, sonra yine gizlice çıkacağız.

Bir haftada döneriz.

Yarın değil öbür gün yola çıkıyoruz.

* * *

Tanrım, çok daha fazlasını söylemeyi ummuştum.

Eh, başka sefere...

Ah, neredeyse unutuyordum. Dün gece tuhaf bir rüya gördüm. Normalde rüyalarımı hatırlamam. Yalnızca üstümü başımı berbat ederek uyandığım, cinsellikle ilgili olanları

hatırlarım.

Her neyse, rüya şöyle. Eski zamanlardayım. Dinsel bir ayini izliyorum. İnsanlar dertlerini, hatalarını bir *kaporanın*, geleneksel saflık hayvanının, yani günah keçisinin sırtına yıkıyorlar. Ama bu sefer hayvan bir maymun, Tarzan filmlerindeki Çita gibi, ama rengi gök mavisi. Bu maymun öyle yüklenmiş ki sendeliyor, sonra bir rahip tarafından, kurban edilmek üzere sunağa sürükleniyor. Hayvan öldüğü zaman insanların acılarını da yanında götürmüş olacak. Rahip hayvanın boğazını kesmeye hazırlanırken maymun dönüp bana baktı.

Yüzü benim yüzümdü.

Tuhaf.

Geri döndüğümde Jak Dayımın hizmetçisi Ruhiye'ye rüyamın ne anlama geldiğini sormalıyım. Yörüklerin, Orta Asya'dan gelen asıl Türk kabilelerinin soyundan gelen çoğu kişi gibi, Ruhiye de rüya tabirinde iyidir.

Yani...

DEVAM EDECEK...

ALLAH'IN İZNİYLE, İYİ HABERLERLE GERİ DÖNDÜĞÜMDE!

EK: Babamın Hikayesi Aşağıda

Sakarya

Çoğu tarihçi size, Mustafa Kemal Atatürk'ün yalnızca olağanüstü bir devlet adamı değil, aynı zamanda bir askeri deha olduğunu söyleyecektir. Bu sonucu desteklemek için, Trablus, Gelibolu, Suriye ve Kurtuluş Savaşı'nda uyguladığı cesur ve sıradışı stratejileri anlatacaklardır. Bu stratejilerin bir kısmının dünyanın her yerinde, değişik askeri akademilerin müfredat programlarında bulunduğuna inanıyorum.

Ama, ancak siper savaşında hayatta kalmış, çürüyen cesetlerin kokusunu içine çekmiş, top mermilerinin açtığı kraterlerde korkudan beti benzi atmış, donakalıp yatmış, açık arazide ateş altında kaldığında kafasız tavuklar gibi koşturmuş, yaşıtlarının çoğunu, daha dün gelincikler, papatyalar, kadife çiçekleri ile kaplı olan savaş meydanlarından Ölüm'ün kapıp götürmesini seyrederken aklını yitirmemek için mücadele etmiş bir tarihçi, Mustafa Kemal'i savaşta altedilmez kılan nitelikleri kavrayabilir.

Ben böyle bir adamla tanıştım. Nikos Vassilikos. O sıralarda bir Yunan albayı idi. Onu 1921 Ağustos'unda, Sakarya Savaşı sırasında, Elenler Ankara'ya doğru ilerlerken yakaladık. Alayda, biraz Yunanca bilen tek kişi ben olduğumdan, Paşam sorguyu benim yapmamı istedi.

İzin verirseniz, Mustafa Kemal'den Paşam olarak bahsedeceğim. O benim yüreğimde böyle yaşıyor. Aslında Paşalık, bir seraskerlik mevkisidir; Avrupa'daki feldmareşale denktir.

Sorgu sırasında Vassilikos bana tekrar tekrar, özenli bir

subay olabilmek için, Paşam'ın muhtelif seferlerdeki stratejilerini analiz ettiğini söyledi; sonuç olarak, Paşam'ın rakiplerine karşı neden –ve nasıl– avantaj elde ettiğini anlayabiliyordu. Aslında, Vassilikos Kurmaylarına Paşam'ın savaş zekası üzerine detaylı bir rapor göndermişti, ama onlar raporun yenilgiyi haklı göstermeye çalışan bir anlatı olduğu sonucuna vararak kulak ardı etmişlerdi onu –Vassilikos'un, Kurmay subayların çoğunun kitap askeri, dolayısıyla ahmak olduğu inancını doğrulayan bir aptallık. (Vassilikos şimdi saygın bir tarihçi. Türk-Yunan savaşı üzerine yazdığı tarafsız inceleme –ülkesindeki tutucu yabancı düşmanları dışında– herkesten kabul gören standart eserlerden biri oldu.)

Vassilikos'a göre Yüksek Komutanlık'ın göremediği –ya da görmek istemediği– şey, Paşam'ın, basitçe, zamanının ilerisinde bir asker olduğu idi. Tıpkı Büyük İskender gibi. Bu çağda doğmuş yarının adamı. Düşmanın morali, durumu, becerileri, savaş alanına yayılma tarzıyla ilgili eksiksiz bilgi edinmenin, emsallerinin inatla savunduğu gibi, bir ordunun standart savaş gereçlerinden yalnızca bir tanesi değil, zafer kazanmak için en önemli silah olduğunu anlamış olan zeki bir mantıkçı. Benim Paşam, her yeni icatta, özellikle istihbarat alanında askeri potansiyel gören –bütün savunma kurumlarındaki masabaşı askerlerinden çok önce– bir hayalperestti.

Vassilikos iddiasını sayısız örnekle destekledi. Kafam askeri işlere pek çalışmadığı için çoğunu unuttum. Ama belli bir stratejiyi hiç unutmadım, çünkü Kader'in bir cilvesi sonucu, çarktaki dişlilerden biri bendim.

Paşam'ın hemen benimsediği yeniliklerinden biri de sahra telefonu idi. Vassilikos'a göre, Gelibolu Zaferi, Paşam'ın bu aleti olağanüstü bir biçimde kullanmış olmasına bağlanabilir.

Bugün, pek çok askeri tarihçi bu yoruma katılır.

Savaş meydanına ve çevresine, devamlı rapor vermeleri emredilmiş pek çok gözetçi yerleştirerek, Paşam düşmanının zayıf pozisyonlarını belirleyebiliyor ve buna göre saldırıya geçebiliyordu, ama aynı zamanda, düşman birliklerinin durumunu ve moralini, kendi subaylarından çok daha iyi değerlendirebiliyordu. Özellikle, çoğu başkomutanın ilgisiz bulup kulak ardı edeceği bilgilerle ilgileniyordu. Düşman askerleri ne kadar iyi giyinmişti? Üniformaları ve botları ne durumdaydı? Askerler ne sıklıkta yemek yiyorlardı? Ne yiyorlardı? Ne sıklıkta mola alıyorlardı? Çok sigara içiyorlar mıydı? Şarkı söylüyorlar mıydı? Eğer söylüyorlarsa, ne tür şarkılar –hüzünlü şarkılar mı, kışkırtıcı şarkılar mı? Ne sıklıkta yıkanıyor, traş oluyorlardı? Ne sıklıkta tuvalete gidiyorlardı? Vesaire, vesaire...

Paşam, bu görünürde önemsiz detaylardan çok önemli gerçekler çıkarsanabileceğini kafamıza sokuyordu. Askerlerin ne kadar iyi giyindiği, üniformalarının ve botlarının durumu, ne yedikleri, düşmanın ihtiyaçlarının ne kadar karşılandığını gösterirdi. Ne sıklıkta yemek yedikleri, ne sıklıkta sigara içtikleri, ne tür şarkılar söyledikleri, ne sıklıkta yıkandıkları ve traş oldukları, moral düzeylerini gösteren mükemmel verilerdi. Dahası,'kaç kez tuvalete gittikleri gibi bayağı bir detay, zafer ya da yenilginin belirleyicisi olabilirdi. Çok fazla askerin çok sık tuvalete gitmesi, düşmanın belki de ishal, hattâ belki dizanteriden muzdarip olduğunu, dolayısıyla tam cephe saldırısı karşısında kendilerini savunamayacak kadar zayıf ya da bitkin düşmüş olabileceklerini gösterirdi.

1921'de, Paşam için bu raporları toparlayan muhabereci bendim.

Nasıl olmuştu bu?

Eh, azınlıklar arasından gelen bazı askerler –benim gibi Yahudiler, Ermeniler, Levantenler, Rumlar, vesaire– Muhabere Sınıfı için seçilmiş, hızla eğitilmişti. Biz tercih edilmiştik, çünkü Osmanlı yetkilileri kendi halklarını, özellikle eğitim açısından, öyle yüz kızartıcı bir biçimde ihmal etmişlerdi ki, asker yoldaşlarımızın çoğu okuma yazma bilmiyordu. Buna karşın azınlıkların büyük kısmı –kendi okulları, kendi kültürleri olmasına izin verilmişti, dilerlerse büyük şehirlerde açılan yabancı okullarda Avrupa eğitimi alabiliyorlardı– eğitim görmüştü. Bu okulların çoğu ondokozuncu yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu tarafından bazı Avrupa devletlerine verilen Kapitülasyonların bir uzantısı olarak açılmıştı. İstihbarat işlerinde okuma yazma ve yabancı dil bilmek çok önemli olduğundan, azınlıklardan askere alınanların çoğu bu teşkilata atanmıştı.

Ermenilerin Enver Paşa ile Talat Paşa'nın elinden çektiği zulümler ve Ermeni milliyetçi hareketinin, Sevr Anlaşması'nın şemsiyesi altında, Ağustos 1920'de Ermeni Sosyalist Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açtığı düşünülünce, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ordusunda Ermeniler bulunduğunu duymak sizi şaşırtmış olabilir –Birinci Dünya Savaşı'nda da vardı. Ermeni Sosyalist Cumhuriyeti'nin, kuruluşundan birkaç ay sonra yıkılmasına ve Rusların kontrolüne girmesine rağmen, Türk ordusunda Ermeni askerler bulunması, Osmanlı İmparatorluğu'nda ve daha küçük ölçekte, yeni Türkiye'de görülen paradokslara açık bir örnekti. Aynı zamanda, Paşam'ın Gayrimüslim azınlıklara ne kadar saygı duyduğunun göstergesi idi.

Hikayeme dönelim. Ben, Pepo, hayati öneme sahip istihbarat raporlarının toplandığı yerdim.

Daha ondokuz yaşında, biraz eğitim görmüş bir şehir çocuğu olarak, Paşam'ın Türkiye'nin varlığı için mücadele etme çağrısından aldığım ilhamla, gönüllü olmuştum. Değil kullanmak, daha silah bile görmemiş bir çocuk. Bir oğlan çocuğu ne kadar hevesli olabilirse o kadar hevesli, ama aynı zamanda korkudan aklını yitirmek üzere bir oğlan çocuğu. Türk saflarına ulaşır ulaşmaz –Yunan işgali altındaki İzmir'den ya da Ege taraflarından gelmiş benim gibiler için çetin bir yolculuk olmuştu– kendini savaş cehenneminde bulan bir oğlan çocuğu. Yoğun top ateşi altında, korkudan aklını yitirmemek için mücadele ederek metrelerce telefon kablosu döşeyen, ya da cepheden bir nefes ötede, çılgına dönmüş bir halde, sahra telefonu kullanan gözetçilere bağlı telgraf alıcısının ve hantal santrallerin başında bekleyen bir oğlan çocuğu. Özellikle de düşman keşif kolları tarafından kesilen ya da amansız bombardımanda patlayan telefon tellerini onarırken, bin kediden daha fazla canı olan bir oğlan çocuğu. Kızlar hakkında gündüz düşleri kurmak ve dünya rekoru kırmaya çalışıyormuşçasına hararetli hararetli mastürbasyon yapmak yerine, yalnızca Mors alfabesini öğrenmekle yetinmeyip, bir de şifreleme tekniklerindeki bütün gelişmeleri öğrenen bir oğlan çocuğu.

İtiraf ederken utanıyorum –ama aynı zamanda gurur duyuyorum– ama tam bir uzman oldum –eğitmenlerime göre en iyisi. Aynı anda pek çok mesajı alıp kaydedebiliyordum. Hattâ iki elimi birden kullanabiliyordum. Sonuç olarak, bir savaş meydanından ötekine gönderilip dururken, sonunda kendimi Sakarya'da, Paşam'ın komutasında buldum.

Hepimizin bildiği gibi Sakarya Savaşı, Kurtuluş Savaşı'nda bir dönüm noktasıydı. Yirmi bir gün kadar sürdü ve iki taraf

açısından da çok vahşi bir savaş oldu. Zaman zaman yirmi kilometre derinliğe ulaşan cephenin uzunluğu yüz kilometreden fazlaydı. Sakarya Nehri'nin geniş bir halka oluşturduğu, sonra kuzeye, Karadeniz'de doğru aktığı yerdeki arazinin hemen hemen tamamını kapsıyordu. Ege'den gelen iyi donanmış, iyi beslenmiş Yunan ordusu, Temmuz'da işgal ettiği Eskişehir ve Kütahya'dan, 14 Ağustos'ta saldırmaya başladı. Asıl hedefi Ankara'ya, Türk Milliyetçilerinin merkezine ilerlemek, böylece Paşam'ın, Osmanlı İmparatorluğu'nun kalıntılarından yeni bir Türkiye kurma hayallerini sona erdirmekti. Paşam'ın en becerikli kumandanlarından biri olan –ve şimdi, Paşam'ın ölümünden sonra cumhurbaşkanı seçilen– İsmet Paşa, Yunanlıların temmuzdaki ilerlemelerinin ardından, Türk ordusunu geriye, Haymana Platosu'na çekmişti. Sakarya Nehri'nin doğusunda, yaklaşık 900 metre yüksekliğindeki Haymana Platosu'nu hem savunmak kolaydı, hem de bazı tepelerinden Yunan güçleri rahatça görülebiliyordu. Platonun arkasında, ulusun başkenti olacak Ankara'nın kapıları açılıyordu.

17 Ağustos'ta, daha beş gün önce, savaş hazırlıkları sırasında bir kaburgasını kırmış olan Paşam, Türk ordularının başkomutanlığını üstlendi ve karargahını Alagöz'e kurdu.

Bir kolordusunu, Ilıca kolunun Sakarya'ya karıştığı yere konuşlandıran Yunan ordusu, asıl hücumunu güneyden, ırmağın oluşturduğu halkanın çevresinden dolanarak yaptı. Böylece hem ırmağı geçme sıkıntısına katlanmayacak, hem de Türk ordusunun yumuşak karnına saldırmış olacaklardı.

Acı, amansız bir savaş başladı. Yunanlılar kuvvetle ilerlediler ve birkaç tepeyi ele geçirdiler. Türk kumandanlardan bazıları Ankara'ya çekilmeyi önerdi, ama Paşam reddetti. Bu,

göz ardı edilebilir bir askeri pozisyonun savunulduğu bir savaş değildi; burada Anayurdun kalbini savunuyorduk. Sonuç olarak, savaş meydanının tek bir milimetresi bile düşmana verilmemeliydi. "Tanrınızla barış yapın," dedi Paşam hepimize, "çünkü belki burada bizi O yargılıyordur."

2 Eylül'de Yunanlılar, savaş meydanındaki en stratejik pozisyon olan Çal Dağı'nı ele geçirdiler. Ankara yolu onları çağırıyordu. Ama o zamana kadar çok kayıp vermişlerdi ve erzakları iyice azalmıştı. Sonuç olarak, eski kararlılıklarına sahip değildiler. Hayatta kalanlar, kutlayacak sebepleri olmadığını hissediyordu. Bir sonraki saldırının daha da kanlı olacağını fark ettiklerinden, zafer umudunu yitirmeye başlamışlardı. Eve dönmek istiyorlardı.

Biz de çok kayıp vermiştik. Bizim de erzağımız kıttı. Ama biz anayurdumuzdaydık. Onun yağmalanmasına izin veremezdik. Son nefere kadar anayurdu savunma emrini kabullenmiştik. Bu yüzden topuklarımızı olduğumuz yere gömdük.

Ve savaş sürdü. Kan sel gibi aktı ve üzerinde, doymak bilmez bir savaş Tanrısının levazım subayıymış gibi, başlar, kollar, bacaklar, gövdeler sürükledi.

Başit, rütbesiz Mehmetçik üniforması içinde intikam meleği gibi görünen Paşam, bir birlikten diğerine koşuyor, yerlerinden ayrılmamalarını emrediyor, Yunanlıların yakında teslim olacağı, aslında, silahların gümbürtüsünün altında dağıldıklarına işaret eden çatırtıların duyulabildiği konusunda ısrar ediyordu.

Bir güncük daha dayanın.

Ve Mehmetçiler ona inanıyordu. Çünkü Paşam aralarından biri olmakla kalmıyordu, rütbesiz üniforması altında, herhangi bir Mehmetçikmiş gibi görünüyordu.

Ve bir güncük daha dayanıyorlardı...

4 Eylül şafağı söktü.

Aklıma kazındı. İtiraf etmeliyim ki hayal meyal; ama diğer yandan, saldırılar başladığından beri, gece gündüz görev başındaydım ve fena halde uykusuzdum.

Keşif kollarına ve gözetçilere göre geceleyin, Yunan kampında hararetli geliş gidişler olmuştu. Bu hareketliliğin neyden kaynaklandığını tam olarak çözememiştik; bölgedeki kuraklık yüzünden her hareket toz bulutları ile sarmalanıyordu. Paşam Yunanlıların kamp kurmaya hazırlandığına inanıyordu. Ama Yunan Kumandanlığı'ndan gelen bazı mesajlar yakalamıştık, gecenin örtüsü altında yeni erzak ve ağır silahlar gönderileceğini söylüyorlardı –ama keşif kollarımızın hiçbiri doğrulamamıştı bunu.

İlk ışıklarda, gözlerimi iki dakikalığına kapatmıştım ki Paşam beni sarsarak uyandırdı. "Şimdi uyuma, Pepo! Şimdi olmaz! Bugün olmaz!"

Başımı iki yana salladım ve gözlerimi açık tutmaya çalıştım. "Uyumam, komutanım!"

Beni konsolun başından kaldırdı. "Hadi gel! Biraz yürüyelim!"

Zayıfça santrali göstererek itiraz ettim. "Ya bunlar..?"

"Kulaklarımızı açık tutarız. Hadi gel! Çabucak yürüyelim!"

"Başüstüne, komutanım. Çabucak!"

Paşam bir aydan fazla zamandır uyumamıştı –savaş meydanında asla uyumazdı– ama sabah sabah yüzüp gelmiş gibi dinç görünüyordu. Dahası, göğsü sargılanmıştı; kırık kaburgası hâlâ iyileşmemişti; ama, çok sigara içen birinin zorlu soluması dışında, nefes almakta güçlük çekiyor gibi görünmüyordu; ve kavrayışı, her zamanki gibi, bir güreşçininki kadar kuvvetliydi.

Onun insanüstü niteliklerinin teşvikiyle, bacaklarımı hareket etmeye zorladım.

Alagöz'ün zirvesinde, tehlikeli bir biçimde tünemiş olan tahta kulübenin içinde ileri geri yürüdük. Paşam'ın korumalarından –Karadeniz bölgesinden gelmiş, her zamanki gibi etkileyici, siyah giysilere bürünmüş Laz yiğitleri– bazıları da bizimle yürüdü. Kulübe, temellerinden sökülecekmiş gibi, ayaklarımızın altında inliyor, sarsılıyordu. Sahne öyle tuhaf geldi ki –bitkinliğin kötücül bir mizah anlayışı vardır– kıkırdadım.

Paşam omzumu okşadı. "Bana güçlüklere karşın gülebilen bir adam göster, sana bir Yahudi göstereyim!"

"Ben Yahudiyim, Paşam..."

"İşte bu yüzden gözlerim ve kulaklarım olman için seni seçtim!"

"Allah'a şükür!"

"Dindar mısındır, Pepo?"

"Hayır, Paşam..."

"Güzel. Böyle kal."

"Ama Allah'a inanıyorum..."

"Hepimiz inanıyoruz. Aksi halde bu savaşı veriyor olmazdık."

Onun istihza yaptığını düşünerek gizlice baktım. Ama hayır, yüzündeki dinçlik solmuştu. Endişeli ve çökmüş görünüyordu. Normalde, Alman Yüksek Komutanlığı'nı bile sindiren alaylı gülümsemesi, azap verici düşünceler yüzünden solmuş gibi görünüyordu.

Bu izlenimlerin sebebinin, artık bir kefene benzemeye başlamış, sade üniforması mı olduğunu merak ettim. Neden Ankara'daki Millet Meclisi ona bir rütbe vermemişti ki –halbuki onu başkomutan atamışlardı. Osmanlı ordusundaki

rütbesiyle ortalarda dolanacağını mı sanıyorlardı? Yeni sultan halkını aldırışsızca İngilizlere teslim ettiğinden, Paşam'ın Osmanlılarla ilgili her şeye sırtını dönmüş olduğunu kuşkusuz şimdiye kadar herkes duymuştu. Özgür bir ülkede yaşayan Türkler, bir cumhuriyet Türkiye'si... o bunun için savaşıyordu ve bu yüzden sultan onu idama mahkum etmişti.

"Düşman da Tanrının onların tarafında olduğunu düşünüyor, Paşam."

"Elbette öyle. Yunanlılar Tanrıya bayılır. Tanrı da onlara. Benden iyi kim bilebilir? Selanik'te doğdum."

"Bu yüzden, gülünç bir savaş bu..."

"Bu doğru, evlat. Tanrı için gülünç. Bizim için ise bir ölüm kalım meselesi."

Kulübenin ufalanan penceresinin yanından geçerken, kızgın sabah havasını yüzümde hissettim, ama içinde bir parça serinlik vardı. Eylül insanlara sataşmayı seven bir aydır. Derin bir nefes aldım ve ayak seslerimizin ritmine teslim oldum. Birkaç dakika sonra, sallanarak uyutuluyormuşum, ya da bir trende yolculuk ediyormuşum ve bir kadın da –annem mi?– ninni söylüyormuş gibi hissetmeye başladım.

Paşam beni durdurdu. "Uykuya dalıyorsun!"

Sırtımı dikleştirmeye çalıştım. "Hayır! Yani, uyumamaya çalışıyorum..."

"Güzel!"

"Ama Allah bilir kaç gündür uyumadım..."

"Muhtemelen daha uzun süre uyanık kalman gerekecek."

Gülmeye başladım. "Ne mutluluk..."

Paşam da gülmeye başladı ve altın sigaralığını uzattı. "Bir sigara al."

Bir tane aldım.

Sigaralarımızı yaktık, sonra korumalarına döndü. "Ona bir kahve getirin!"

Laz yiğitler emri yerine getirmek üzere koştururken sigara dumanını içime çektim. Güçlü tütün beni öksürttü. Öksürük uykusuzluğumu biraz dağıttı.

Paşam gülümsedi. "Sigara daha önceden aklıma gelmeliydi." Beni konsoluma geri götürdü. "Bu kadar yürümek yeter."

Sandalyeme yığıldım, sonra huşu içinde ona baktım. "Nasıl yapıyorsunuz, komutanım? Yani hiç uyumamayı nasıl başarıyorsunuz?"

Pencereye gitti, birkaç örümcek ağını süpürdü, sonra ovalarda uzanan ırmağa baktı. Geçitlere işaret etti –senenin bu zamanında su sığ oluyordu. "Sakarya'nın ötesinde bir yerde –iki kız var... onları istiyorum..."

Şaşkın şaşkın baktım ona. "İki kız mı, Paşam?"

"Birinin adı Zafer. Diğeri Tarih. Onların bu ülkeyi kurtarması gerek..."

"Anlıyorum."

"Kızları sever misin, Pepo?"

Sırıttım. "Kızlara deli olurum. Özellikle de her yerleri tombul ve gül pembeyse."

"Aferin. Başka nelerden hoşlanırsın?"

"Yemek –bol bol yemek."

"Rakı?"

"Elbette. Ama bana pek yaramıyor."

"Başka ne var?"

"Hayat –en çok ondan hoşlanırım."

"Ah... Şehit hamurundan değilsin yani, hı?"

"Hayır, Paşam. Biri beni öldürecek olsa intihar ederdim!"

Paşam güldü. "O zaman uyanık kal... öldürülmezsin."

Sonra her şey bir anda oldu. Bir yiğit bir kupa kahveyle döndü ve konsolun üzerine bıraktı. Dili tutulmuş gibi duran bir başkası Paşam'ı kolundan tuttu ve pencereye çekti. Diğer yiğitler, daha iyi görebilmek için kulübenin pencerelerine bırakılmış dürbünlere koştular. Ve santralim, alıcılarım, bir kuşlar toplantısı gibi çıtırdamaya başladı.

Kahvemi başıma diktim ve gelen mesajlarla uğraşmaya başladım.

Arkamda, Paşam savaş meydanını taradı ve sevinçle bağırdı. "Çekiliyorlar! Çekiliyorlar! Çekileceklerini söylememiş miydim? Söylemedim mi?"

Bütün gözetçilerden aynı mesajı alıyordum. Dönüp bağırdım, "Çekiliyorlar! Gerçekten çekiliyorlar!"

Paşam bir Laz şarkısı söyleyerek yiğitlerle horon tepmeye başladı.

Ben bağırmaya devam ettim, "Çekiliyorlar! Çekiliyorlar!"

"Evet, Pepo, oğlum! Çekiliyorlar!" Beni teklifsizce sandalyemden çekti. "Gel! Oyna!"

Birkaç adım oynadım. Ama alıcılarımın çıtırtısı beni konsola çağırdı. Her gözetçi aynı mesajı gönderiyordu. Bütün Yunan ordusu çekiliyordu.

Paşam bir an daha sevincini yaşadı, sonra ciddileşti. Yiğitlere döndü. "Subaylarımı çağırın!"

Gelip yanıma oturdu. "İşte, Pepo, bu kadar. Hayatının en önemli anı."

"Evet, Paşam."

"Onları kovalama zamanı! Hemen emir vereceğim. Tamamen tetikte olmanı istiyorum."

Tamamen tetikteydim. Yorgunluk ve uyku kaybolmuştu. Zaferin yakınlığının büyüsü. "Öyleyim, Paşam. Öyle olacağım."

"Bu Yunanlıların son saldırısıydı. Bu sonun başlangıcı. Bundan sonra, onları gemilerine geri yollayana kadar, sen ve ben yapışık ikizler gibi olacağız."

"Peki, Paşam."

Gerçekten de öyle olduk. Yunanlılar Eskişehir ve Afyon Karahisar'daki eski pozisyonlarına çekildiler. Paşam'ın öngördüğü gibi, son saldırıları Sakarya'da oldu. Kış ve sonraki bahar boyunca zafere hazırlandık.

25 Ağustos 1922'de Yunanlılarla yine savaştık.

30 Ağustos'ta, Dumlupınar'da onları yendik ve ağır kayıplar verdirttik. Ege'ye doğru kaçtılar ve yollarına çıkan her tarlayı, her köyü yok ettiler, buldukları köylüleri katlettiler –çoğu yaşlılar ve çocuklardı, kalanlar orduya katılmıştı.

9 Eylül'de Türk birlikleri İzmir'i kurtardı.

10 Eylül'de Paşam şehre girdi.

13 Eylül'de, Yunanlılar Urla yarımadasında gemilerine binerken, İzmir'de korkunç bir kırım oldu. Sakinlerinin bazıları tarafından ateşe verilen şehrin Rumları, intikamcı Türklerce katledildi. Şehrin askeri kumandanı kenara çekilip izledi.

16 Eylül'de, tüm Yunan güçleri Türk anakarasından tamamen çekildiğinde –çoğu gemilerine yüzmek zorunda kalmıştı –İzmir'in dörtte üçü yakılmış, on binlerce kişi ya yabancı savaş gemilerine sığınmış, ya da Türk ordusu tarafından çıkartılmıştı.

O zamanlar süresince Paşam'ın muhabere işlerini yaptım ve emirlerini gönderdim. Aynı zamanda Ankara'daki Millet Meclisi'ne ve Türkiye'nin geleceği için pazarlık etmeye başladığı yabancı güçlere gönderdiği mesajları ilettim.

Sonra bir kaza geçirdim. İzmir'deki büyük yangının başladığı gün izinliydim, böylece şehrimi gezebilecek, dost ve akrabaları arayabilecektim. Eski bir mahallede, bir okul arka-

daşımı bulmaya çalışıyordum ki yangın başladı, hızla yayıldı ve mahalleyi sardı. Yanan evlerde kısılı kalanları kurtarmaya çalışan insanlara katıldım. Bizi bir Rum yetimhanesine yönlendirdiler. İçeri girip çocukları çıkardık. Onları deniz kıyısına, güvenliğe götürmeye çalışırken bir patlama oldu. Yangın yakındaki cephanenin havaya uçmasına sebep olmuştu. Sağımda bir duvar patladı. İki elimle birer çocuğu tutuyordum. Nasıl yaptım bilmiyorum, ama çocukları yere ittim ve kendimi üstlerine attım. Duvar parçaları üzerime düştü ve bacaklarımı ezdi. Ama çocuklar yaralanmadı.

İyileşmem üç yıl sürdü.

O zamana kadar Paşam asker üniformasını çıkarmış, devlet adamı kıyafetlerine bürünmüştü. Türkiye'de cumhuriyeti ilan etmiş, ilk cumhurbaşkanı olmuştu.

Ama benimle teması kesmedi... İyi bakılmamı sağladı. Bana erzak, giysi, kitap gönderdi. Beni Nâzım Hikmet'in şiirleriyle tanıştıran da o oldu. "Delinin teki," diyordu, "ama bizim gibi delilerden, çünkü Türkiye'yi bizim kadar çok seviyor." Hattâ zaman zaman, onu ziyaret etmem için davet etti. Ve ben çalışmaya başladıktan sonra –o hastalanana kadar– onun için bazı işler yapmamı istedi.

Son bir söz.

Sakarya'dan sonra, günbegün Paşam'ın haberleşme işlerini idare ederken, gelecekteki zaferi görebiliyordum. Ve Türkiye'nin kurtulacağına olan inancım beni öyle heyecanlandırıyordu ki, hiç uyumak istemiyordum.

Sonraki senelerde de uyuyamadım. Yunanlıların güttüğü yerle bir etme politikası, İzmir'de ve Urla yarımadasında onlardan alınan intikam, düşüncelerimden çıkmadı.

Hâlâ peşimi bırakmıyorlar.

6
YUSUF
MEYVESİ O KADAR TATLIDIR Kİ

Batmış tekneler benim için olağan manzaralardandı. Boğaz boyunca dizili marinalarda, bilinçli olarak batırılmış, sıra sıra tekne görürdüm. "Yıkanıyorlar," derdi emekli denizci Kaptan Ali. Çünkü tekneler de etten kandandı, onların da tahtalarını sağlıklı tutmaları, banyoda bir uzanmaları gerekirdi.

Ama Pire Limanı'nda batırılmış gemilerin hurdaları, aklıma Simurg Mahmut'un, insanlar artık hayata saygı duymadığı için terk edilmiş denizlerde ölen deniz canavarlarına ilişkin masallarını getirdi.

Ilık bir gündü. Haziran ortası. Alt güvertedeki, biz, üçüncü sınıf yolcularına güneş terasını kullanma izni verilmişti, ama iliklerime dek üşüyordum.

Ağlamaya başladım.

Biri bana sarılarak beni şaşırttı. Dönüp baktım.

İstanbul'da gemiye bindiğimizden beri beni izlemekte olan kadındı. "Sorun ne?"

Ölü gemilere işaret ettim. "Bunca yıkım..."

Başımı göğsüne çekti. "Zavallı çocuk..."

Zayıflara ve masumlara aldırmayan bir dünyada yalnız bir çocuk olmanın ızdırabını gözyaşları ifade edebilirmiş gibi, çekincesizce ağladım.

Gemi rıhtıma yanaştı. Liman bir moloz yığınına dönüşmüştü. Yanık pencereleriyle gözsüz görünen yolcu terminali, kendi gölgesiymiş gibi dikiliyordu. Bir kurban daha.

Kadına, bana işkence edip duran soruyu sordum. "Savaşlar bitmez mi hiç?"

Bana bakakaldı; gözleri nemlendi. Saçlarımı okşadı. "Ne soru ama!"

Ağlamayı bıraktım. Sevecenliği merhem gibiydi. "Bitmezler mi?"

Bir an düşündü. "Bazen biterler –bazıları için. Başkaları için, asla bitmez." Sesinde bir hüzün dağı gizliydi sanki. O ikincilerden miydi?

"Ben bittiklerini hiç sanmıyorum..."

Gözleri yine nemlendi. "Haklı olabilirsin. Ama umut beslemeye ihtiyacımız var." Yanağımı okşadı. "Yalnızsın, değil mi?"

"Evet."

"Bu gün burada mola veriyoruz. Bir gezi var. Akropol'e. Gelmek ister misin?"

On üç yaşındaydım –tek başına yolculuk eden tek çocuk– ve geminin maskotu olmuştum. Ama üçüncü sınıf yolcularından ve alt güverteden sorumlu görevli olan İhtiyar Fuat, mola sırasında mürettebatın benimle ilgilenemeyecek kadar meşgul olacağını söylemişti. Elbette, birinci sınıf güvertesinde dolanmama, sultanlara layık yemekler sunan mutfağı yağmalamama izin vereceklerdi, ama genellikle yalnız olacaktım. Yalnız kalamayacak kadar altüst olmuştum. Ve batık gemiler

beni çok üzmüştü.

Kendi başıma yolculuk edebilecek kadar büyüdüğümü söyleyen annemle babamın önerisini hemen kabul etmiştim –hem, Bar Mitsva törenim yeni yapılmıştı ve artık erkek sayılıyordum. Ama her yerde bunca yıkım göreceğimi, bu kadar yalnız hissedeceğimi hiç düşünmemiştim. (Pire'deki yıkım, Avrupa'daki yıkımla karşılaştırıldığında önemsiz kalıyor, demişti İhtiyar Fuat.'

"Fazla param yok."

"Sen bu konuda endişelenme. Ben sana geminin deposundan sigara alırım. Bu günlerde –Avrupa'da– sigara altından daha değerli."

"Ah, ondan yeterince var bende."

"Güzel. Gidelim o zaman. Adım Saadet."

Annem yaşlarındaydı. Ama, Kurtuluş Savaşı'nda, sırtlarında top mermisi taşıyan o Anadolu kadınları gibi sağlam yapılıydı. Bununla beraber, dünyayı eğitilmesi ve disiplin altına alınması gereken vahşi bir sokak iti olarak gören annemin aksine, iyilik saçıyordu. Saadet mutluluk demektir, ve o da, fırsat verilse, bütün dünyayı, dünyadaki bütün çocukları mutlu edebilecekmiş gibi görünüyordu.

Kadının uzattığı eli sıktım. "Yusuf."

* * *

Akropol gezisinde kalabalıktık. İffet kuralları gereğince, üçüncü sınıf yolcuları –hattâ karı kocalar– erkek ve kadın yatakhanelerine ayrılmıştı. Gezi sayesinde aileler birlikte zaman geçirebiliyorlardı.

1947'de, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden iki sene sonra, Avrupa'daki düşmanlıkların ardından hayatta kalan

akrabaları ziyaret etmek ya da kayıp ya da yerinden edilmiş olduğu bildirilenleri aramak isteyen bir sürü Türk ailesi vardı hâlâ. Sonuç olarak, bizimki gibi Pire ve Napoli üzerinden Marsilya'ya giden gemiler tıka basa dolu oluyordu. (Avrupa'ya hakim olan kaos, diye hatırlatıyordu gazeteler bize, cumhurbaşkanımızın devlet adamlığının ne kadar olağanüstü olduğunu kanıtlıyordu. Ferasetli önderimiz, Atatürk'ün dostu, silah arkadaşı, müridi ve ardılı İsmet İnönü, Müttefiklerin yoğun baskısına seneler boyunca direnerek ve savaşa yalnızca en sonunda katılarak, ülkeyi yıkımdan kurtarmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'in kurucu üyelerinden olmasını sağlamıştı.)

Gezi sırasında pek çok oğlan onlara katılmamı istedi.

Ama ben Saadet'in yanında kalmayı tercih ettim. Her şeyden önce, o tek başına yolculuk etme cesaretini göstermemden ne kadar etkilendiğini söyleyip duruyordu. Olağanüstü biriymişim gibi hissetmemi sağlıyordu –tıpkı, bana verdiği isimle, "Genç Odysseus" gibi. Ayrıca, ona ebeveynlerimin hepimizin birlikte yolculuk etmesine yetecek kadar bilet bulamadığı için yalnız olduğumu söylediğimde, terk edilmeyi böyle cömertlikle kabullenebildiğim ve onların önden gitmesine izin verdiğim için beni övdü.

(Genç Odysseus diye adlandırılmak koltuklarımı ne kadar kabartsa da, Saadet'in ebeveynlerimin benim ihtiyaçlarıma karşı duyarsız olduğu fikrini reddettim. Öyle hissediyor olsam da, kendimi kesinlikle "terk edilmiş" gibi görmüyordum. Kuşkusuz genç bir oğlanın tek başına yolculuk etmesinde olağandışı hiçbir şey yoktu! Babam benim yaşımdayken çalışmaya başlamıştı. Daha da önemlisi, Saadet'in deyişiyle, "hassas bir yaşta" olmama rağmen, epey olgun bir çocuktum. Herkes

öyle derdi. Tek çocuk olduğumdan, çocukluğumun büyük kısmını yetişkinlerin yanında geçirmiştim: teyzeler, halalar, amcalar, dayılar, büyükanne ve büyükbabalar, daha da yaşlı akrabalar; hayat hakkında, görmemiş olsam da, çok şey duymuştum. Dolayısıyla "terk edilmişlik" söz konusu değildi. Yalnızca annemle babamdan ayrı olmak hoşuma gitmiyordu –sevgi dolu bir çocuk için son derece doğaldı bu.)

Sanırım Saadet'e bağlanmamın asıl sebebi hüzünlü biri olmasıydı. Tıpkı benim gibi. Ve annem gibi. Ama annem gibi yaklaşılmaz değildi –babam "zırh kuşanmış" derdi. Örneğin, sigara yakarken Saadet'in ellerinin nasıl titrediğine bakmam, uysallığının altında, tıpkı bende olduğu gibi, gözyaşları bulunduğunu görmem için yeterli oluyordu. Ve kuşkusuz, o beni güvertede ağlarken bulduğunda, aynı kalıptan çıktığımızı görmüştü. Belki bir oğul gibi. Saadet geç evlenmişti –kırklarında. Ve çocuğu olduğundan bahsetmediği için, çocuksuz olduğunu varsaymıştım.

Bendeki melankoli hakkında birkaç söz. Ebeveynlerim, öğretmenlerim, hattâ arkadaşlarımdan bazıları bunu ya ergenliğe, ya da şiirden kaptığım bir tür *fin de siècle*'a* bağlıyordu. (Şiire tutkuyla bağlıydım. Hâlâ öyleyim.) Ama bunlar, gözlerini tam önlerinde duran, kör gözün bile görebildiği bir gerçekten kaçırmak için uydurdukları açıklamalardı. Ve o gerçek şuydu: bu dünyanın sunduğu onca güzellik, sevinç ve mutluluk, aslında bir seraptır. Serabın altında solucanlar, kurtçuklar, katliam ve yıkım vardır. Tıpkı Yunanistan'da ölen arkadaşlarının –özellikle de kuzenim Can'ın –acı acı yasını tuttuğu Bilal gibi.

---

* Fin de siècle (Yüzyıl sonu): 19. yy.'ın sonu 20. yy.'ın başlarında, toplumların içinde bulunduğu krizlere ve umutsuzluklara atıf. (yhn.)

Aslında, Saadet hüzünlü olduğu gerçeğini saklamıyordu. O belirsiz bir yolculuğa çıkmıştı, sonunda, büyük olasılıkla, onu acı bir hayal kırıklığının beklediği bir yolculuğa. Yerinden Edilmiş Kişiler ajanslarının, savaştan önce Paris'te tanıdığı eski bir Yahudi arkadaşını bulup bulamadığını öğrenecekti. Babamın Yahudi akrabalarının savaştan canlı kurtulduğunu, doğru düzgün bir kutlama yapmak için hepsinin beni beklediğini duyunca cesaretlenmişti, ama yine de umut besleyecek cesareti bulamıyordu.

Saadet her şeyi bilir gibiydi. Savaştan önce, bulmaya çalıştığı arkadaşıyla Avrupa'yı karış karış gezmişti. Bana bir şey anlatırken, aynı yaştaymışız gibi, yapmacıksız anlatırdı. Akropol'ün dünyanın harikalarından biri olduğunu açıklarken, klasik sütun türleri arasındaki farkı, bütün öğretmenlerden daha iyi anlatırdı. "Yıkılmaz bir güç gibi erkeksi, sert, mutlak" Dor sütunlarının eski Atina'nın ününü Parthenon'un ihtişamı boyunca nasıl taşıdığını. "Narin, kadınsı, erotik" Iyon sütunlarının insanları Atina'nın Erekteion tapınağına nasıl baştan çıkarıcı bir şekilde davet ettiğini. Hayal gücümü öyle canlandırırdı ki, Akropol'ün girişi Proplylaia'da, Dor ve Iyon sütunlarının birbirlerini tamamladığı yerde, mimar olmaya karar verdim.

* * *

O gece geç saatlerde sarsılarak uyandım. Şiddetle sallanıyordum. Bir yanda duvar, diğer yanda ranza korkuluğu olmasa yataktan fırlardım.

Çevreme bakınmayı başardım. Diğer yolcular da yataklarından düşmemek için mücadele ediyorlardı.

Batacağımızı düşündüm. Denize atlayabilmek için üst gü-

verteye çıkmaya karar verdim. Yapılıydım ve iyi bir yüzücüydüm. Kurtarılana kadar hayatta kalabilirdim belki.

Kalkmaya çalıştım. Ama başım zonkluyordu. Kusmaya başladım. "Anne... Anne..." diye feryat etmeye başladım.

İhtiyar Fuat beni duydu ve yanıma koştu. "Sorun yok... Sorun yok..."

"Batacak mıyız?"

İhtiyar Fuat beni adeta evlat edinmişti, çünkü ona küçük torununu hatırlatıyordum. Benim gibi esmer olduğunu söylemişti –sözde dayanıklılık işareti. Güldü ve saçlarımı karıştırdı. "Birkaç saat sallanacağız. Akdeniz'in bu kısmında deniz kızları erkek açlığı çeker. Dip akıntıları ve dalgalarla bizi yakalamaya çalışırlar."

İğrenerek yatağıma baktım. "Kustum."

"Ben temizlerim."

Yine kusmaya başladım. "Başımı kaldıramıyorum."

"Üst güverteye çık. Temiz havada daha iyi hissedersin."

"Ben de kalkmaya çalışıyordum..."

"Sana yardım edeyim." Kazağımı uzattı "Yukarısı rüzgarlı."

Aniden hatırladım. Geceleyin üst güverte çocuklara yasaktı. Tehlikeli olduğundan değil, ayrı uyumak zorunda olan karı kocalara ıssız köşelerinde mahremiyet tanımak için. "Ama üst güverteye çıkamam..."

İhtiyar Fuat gülümsedi. "Bu gece âşıklar olmayacak –inan bana."

Beni dışarı sürükledi. Yatakhanedekilerin çoğu kusuyordu. Koku daha fena öğürmeme sebep oldu. Safra kusmaya başladım.

İhtiyar Fuat beni merdivende bıraktı. "Sen çık. Daha sonra bakarım sana."

Bir köpek gibi salya akıtarak, nefes nefese tırmandım basamakları.

Karanlık ve yaslı bir geceydi; geminin ışıkları o karanlığı delemiyordu. Yoğun bir bulut tabakası olmalıydı; hiç yıldız göremiyordum. Paniğe kapıldım. Başım dönüyordu, dengemi zor koruyordum. Kendimi sakinleştirmeye çabalayarak geminin bacasına odaklanmaya çalıştım. Ama bu daha da korkuttu beni. Geminin hem pruva ile kıç, hem de sancak ile iskele arasında nasıl keskin açılarla dalıp çıktığını vurguluyordu.

Dehşetime rağmen sallantıya daldım. Pruvanın dalgaya çarptığı yerde köpüklerle aydınlanan deniz beni çağırıyordu. Su ile deniz tek bir sonsuzluğa dönüşmüştü. Kendini dünya üzerindeki son insanmışım gibi hissettim.

Sonsuzluk açıldı. Benimle konuştu. Beni derinliklerine davet etti. Orada bana bir yer olduğunu söyledi.

Kenara yaklaştım. Artık dünya üzerindeki son insan olup olmamaya aldırmıyordum. Ve artık korkmuyordum. Bir yerim vardı. Kendime ait bir yer. Sırf benim için açılmış bir evrende. Önemli bir yer. Orada, evrene şifa verecektim. Onun içinde, toprak, su ve gökyüzünü bir kılacaktım. Çocuklar ve aileler için, kimsesizler ve ayrıcalıklılar için, kaybolanlar ve yaşayanlar için bir sığınak.

Sonsuzluk'a doğru yürüdüm. Sular, Musa'nın İsrailoğullarını Mısırlılardan kurtarmak için Kızıldeniz'i bölmesi gibi açılmışçasına, süngersi bir deniz yatağında yürüdüm.

Güvertenin ucuna tırmandım. Geminin kıçının denizden çıktığını gördüm. Derin bir nefes aldım ve beni denize taşıyacak dalışı bekledim. Gökyüzünü yakaladım. Onu denizle birleştirmeye hazırlandım.

Biri bacaklarımdan tutup aşağı çekti beni.

Düştüm ve kolumu incittim. Uludum.

"Sen deli misin?"

Kafam karışmış bir biçimde başımı kaldırdım. Güverteye yayılmış yatıyordum. Saadet yanımda diz çökmüş, beni sarsıyordu.

Şaşkın şaşkın ona baktım. "Neden..?"

"Atlayacaktın!"

Mantıklı konuşmuyordu. "Hayır, atlamayacaktım!"

"Küpeşteye çıkmıştın..."

Güldüm, ama yüksekte olduğumu, geminin kıçının sulardan yükselmesini izlediğimi hatırladım. "Atlamak için değil!"

"O zaman neden?"

"Ben... beni... kendine çekti..."

"Kendine mi çekti?"

"Gidiyordum... bana ait bir yer vardı..."

"Senin yerin burada. Evin. Annenle baban. Arkadaşların."

"Bu farklıydı... Bana ait bir yer... Benim yerim... Yalnızca benim... Her şeyi bir arada tuttuğum bir yer..."

Saadet sakinleşti. "Yükseklik korkusuna kapılmışsın..."

"Harikaydı..."

Başını salladı. "Başın hâlâ dönüyor mu?"

Başımı unutmuştum. Artık çok ağır gelmiyordu. "Fazla değil."

"Hâlâ miden bulanıyor mu?"

"Birazcık."

"Derin derin nefes al. İhtiyar Fuat temiz hava öneriyor..."

"Seni o mu gönderdi?"

"Senin pek iyi hissetmediğini söyledi." Güverteye oturdu ve başımı kucağına çekti. "Biraz dinlen..."

Butları güçlü, ama yumuşak geliyordu. Heyecanlandım.

Annemin arkadaşları bana sarıldıkları zaman hissettiğim cansız heyecan değil, daha derin bir heyecan. Zevk almamam gereken bir heyecan mı? Yasak bir heyecan?

Yanlış bir şey yaptığımı hissettim. Doğrulmaya çalıştım. "Yatakhaneye gitsem iyi olacak..."

"Bu gece değil..."

"Burada uyuyamam..."

"Neden olmasın?"

"Soğuk..."

"Battaniye getirdim."

"Ona senin ihtiyacın olacak..."

"Sen benim için endişelenme."

* * *

O geceyi ve ertesi günü güvertede geçirdim. Ne zaman tuvalete ya da yıkanmaya gitsem midem bulanıyordu. Birazcık iyi hissettiğim tek yer güverteydi.

Saadet zamanının çoğunu yanımda geçirerek, kusan bir sürü insanla ilgilenmek zorunda kalan İhtiyar Fuat'ın işini kolaylaştırdı. Biraz su içmemi ve temizlenmemi sağladı. Sık sık, ama özellikle de beni uyutmak için alnımı okşadığında, içimde derin bir heyecan kabarıyordu. Elimden geldiğince bastırmaya çalışıyordum. Onu gücendirmek istemiyordum, özellikle de dokunuşunun –her zaman çekingendi– bana fazla yaklaşmamak için mi –annem öyleydi– yoksa arzularımı cesaretlendirmemek için mi öyle olduğunu bilemediğimden.

* * *

Napoli'ye varmadan önceki gece deniz sakinleşti. Midem rahatladı. Dünya yeniden renklerine kavuştu. Çiftler yine gü-

vertede yürümeye başladı. Oraya sığınmış olanlara yatakhanelere dönmeleri söylendi.

Saadet'i bırakırken hüzünlendim. Alt güverteye inerken onun eline tutundum.

Aniden biri bağırdı, "Hey, siz! Yeter! Yeter!"

Döndüm. İnsanlarla kavga başlatıp duran yaşlıca bir kadın olan Müller Hanım'dı. Ne asil doğumluydu, ne de Türktü, ama İhtiyar Fuat'ın dediği gibi, hitap biçimi sanki ızdırabını hafifletecekmiş gibi, yavan *Bayan* sözcüğüyle değil *Hanım* sözcüğüyle çağrılmakta ısrar ediyordu.

Kiminle konuştuğunu merak ederek çevreme bakındım.

Saadet de dönmüştü. "Bana mı diyorsun?"

Müller Hanım Saadet'i taklit etti. "Bana mı diyorsun?"

Otuzlarda, Atatürk Nazilerin kovaladığı entelektüellere kapıları açtığı zaman sığınma hakkı verilen bir Alman müzisyeniydi –Konservatuar'da öğretmenlik yapıyordu –İhtiyar Fuat öyle demişti. Yahudi değildi, ama Hitler'in ırkçı yasalarına karşı çıkan bir Katolikti. Hayatta kalmış olabilecek akrabalarını bulmak için İtalya üzerinden Almanya'ya gidiyordu. Benzer bir arayışa çıkmış pek çok kişi gibi, o da fazla umutlu değildi.

Saadet onu duymazlıktan gelip uzaklaşmaya karar verdi.

Müller Hanım ciyakladı, "Bana sırtını dönmeye kalkma! Oğlanı günlerdir okşuyorsun! Hiç utanman yok mu? Hemen bırak!"

Saadet heyecanlı ve şaşkın bir halde onunla yüzleşti. "Dur bakalım bir dakika..."

Müller Hanım uzun adımlarla yaklaştı "Karı koca gibi buraya çıkmışsınız! Havada hâlâ ölüm kokusu var ve senin tek düşündüğün zina! Hem de bir çocukla!"

Saadet, öfkelenerek Müller Hanım'a bir tokat attı. "Seni zehirli..."

Müller Hanım gelişigüzel vurmaya başladı "Çiftleşmenin ölümün panzehiri olduğunu mu sanıyorsun? Hayatın onaylanması mı? Zalimce katledilenleri unutmak için yenecek bir lotus çiçeği mi?"

Saadet Müller Hanım'ın darbelerinden kaçınmaya çalıştı. "Çocuk iyi değil! Onu rahat bırak!"

Yolculardan bazıları onları ayırmak için koşuştular.

Müller Hanım kontrol edilemez bir biçimde çırpınıyordu. "Hayatın bir şeye değer olduğunu mu sanıyorsun? Hiçbir değeri yok! Hiç!"

Bazı adamlar Müller Hanım'ı çektiler. İki tanesi de Saadet'i tuttu.

Müller Hanım bağırmaya devam etti. "Hayatı unut! Ölülere katıl!"

Saadet bağırarak karşılık verdi. "Bu çocuğa bakılması gerekiyor!"

"Oğlun olacak yaşta!"

"Evet! Öyle..."

"O zaman bırak gitsin! Sen kendininkilere bak!"

"Yapamam!"

"Kötüsün sen! Tıpkı diğerleri gibi!"

Saadet kırık bir sesle terslendi, "Benim oğlum öldü!"

Müller Hanım yerinde donakaldı. Dehşet içinde Saadet'e baktı. "Öldü mü?" Bedeni büzüldü sanki. Olduğu yerde yıkıldı. "Ah, Tanrım, hayır!" Bacaklarını açarak çöküverdi. "Güzel Tanrım, hayır..." Saadet'in kolunu yakaladı. "Ah, özür dilerim... Beni affet... Lütfen..."

Müller Hanım'ın aniden çökmesi karşısında şaşırmış olan

Saadet onun elinden kurtulmaya çalıştı.

Ama Müller Hanım onun koluna tutundu. "Bu yüzden mi? Onun... oğlunun olduğu yere mi gidiyorsun... Nasıl öldü? Sen neredeydin..?"

Saadet feryat etti, "Ne fark eder ki?"

Müller Hanım ağlıyordu. "Benim de bir oğlum vardı... Ben kaçtım... Komünist annesi olmadan güvende olacağını düşündüm... Sen de öyle mi yaptın –sen de mi kaçtın?"

Saadet'in yanaklarından gözyaşları süzülmeye başladı. "Ben dikkatsiz davrandım..."

Müller Hanım şaşkın şaşkın baktı ona. "Dikkatsiz mi..?"

Saadet sözcüğü acı acı tekrarladı. "Dikkatsiz."

Bana döndü. Çabucak alnımdan öptü. "Yarın gezi var. Sabah görüşürüz."

Sonra koşarak uzaklaştı.

Müller Hanım kirpi gibi kıvrılarak, çekincesizce ağladı.

Ben yürüyüp gittim.

Şok geçirmiştim. Saadet'in bir oğlu vardı. Ölmüş olsa da, kıskanmıştım.

Saadet'in oğlu, o dikkatsiz davrandığı için ölmüştü.

Bu beni daha da fazla şoke etmişti. Bir anne nasıl dikkatsiz olabilirdi ki?

* * *

Napoli Limanı Pire'dekinden de büyük bir gemi mezarlığı idi. Hâlâ bombardımandan kalan molozları temizlemeye çalışan şehir, uçsuz bir inşaat alanı gibi görünüyordu. Sonuç olarak, yalnızca birkaç yeri ziyaret edebildik. Rehber, hayal kırıklığımızı dindirmek için, bizi Pompei'ye götürmeye karar verdi.

Saadet başta gitmek istemedi. O gün izin almayı başarmış olan İhtiyar Fuat geziye katıldığı için onun bana bakabileceğini düşündü. Ama sonra, hayal kırıklığımı düşünerek, gelmeye karar verdi.

* * *

Savaş yüzünden arkeolojik çalışmaların kesintiye uğradığı yerler kordonlarla ayrılmıştı. Dahası, hâlâ nitelikli görevli eksikliği çekildiğinden, yalnızca bazı bölgeler ziyarete açılmıştı. Aynısı müze için de geçerliydi.

Ama ben Pompei'nin eski sokaklarında dolaşırken, canlı bir şehirde olduğumu hissettim –tuhaf bir şekilde, iyi tanıdığımı hissettiğim bir şehirde, sanki daha önce de ziyaret etmişim gibi. İhtiyar Fuat buna şaşırmadı; bazı insanlarda geçmişin ve bugünün birbirine karıştığını duymuştu. Bu yüzden ben şehir sakinlerinin yalnızca geçici olarak ortalarda görünmediklerini, belki bir gezintiye çıktıklarını ya da öğlen uykusuna çekildiklerini, birkaç dakika sonra dışarı çıkıp gündelik işlerinin peşinde dolanacaklarını ve ölümlerini hazırlamakta olan Vezüv Dağı'na pek az ilgi göstereceklerini hissediyordum.

Böylece, İ. S. 79'da, 24 Ağustos'ta gerçekleşen patlamanın yeniden olmasını, şehrin birkaç saat içinde kül ve moloz yığınına boğulmasını bekleyerek yıkıntıların arasında dolaştım. Yalnızca, yoldaki çarpıklıklara, amfitiyatronun şeklinin ürkütücü bir biçimde volkan kraterine benzediği, Forum'daki sütunlu avlunun daha dün yapılmış gibi göründüğü tuhaf detaylara dikkat ettim. Ve nerede dursam durayım, volkanların Edward G. Robinson'ı* gibi hıhlayan ve duman püskürten Vezüv, yalnızca üç sene önce, 1947'de patladığını, canı ister-

* Edward G. Robinson (1893-1973): Amerikalı tiyatro ve sinema oyuncusu. Gangster rolleriyle tanınır. (yhn.)

se bunu yine yapabileceğini hatırlatarak beni uyardı durdu.

Sonra Saadet çığlık atmaya başladı.

Sonsuz bir çığlık.

Ateşe verilmiş bir insanın çığlığı olduğunu düşündüm. Alevler kurbanın tükürüğünü kurutana dek süren bir çığlık. Pompei'nin gelecek kuşaklar için arkada bıraktığı bir çığlık. İspanyol Engizisyonu'nun şehitlerinin, yakılma töreni esnasında, vücutlarını kavuran alevleri tövbe çarmıhlarına bağlanmış elleriyle söndüremedikleri zaman attıkları türden bir çığlık. Toplama kamplarında küle döndürülen sayısız masumun çığlığı.

Hızla döndüm.

Saadet koşuyordu –müzeden uzağa. Paniğe kapılmış görünüyordu. Sanki hiçbir yerde güvende hissedemiyormuş gibi, her birkaç adımda bir yön değiştiriyordu.

Biraz önce müzeyi gezmiştim, ama sıradışı hiçbir şey görememiştim: birkaç çömlek, birkaç sanat eseri, taşlaşmış külün kapladığı bir adam ve bir çocuk.

Müzenin dışında sigara içmekte olan İhtiyar Fuat, Saadet'in peşinden koştu.

Ben de takip ettim.

Ona yetiştiğimizde, Saadet çılgın gibi çırpındı, haykırdı.

İhtiyar Fuat kollarını ona dolayarak yatıştırıcı bir sesle fısıldadı, "Şşşşş... Şşşş..."

Saadet yavaş yavaş sakinleşti. Ağlamaya başladı.

İhtiyar Fuat onu çimenlerin üzerine indirdi. Ceketini katlayıp yastık yaptı ve Saadet'in uzanmasını sağladı. "Ağla, yüreğim. Ne kadar istiyorsan. Biz buradayız."

Ben de oturdum ve Saadet'in elini tuttum. Elini çekmedi.

Bir süre öyle kaldık. Saadet daldı. Zaman zaman ürperiyordu.

Sonra grubumuz toplanmaya başladı.

Saadet kıpırdandı. İhtiyar Fuat'ın elini öptü ve bana sarıldı; sonra, bizim hâlâ endişeli göründüğümüzü fark ederek açıklamaya çalıştı. "Oğlan şekli... külle kaplı olan... Elimde değildi... aklıma oğlum geldi..."

* * *

Ertesi gün Saadet içine kapandı.

Onun çekildiği üçüncü sınıf güvertesine çıkmak, ona gözkulak olmak için sayısız bahane uydurdum. Çoğu zaman bir dubanın üzerine oturup içine kapanıyordu. Pompei'den bu yana konuşmamıştı.

Yoksun hissediyordum. Bir gün sonra yolculuk bitiyordu. Kırk saat içinde Marsilya'ya ulaşacak, kendi yollarımıza gidecektik. Büyük olasılıkla onu bir daha göremeyecek, onun oğlu gibi hissetmenin zevkini yaşayamayacaktım.

Ama ertesi sabah beni çağırdı. Hâlâ gergin olsa da, kendini biraz toparlamış gibiydi. Günü iskambil ve domino oynayarak, gevezelik ederek, güneş banyosu yaparak ya da uyuklayarak geçirdik.

Akşam yemeğinden sonra, insanlar yemekhaneden çıktıklarında, İhtiyar Fuat'tan bize katılmasını istedi. Bir defter ve kalem getirmişti. "Görüşelim. Bana adreslerinizi verin."

İhtiyar Fuat ve ben dediğini hevesle yaptık.

Saadet kendi adresini yazdığı kağıt parçalarını verdi bize.

İhtiyar Fuat, Saadet'in adresinin üzerinde bir başka isim olduğunu fark etti. "Kocan mektuplarını almana izin vermez mi?"

"Neden vermesin ki?"

"Bir başkasının eliyle diyor. Avukat Vitali Behar."

Benim iyi bildiğim bir isimdi. "Avukat mı Bizim yakını-

mızda oturuyor... Bir oğlu var, Zeki..."

Saadet başını salladı. "Eski bir aile dostudur... Açıklayayım..." Bir şişe Yunan brendisi çıkardı ve iri bir yudum aldı. "Açıklamak istiyordum zaten... Delirdiğimi düşünmenizi istemem..." Şişeyi bize uzattı. "İhtiyaç duyduğunda –brendiden iyisi yoktur..."

İhtiyar Fuat bir yudum aldı. Ben de, erkekçe yaptım aynısını.

"Kocam Abdülkerim çok nazik bir adamdır. Duldu. Benden çok daha büyük. Ama onu seviyorum. Ve oğulları, kızlarıyla iyi anlaşıyorum. Hepsi evlenmiş. Hepsinin kendi çocukları var. Bugüne kadar, yedi tane. Onları kendi torunum gibi görüyorum. Özellikle de en küçüklerini –ben sahneye girdikten sonra doğanları... Daha yeni evlendik. İki sene önce..."

İhtiyar Fuat şaka yapmaya çalıştı. "Hâlâ mahcup bir gelinsin, ha?"

Saadet nazikçe gülümsedi. "Abdülkerim ikinci kocam. İlk evliliğimi Paris'te yaptım. 1928'de. Bir Türk Yahudisi ile. Bir oğlum oldu. 1935'te doğdu." Yanağımı okşadı. "Seninle hemen hemen aynı yaşta olacaktı –belki senin kadar yakışıklı..."

Düşünmeden araya girdim, "Dikkatsiz davrandığı için kaybettiğin oğlun mu..?"

Saadet'in bakışları bulutlandı. Telaşla brendiden bir yudum daha aldı. "Evet..."

Dudağımı ısırdım. Üzülmüştüm. Hikayesini dinlemek istemiyordum. Ama zorunluydum.

"İlk kocama, Efraim Pesah'a deli oluyordum. *Neşideler Neşidesi* der ki, 'Ve meyvesi damağıma tatlı idi.'* Onu sevdiğim gibi kimseyi sevmedim. Söylerken utanıyorum, ama oğlum

* Tevrat, Neşideler Neşidesi, Bap 2, 3. (yhn.)

İshak'ı bile. Efraim de beni çok severdi. Muhtemelen daha fazla. Muazzam bir sevme yeteneği vardı...

"Fakir bir aileden geliyordu. Ama zekiydi. Alliance Israélite'den burs aldı ve mükemmel Fransızca öğrendi. Cumhuriyetin ilk yıllarında, işsizlik yaygınken, Fransa'ya göç etti. Karşısına çıkan her işte çalıştı. Ama gözlerini açık tuttu. Sonunda, oryantal halılar ve *objets d'art** konusunda bir pazar olduğunu gördü. Bu yüzden Edirne'deki kuzeni ile ortaklık kurdu ve ihracat yapmaya başladı. Çok başarılı oldu.

"Biz de böyle tanıştık. Ben Güzel Sanatlar Akademisi'nden yeni mezun olmuştum ve İstanbul'da bir müzayedeci için çalışıyordum. Efraim mezatlarımızdan birine geldi ve pek çok eser aldı. İhracat formalitelerinde ona yardımcı oldum. Birbirimizden hemen hoşlandık. Bana, zaman zaman, Osmanlı antikaları konusunda danışıp danışamayacağını sordu. Bu alanda uzmanlığım vardı. Göğsüm kabarmıştı, doğal olarak kabul ettim.

"Birkaç ay sonra beni Paris'e davet etti. Zengin bir Mısırlı'nın dairesini döşüyordu ve fikir istiyordu. Birkaç şey önerdim. Mısırlı seçtiklerime bayıldı. Efraim kutlamak için beni Biarritz'e** götürdü...

"İki hafta sonra evlendik.

"Ben Paris'e taşındım.

"Efraim'in işi büyüdü. Uluslararası nitelik kazandı. Avrupa'nın her yerini dolaştık. Ve Amerika'nın. Zengin olduk... Ve Paris'te hukuk okurken Efraim ile arkadaş olan Vitali Behar işlerimizi mükemmel bir biçimde idare ettiği için kaygısızdık.

"Sonra mutluluğumuzu bir çocukla taçlandırmak istedik.

---

* Antika eşya. (yhn.)
** Fransa'nın, Atlas Okyanusu kıyılarındaki kenti. (yhn.)

"Ishak doğdu...

"İşte o zaman endişelenmeye başladım. Öyle mutluyduk ki. Her şeyimiz vardı. Korkmaya başladım: bu devam edemezdi. Kader nadiren bu kadar cömert davranır. Seni nimetlere boğduğunda, bu gelecek yıllarda çekeceğin dertlerin habercisidir...

"Söylemeye bile gerek yok, haklı çıktım.

"Aniden savaş patladı.

"Beni en çok şaşırtan da, Hitler'in peşinde olduğu şeyi baştan beri biliyor olmamızdı. Almanya gezilerimizde Nazilerin Yahudilere nasıl davrandığını görüyorduk. Ama görmezden geldik. Vitali'nin yalvarıp durduğu gibi, pılımızı pırtımızı toplayıp Türkiye'ye kaçmalıydık. Ama birbirimize öyle dalmıştık ki durup bir an bile düşünmedik.

"Ve affedilmez bir biçimde, Ishak'ı dünyaya getirmiştik. Hitler için bir Yahudi daha. Ama doğruyu söylemek gerekirse, o Yahudi sayılmazdı, çünkü ben, annesi, bir Müslümandım. Ama gel de bunu Gestapo'ya anlat...

"Daha biz anlamadan Paris işgal edildi.

"Nazilerle işbirliği yapan Fransız yetkililer Yahudileri toparlamaya başladı. Dairemize el koydukları zaman aklımız başımıza geldi. Bir karanlık köşeden diğerine kaçmaya başladık. Her yerde karşımıza şantaj, ihbar, tutuklama, sınırdışı tehditleri çıktı.

"Sonra Efraim Türk hükümetinin Yahudileri kurtardığını duydu –özellikle de Türk kökenli olanları. Onlara yeniden vatandaşlık hakları veriyorlardı. Denizler güvensiz olduğu için trenler kiralıyorlardı. Bu yüzden konsolosluğa koştuk.

"Bize kucak açtılar. Efraim –Türk pasaportunun süresinin dolmasına izin vermişti– ve Ishak –onu kaydettirmeye zahmet bile etmemiştik– yeni pasaportlar aldılar. Benimki, hâlâ

geçerli olmasına rağmen, ne olur ne olmaz diye yenilendi. Ve 14 Mart 1943'te kalkacak tren için bize yer ayırttılar.

"Bir pazar günüydü. O gün Gestapo ve polis iki kat tetikteydi, çünkü pazar günleri insanlar sokaklara çıkardı ve saklanacak yer arayan Yahudiler kalabalığa karışmaya çalışırdı.

"Tren akşam yedide kalkacaktı. Öğleden sonra yola çıktık, o zamana kadar denetimlerin gevşediğini umuyorduk. Ama Gare de l'Est'e yaklaştığımızda ortalığın Gestapo ve polis kaynadığını gördük. Aklımıza, Türkiye trenlerinde kaçak yolcu arayacakları gelmemişti.

"Efraim yürümeye devam etmemizi söyledi. Korkacak bir şeyimiz yoktu. Pasaportlarımız gerçekti ve konsolosluğun yolcu listesinde vardık.

"İshak elime tutundu.

"Biz kontrol noktasına yaklaşırken bir Alman nöbetçi İshak'a gülümsedi. Hoş bir gülümsemeydi –çocukları seven birinin gülümsemesi gibi. Ama İshak korktu. 'Yahudi olduğumu düşünüyor,' dedi.

"Ona sarılarak rahatlatmak için –sarılmamı severdi– elini bıraktım.

"Yaptığım tek şey buydu. Elini bir saniyeliğine bırakmak. Ona sarılmak için.

"Hatam bu oldu. Dikkatsiz davranışım buydu işte.

"Elini bırakarak ona kaçmasını söylediğimi mi düşündü, bilmiyorum. Ama bunu yaptı. Kaçtı.

"Efraim peşinden koştu.

"Elbette, nöbetçiler de.

"Ben kendimi topladığımda Efraim ve İshak bir minibüse tıkılmış, götürülüyordu.

"Nöbetçilere koştum. Delirmiş gibi bağırdım. Onlara vur-

maya çalıştım. Şiddetle karşılık verdiler. Beni yumrukladılar. Tüfekleri ile vurdular bana. Beni öldüreceklerini düşündüm. Beni öldürmelerini istedim.

"Beni Türk Konsolosu kurtardı. Beni tanıdı ve imdadıma koştu. Türkler Yahudilerine zarar gelmemesini sağlamakta kararlıydı. Bu yüzden kalkışları denetliyorlardı. Hattâ, trenlerden kimsenin alınmayacağından emin olmak için yol boyunca görevliler bırakıyorlardı.

"Konsolos işleri kontrol altına aldı. Yetkililer trene binmemde ısrar etti. Reddettim. Ailem olmadan hiçbir yere gitmeyecektim. Konsolos duyarlı davrandı. Efraim ve İshak'ın nereye götürüldüğünü sordu. Drancy'ye götürülmüş olmaları gerektiğini söylediler –Paris'in hemen dışında, Nazilerin bir aktarma kampı kurduğu yere. Konsolos arabasını çağırdı. Oraya gidip şahsen kurtaracaktık onları.

"Ama Efraim ve İshak Drancy'ye götürülmemişti.

"Haftalar boyunca onları aradık. Drancy ile Paris arasında mekik dokuduk –belki oraya daha sonra gönderilmişlerdir diye. İki sefer, toplama kampına gönderilecek Yahudilerin yük vagonlarına doldurulduğunu gördük.

"İki ay sonra Konsolos, Efraim ile İshak'ın tutuklanmalarından iki ay sonra, hemen sınıra götürüldüğünü ve kampa giden bir gruba katıldığını öğrendi. Türk yetkililerin, şiddetle itiraz etmekten başka yapacak hiçbir şeyleri yoktu.

"Konsolos beni teselli etmeye çalıştı. Savaşın bitmesini beklememi öğütledi. Toplama kamplarının anlatıldığı kadar kötü olamayacağını söyledi. Efraim ve İshak'ın sağlıklarının yerinde olduğunu, kamptan canlı kurtulacaklarını söyledi.

"Bunun üzerine Türkiye'ye döndüm ve savaşın bitmesini bekledim. Bittiği zaman, kamplar hakkındaki gerçeği öğren-

dik. Efraim ile İshak'ın öldüğünden emindim, ama yine de Yerinden Edilmiş Kişiler ajanslarına isimlerini kaydettirdim.

"Sonra, Aralık 1945'te bir bildiri aldım. Gestapo belgelerine göre hem Efraim, hem de İshak bir kamptan diğerine nakledilirken ölmüştü. Anlatılanlara göre, bir ölüm yürüyüşüydü...

"O sırada Abdülkerim'in yanında çalışıyordum. Antika işiyle uğraşıyor. İyi dost olmuştuk. İyi, ilgili, anlayışlı bir adamdı. Ve yalnız. Daha önce de belirttiğim gibi, bir dul. Efraim'in öldüğünü söylediğimde evlenme teklif etti.

"Kabul ettim. Başka ne yapabilirdim ki? Hiç gücüm kalmamıştı. Ruhum eriyip gitmişti. Yapayalnızdım. Daha da kötüsü, sevecek kimsem kalmamıştı. İlgilenecek. Bakacak. Ölsem daha iyiydi. Ama içimde bir parça yaşamam için ısrar ediyordu.

"Abdülkerim ve Vitali formalitelerle ilgilendiler. Dul oldum –resmi olarak. Sonra evlendik.

"Sonra, geçen ay, Yerinden Edilmiş Kişiler benimle temas kurdu. Alsace'ta, Colmar'daki bir akıl hastanesinde bir adam bulmuşlardı. Adam Türkçe konuşuyordu ve Efraim'in tarifine uyuyordu. Kararmış zihnine rağmen, toplama kamplarında bulunduğunu ve bir şekilde hayatta kaldığını belirlemişlerdi. Gelip bakmamı istiyorlardı.

"Nasıl şok geçirdiğimi hayal edebilirsiniz...

"Ve kafamın ne kadar karıştığını... Ne yapacaktım?

"Abdülkerim benim adıma karar verdi. Bu adamı gör, dedi. Yoksa hayatımızın geri kalanı boyunca aklımızdan çıkmayacak...

"İşte benim yaptığım da bu...

"Ve ödüm kopuyor...

"Pompei'deki ölüler gibi, küllerin fosilleştirdiği bir adam bulacağımı hayal edip duruyorum..."

Ertesi sabah Saadet ve ben erkenden buluştuk. Böylece, İhtiyar Fuat'ın tavsiyesi üzerine, Marsilya Limanına girerkenki muhteşem manzarayı görebilecektik.

Saadet'in açıklamaları –kendisi "itiraf" diyordu– bizi yeniden canlandırmıştı. Özellikle de, işitmek istemediğim halde, beni. Aslında, bizi birbirimize yaklaştırmıştı. Daha sonra bana söylediği gibi, oğlunun anısına ihanet ettiğini hissetmeden duygularını bana ifade edebilmişti. Ben de, benim annem gibi bazı annelerin, kendi geçmişleri ve yetiştiriliş tarzları yüzünden anneliği güç buldukları gerçeğini kabullenerek, sahip olmak isteyeceğim anne sayabilirdim onu.

Böylece daha güçlü ve dolayısıyla, mutsuzlukla yaşamak konusunda daha becerikli hissettik. Marsilya'nın bizim için yeni bir sayfa açacağını söyledik durduk birbirimize. Saadet akıl hastanesindeki adamın ilk kocası olmadığını saptayacaktı –nasıl olabilirdi ki?– ve temiz bir vicdanla Abdülkerim'e dönecekti. Ben, Genç Odysseus ise, bu yetişkinliğe geçiş ayinini tamamlayacak, yalnızca kendimin değil herkesin tanımaktan gurur duyacağı biri olacaktım.

Limana girerken batık gemi olmadığını fark ettim. Bunu iyi bir işaret kabul ettim.

Ama rıhtım hâlâ yıkıntılar içindeydi. Yolcuları karşılamaya gelenler, düzensiz sıralar halinde moloz yığınlarının kenarına toplanmıştı.

Sonra amcamı gördüm. Bir aile özelliği olan, çalı gibi saçlarından tanıdım onu. Çılgınca el salladım. Beni gördü, kalabalığa daldı ve babamla çıktı. İkisi birden bağırdılar, "İznimiz var. Yukarı geliyoruz..."

Bir şey –belki babamı gördüğümde yaşadığım sevinç– Saadet'i altüst etti. Elimi sıktı, sonra koşarak uzaklaştı.

Saatler sonra, yolcular indikten, mürettebat dönüş yolculuğuna hazırlanmaya başladıktan sonra, biz hâlâ gemideydik. Saadet tuvalete kapanmış, gemi denize açılmadan çıkmayacağını söylüyordu.

İhtiyar Fuat ve ben yere oturmuş, onun acısını paylaşıyorduk. Kaptan, iki subay, babam ve amcam koridorları adımlıyorlardı. Saadet'in hikayesini duyduktan sonra onlar da duygudaşlık hissetmeye başlamışlardı –özellikle de, savaş seneleri boyunca manastırlarda saklanan ve kendisi de savaştan sağ kurtulan biri olan amcam. Bununla beraber, pratik erkekler olarak kendileri ile gurur duyduklarından, Saadet'in sorununu çözmek için çabalıyorlardı.

Ama Saadet'in içindeki çatışma onları aşıyordu –bunu ben bile anlıyordum. Onların düşündüğü gibi, yalnızca cesaretini yitirmiş değildi. Toplama kampları hakkında bildiği onca şeyden sonra, kamplardan sağ kurtulmuş biriyle karşı karşıya gelme gücünü bulamıyordu kendinde. Ve eğer, kaderin bir cilvesiyle, o kişi Efraim çıkarsa –o zaman ne olacaktı? Onun dehşetlerini paylaşmamış olan Saadet onunla nasıl yüzleşecekti? Ve onunla yüzleşmeyi başarsa bile, ne yapabilirdi ki? Ona dokunabilir miydi? Ona bakabilir miydi? Onu nereye götürürdü? Eve mi? Hangisine? Paris'tekine mi –o da, eğer evlerini geri alabilirlerse. Yoksa Abdülkerim'inkine mi? Ya Abdülkerim? O konuda ne yapacaktı? Ya evlilikleri? Yasal olarak durumları ne olurdu?

Bu yüzden her şeyi olduğu gibi bırakmaya karar vermişti. Ve Abdülkerim'e geri dönmeye. Bir tür hayat yaşamaya –şansı varsa, her geçen sene daha az anıyla; yoksa, Efraim ve İshak'ın hayaletleriyle birlikte kapandığı, o içsel sığınağa dönerek.

Sonunda, çözüm öneren ben oldum. Hepimizin onunla gitmesini önerdim. Böylece bu sıkıntıyla tek başına yüzleşmesi gerekmeyecekti; daha güvenli hissedecekti.

Hem babam, hem de amcam bunun sağduyulu bir öneri olduğunu düşündü, ama onlar gelemezdi. Amcamın işine dönmesi gerekiyordu. Babam beni, annem ile akrabalarımızın beklediği Paris'e götürmek zorundaydı. Yakında Türkiye'ye dönecektik ve bütün zamanımızı aileye ayırmalıydık.

Bir uzlaşma önerdim: babam ve amcam gider, ben de Saadet'le kalırdım. Saadet'in yaşadığı kriz sona erdiğinde aileye katılabilirdim –her şey yolunda giderse bir iki gün içinde dönerdim.

Bir süre tartıştık. Aniden, kendi fikirlerimi savunma iradesini geliştirmiş olduğumu fark ettim. Onları ikna etmeyi başardım. Hattâ, normalde yalnızca beni öpen ve bana sarılan babamın elimi sıktığını görme tatminini yaşadım.

Bir saat sonra, beni babamla gitmeye ikna edememiş olan Saadet tuvaletten çıktı. Uzun uzun bana baktı, sonra elimi öptü. Onun için yalnızca bir oğul değil, aynı zamanda bir koruyucu olduğumu hissettim.

* * *

Koğuşa girdiğimiz an hastalar huzursuzlandı. Bazıları hakaretlerle bağırıp çağırdılar ve bizi kovalamaya çalıştılar. Diğerleri onları kardeş, baba, oğul kabul etmemiz için yalvardılar. Başkaları cinsel organlarını teşhir ederek rahatsız ettiler bizi.

Doktor uzak uçta, yatakta yatan sıska birini gösterdi.

Daha önceden, kendimizi hazırlamamızı söylemişti. Çok kırılgan, çok huzursuz biriyle karşılaşacaktık. Belirlenebildiği kadarıyla, bakışları daimi olarak içe dönmüş bir kişiyle.

Büyük olasılıkla o içsel dünya –bir cennet mi, yoksa yozlaşmış bir dünya mı olduğu henüz bilinemiyordu– bir şekilde onu hayatta tutmuştu.

Doktor bizi aynı zamanda, hastanın çoğu zaman gelişigüzel konuştuğu, sözlerinin yalnızca zaman zaman mantıklı olduğu konusunda uyardı.

Saadet o yöne yürüdü –ayak sürüdü.

Aynı ölçüde sinirli olan ben arkasından gittim.

Hastaya baktım. Ciddi bir sesle, ders verirmiş gibi önüne işaret ederek, Türkçe konuşuyordu. Ne dediğini anlamaya çalıştım. Boşuna. Sözcükler ağzından karmakarışık çıkıyordu. Ama vücudu tamamen kıpırtısızdı. Sesinin gürültüsü olmasa, ölü numarası yapan bir hayvan gibi yatıyordu.

Saadet mırıldandı, "Ne kadar zayıf..."

Doktor içini çekti. "Yemek yemiyor. Yiyeceklerini saklıyor. Damardan beslemek zorunda kalıyoruz."

"Yiyeceklerini saklıyor mu?"

"Kamptan gelenlerin çoğu yapar. Saklanmış bir ekmek kabuğu, bir gün daha hayatta kalmak demek olabilir."

Saadet ne diyeceğini bilemedi, doktora tutundu. "Ah, Allahım..."

Hasta Saadet'in hareketini sezdi ve gizlice bize doğru baktı. Tam bakışlarını çevirmek üzereyken durdu, dönüp yine baktı. Bu sefer gözleri odaklandı –ilkönce Saadet'e, sonra bana. Saadet'i tanıdığını düşünerek heyecanlandım. Aynı zamanda aklıma, beni Ishak sanmış olabileceği geldi. Sonra adam, imgemizi gözlerinin önünden silmek ister gibi gözlerini kırpıştırdı ve gevezeliklerine döndü.

Saadet adamın yatağının yanına ulaştı.

Adam ona bakmadı, bakışlarını karşısındaki pencereye

dikti. Böylece, yüzünü Saadet'in tam olarak görebilmesini sağladı –sanki Saadet'in onu tanımasını ister gibi.

Adamın konuşmalarından bir şeyler yakalamaya çalıştım. Çerkes tavuğu için gereken malzemeleri sayıyordu.

Saadet haykırışını bastırdı. "En sevdiği yemek."

Açıklanamaz bir şekilde, şok geçirmiştim. "Ne?"

Saadet doktora döndü ve üzüntüyle başını salladı. "Bu o. Efraim."

Doktor sevindi. "Emin misiniz?"

"Ağzı..."

Efraim ne durumda olursa olsun, demişti Saadet, yanında getirdiği fotoğrafları göstererek, ağzından tanıyabilirim onu. Kulaklara doğru hafifçe kıvrılan, gülmek ya da sevgi sözcükleri söylemek üzereymiş gibi görünen dolgun dudaklarını hiçbir şey değiştiremezdi.

Gözyaşlarını içine akıtırmış gibi, sessizce ağladı. "Ağzı –bu o. Kalanı değil. Kalanı hiç o gibi değil."

Tepki veren Saadet'in ızdırabı idi. Çünkü, çağlarcasına konuşmasına, donuk, görmeyen bakışlarına rağmen o Efraim'in fotoğraflardaki atletik, zarif Efraim'in halesinden bir şeyler taşıdığını görebiliyordum. Lekeli bir camın arkasından görülen bir zeytin ağacı gibi, cansız, ama tanınabilirdi.

İçim acıdı. Adamın başka biri çıkmasını ummuştum. Böylece Saadet Türkiye'ye daha huzurlu dönebilirdi. Ve benim de ikinci bir annem olabilirdi, daha az resmi, daha sevgi dolu, daha yakın bir anne.

Saadet çekinerek Efraim'i kucakladı. "Yüreğim... Benim! Saadet..."

Hâlâ pencereye bakmakta olan Efraim, içinden bir elektrik akımı geçmiş gibi ürperdi. Sesini yükselterek, daha hızlı

konuşmaya başladı; sözcükler birbirine karışıyordu.

Saadet ona sarıldı ve bırakmadı. "Benim, Efraim... Benim, yüreğim..."

Efraim'in sözleri anlaşılmaz bir ciyaklamaya dönüştü. Sabit bakışlarla, kıpırdamadan yatıyordu. Çılgınca titreyen, etsiz yanakları dışında cansız bir Pinokyo gibi.

Saadet doktora ve bana döndü. "Beni onunla yalnız bırakın..."

* * *

O akşam, hastanenin yakınındaki küçük bir bistroda yemek yedik. Yemeğimize pek dokunmadık. Saadet –"ailesi gibi" davrandığım için, onun "aklını, hattâ ruhunu kurtardığım" için bana teşekkür etmek dışında –sessiz kaldı. Onunla konuşmak, ne yapmayı düşündüğünü sormak istedim, ama dilimi tutmayı başardım.

Sonra, pansiyonumuza geri dönerken Saadet bir çiftliğin yanındaki, kulübeye dönüştürülmüş barakanın önünde durdu. "Güzel, sizce de öyle değil mi?"

Omuzlarımı silktim. "Evet."

"Yeni evim. Bu akşam kiraladım."

Sersemlemiştim. "Ne?"

"Burada kalıyorum."

Ciyakladım. "Olamaz! Neden?!"

Elimi tuttu. "Çünkü Efraim benim kocam."

"Abdülkerim de öyle."

"Artık değil."

"Onunla konuştun mu –Abdülkerim'le? Bunu o mu söyledi?"

"Abdülkerim iyi bir adamdır. Anlayacaktır. Efraim benim

canım. Kaderim. Bir kez daha yaşayabilirim." Cebinden küçük bir kutu çıkardı ve bana uzattı. "Alyansım. Abdülkerim'e verebilir misin –geri döndüğünde?"

Kutuyu tereddütle aldım. "Ama Efraim..."

Saadet yanağımı okşadı. "Kapısız bir dünyaya mı kapanmış? Evet, öyle... Ama belki de değil –tamamen değil... Bazen, konuşmalarının arkasında onu görebiliyorum –eskiden yaptığımız gibi, saklambaç oynuyor... Bu yüzden onu yakalamaya çalışacağım..." Ellerimi tuttu. "Bazen de, oğlum orada, onun içindeymiş gibi hissediyorum –benliğinde... Mantıklı geliyor bana... Demek istediğim, Ishak öldü –ölüm yürüyüşü sırasında öldürüldü. Efraim'in monologlarından bu kadarını anladım. Ama o Ishak'ı hayatta tuttu –kendi iç dünyasında... sanırım bu şekilde hayatta kaldı... Onun bu şekilde hayatta kaldığını düşünmek istiyorum –oğlumuzu hayatta tutarak. Hem kendisi için, hem benim için."

Bir yetişkin gibi karşılık vermeye, mantığını anlamışım gibi yapmaya çalıştım. Bunun yerine, feryat ettim, "Ya ben ne olacağım?"

"Sen, Genç Odysseus, inansan da inanmasan da, oğluma can verdim... Orada, Efraim'in içinde, hayatın kıyısındaydı... Ben onu Efraim'den aldım. Kendi içime koydum. Ama sen, sen ona can üfledin. Ishak'a kendi yüzünü, kendi zihnini, kendi derin duygularını verdin... Bunu söyleyerek Ishak'a ihanet ettiğimi hissediyorum, ama artık ne zaman onu düşünsem, aklıma sen geleceksin. Ne zaman onu gözlerimde canlandırsam, göreceğim senin yüzün olacak..."

Ağlamak istedim, ama kendime hakim oldum. "Bana ihtiyacın olursa..."

Beni kucakladı. "Biliyorum, Yusuf... Biliyorum, sevgili,

sevgili Yusuf..."

Söyleyecek başka hiçbir şey yoktu. Ya da, vardı, ama ben söyleyemedim bir türlü.

Saadet gülümsedi, elimi tuttu. "Aklında bir şey daha var."

Başımı salladım.

"Nedir?"

"Eğer Efraim..."

Saadet'in gözleri bulutlandı. "Ölürse mi?"

"Ya da iyileşirse?"

Gece göğüne baktı "Bana böyle bir adam verdiği için Allah'a şükrederim. Tıpkı siz Yahudilerin Hamursuz'da söylediği gibi, *Dayyenu* derim *–bu yeter*..."

7
HAVVA
GÜREŞEN ADAM

Simurg Mahmut her şeyi bilir. O, gündüz mahalleleri dolaşan, gece ateş yiyen masalcıdır. Her şeyin bir sebebi ve bir sonucu olduğunu, sebebin her zaman semavi cisimlerden başladığını söyler. Örneğin, der, köpek yıldızına* bir pire konsa, onun ağırlığı, minicik olsa da, yine de yıldızın bizim üzerimizdeki çekim etkisini ve yaşamlarımızın izleyeceği yolu değiştirir.

Sanırım yakınlarda geçen kuyrukluyıldız yeryüzüne üflediğinde, benim hayatımı ve çevremdekilerin hayatlarını değiştiren de bu oldu.

Bu değişimin başlangıcını, babamdan, Babacık'tan bulunması için yardım istedikleri sarhoşu aramak için Sulukule'ye gittiğimiz zaman hissettim. Ama kuşkusuz, Simurg Mahmut olsa diyeceği gibi, bundan daha önce, bir ölümle başlamış olmalıydı, çünkü Ölüm'süz başlangıç olmaz.

Babacık başı çekiyordu. Mama Meryem ve ben arkadan geliyorduk.

---

* Sirius. (yhn.)

Sulukule Istanbul'un en fakir mahallelerinden biridir. Bizans harabelerine sokulmuş bir dar sokaklar labirenti. Sokaktaki her çukur bir lağım birikintisiyle doludur. Her yere saçılmış çöp yığınlarında, yenilebilir her şey –hattâ çürümeye yüz tutmuş yemekler– hemen aç ağızlarca kapılır. Evler birbirlerine yaslanarak destek alır ve pek çok kapı ucuz meyhanelere açılır. Hacı Turgut'un –Babacık'ın gizemli sarhoşa yardım etmesini o istemişti– erkeklerin bu tür yerlere kendilerini öldürtmek için gittiğini söylediğini duydum –ya rakı içerek, ya da sahip oldukları azıcık parayı afyon içen, paraları mahrem yerleriyle alan göbek dansçılarına vererek.

Anna Magnani kadar Italyan olan ve öyle görünen Mama Meryem ve benim gibi küçük bir kız için hiç uygun bir yer değil. Ama yanımızda Babacık varken bir çete bile bizi rahatsız edecek cüreti gösteremezdi.

Babacık orada burada duruyor, sokak taşlarının üzerindeki sıvı lekelerini inceliyordu. Biz şaşırmış görününce açıkladı. "Sarhoşlar yaralı hayvanlar gibidir. Kanlarını izleyerek takip edebilirsin onları. Ama onlar kan dökmez –onlar ruhlarının özünü dökerler."

Başımızı salladık. Babacık konuştuğu zaman, hepimiz kulaklarımızı açarız.

"Ruhun özü ne renktir, Babacık? O da kırmızı mıdır?"

Mama Meryem gülümsedi. Soru sormam hoşuna gidiyor, çünkü kendisi hiç soru sormuyor. Babacık ailenin başıdır ve Mama Meryem geleneklere uyar. Ama ben –beni bulmuşlar. Başka herkes gibi davranmam beklenmiyor. Afacan olmama izin var.

"Kimin kanadığına bağlı."

Babacık afacan olmamdan hoşlanır, çünkü afacan çocukla-

rın akıllı olduğunu, aksi halde fakir, yanılgıya düşmüş annebabaları onları terk ettiği zaman öleceklerini düşünür. Bu yüzden sorularıma her zaman yanıt verir. Ama Babacık sözcüklere güvenmez. Sözcükler seraptır, der. İnsanları yanıltır, özellikle de gençleri, onların zihinlerini puslandırır. İnsanların yalnızca yaptıkları işlere göre yargılanması gerektiğini düşünür.

Sert biriymiş gibi anlattım. Ama bir kelebek kadar naziktir. Dünyadaki, insanları olduğu gibi kabul eden tek kişi. İşte bu yüzden bütün kumpanya sever onu. İşte bu yüzden gösteriden sonra rahatlamak için bizim çadırımızın etrafında toplanırlar. Elbette, onu aynı zamanda herkesi güldürebildiği için severler, ama bunun sebebi, dünyayı güldürebilen kimselerin parlayan ruhlara sahip olmasıdır. Bu Allah'ın armağanıdır. Biz, sirk insanları bunu biliriz. Babacık –sahnenin her yerinde yuvarlanan dev palyaçodur o– cinleri bile donlarına işetir. (Ona verdiğim Babacık isminin de tuhaf olduğunu düşünebilirsiniz. Eh, ben daha küçükken ve büyük ile küçük arasındaki farkı bilemezken, bir kez ona Babacık dedim. Bunu çok eğlenceli buldu. Böylece ismi Babacık kaldı.)

Daha büyük kararlılıkla çevreme bakındım. Bu, öz konusunda meraklanmıştım. Keskin gözlerim vardır –bir jonglör için gereklidir bu. Ben jonglör olmak için eğitiliyorum. On halkayı ve altı lobutu çevirebilmek... benim hedefim bu.

Bir meyhaneden bir sürü adam birbirlerine tutunarak çıktı.

Babacık bizi korumak için önümüze geçti. Babacık eski bir güreşçidir. Var olan en büyük güreşçilerden biri. Hiçbir resmi yarışmada yenilmemiş. Olimpiyat Oyunları'nda pek çok altın madalya kazanan ve şimdi milli takıma antrenörlük yapan Hacı Turgut'dan bile iyi. Aslında, aynı yaşlarda olmalarına rağmen Hacı Turgut Babacık'a üstat der ve saygı göste-

rir. Bunun sebebi, birlikte mindere çıktıkları birkaç sene boyunca, Hacı Turgut'un Babacık'ı hiç yenememiş olmasıdır. Babacık hep tuşla yenmiş onu –Hacı Turgut'un omuzlarını yere mıhlamış. Bunu Hacı Turgut'un kendisinden dinledik; Babacık asla böbürlenmez.

Sarhoş adamlar bizi görmezden geldiler ve surlara doğru sendeleye sendeleye uzaklaştılar. İşemeye çalıştılar, ama yıkıldılar. Pantolonlarından sidik sızarken ağladılar.

Babacık da ağlamaklı olmuştu. "Bu adamlar iş bulamıyorlar. Onların özsuyu bu işte, kızım; gözyaşları."

Mama Meryem Babacık'ın yüzünü okşadı. Allah'ın merhametli kulları hep, onlardan iki kat fazla acı çeken kadınlarla evlenir.

Babacık'ın Hacı Turgut kadar ünlü olmamasının ve güreşçilerimize antrenörlük yapmasının bile istenmemesinin sebebi, karanlık bir gün amatörlüğünü kaybetmiş olmasıdır. Sporcular için amatörlük çok önemlidir. Amatör olmazlarsa Olimpiyat Oyunları'nda yarışamazlar. Babacık Avrupa'da gösteri yarışmaları için bir Macar organizatör ile anlaşma yaptığı zaman profesyonel oldu. Bu, savaştan önceydi. Babacık büyük bir ailenin en büyük oğluydu ve onları geçindirmek zorundaydı. Mama Meryem seneler sonra bana, onun için küçük düşürücü zamanlar olduğunu anlattı; zaman zaman, kalabalık çekmek için, daha zayıf güreşçilerin karşısında kaybetmesi istenirmiş.

Ama Babacık'ın acıları benim mutluluğuma yol açtı. Kendi deyişiyle, "köleliği" bırakabildiği zaman sirke katılmış. Ve Mama Meryem yemekhane çadırında beni, isimsiz, kanlı paçavralara sarılmış, doğumdan hemen sonra terk edilmiş bir bebeği bulduğunda, Babacık beni hemen yüreğine almış. Ve

kısa zamanda kumpanyayı, beni polise teslim etmek, onların beni yetimhaneye bırakmasına izin vermek yerine, beni evlat edinmeye, büyüdüğüm zaman ise bir gösteri dalı için beni eğitmeye ikna etmiş.

Cam kırılması sesi duydum. Döndüğüm zaman boş şişe dolu kasalara yaslanmış bir adam gördüm. Sırıtıyor, gözlerini kısarak ellerine bakıyordu. Kırık şişe ayaklarının dibinde duruyordu. Durumuna rağmen, gürbüz bir adamdı. Aradığımız adamın o olduğunu hemen anladım. "Orada!"

Babacık da görmüştü onu. "Evet, kızım."

Çocukken bana Emanet derlerdi. Artık büyüdüğüm için kızım ya da kuzum, ya da bana kızdıklarında kerata derler. Keratanın, "boynuzlanmış"tan "küçük şeytan"a kadar bir sürü anlamı vardır. Benim durumumda, "küçük şeytan" demektir, çünkü yalnızca erkekler boynuzlanabilir; dahası, ben daha on altı yaşındayım ve evli değilim –ve evlenmek demek çocuk sahibi olmak demek olduğundan evlenmeye niyetim yok, çünkü çocuk istemiyorum. Her neyse, kızım ya da kerata, insanların bakışlarını aydınlatan isimler değildir pek. Emanet'e gelince –kimin için emin tutulan biriyim? Beni istemeyen anne-babam için mi? Simurg Mahmut'un anlattığı, tek bir bakışla bir kızı ay parçası kadar güzel kılan masal kahramanlarından biri için mi? Sonsuza dek bunu bekleyemem, değil mi?

Hayır, bir gün gelecek, ismimi kendim seçeceğim –herkesin nefesini kesecek bir isim.

Babacık adama hitap etti. "İyi akşamlar."

Adam onu duymazdan geldi. Belki bizi görmemişti. Bir şişe daha aldı ve havaya fırlattı. Şişe düşerken onu yakalamaya çalıştı, ama yapamadı. Şişe paramparça oldu. Adam dik dik

ellerine baktı –dev gibiydiler– ve acı acı kahkaha attı.

Babacık ona yaklaştı. "Gülünç olan ne?"

Adam hırladı. "Git işine, ihtiyar!"

Mama Meryem, kocasını korumaya hazırlanarak öne çıktı. "Sana soruyor: gülünç olan ne?"

Yüzümü ifadesiz tutmayı başardım. Sevgili Mama Meryem –ne zaman heyecanlansa aksanı belirginleşir ve yabancı politikacıları taklit eden komedyenimiz Kadir'i hatırlatır.

Adam duraksadı. Öfkelendiğini görebiliyordum, ama açık ki kadınlara bağıran türden biri değildi. Bu ona benden bir puan kazandırdı. "Illa ki bilmen gerekiyorsa, nine, yakalayamıyorum. Tek bir şeyi bile. Ölüm'ü bile –ki yakalanması en kolay şeyin o olduğu söylenir. İşte gülünç olan bu."

Babacık duygudaşlıkla başını salladı. "Böyle mi doğdun?"

Adam hıhladı. "Bu daha da gülünç! Aslında, ben bir yakalayıcıydım. Gerçek bir yakalayıcı. Bilmenizi isterim, en iyisi bendim! Gerekirse gökyüzünü bile yakalayabilirdim."

"Değişen ne oldu?"

"Bas git, seni ihtiyar keçi! Yoluna!"

"Adım Kudret. Seni eve götüreceğim. Konuğum olacaksın."

"Ne?"

"Bu, karım Meryem. Bu kızım."

Yüzümü buruşturdum. İsim yok. Yalnızca "kızım". Kendime kesinlikle bir isim seçmeliyim. Herkes öyle yapmalı. Bir insanı tarif etmek için daha doğru bir yöntem olur. Hem, bir kişiyi o kişinin kendisinden daha iyi kim tanıyabilir ki? Bazı anneler yapabileceklerini söylerler, ama buna inanmıyorum. Ve bunun sebebi annemin beni terk etmiş olması değil. Gerçekten düşünüp taşındım. Hepimiz, bir zeytin ağacının budakları kadar farklıyız birbirimizden. Yalnızca kişi kendi ger-

çek benliğini bilebilir. Katil mi yoksa yaşam veren mi, ya da ikisinden birer parça mı, yoksa arada pek çok şey mi olduğunu, ancak kişinin kendisi bilebilir. Ama diğer yandan, gerçek cesaret gerektirir –ben de o cesaret var. Pek çok kişide yoktur. Bu yüzden ebeveynlerinin seçtiği muhteşem, iyilik dolu isimleri korurlar, ama bu tür isimler üstlerine, palyaçoların aşırı büyük paltoları gibi, bol gelir. (Ama istisnalar da vardır. Babacık'ın babası oğlunun ismini doğru bulmuş: Kudret güç demektir.)

Adam yine gülmeye başladı. "Sen deli misin?"

"Hadi gel..."

Adam öne atıldı. "Çabuk kaybol, yoksa..." Bir spazma kapılarak dizlerinin üzerine çöktü ve kusmaya başladı.

Babacık içini çekti. "Onun özsuyu da bu işte, kızım –kusmuk. Kayıp bir ruhun özü."

Adamın içi dışına çıkıyordu. Sonra, doğrulmaya çalışırken kendinden geçti.

Babacık onu yerden kaldırdı.

Ben öne atıldım. "Yardım edeyim."

Babacık başını salladı. "Dikkatli ol. Ona önem verdiğimizi anlasın."

Mama Meryem güldü. "Ölü gibi adam!"

Babacık başını iki yana salladı. "Dokunuşu hisseder. Anlar."

Adamı, sırçadanmış gibi, dikkatle taşıdık.

* * *

Adem'i çadırımıza götürdük. İsmi bu, Adem. Bütün gece ve ertesi günün büyük kısmında uyudu. Çok inledi, çok ağladı. Alkol zehirlenmesi, dedi Babacık.

Hacı Turgut Babacık'ın Adem'i bulduğunu haber alınca,

hemen geldi. Ve yanında Osman'ı ve Osman'ın karısı Hatice'yi getirdi.

Hacı Turgut fazla kalmadı –yalnızca Adem'in sorumluluğunu üstlendiği için saygılarını sunacak ve Babacık'ın ayaklarını öpecek kadar. Ama Osman ile Hatice, kumpanyaya katılmışlar gibi, sirk kampının içine kurdular çadırlarını. Osman bir trapezci –biz uçan adam diyoruz– ve bir ortak, bir yakalayıcı arıyordu. İri yarı bir kadın olan Hatice ona, Simurg Mahmut'un yüz gözlü yaratığı gibi, dikkatle gözkulak oluyor; sirk halkına bakılırsa, elinden gelse Osman'ın burnuna bir halka takar, Çingene ayısı gibi hükmedermiş ona.

Bütün gece ve ertesi günün büyük kısmında, Adem'e gözkulak olduk. Daha doğrusu ona Osman gözkulak oldu ve Hatice ile ben de Osman'ın ona bakmasını izledik. Adem'i, tıpkı bir karıncanın bir böceği parça parça yuvasına taşıması gibi, parça parça yüreğine aldığını görebiliyorduk. Ve onca süre içinde bakışlarını Adem'in ellerinden hiç ayırmadı. Bunun olacağını hissetmiştim. Bir uçan adam için bir çift iyi elin, bir dervişi transa götüren bir imge gibi olduğunu söyler eskiler; döne döne doğrudan uluhiyetin huzuruna gidebilir.

Kıskandım. Adem beni de büyülemişti. Uyandığı zaman ilk Osman'ın yüzünü görecekti. Bazı erkeklerde nasıl olduğunu bilirim: bir bakışta ruh dostu olurlar. Ben on altı yaşında olabilirim, evlenmemekte kararlı olabilirim, ama bu erkeklerle ilgilenmediğim anlamına gelmez. Aksi halde, görünüşüm için hiç endişelenmezdim. İnsanlar tıpkı bir portakal çiçeği gibi göründüğümü ve koktuğumu söylüyor –makyaj malzemelerine bile hayvan kokusunun sindiği bir sirkte kolay iş değildir.

Bu yüzden ben de Adem'i izleyerek, onu parça parça yü-

reğime aldım. Sağlam yapılı bir adamdı. Ama yüzü öyle narindi ki bir dantelci tarafından örülmüş bile olabilirdi. Ve evet, elleri, çarpıtan aynaların biri tarafından kat kat büyütülmüş gibi, gözlerimi dolduruyordu. Onların yalnızca gökyüzünü değil, koskoca yeryüzünü de tutabileceğini düşündüm. Osman'ın ağzının suyunun akması boşuna değildi. Trapez ortaklığı ceviz ve kuru incir gibi olmalıdır, mükemmele yakın bir ikili. En iyi eşleşmeler cennette yapılır.

* * *

Mama Meryem bize Hacı Turgut'un Adem hakkında neler söylediğini anlattı.

Adem Kafkasya'dan gelmiş, Abhazmış. Müslüman değil Hıristiyanmış. Çoğu öyledir. Sohum'da arıcılık yapan babası oğlu olunca öyle sevinmiş ki, minnetini ifade etmek için din adamı olmuş. Stalin'in Tanrısız SSCB'sinde aptalca bir eylem; hem o, hem de karısı idam edilmişler.

Yakın akrabaları bir şekilde çocuğu kurtarmayı başarmışlar –Vladislav diye vaftiz etmişler onu. Türkiye'ye kaçırmışlar ve Rize'de oturan ve onlara şeref borcu olan bir Abhaz aileye emanet etmişler. Ama bu aile onları kandırmış ve çocuğa kendi oğulları gibi davranmak yerine onu çay bahçelerinde köle gibi çalıştırmışlar.

Oğlan sonunda kaçmış. Sayısız bayağı işte çalıştıktan sonra İstanbul'a varmış. Orada, Karelya Sirki'nde seyis olarak iş bulmuş. Karelya Sirki, Beyaz Rus bir mülteci olan Pyotr Nadolski'ye aittir. Bir noktada, bu Nadolski, Vladislav'ın ellerinin iriliğini fark etmiş –babasının elleri gibi, arıcı elleriymiş– ve trapezde denemiş onu. Delikanlıda doğal bir yetenek olduğu keşfedilmiş. Bundan sonra, Nadolski, Vladislav'ın ismini

Adem olarak değiştirmiş –akla kuvvet de getiren iyi bir Türk ismidir– ve olağanüstü bir yakalayıcı olana kadar eğitmiş onu.

Ama bir yakalayıcının potansiyelinin tamamını gerçekleştirebilmesi için, aynı ölçüde yetenekli bir uçan adama ihtiyaç vardır. Bu yüzden Nadolski böyle bir yetenek aramaya başlamış. Adem'in gittikçe büyüyen ünü kapısına pek çok aday getirmiş, ama hepsi ya sıradanmışlar, ya da en iyi oldukları zamanları geride bırakmışlarmış.

Sonra birgün, küçük bir Ege sirkinden gelen, Yorgo adlı bir Rum genci içeri girmiş ve denenmesini istemiş. Gençteki çekingenlik ve heves, kararsızlık ve kararlılık karışımı Nadolski'nin ilgisini çekmiş. Onu denemiş. O sınava tanık olan yaşlılar, Adem ile Yorgo el ele tutuştukları zaman, Tanrının doğanın koynuna girmesi gibi bir ses çıktığına yemin ederler.

Bundan sonra, kendine Kartallar ismini veren bu iki adam, yalnızca bir avuç trapezcinin başarabildiği üçlü taklayı mükemmelleştirmekle yetinmemiş, bir de dörtlü takla için çalışmaya başlamışlar –imkansız olduğu düşünülen bir harekettir bu.

Sonra trajedi vurmuş.

Bir gösteri sırasında Yorgo atlayışını ayarlayamamış ve ortağına doğru bir saniye erken atılmış. İkisinin parmakları birbirine sürtünmüş, ama el ele tutuşamamışlar. Yorgo düşmüş, güvenlik ağının kenarına çarpmış, sekmiş, sahneye düşmüş ve boynunu kırmış. Hemen ölmüş.

Tüm tanıklar, Yorgo'nun yanlış zamanlamasının suçunun, önceki gece aldığı afyon olduğunu söylerler, ama Adem buna inanmayı reddetmiş. O kendini suçlamış, parmakları birbirine sürtünebildiğine göre, onu tutabilmesi gerektiğini iddia etmiş; elleri beceremediği için başarısız olduğunu söylemiş. Ve bu yüzden, Yorgo'nun cenazesinden hemen sonra,

Nadolski'nin sirkinden ayrılmış ve o gün bu gündür amaçsızca sürüklenip duruyormuş.

* * *

Adem kıpırdandı, uyanır gibi oldu. Babacık bizi dışarı çıkarttı. İnsanlar kabuslarından yalnız uyanmalı, dedi. Bu beni memnun etti. Adem ilk Osman'ı görmeyecekti.

Çay demleyip çadırın dışında oturduk. Akşam gösterisine kadar iki saat zamanımız vardı. Bu süre, sirk için büyülü bir zamandır. Sahneyi sulamıştık, koltukları ve orkestranın yerini temizlemiştik, tüm alet edevatımızın yerlerine sıkı sıkı bağlandığından emin olmuştuk. Havyanlara bakmaları gerekenler dışında, kaslarımızı germe, bir sigara içme, hayatlarımızı yaşama, en son dedikoduları dinleme, midemizde pırpırlanan heyecanı dindirme, yeni numaralar düşünme zamanıydı bizim için. Çok seyircimiz olmasa bile, iyi bir sirkiz. (Daha fazla seyirci çekmek için bir trapez gösterisine ihtiyacımız var. İyi trapezciler, çöldeki kar taneleri kadar nadir olduğundan, söylemesi kolay.)

Babacık kostümünü giydi, makyajını yaptı ve komşumuz, Suriyeli akrobat ve Zigguratların babası Fevzi ile nargile içmeye başladı. Sonra "ufak insanlar", Ekrem ile Esin, gelip Esin'in o gün pişirdiği kurabiyeleri dağıttılar. (Cüce olmasa, Esin kesinlikle ünlü bir aşçı olurdu.) Biraz sonra, her akşam olduğu gibi, bütün kumpayna toplandı ve Simurg Mahmut dışında herkes gevezelik etmeye başladı. Simurg Mahmut, ateş yeme gösterisine kadar boğazı nemli kalsın diye sessizliğini korur.

(Osman'ın ortamdaki havayı kıskançlıkla soğurduğunu gözlemledim. Ve ortaksız bir uçan adam için hayatın ne zor olması gerektiğini fark ettim.)

Sonra, tam herkes gösteri için hazırlanmak üzere ayrılmaya başlamışken Adem sendeleyerek çadırdan çıktı. Şaşkın görünüyordu. "Neresi... burası..."

Osman yanına gitti. "Sirk –Kudret Baba'nın çalıştığı yer..." Trapezcilerin yaptığı gibi, ellerini sarkıtarak kollarını uzattı. "Hoşgeldin..."

Adem, Osman'a, sonra Osman'ın ellerine baktı. Sesi çatladı. "Yorgo..."

"Osman."

İki adam bakışlarını birbirlerinden ayıramıyorlardı. Daha yeni tanışmış olmalarına rağmen, birlikte bir şey yaratmak zorunda olduklarını hissediyorlardı sanki –yaratıyorlardı. Eskiden insanların bu şekilde bebek yaptıklarını sanırdım, bakışları ile sevişerek.

Kıskançlığa kapıldım. Ayağa fırladım. "Ben..." İyi bir isim bulmaya çalıştım, sonra eskisinde karar kıldım. "Emanet..."

Bu büyüyü bozdu. Adem döndü. "Sen... Hatırlıyorum... Yaşlı adam –baban..."

Nargilesini çekiştirerek onu izlemekte olan Babacık'a işaret ettim.

Adem Babacık'ın kostümüne baktı. "Palyaço mu?"

Babacık elini salladı. "Nasıl hissediyorsun?"

Babacık'ı cüssesinden tanıyan Adem hırladı. "Neden beni buraya getirdin?"

"Burada yaşıyorum."

"Neden ben?"

"Yardıma ihtiyacın var."

"Senin yardımına mı?"

Babacık koluyla bütün sirki gösterdi. "Hepimizin." Gelmeye başlamış seyircilere işaret etti. "Müşterilerin." Sonra

Osman'ı gösterdi. "En çok da onun."

"O kim ki?"

Osman yine elini uzattı. "Osman. Uçan adamım."

Adem titremeye başladı. Sonra aniden Osman'a kuvvetli bir yumruk attı. "Piç!" Bize döndü. "Piçler! Piçler!"

Koşarak uzaklaştı.

* * *

Uzun zaman önce, Babacık köyünde genç bir delikanlı iken, iyi bir karısı, bir sürü çocuğu, verimli bir tarlası olan, Veysi adlı bir adam aniden ortadan kaybolmuş. Çok sevilen bir adam olduğundan ve o günlerde insanlar durup dururken ortadan kaybolmadığından –kazayla ölseler ya da eşkıyalar ya da kurtlar tarafından öldürülseler bile, kalıntıları bulunurmuş– o bölgedeki bütün köylüler onu aramaya çıkmış. Ama bulamamışlar. Sonra yaşlı kadınlardan biri Veysi'nin Ermeni olduğunu, bir ikiz erkek kardeşi bulunduğunu ve 1896'da, Sultan 2. Abdülhamit'in Ermenilere uyguladığı zulmün yükseldiği zamanlarda, onun ve ikiz kardeşinin farklı Müslüman ailelere evlatlık verildiğini hatırlamış. Bunu duyunca Veysi'nin kardeşini aramaya başlamışlar; çünkü eski irfan, bir insanın nerede toza dönüşmek istediğini biliyorsak, onu orada bulabileceğimizi söyler. Eski irfan aynı zamanda, doğumda ayrılmış bile olsalar, ikizlerin açıklanamaz biçimlerde iletişim kurduğunu söyler. Ve bu yüzden, epey aradıktan sonra, Veysi'nin ikizini Kastamonu'da bulmuşlar. Kısa süre önce cenazesi yapılmışmış. Mezarını ziyaret ettiklerinde Veysi'nin de onun yanına gömülmüş olduğunu görmüşler. Ve hikaye açıklığa kavuşmuş: ikizinin hastalandığı içine doğan Veysi, bir şekilde kardeşinin izini bulmuş ve yanına git-

miş. Buluşmanın heyecanı yüzünden ikisi de kalp krizi geçirip ölmüşler.

Aklımda bu hikaye, tren istasyonlarında Adem'i aramaya başladım. Sirkeci'yi çabucak taradım. İstasyondan yalnızca Trakya'ya ve Avrupa'ya tren kalktığından ve Adem'in o taraflarla bağlantısı olmadığından, onu orada bulmayı beklemiyordum.

Sonra Haydarpaşa'ya, Anadolu, Asya ve Arabistan trenlerinin kalktığı ana istasyona gittim.

Oradaydı, yine içtiği için sallanıyordu ve tarifeleri okumaya çalışıyordu.

Yanına gittim. "Geri dön."

Nefretle karışık şaşkınlıkla bakakaldı. "Kim gönderdi seni? Baban mı? Yoksa kendine uçan adam diyen o fırlama mı?"

"Kendim geldim."

"Ve senin –bir çocuğun– bu acımasız dünyada tek başına dolaşmana izin veriyorlar, öyle mi?"

"Ben çocuk değilim. On altı yaşındayım. Kendi başımın çaresine bakabilirim!"

"O zaman git başka yerde bak kendi başının çaresine!"

"Yorgo nerede gömüldü?"

Bana vurmak için elini kaldırdı.

Diklendim. "Söyle bana."

Hırladı. "Orospu gibi görünüyorsun!"

"Ne?"

"Bunca makyaj..."

"Bu makyaj değil. Kına."

"Ne için?"

"Güzel görünmek için."

"Bana mı?"

İnkar etmek için sebep göremedim. Vücutlarını esneterek gösteri yapan Halide ve Pınar kardeşlerin deyişiyle, "kadınsı" görünmeye çalışıyordum. "Evet."

Kıkırdadı. "Sen delisin."

"Yorgo nerede gömüldü?"

"Sana bu konuda sesini kesmeni söylemiştim!"

"Nerede? Söyle bana!"

Benden uzaklaşmaya çalıştı, ama bir bankın üzerine yığılıp kaldı. "Konya'da..."

"Konya'ya gittiğinde ne yapacaksın?"

Ellerine, sonra bileklerine baktı. "Ah, ben..."

"Damarlarını mı keseceksin?"

Ağlamaya başladı. "Anlamıyorsun... O benim ruhumdu... İki rahimden, iki ayrı halktan –biri Rum, diğeri Abhaz– bir bütün adam doğmuştu. Bir bütün beden ve ruh... Mucize buydu işte. Ben oydum, o bendi... Birlikte birdik... Kendimizi ve birbirimizi tamamlıyorduk... Sahneye çıktığımızda, Tanrı bizi izlemeye gelirdi..."

Yanına oturdum. "Sen ve Osman da aynı olabilirsiniz..."

"Boktan konuşuyorsun!"

"Neden?"

"Nadolski'nin dediği gibi –aslanımız kalmadı."

"Bu ne demek?"

"Güneş öldü. Aslanlar gösteri yapmaktan vazgeçti. Bir başka gezegen bulmaya gittiler."

"Güneş yine doğacak. Hep doğar."

"Hâlâ anlamıyorsun! Aslanlar, Yorgo ve ben mükemmel olduğumuz için gösteri yapıyordu. Bizi taklit ediyorlardı. Bununla gurur duyuyorlardı. Sonra ben onu düşürdüm. Ve onlar da bizim mükemmel olmadığımızı fark ettiler –tam olarak

bir olmayan bir beden ve ruh. Yalnızca iki işe yaramaz insan daha. Kendilerinin de işe yaramaz olması gerektiğine karar verdiler. Düşündükleri gibi, hayvanların kralları değil –yalnızca aşırı iri kediler. Bu yüzden gittiler..."

"Dönebilirler..."

"Nasıl?"

"Bilmem. Babacık'a sor. Eminim o onları döndürebilir."

"Sen gerçekten delisin. Baban da öyle. Ailede var herhalde..."

"Bir dene... Ne kaybedersin ki?"

Tereddütle doğruldu. Sonra gülmeye başladı. .

"Bu kadar gülünç olan ne?"

"Ölümün bekleyebileceğini söylüyorsun. Yarın da ölebilirim –ya da sonraki gün. Bugün olmak zorunda değil."

"Öyle bir şey..."

Başını iki yana salladı. "Daha da delisin..."

Elini tutmaya çalıştım. "Gel..."

Benden kaçındı ve ellerini ceplerine soktu. Ama arkamdan geldi.

Merdivenleri inip iskeleye yönelirken Osman ile Hatice'yi gördüm. Görünmemeye çalışıyorlardı. Babacık başıma bir şey gelmemesi için Osman'ı göndermişti açık ki. Hatice de peşine takılmıştı. Hatice'nin hayattaki tek gayesi erkeğini korumaktı.

Karaköy vapuruna bindik. Yerimize oturur oturmaz Adem uykuya daldı.

Osman ile Hatice'yi yine gördüm. Bu sefer Hacı Turgut'u da fark ettim. Çalıştırdığı çocuklardan bir grup ile birlikteydi. Simurg Mahmut'un hikayelerini sevdiği için düzenli müşterilerimizden biri olan, o iyi delikanlı, Rıfat da aralarındaydı. Hepsi beni korumak için mi gelmişti?

Osman'ın gülümsediğini ve ağzını oynatarak tebriklerini

ifade ettiğini fark ettim. Hatice gri bir gün kadar ciddiydi.

* * *

Adem bir başkasının yanında kalmayı reddetti. Kendine ait bir yer istedi. Bu yüzden Babacık ona ahırlarda bir köşe buldu. Adem bunu memnunlukla karşıladı. Sirk hayatına ahırda başlamıştı. Atlarla iyi anlaşıyordu. Hattâ onlarla konuşuyordu. Onları duydum: Adem onlara, insanlar ulaşamadığı için atların özgürce yaşadığı otlaklar hakkında hikayeler anlatıyordu.

Ve her gece, gösteri sırasında, onun karanlıkta, Büyük Çadır'dan olabildiğince uzakta durduğunu, seyircinin heyecanını dinlediğini, onların inlemelerini, iç çekişlerini, gösteriler birbirini izlerken zirveye vuran alkışlarını içine çektiğini görüyordum. Ve bazı geceler gözlerinin ışıldadığını görüyor, ağladığını anlıyordum.

Adem haftalar boyunca sahneden uzak durdu. Osman orada çalışıyordu ve Adem, Osman'ın neler yapabildiğini görmek istemiyordu.

Osman yorulmak bilmezdi. Saatlerce trapezde sallanır, dönüşler, burgular, taklalar çalışırdı. Her hafta direğin üzerindeki platformunu daha da yükseğe bağlar, böylece kendine daha fazla boşluk, havada daha fazla zaman tanırdı. Dörtlü taklayı çalışıyordu –"imkansız"ı. Adem ile Yorgo'nun bunu denediklerini duyduğundan beri saplantı olmuştu onda. Bunu kendisinin yapacağına inanıyordu –eğer o ve Adem birlikte çalışırlarsa, ve eğer yeterince yüksek bir çadır kurulur, dörtlü takla atmasına yetecek kadar boşluk açılırsa.

O ve Adem ortak olurlarsa benim ikinciliğe düşeceğimden korkuyordum, ama itiraf etmeliyim, Osman gerçekten

hayret verici. Kanat açmış bir şahinin zarafetine ve çevikliğine sahip.

O haftalar boyunca, Adem zamanının çoğunu Babacık ile birlikte geçirdi. Onun ahırlarda kendini meşgul ederek, diğer hayvanların işlerine yardım ederek, hattâ şehre giderek uzak durmaya çalışmasını izledim. Ama kısa süre sonra geri döner, bizimle oturur, Babacık'ın Osmanlı takımları reprodüksiyonları üzerine uzmanlaşmış bir hatıra dükkanı için oyduğu satranç taşlarının zımparalanmasına yardım ederdi –taşların minyatür yeniçeriler, kuşatma kuleleri, vezirler, sultanlar ve hanımsultanlar betimlediği düşünülürse, zahmetli bir iş.

O zamanlardan zevk alıyordum, çünkü, jonglörlük çalıştığım zamanlar dışında, onlarla oturabiliyordum. Ama Mama Meryem benim yakınlarında olmamdan hoşlanmıyordu. Adem'den hoşlanmamıştı. Onun defalarca, dertleri ile başkalarına yük olan insanların asalak olduğunu söylediğini duydum.

Ve ona âşık olmamdan korkuyordu. Bunu da söylediğini duydum: "Kadınların beyni bacakaralarındadır! Karşılarına çıkan her koç için etek kaldırırlar!"

Ben mi âşık olacağım? Daha neler? Hem de on altı yaşında! Hayır. Belki tutulurum! Sırf nabzım hızlansın diye.

Neyse ki Babacık Mama Meryem'i ciddiye almadı. Ve Mama Meryem onun isteklerine hiç karşı çıkmadığından, benim varlığıma tahammül etti.

Adem Yorgo'dan bahsetmeye başladı. Genellikle aynı şeyleri tekrarlıyordu. Yorgo'nun nasıl tüm zamanların en iyi uçan adamı olduğunu. Nasıl beden bedene, ruh ruha birleştiklerini. Nasıl geçmişi ta eski Mısır'a kadar uzanan üstün bir eğlence kumpanyasına katıldıklarını. Üçlü taklayı nasıl mükemmelleştirdiklerini ve önce üç buçuk, sonra dörtlü takla

için nasıl çalıştıklarını...

Her seferinde, bunca ızdıraptan sonra feryat ederdi, "Onu neden yakalayamadım, Dede?"

Babacık'a böyle hitap ederdi –Dede. (Benim bilmediğim bir şeyi mi öngörmüştü?)

Ve Babacık da, "Çocuklar neden ölür?" derdi.

Ve Adem bu yanıtın gerçek anlamını her seferinde kaçırırdı. Bu yüzden daha da fazla feryat ederdi. "Kırık bebek gibi uzanmıştı... Kan –görmediğim türden bir kırmızı, Dede– ağzından sızıyordu..."

Ve Babacık onu teselli etmeye çalışırdı. "Zayıf varlıklarız. Ama aynı zamanda asil varlıklarız. Ne yapmamız gerekiyorsa onu yaparız –ve bunu her zaman göğsümüzü gere gere yaparız, sırtımızı dönerek değil..."

Ve Adem ağlardı. "Neden ben, Dede? Neden ben olmak zorundaydım?"

Ve Babacık ona sert sert bakardı. "Neden sen olmayasın? Neden sen esirgenesin? Sende bu kadar özel olan ne?"

Bunun üzerine Adem yürüyüp giderdi. Ben de onun peşinden gitmek isterdim, ama kendime hakim olurdum. Mama Meryem'in titreyen kalbini hançerleyecek biri değilim, özellikle de benim için titriyorsa.

* * *

"Ben bir katilim," diye söyledi Adem ciddiyetle, her zamanki güneşsiz tavrıyla, dinlenme günümüz olan bir pazar günü.

Bu Mama Meryem'i öfkelendirdi. "Sen ne saçmaladın?"

Çamlıca'da, Boğaz'ın Asya tarafındaki bir çamlıkta piknik yapıyorduk. Sirkimize en yakın, en güzel yer orasıydı.

Adem ellerini kaldırdı "Bak! Bir katilin elleri."

"Ben katiller tanırım. Sen onlardan değilsin..."

Mama Meryem dikiş dikiyordu –ip cambazı Vahit için yeni bir kıyafet. Kumpanyanın bütün kostümlerini o yapardı. Babacık satranç taşları oyuyordu. Asla boş durmazlardı –piknik yaparken bile.

Ben sofrayı kurmaya başladım. "Umarım herkes açtır. Ben açlıktan ölüyorum."

Adem ellerini kucağına indirdi ve onlara baktı. "Korkunç olan ise –çok kolay olması... katil olmanın..."

Mama Meryem, konuşmak için izin istermiş gibi, Babacık'a bir bakış fırlattı. Babacık hoşnutsuzluk işareti vermeyince patladı. "Sen beni dinle! Katiller tanırım! Baba'mızla, Kudret'le öyle tanıştım! Dünyadaki her şey gibi, onlar da iki tür: deli olanlar ve deli olmayanlar. Deliler çektikleri bir acıyı dindirmek için, ya da manyaklar onları zehirlediği için öldürür; kendileri ölene dek öldürür. Deli olmayanlar öldürür, çünkü koruyucu meleği bir anlığına bakışlarını ondan çevirir; sonra, hayatının geri kalanı boyunca kefaret ödemek için dünyayı düzeltmeye çalışır. Baba ikinci türden. Sen ikisinden de değil."

Adem, ben bütün bunları işitmemeliymişim gibi bana baktı. Ona tatlı tatlı gülümsedim ve sofrayı kurmaya devam ettim. Hikayeyi biliyordum –Babacık aile içinde sır saklanmasına izin vermez. Ayni zamanda, Mama Meryem'in patlamasından keyif alıyordum. Aksanı o kadar belirginleşmişti ki en sevdiği aryalardan birini söylüyormuş gibi konuşuyordu.

Adem huşu içinde Babacık'a sordu. "Sen adam mı öldürdün, Dede?"

Babacık'ın gözleri, o kötü zamanları hatırladığı zaman

hep olduğu gibi bulutlandı. "Evet."

"Nasıl?"

Onun yerine Mama Meryem yanıt verdi. "Adama vurdu! Bir yumruk!"

Adem'i dürtükledim. "Neden diye sor!"

"Neden?"

"O zamanlar daha güreşçiydi. Organizatörü İtalya'da ayarlamış. Trieste'de. Patronu bahisçilerle anlaşmış. Kudret maçı kaybetsin diye. Ama Kudret'in rakibi zayıfmış. Kudret ona dokunduğunda yıkılıvermiş. Bu yüzden bahisçiler Kudret'e saldırmış. Demir sopalarla. Kudret dövüşmüş. Birini öldürmüş, diğerleri kaçmış. Ama önce Kudret'e ateş etmiş. Neyse ki polis gelmiş. Kudret'i hastaneye götürmüş."

Gururla araya girdim. "Beş yarası varmış. Mama Meryem kurtarmış onu. Onun hemşiresiymiş."

Mama Meryem güldü. "Rahibe olacaktım. Tanrıya hizmet eden hemşire. Ama Kudret'i gördüğüm zaman dini unuttum. O iyileştiği zaman İsa'nın değil Kudret'in gelini olmaya karar verdim. Rahibe Maria değil. Mama Meryem."

"Ama cinayetle suçlamadılar mı onu?"

"Tabii ki. Ama kendini savundu. İki sene aldı."

"Şanslıymış."

Yine araya girdim "Yine de evlenmek için altı sene beklemişler."

"Neden?"

Mama Meryem içini çekti. "Çünkü savaş çıktı aniden. Kudret'i çalışma kampına gönderdiler. Beni de sahra hastanesine. Sonra Amerikanlar beni yakaladı. Onlara hemşirelik yaptım. Savaş bittiğinde Kudret'le ben birbirimizi kaybettik."

"Ama Babacık onu buldu."

Babacık başını iki yana salladı. "Hayır, onu Çingene kahini, Fatma buldu. Beni Türkiye'ye geri göndermişlerdi. Bir sirkte iş buldum. Bir panayırda Fatma'ya danıştım. Bana Meryem'in Cenova'da bir hastanede çalıştığını söyledi. Bir arzuhalciye gittim –Meryem'e mektup yazdırdım..."

Gururla bitirdim. "Bir ay sonra buraya geldi."

Mama Meryem duygulu duygulu başını salladı. "Yirmi bir gün, dört saat, sekiz dakika sonra."

Adem etkilenmişti. Sesi hüzünlendi, özlem doldu. "Ve ondan sonra hep mutlu yaşadınız..."

Babacık oyduğu satranç taşını inceledi. "Hem evet, hem hayır."

"Neden hayır?"

"Çünkü yine adam öldüreceğim korkusuyla yaşadım hep."

"Neden öldüresin ki?"

"Biri kıza ya da Meryem'ime bir şey yapsaydı..."

Mama Meryem heyecanla mırıldandı. "Ben de –biri Baba'yı öldürecek diye korktum..."

"Kim öldürecek ki onu? Herkes onu seviyor!"

"Ama onu korurlar mı?"

"Kimden?"

Mama Meryem Adem'e döndü. "En çok kendinden."

Adem bakışlarını kaçırdı ve bana döndü. "Sen neyden korkuyorsun?"

Güldüm. "Hiçbir şeyden. Ben hiçbir şeyden korkmam." Yiyeceklere işaret ettim. "Öğle yemeği!"

* * *

Bir gün, Babacık çimenlikte güreş egzersizlerini yapıyordu. Hâlâ her gün çalışıyordu onları. Hep onunla giderdim.

Ben de jonglörlük çalışırdım.

O, omuzları yere dokunmasın diye, bacakları ve başı üzerinde –ters U şeklinde– denge kurma hareketini yaparken Adem belirdi.

(İtiraf etmeliyim: Adem'in gelişinden beri sık sık lobutum olarak hayal ettim onu, onu havaya fırlattığımı, sonra o uçarak ellerime düşerken yakaladığımı!)

"Bu zor görünüyor, Dede. Sonra ne yapıyorsun?"

"Bu bir köprü. Savunma hareketi. Rakibin omuzlarını yere getirmesin diye."

"Oldukça yıkılmaz görünüyor."

"Daha iyilerini gördüm."

Babacık tevazu gösteriyordu. Hacı Turgut'tan, Babacık'ın köprüsünü yıkan kimse olmadığını duymuştuk. Aynı zamanda, ben küçükken, kumpanyanın bütün çocuklarının onun üzerine tırmandığını ve onun köprüsünün titremediğini hatırlıyorum.

"En iyisi olduğunu duydum, Dede."

Babacık doğruldu. "Fena değildim."

"Emekli olduğuna memnun oldum mu?"

"Emekliliği kim sever ki?"

"Ben severim."

"Buna inanmamı mı bekliyorsun?"

"Eh..."

"Hiç güreştin mi, Adem?"

"Hayır."

Babacık elini uzattı. "Bir dene. Sana verilen kasları çalıştır. Ne demek olduğunu anla..."

Adem, Babacık'ın elinden kaçındı. "Neyin ne anlama geldiğini?"

"Güreşmenin."

"Güreş güreştir..."

"Bundan çok daha fazlasıdır. Basitçe anlatmak gerekirse, sevgidir. Sevdiğimiz için güreşiriz. Bir adama bakarız ve içiyle, dışıyla güzel olduğunu görürüz. Bu saygı ve hayranlık yaratır. Ona dokunmak isteriz –onu sevmek. Bu yüzden güreşiriz."

Adem bana utangaç bir bakış fırlattı. "Kulağa harika geliyor, Dede. Ama her şey bir yana, yalnızca bir müsabaka, kuşkusuz. Kazanmak ya da kaybetmek."

"Güreşçi için değil. Asla bir müsabaka değil. Daha çok, bir kutlama. Becerebildiğince güreşirsin. Yaratım'ı şereflendirirsin. Aşk yaptığında kim kazanır? Her iki taraf. Ve onları örnek alarak –başka herkes."

"Bu duyduğum en tuhaf kural!"

"Kuralları beş dakikada öğrenebilirsin. Ben klasik güreşten bahsediyorum. Bir erkeği adil dövüşmeye iten şeyden, onun rakibini dengi olarak görmeye iten şeyden."

"Ya nefret? Ortağından –yani rakibinden nefret ettiğin zaman ne olur?"

"Nefrete yer yoktur. O yumruklarını kullananlara, numaracılara, sahtekarlara aittir. Bize değil."

"Biz?"

"Sen ve Yorgo havada büyü yarattığınız zaman –neye benziyordu?"

"Bilmiyorum, Dede..."

"Ben biliyorum. Sizi gördüm. Birlik. Basit. Doğal. Mükemmel birlik."

"Belki... Demek istediğim, evet, genellikle aynı anda nefes alıyormuşuz gibiydi... Üçlü taklayı yaptığımız zamanlar gibi... Son sallanışta o trapezi bıraktığında –öyle yüksekti ki ça-

dırın tavanına dokunabilirdi– onun benimle aynı anda nefesini tuttuğunu hissederdim. Ve o taklalar atarken, ben onunla buluşmaya giderken, o nefesi tutardık. Ve o tüy gibi ellerime düşerdi. Ve ellerimizin kilitlendiğini duyardın –klak! Mükemmel tutuş. Görebileceğin en temiz tutuş. Ve nefes verirdik– aynı ciğerleri kullanıyormuşuz gibi, aynı anda."

"Benim de söylemeye çalıştığım bu, Adem. Beden bedene sevgiyle dokunduğunda, güzellik vardır. Birlik vardır."

Adem gülümsedi.

Babacık yine elini uzattı. "Gel. Güreşelim..."

Adem yine geriledi. "Başka zaman, Dede..."

Ve yürüyüp gitti.

* * *

Birkaç hafta sonra Adem sonunda Büyük Çadır'a girmeye cesaret etti.

Babacık bunu, Adem'in kendini daha iyi hissettiğinin işareti kabul etti. O da Büyük Çadır'a gitti.

Mama Meryem ve ben takip ettik

Adem'i, Osman'ı trapezde izlerken bulduk.

Bizim varlığımızdan ilham alan Osman harika bir iş çıkarıyordu.

Hatice'nin Adem'e huzursuzca baktığını fark ettim. Adem'in beni büyülediğinden korkan Mama Meryem gibi, Hatice de Osman'ın Adem'in büyüsüne kapılmasından korkuyordu. Belki Mama Meryem, ondan tavsiye isteyen bütün kadınlara söylediği gibi, Hatice'ye de Osman için bacaklarının arasında bir yuva yaptığını, bu yüzden endişelenmesine gerek olmadığını söylemeliydi.

Osman çalışmayı bitirdi ve aşağı atladı. Doğrudan Adem'e

koştu. "İyi miydim?"

Adem zarafetle başını salladı. "Evet."

"Bir deneyebilir miyiz..?"

Adem başını sertçe iki yana salladı. "Hayır." Sonra sesini yumuşattı. "Üzgünüm..."

Osman hayal kırıklığını saklamaya çalıştı. "Başka zaman..."

Osman'ın terini kurulamakta olan Hatice onu sürükleyerek uzaklaştırdı. "Gel, üşütmemelisin..."

Mama Meryem onların gidişinden faydalanarak beni de itti. "Gidelim. Bugün hiçbir şey olmayacak."

Onun peşinden çıktım, sonra ona hayvanların işlerine yardım etmeye söz verdiğimi söyleyerek yine içeri girdim.

Babacık ve Adem sahnede çömelmiş, konuşuyorlardı. Gölgelere saklanıp dinledim.

Babacık, erkek erkeğe sordu, "Osman iyiydi, değil mi?"

Adem istemeye istemeye başını salladı. "Evet."

"Yorgo kadar iyi miydi?"

"Hayır!"

"Olabilir mi?"

Adem yine öylesine başını salladı. "Belki..."

"Umalım, afyon peşine düşmesin..."

Adem'in öfkesi kabardı. "Bu da ne demek oluyor..?"

"Bir uçan adamın ihtiyaç duyduğu şey değildir afyon..."

"Böyle mi diyorlar? Yorgo'nun afyon müptelası olduğunu mu?"

"Öyle miydi?"

"Arada bir içerdi. Hepimiz zaman zaman içeriz!"

"Ben içmem. Meryem ve kız da. Senin kullandığını da görmedim..."

"Ee, ne olmuş? Zaman zaman içilirse bir zararı yok..."

"Neden?"

"Ne neden?"

"O neden içiyordu –zaman zaman?"

"Gevşemek için. Kendi bedeninden çıkmak için."

"Kendi bedeninde mutlu değil miydi?"

"Elbette mutluydu. Herkes gibi."

"Çoğu insan değildir."

Adem sinirli sinirli güldü. "Ee, bazen canı sıkılıyordu. Doğal bir şey."

"Neden canı sıkılıyordu?"

"Ben nereden bileyim? İnsanların canı sıkılır! Durup dururken, bir şey canlarını sıkar!"

"Onu neyin sıktığını sana hiç anlatmadı mı?"

"Hayır."

"Düştüğü gece –içmiş miydi?"

Adem alayla güldü. "Trapezin tepesinde içemezsin!"

"Ya gösteriden önce?"

"Dede, neye varmaya çalışıyorsun, bilmiyorum, ama..."

"Gösteriden önce canı sıkılıyor muydu?"

"Kimbilir..?"

"Aklına canını neyin sıkmış olabileceği geliyor mu?"

Adem itiraz etti. "Canının sıkıldığını söylemedim!" Bitkinlik içinde ellerine baktı. "Öyle olsa bile, nedenini bilmiyorum! Onun aklından geçenleri hiç bilemezdim!"

"Ama birbirinize çok yakındınız..."

"Yine de..."

Babacık başını iki yana salladı. "Bence onun canını neyin sıktığını biliyorsun."

"Sana söylüyorum, bilmiyorum!"

"Gözlerin bildiğini söylüyor..."

"Gözlerimin cehenneme kadar yolu var!"

"Sırtında bir yük olduğunu söylüyorlar –batıyormuşsun..."

Adem feryat etti. "Dede!"

"Anlat. Yükü sırtından at. Kendini kurtar."

Adem içini çekti. "Bir şey değil. Aptalca aslında! Biz –tartışmıştık..."

"Ne konuda?"

"Onun yaptığı bir şey yüzünden –benim hoşlanmadığım bir şey... sana söyledim aptalcaydı..."

"Ölmek istemesine sebep olacak kadar aptalca mı?"

"Ölmek istemedi! Onu ben düşürdüm!"

"Bilerek mi?"

"Hayır!" Adem titremeye başladı. "Böyle mi düşünüyorsun? Onu benim öldürdüğümü mü düşünüyorsun?"

"Hayır. Sen bundan korkuyorsun. Atlayışını ayarlayamadığı için düştüğünü ben biliyorum –herkes biliyor."

"Hayır! Bunu yapmayacak kadar iyiydi!"

Babacık düşünceli düşünceli başını salladı. "Ne yaptı –senin hoşlanmadığın şey neydi?"

"Sana söyledim –hiçbir şey... O..."

"Ne?"

"O –beni... izleyip duruyordu..."

"Nasıl yani?"

"Uyurken... Aynı karavanda yaşıyorduk..."

"Elbette..."

"Bir de..."

"Evet..."

"Beni okşardı –sanki ben... çocukmuşum gibi..."

"Anlıyorum... Ve sen yetişkin gibi okşanmak istiyordun,

öyle mi?"

"Evet! Hayır! Ben –dokunulmak istemiyordum!"

"Bunu ona söyledin mi?"

"Evet..."

"Onu incitmiş olmalısın... Nefesini paylaşan adam –dokunulmak istemiyor..."

"Ah, evet, incittim onu..." Ayağa fırladı. "Kusura bakma, Dede. Konuşulmayacak kadar acı veriyor..."

Koşarak çıktı.

Adem yine kaçacaktı. Bu sefer onu bulamayacağımızı biliyorduk –ben bile biliyordum.

Ama Babacık bir sohbeti yarım bırakacak adam değildir. Büyük Çadır'dan fırladı ve yanımızda kalırken edindiği birkaç parça giysiyi çadırımızdan toplamakta olan Adem'le yüzleşti.

"Gitmeden önce, Adem!" İlk kez Babacık'ın bağırdığını duyuyordum. Sesi öyle güçlüydü ki Mama Meryem'in anlattığı zorlu peygamberlerden biri gibi konuşmuş olmalıydı. "Sana dokunmaktan bahsettim! Yine bahsedeceğim!"

Adem, görünmez bağlara yakalanmış gibi durdu.

Kumpanya'nın bütün üyeleri, neler olduğunu merak ederek dışarı fırladılar.

Babacık, tapınmaya hazırlanırmış gibi ellerini kaldırdı. "Bak! Ellerimiz! Allah onları üç şey için yarattı." Ellerini açtı. "Bir: avuçlar –dokunmak, okşamak, yaratmak, sevmek için." Sonra sıktı onları. "İki: yumruk olmak için –vurmak, incitmek, yok etmek, öldürmek için!" Sonra onları ceplerine soktu. "Üç: saklanmak için –kaçmak, hiçbir şey yapmamak için."

Adem yalvardı. "Bırak beni gideyim, Dede!"

Babacık onunla yüzleşti. "Bu dünyada iyi olan her şey dokunmaktan gelir, eller avuç iken. Kötü olan her şey dokun-

mamaktan gelir, elleri yumruğa dönüştüğünde. Meme veren anneler gibi dokunmalıyız, gülümsemeli, içimizi çekmeli, dokunuşu yarattığı için Allah'a şükretmeliyiz."

Adem heyecanlanıyordu. "Dede, lütfen, bırak gideyim!"

Babacık ona daha da yaklaştı. "Erkekler ve kadınlar birbirlerine dolandığında, cennette gibidirler. Sen ve ben gibi insanlar el ele kilitlendiğimizde, cennette gibi oluruz. Kızlarını, oğullarını bağrına basan herkes, cennette gibi olurlar. Çünkü dokunuş sevgi yaratır. Erkekleri ve kadınları yunuslar gibi sıçratır. Bizim gibi erkeklerin vücutlarımızın mucizesini hissetmesini, gerilen kaslarımızın zarafetine, gücümüzü paylaşmanın masum yoluna hayran olmasını sağlar. Allah'ın iradesini yerine getirmemizi sağlar!"

Adem bağırdı, "Ya dokunuş o kadar da masum değilse?"

Babacık gürledi, "Dokunuş sevgiyle verilmişse, her zaman masumdur!"

Adem feryat etti, "Anlamıyorsun!"

Babacık ondan daha yüksek sesle yanıt verdi. "Anlıyorum!"

Adem öfke içinde, Babacık'ı yumruklamaya çalıştı.

Babacık Adem'in yumruğunu yakaladı ve avucunda tuttu.

Bir sonsuzluk boyunca göz göze durdular, birbirlerinin gücünü sınadılar.

Sonra Adem yumruğunu açtı, elini Babacık'ın avucundan kurtardı ve yürüyüp gitti.

Bu sefer Babacık onu durdurmadı.

Ne yazık ki, kumpanya geçmesi için yol açtı.

Osman ve ben onu durdurmak için öne atıldık.

Babacık bizi engelledi. "Bırakın gitsin. Size layıksa dönecektir."

Adem haftalar sonra, Osman ve ben artık umudumuzu kaybettiğimiz zaman geldi –ama Babacık umudunu hiç yitirmemişti.

Çok fazla içmekten, hattâ Yorgo gibi afyon almaktan zayıf ve bitkin görüneceğini düşünmüştüm. Ama o tam bir film yıldızı gibi görünüyordu, Aslan Yürekli Richard'da, İngiltere'yi kurtaran Errol Flynn gibi.

Taksiyle geldi. Arabadan çıktığında, onu karşılamaya gelen kumpanya elemanlarını selamlamadı. Bir kez Babacık ve Mama Meryem'e, bir kez de bana, hafifçe başını salladı, sonra peşinde bir bavul sürükleyerek Büyük Çadır'a yollandı.

Osman, her zamanki gibi, çalışıyordu. Adem'i görünce onu karşılamak için aşağı indi. O da öylesine bir baş sallama aldı.

Adem ceketini, gömleğini, pantolonunu çıkardı. Altına trapezcilerin beyaz atlet ve dar pantolonunu giymişti.

Bu arada bütün kumpanya onun geldiğini duymuş, Büyük Çadır'a koşmuştu. Sahnenin çevresine yerleşirken, beslenmeye gelmiş hayvanlar gibi mutlu sesler çıkartıyorlardı.

Adem bavulun kilidini açtı ve trapez donanımını çıkardı. Onu yakalayıcı köşesine monte etmeye başladı.

Ben bedenine bakakalmıştım. Babacık'ın bile bu kadar güçlü omuzları yoktu.

Babacık hayretimi fark etti. "Şekle giriyor."

"Çok güçlü görünüyor."

"Öyle olmak zorunda. Uçan adam yakalayıcıya doğru atlarken meteor gibi düşer –büyük hızla. Bu, kendi kütlesinden daha ağır çekmesine sebep olur. Böyle bir hızı kesecek gücün yoksa ya omuzların yerinden sökülür, ya da uçan adam seni tüneğinden söker alır."

Trapezini monte etmeyi bitirmiş olan Adem çubuğun üzerinde oturuyordu. Sallanmaya başladı, önce yavaş yavaş sallandı, sonra gittikçe hızlandı. Kostümü dışında, oyun bahçesindeki dev bir çocuk gibiydi.

Babacık memnun görünüyordu. "Akıllı adam..."

"Öyle mi?"

"Derinliklerden çıkıyor –belki hayatın kıyılarından. Yavaş yavaş çıkıyor– zihnini berrak tutmaya çalışıyor."

Adem saatlerce sallandı sanki. Kumpanya elemanlarından bazıları sıkıldı, ne yapabileceğini göstermesini isteyerek seslendiler.

Adem onları duymazdan geldi.

Babacık bizi dışarı kovaladı. "Daha hazır değil! Rahat bırakın onu!"

* * *

O günden sonra, Adem Büyük Çadır'a her gün gitti. Haftalar boyunca trapezin üzerinde oturdu ve sallandı. Sonra yakalayıcı pozisyonunda, çubuğu dizlerinin arkası ile tutarak, baş aşağı sallanma egzersizi yaptı.

Babacık onu, kendini bulmaya bıraktı.

Zaman zaman Osman birlikte çalışmayı öneriyordu. Adem reddetti –onu gücendirmemek için nazikçe.

Ama benim kalıp izlememe izin verdi.

Ben de izledim. Gözlerimle Adem'i soğuruyordum –her parçasını– ve bacakaramdaki ıslak sıcaklığın tadını çıkarıyordum. Hattâ annelikten hoşlanabileceğimi düşünmeye başlamıştım.

Adem beni görmüyormuş gibi yapıyordu. Numara yaptığını biliyordum, çünkü ne zaman sahneden uzaklaşsam –tu-

valete gitmek için, âdetlerim sırasında bezimi değiştirmek için, ya da dışarıda bir paturtı varsa, nedenini görmek için– benim gitmemi izlerdi. Ve genellikle, geri döndüğümde, onun trapezinden inmiş, sözde terini siliyor olduğunu, ama aslında beni aradığını görürdüm.

Böyle bir gün Mama Meryem oraya benden önce vardı. Adem trapezinden inmişti ve Mama Meryem onunla konuşuyordu.

Kulak misafiri olmak için saklandım.

Mama Meryem, Babacık'ın 'onun Katolik sesi' dediği şeyi takınmıştı. "Kadınlarla birlikte oldun mu, Adem?"

Adem köşeye kıstırılmış bir hayvan gibi baktı. "Birkaç tane..."

"Ne oldu? Sevdin ve terk ettin mi?"

"Hayır... Onlar... genelevdeydi..."

"Ahh... Hiç âşık oldun mu?"

"Neden soruyorsun..?"

"Hayır. Hiç olmadın. Âşık olan türden değilsin..."

Adem diklendi. "Âşık oldum."

"Ne oldu kadına?"

"Adam... öldü."

Mama Meryem bir an ne diyeceğini bilemedi. "Kadınlardan hoşlanmadığını mı söylüyorsun?"

"Hayır..."

"Ne o zaman?"

"Âşık olabilirim."

"Ya kızım?"

"Ona dokunmadım."

"Biliyorum. Dokunmuş olsan, yürüyüşünden anlardım."

"O zaman neden soruyorsun?"

"Dinle, ben Müslüman değilim. Artık Katolik bile değilim. Yalnızca kızın mutlu olmasını isteyen bir anneyim. Bakireliğe ise deve boku kadar önem vermiyorum. Kızım bir gün kızlığını kaybedecek. Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi, derim ben. Bacakları açık bir kadın daha iyi yaşar. Ama kızın kızlığını *nasıl* kaybettiği beni ilgilendirir! Bam bam diye mi olacak. Yoksa her yerini öpe öpe mi?"

"Benden endişen olmasın."

Mama Meryem zorla gülümsedi. "Onu sevemeyeceksen... Kıyma ona... Lütfen..."

* * *

Sonra, 10 Haziran'da –Adem'in doğum günüydü– Adem Babacık, Mama Meryem, Osman, Hatice ve benden Büyük Çadır'da onunla buluşmamızı istedi.

Trapezinin yanında duruyordu. Gösteriye hazırlanırmış gibi, yeleğini ve pantolonunu yıkamış, pasparlak görünüyordu. Aklıma Simurg Mahmut'un Sonsuzluk tarifi geldi, Tanrı Ahura Mazda'nın kırmızı Semerkant kilinden yaptığı Yardımsever Ölümsüz.

Adem güvenlik ağını takmıştı. "Bugün yirmi beş oluyorum. Yeni bir hayata başlamaya çalışacağım."

Babacık onun saçlarını karıştırdı. "Aferin sana!"

Adem kolunu Osman'ın omuzlarına koydu. "Hâlâ ortağın olmamı istiyor musun?"

Osman gülümsedi. "Evet!"

"Bir deneyelim. İlk önce birkaç pas. Sonra belki birkaç burgu ve dönüş. İşaret vereceğim –ellerimi çırpacağım! Tamam mı?"

"Harika!" Osman uçan adam tarafındaki halat merdiveni

tırmandı ve trapeze çıktı.

Adem de kendi tarafına tırmandı.

Oturduk.

Heyecanlı, ama aynı zamanda endişeliydim. Babacık güvenli görünüyordu. Mama Meryem'in yüzünde ifade yoktu. Hatice'nin dişleri takırdıyordu.

Adem ve Osman sallanmaya başladılar. Hızlanırken pozisyon aldılar: Adem yakalamaya hazır bir biçimde, kollarını ve ellerini sarkıtarak baş aşağı sarktı. Osman trapezi, sabit bardaki bir dev gibi tutuyordu.

Dakikalar geçti. Gözlerimizi kapatsak bile, çıkarttıkları hışırtılardan mükemmel bir ritimyle sallandıklarını anlardık.

Ama Adem işaret vermiyordu. Onun ellerini ovaladığını, cesaretini toplamaya çalıştığını görebiliyorduk.

Endişelendik, korktuk.

Hatice gözlerini kapattı ve bir dua mırıldanmaya başladı.

Sonunda Adem ellerini çırptı.

Nefeslerimizi tuttuk.

Tam Adem onunla buluşmaya giderken Osman trapezi bıraktı.

Kusursuzca Adem'in ellerine süzüldü.

Adem onu yakaladı. Ve bırakmadı.

Geri sallanırlarken alkışladık.

Babacık bizi susturdu. "Şşşşş!"

Başımızı kaldırdık.

Adem'in yüzü korkunç bir ifadeyle çarpılmıştı. Osman ellerinden kayıyordu.

Adem güvenlik ağının ortasına gelene kadar Osman'ı tutmayı başardı. Sonra onu bıraktı. Bir an sonra, tüneğine döndü, trapezini bağladı ve aşağı indi.

Osman ona koştu. "Adem, mükemmeldi!"

Adem onu kenara itti. "Üzgünüm, yapamayacağım!" Babacık'ın yanına gitti. "Denedim, Dede! Ne kadar çok çabaladığımı gördün! Hattâ yapabileceğime inandım. Ama yapamıyorum!"

Babacık onu göğsüne bastırdı. "Bir daha dene, evlat! Bir daha dene."

Adem Babacık'ın ellerini öptü. "Hayır!" Sonra Babacık'ın ellerinden kurtuldu ve dışarı koştu.

Babacık Osman'a bağırdı. "Güvenlik ağını indir! Hemen!" Bana döndü. "Kızım, kaybolmadan getir onu! Ona, yardımına ihtiyacım olduğunu söyle! Ölüm kalım meselesi olduğunu söyle! Benim hayatımın onun ellerinde olduğunu!"

Koşarak çıktım, öyle korkuyordum ki bacaklarım titriyordu.

Mama Meryem'in feryat ettiğini duydum. "Ne yapıyorsun, Baba? Ne peşindesin?"

Adem'e sirk kapısında yetiştim. Osman birkaç saniye sonra bana katıldı. Adem Babacık'ın yardımına ihtiyaç duyduğuna inanmayı reddetti. Ya da ölüm kalım meselesi olduğuna. Ta ki Mama Meryem ve Hatice çığlıklar atarak dışarı çıkana, birilerinin gelip Babacık'ı kurtarması için bağırmaya başlayana kadar.

Büyük Çadır'a koştuk.

Babacık Osman'ın trapezini en yüksek tüneğe çıkarmış, sallanıyordu.

Güvenlik ağı inmişti. Altında, yirmi metrelik bir yükseklik vardı. Düşerse ölürdü.

Bazıları güvenlik ağına koştu, ama Babacık onu takmalarını engelledi. Dediğini yapmazlarsa düşmekle tehdit etti onları –baş aşağı.

Adem halat merdivende, Babacık'ın bulunduğu yüksekliğe kadar tırmandı. "Dede! Neyin peşindesin?"

"Bekliyorum. Seni."

"Beni mi?"

"Beni yakalaman için."

Adem bağırdı, "Dede, yakalayamam! Kendi gözlerinle gördün, yapamıyorum!"

"Osman'ı çok güzel yakaladın."

"Onu tutamadım!"

"Elbette tutabilirdin. Ama içinde bir şey tutmak istemedi."

"Ne?"

"Korku."

"Elbette –Osman'ı öldürmekten korktum!"

"Yorgo'yu da mı? Onun için de mi korkuyordun?"

"Hayır! Bilmiyorum! Onu düşürdüm, çünkü..."

"Onu düşürmedin. O yanlış zamanlama yaptı..."

"Hayır, Dede, hayır! O... O..."

"O sana dokunduğu için düşürmediysen, elbette..."

"Hayır!"

"O seni seviyordu..."

"Dede! Lütfen!"

"Ben de seni seviyorum. Kız da. Osman da! Mama Meryem de, Hatice de! Herkes! Bu yüzden artık hepimiz için korkmalısın!"

"Hayır! Hepinizin canı cehenneme! Benim için hiçbir anlamınız yok!"

"Göreceğiz."

Mama Meryen sahneden feryat etti. "Baba, ben onu sevmiyorum! Kimse sevmiyor! Sevilecek adam değil! Sevmeye korkuyor! Aşktan kaçtı! Lütfen, lütfen aklından geçeni yapma!"

"Ben hiçbir şey yapmayacağım, Meryem'im! Yalnızca burada asılı duracağım. Adem beni yakalayana kadar."

Mama Meryem çığlık attı. "Kudret! Lütfen!"

Ben de çığlık attım. "Lütfen, Babacık!"

Herkes yakarmaya başladı.

Babacık gürledi. "Susun! Hepiniz!"

Adem gözyaşlarına boğulmak üzereydi. "Dede, yakalayamam! Neden anlamıyorsun?"

"Ben oldukça güçlüyümdür, Adem. On, yirmi dakika, yarım saat asılı durabilirim. Hattâ belki bir saat. Ama sonra, düşerim. Eninde sonunda beni yakalaman gerekecek."

"Bunu neden yapıyorsun, Dede? Benden ne istiyorsun?"

"Korkunu yenmeni. El korkunu. Yürek korkunu. Alnında yazılı olanı gerçekleştirmeni istiyorum. Zaten olduğun gibi, büyük bir yakalayıcı olmanı istiyorum!"

"Ne için?"

"Kendin için. Kız için. Osman için. Benim için. Meryem'im için. Herkes için. Ya da hiçbir şey için! Her şeyi tartıya mı vurmalısın?"

Adem ümitsiz görünüyordu. "Dede, ben buna değmem!"

Mama Meryem onun halat merdivenine koştu ve merdiveni sallamaya başladı. "Git! Git! Yakala onu! Ne bekliyorsun? Ölmesini mi istiyorsun? Dünyadaki tek meleği öldürmek mi istiyorsun?"

"Hayır, Mama Mer..."

"Kurtar onu! Düşmeden önce kurtar!"

Osman bağırdı ona, "Hadi git, kardeşim! Yapabilirsin..."

Adem'in yanaklarından gözyaşları süzülüyordu. Bir dakika daha beklese kaçacağını görebiliyordum.

Halat merdivene tırmanıp yanına gittim. Ellerini yakala-

dım, öptüm. Ve sonra –annemle babamın gözleri önünde– ellerini göğüslerime çektim. Fısıldadım, "Harika ellerin var. Yakalamak için doğmuş eller. Gökyüzünü tutabilecek eller."

Ellerini geri çekmeye çalıştı.

Ama bırakmadım. Onları tuttum ve göğüslerime bastırdım. "Dokunmak için doğmuş eller..."

Adem ilk defa bana, sirkte bir kemik parçası değil de insanmışım gibi baktı. Solumasından, içini çekmesinden, bakışlarını oraya buraya kaçırmasından, kendisiyle mücadele ettiğini görebiliyordum. Kaçmamak için mücadele ediyordu.

Bu sefer ona bir kız değil kadın olduğumu, Babacık'ı kurtarırsa ben dahil her şeyin onun olacağını anlatmaya çalışarak, ellerini göğüslerime daha sıkı bastırdım. Yine fısıldadım, "Onu yakala. Harika ellerin var! Onu yakala. Yapabilirsin!"

Gözleri, düşüncelerimi okumuş gibi ışıldadı. "Ya yakalayamazsam?"

Ona olanca gücümle bağırdım, "O zaman onunla düş! Onunla öl!"

Aniden gevşedi. Gülümsedi. "Evet. Bunu dilediğim zaman yapabilirim."

Elimi öptü –nazikçe– sonra ellerimden kurtuldu ve halat merdivenden indi. "Tamam, Dede! Geliyorum! Sana ne söylersem tam olarak yap!"

Babacık gülümsedi. "Elbette."

Adem diğer merdivene tırmanarak yakalayıcı tüneğine çıktı.

Sessizlik içinde onu izledik. Allah bilir bacaklarımız nasıl dik duruyordu.

Adem trapezine yerleşti. "Tamam mı, Dede?"

"Evet."

"Şimdi, sallanmaya başla. Gittikçe daha yükseğe. Benden daha yüksek bir noktaya erişip, sonra bırakmalısın. Anladın mı?"

"Elbette. Çok trapez gösterisi izledim."

"Tamam. Hadi!"

Babacık sallanmaya başladı.

Adem de sallanmaya başladı. Sonra, hızlandığı zaman, yakalayıcı pozisyonu aldı. "Sallanmaya devam et, Dede."

Yüreklerimiz ağızlarımızda, izledik.

Babacık daha, daha yükseğe sallandı.

Adem kollarını sallıyor, ellerini birbirine sürtüyordu. "Dede, el çırptığım da çubuğu bırak ve düş. Tam el çırptığımda. Ne bir saniye önce, ne bir saniye sonra. Anladın mı?"

"Evet."

Babacık ve Adem birbirlerine doğru sallandılar.

Sanki bir yüzyıl boyunca sallandılar.

Kimse nefes almıyordu.

Adem el çırptı.

Babacık bıraktı.

Mama Meryem yüzünü göğsüme sakladı.

Babacık düştü. Sonsuza dek düşecekmiş gibi görünüyordu.

Sonra, gökgürültüsü gibi bir ses çadırda yankılandı.

Gözyaşlarımın arasından, Babacık'ın Adem'le sallandığını gördüm zar zor. Onun ellerinde güvenle –ah, güvenle– sallanıyordu.

Çadırda dev bağırışlar yükseldi.

Mama Meryem gülerek, ağlarak, Bakire Meryem'e şükürler ederek yıkıldı.

Osman, Hatice'yi yakaladı ve onunla dans etmeye başladı.

Adem ile Babacık öyle bağırıyorlardı ki Tanrıları uyandı-

racaklardı neredeyse.

Gerçekliğe ilk dönen ben oldum. "Güvenlik ağını takın! İndirin onları!"

Birkaç saniye içinde Osman ve başka pek çok adam güvenlik ağını taktılar.

Adem Babacık'ı ağa bıraktı; sonra, takla atarak kendisi de düştü.

Babacık, bir şekilde sallanan ağda ayakta durmayı başararak, Adem'i göğsüne çekti. Kucaklaşırlarken dengelerini kaybettiler. O şekilde birbirlerine dolanmışken, güreşiyor gibi görünüyorlardı.

* * *

Adem ve Osman takım oldu. Kendilerine, Simurg Mahmut'un önerisi üzerine, İkiz Horozlar diyorlar. Zodyak'ta Araplar'ın İkizler'e verdikleri isim bu.

Zamanlarının çoğunu birlikte, çalışarak, plan yaparak, hayaller kurarak geçiriyorlar. Birkaç hafta içinde bir, iki, ikibuçuk taklayı başardılar. Şimdi üçlü taklayı kusursuz hale getiriyorlar –çalışırken düzenli olarak yapıyorlar onu. Ve yakında üç buçuk, hattâ dörtlü taklayı yapacaklarından eminler. Adem'in Babacık'a, uzun bir kaldıracı olsa Dünya'yı yerinden oynatacak Arşimet gibi, onun ve Osman'ın da, yeterince büyük bir çadır olsa, beşli, hattâ altılı taklayı başarabileceklerini söylediğini duydum.

Bazen onların çalışmasını izlerken, ne kadar kusursuz bir biçimde el ele tutuştuklarını, kollarını birbirlerinin omuzlarına nasıl bir sevgiyle doladıklarını görerek kıskanıyorum. Bu konuda, Hatice gibi oldum. Ama diğer yandan, başka ne yapabilirdim ki? –on yedinci doğum günümde Adem'in karısı

olacağım.

Adem ve Osman'ın birbirlerini, bizi, kanlarını sevdiklerinden daha fazla sevdiklerini biliyorum. Ama en azından Osman, Hatice'yle, Adem benimle uyuyacak. Ve Babacık diyor ki dünya üzerinde cenneti, birlikte uyuyan bir erkek ve kadından daha iyi yaratan hiçbir şey yokmuş. Ve bunu her söylediğinde Mama Meryem bilgiç bilgiç gülümsüyor.

Bu arada, artık doğru düzgün bir ismim var. Daha önce dediğim gibi, kendim seçtim. Havva. İlk kadının ismi. İlk erkeğin ismini taşıyan Adem, iyi bir seçim yaptığımı düşünüyor. Osman'ın da hoşuna gitti, ama biraz fazla cüretkar olduğunu düşünüyor. Umurumda değil. Adem üzerinde hak sahibi olduğumu ilan ediyor. Biz kadınların, bizi ilgilendiren işlerde söz hakkımız olmasının zamanı geldi.

8
MUSTAFA
GÜL REÇELİ

Sevgilimiz...

O bize Cennet'in yedinci katından bir tadımlık verdi. Ve o tat Anka Kuşu kadar nadir olduğundan, bir ömür boyu sürmesi gerektiğini söylüyor mantık. Ama göbek deliğinin altında mantığın hakimiyeti yoktur.

On üç oğlanın aşk Tanrıçası...

İsmini hiç söylemedi. Ortadan kaybolduğu zaman soruşturduk. Başta gizli gizli, her oğlan kendi başına. Sonra, hepimizin onun âşığı olduğunu keşfettikten sonra, hep beraber. Ona Suna Azade dediklerini öğrendik.

Suna...

Kısa süreliğine Bebek'te bir apartman dairesi kiralamıştı. Ve oraya yalnızca hafta sonları gidiyordu. Arabasının plakası, Edirne'nin, eski Adrianopolis'in sakinlerinden olduğunu düşündürüyordu. Bu bizi rahatsız etmişti. Bir ilahın o çıkmaz şehirde ne işi vardı? (Elitist İstanbul sakinleri olarak Edirne'ye tepeden bakıyorduk; ama İstanbul'un fethinden önce

Osmanlı başkenti orasıydı ve zengin bir mirası vardı.) Balkanları iyi bildiğini iddia eden Rum Takis, Suna'nın Türkiye'yi Komünistlere karşı güvende tutmakla görevlendirilmiş bir casus olduğuna karar verdi; görevi komşu ülkelere sızmak –genellikle, hayatını riske atarak tehlikeli sınırlardan gizlice geçerek– ve çağdaş Büyük Katerina gibi, üst düzey politikacıları ve generalleri baştan çıkarmaktı. Saçma bir düşünce, kuşkusuz. Ama bizi intihara götürecekti neredeyse.

Bizim güzel hanımefendimiz...

Ben ona farklı bir isim takmıştım: "gül reçeli". Benim en sevdiğim reçel türü olduğunu öğrendiğinde, ağdalı vajinasına sürerek sunmuştu hemen. Onun müthiş aşk çiyine bulaşmış reçelin lezzeti, hayatın bana verdiği ve vereceği en büyük armağanlardan biri olacak. Diğer oğlanlar da aynı armağanı aldı mı? Bilmiyorum. Ama yatakhanede gül reçelini benim kadar seven başkası olmadığına inanmayı tercih ediyorum.

Yatakhanemizin sevgilisi...

Daha sonraki senelerde, bizimle oynaşması kolej mitolojisinin bir parçası haline geldiğinde, Aphrocirce* lakabını kazandı. Bu lakap onu kusursuzca tanımlıyordu: bir memede kurtuluş, diğerinde mahvoluş.

Ama bilmeliydik. Masalcı Simurg Mahmut'un dediği gibi, ilahlar dünyamızı ziyaret ettiğinde, haleleri yeryüzünü kavurur. Ve bizim sevgilimiz, bizim Suna'mız, bizim güzel hanımefendimiz, bizim belladonnamız bize kurtuluş bahşetmiş olsa da, aynı zamanda en büyük başarımızı, mükemmel cemiyetimizi, yatakhanemizi mahvettiği de söylenebilir.

Yatakhanemiz...

---

* Yazar, Aphrodite ve Kirke (Circe) isimlerini birleştiriyor. Aphrodite aşk ve güzellik Tanrıçasıdır. Kirke büyücü ve kötücüldür. (yhn.)

Öğretmenimiz Âşık Ahmet'in yarattığı Türklük abidesi...

* * *

Yatakhanemiz "Gelibolu" olarak bilinir olmuştu. Bu isim, onun sakinleri olarak bizlerin, Atatürk'ün Gelibolu'daki birlikleri ile aynı kilden yoğrulduğumuzu ima ediyordu. Bizim yatakhanedekiler tarafından değil, rakip yatakhanedekiler tarafından konulmuştu.

Bu ismi hak ediyorduk. Hem sayı, hem yaş açısından küçük bir çete olsak da, birlikte yaşadığımız iki sene içinde, yatakhaneler arası savaşlarda hiç yenilmemiştik. Bu rekorumuz hâlâ kırılmadı. O günlerde yatakhanelerin genellikle farklı yaşlarda oğlan çocuklarını barındırdığı düşünülürse –Anadolu'nun içlerinden gelen, yirmisini aşmış delikanlılar bile vardı, ama bizimkinde genelde yalnızca on dört, on beş yaşlarında olanlar kalıyordu– rekorun kırılması pek olası görünmüyor.

Geriye dönüp bakınca, tereddüt etmeden söyleyebilirim ki, bizi zorlu bir güç kılan, değişik etnik kökenlerden gelmiş çocuklardan oluşmamızdı. Aslında, biz yirmi dört oğlan Türkiye'nin demografik kokteylini oluşturan hemen her unsuru temsil ediyorduk. Abhaz, Arnavut, Alevi, Ermeni, Azeri, Boşnak, Çerkez, Dönme, Gürcü, Rum Katolik, Rum Ortodoks, Yahudi, Karait, Kürt, Laz, Levanten, Nüsyeli Arap, Pomak, Pontos, Rus (kendi tercih ettikleri isimle, Beyaz Rus), Süryani (Asurlu olarak da bilinirler), Tatar, Türk ve Yezidi. Dolayısıyla, kural sayılan ve diğer yatakhanelerde hâlâ olduğu gibi, hakimiyetini ilan edecek ya da üstünlük iddiasında bulunacak tek bir millet yoktu –öğretmenimizin tarihten çekip çıkarttığı, Osmanlıların "etnik halklar" için kullandığı bir sözcüktü "millet" sözcüğü. (Naftalinlenip bir köşeye kaldırılan bir olay,

bu tür ayrımların yol açabileceği aşırılıkları açıkça gösteriyor. Yirmilerin sonlarında bir sene, kolej idarecileri, "böl ve yönet" stratejisini benimseyerek, yatakhaneleri Müslüman ve Hıristiyan yatakhaneleri olarak ayırdı. Sonuç olarak, ne zaman iki dini ilgilendiren bir konu açılsa, bu yatakhaneler kendilerini büyük anlaşmazlık içinde buluyordu. Ardından öyle büyük tahribat oluyordu ki, dönem sonunda pek çok yatakhane tuzla buz edilmiş, bir sürü öğrenci yaralanmıştı.)

İtiraf etmeliyim, bizim yatakhanemizdekiler ilk toplandığında, oğlanların bazıları kendi dinlerinden olanlarla gruplaşmaya çalıştılar, ama bizim yatakhanemize yapılan ilk saldırıdan sonra bu hareketler hemen sona erdi. Bize saldıranlarla savaşırken, hiziplere ayrılırsak çabucak yenileceğimizi hemen fark ettik. Ve yenilmek demek, zafer kazananların gündelik işlerini yapmak demekti: yataklarını yapmak, tuvaletlerini temizlemek, çamaşırlarını ayırmak, yemekhanede masalarını hazırlamak, yemeklerini dağıtmak, bulaşıklarını yıkamak. Ve bu yüzden, rakiplerimizi kaçırtmayı başardığımız, zaferimizin tadını çıkartarak, zaferimizi kanıtlayan berelerin tadını çıkartarak ortalarda dolanmaya başladığımız zaman, dönüştüğümüzü hissettik. (Birinin dişi benim parmak boğumuma gömülmüştü; yara izi hâlâ duruyor.) Atatürk'ün Türkiye'nin azınlıklarını birleştirmek için kullandığı sözleri ilk bağıran Tatar Cengiz olmuştu. "Ne mutlu Türk'üm diyene." Sonra, *Üç Silahşorlar*'ı okuduktan sonra tutkulu bir romantiğe dönüşmüş olan Ermeni Agop en sevdiği sloganı bağırdı, "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için!" Bunun üzerine Yahudi Zeki, babasının Fransız kuzenlerinden birinin hayatını kaybettiği İspanyol İç Savaşı'nda kullanılan o ünlü cumhuriyetçi sloganı haykırdı, "*No pasarán.*"*

* Geçit yok. (yhn.)

Böyleçe, çoğulculuğun coşkusuyla sarhoş olarak, biz melezler, görünüşe göre yaşam boyu birbirimize bağlanmış olduk. Saflarımızdan hiç hain çıkmadı. Öğretmenlerin sorguları ne kadar sert olursa olsun tek bir kişi bile kalorifer peteklerine kimin işeyip ortalığı kokuttuğu, kimin çarşafa bürünüp hayalet rolü yaparak gece nöbetçi kadını korkuttuğu, haftada iki kez gittiği genevelerden dönen Memduh'a kimin kapıyı açtığı gibi yaramazlıkları kimse gammazlamadı. (Süryani olan Memduh eğitim sistemine geç girmişti, yirmi bir yaşındaydı, Diyarbakır'dan gelmişti, rakip yatakhanelerden birinde kalıyordu ve ona kapıyı açanlara cömert bahşişler verirdi. Cinselliğe saplanmıştı ve yatakhane savaşlarına karışmayı reddediyordu.) Kolej'in ihaneti cezalandırma geleneği, hainin kıçına acı biber salçası sürmeyi gerektirdiğinden –günler boyunca kurbanın içini yakar, onu deliye döndürürdü– yatakhanemizin bir de birlikte geçirdiğimiz seneler boyunca "kıçı bakire" kalmak gibi bir ayrıcalığı olmuştu. Bu da kolay kolay kırılamayacak bir rekordur.

* * *

Daha önce belirttiğim gibi, yatakhanemizdeki çok kökenli oluşum edebiyat öğretmenimiz Profesör Ahmet Poyraz'ın ayarladığı bir şeydi –birazdan açıklayacağım sebeplerden, Âşık Ahmet ismini takmıştık ona.

Öğrencilerinin çoğuna ilham veren bir akıl hocası olan Âşık Ahmet, Osmanlı Imparatorluğu'nun uygarlığa yaptığı muazzam katkının en büyük savunucusuydu. Daha da önemlisi, bu duruşu, çağdaş Türkiye'nin aydınlarının, kendilerini sözde "medeni Batı"ya beğendirmek için öncellerinin başarılarına kara çalmakta birbirleriyle yarıştığı bir dönemde

savunuyordu. Ahlak timsalleri olduklarını iddia ederken bir yandan da savaşlarda mutlu mutlu milyonları öldüren, sömürgecilik peşinde koşan Batılı güçlerin tamahkarlığına duyduğu horgörü efsane olmuştu. Osmanlı Imparatorluğu'nun *millet* politikasına değer veren –imparatorluğun sayısız halkına karşı hoşgörü gösterilmesini sağlayan bir politika– ve bunu siyasi felsefede büyük bir ileri adım olarak değerlendiren Âşık Ahmet, Rousseau'ya ve bir insanlık kardeşliği kurma ihtiyacına varıyordu. Doğal olarak Birleşmiş Milletler fikri, böyle bir örgüt kurmak için yapılan ilk girişim, Milletler Birliği, felaketle sonuçlanmış olsa da, onu derinden etkilemişti.

Sonuç olarak, bir "dünya ulusu" evrimleşmesini desteklemek için, "gerçek Türklük" dediği, çok milletli bir cemiyet oluşturma işine koyulmuştu. Bizim yatakhanemiz prototip olacaktı. Yalnızca hükümetimize değil aynı zamanda dünyaya, değişik halklardan ve dinlerden oluşan bir ülkeye birlik dayatmaya çalışan şovenist politikaların başarısızlığa yazgılı olduğunu, çünkü onların çoğulculuğu tekilciliğe indirgemeyi amaçladıklarını biz gösterecektik. Böyle bir amaç başarıya ulaşırsa, toplum değişkenliğini yitirir, topluluk içi üremenin sonucunda yok olurdu. Buna karşın bizim yatakhanemiz, ancak çoğulculuğun korunması sayesinde var olabilecek ahengi, ancak çok milletli politikanın Türkiye'yi büyüklüğe götüreceğini, buna karşın –Türkleştirme ya da Kemalizm gibi duyguları kışkırtan terimlerin altında saklanan– kuduz milliyetçiliğin Türkiye'yi geri dönülemez bir biçimde kurutacağını gösterecekti. "Dünya ulusu" prototipimiz ile, engelsiz bir potada, değişik ırkların ve dinlerin, her bireyin eşit ve özgür olduğu bir karşılıklı saygı sistemi yaratacağını kanıtlayacaktık. Küçük ölçekte elde edeceğimiz başarının aynı zamanda

büyük ölçekte de mümkün olduğunu gösterecektik.

(Hemen söylemeliyim ki, deneyimiz çok başarılı oldu. Ama diğer yandan, çoğulculuk hep başarılı olur zaten –elbette, ta ki, Kader Pandora'nın kutusunu açana, sürü halinde beslenen köpekbalıklarına benzeyen politikacıları ortaya salana kadar. Ya da, bizim yatakhanemiz için olduğu gibi, bizzat Pandora'yı aramıza salana kadar...)

Âşık Ahmet uzun boylu, haşin, atletik bir adamdı. Kusursuz taranmış saçları ve bıyığı vardı. Her zaman siyah takım elbise ve simsiyah cilalanmış ayakkabılarla, ciddi giyinirdi. Kardeş kolejimizdeki kızlar onu çok çekici bulurdu –Errol Flynn ile Boris Karloff arası bir şey. Ama Âşık Ahmet onlara ders vermediğinden, ne haşin doğasıyla yüz yüze gelmişlerdi, ne de o soyadı olan poyrazı hatırlatırcasına, fırtına gibi koridorlarda yürürken kaçışmak zorunda kalmışlardı. Âşık Ahmet bir Kurtuluş Savaşı kahramanıydı ve muhtelif üniversitelerde misafir öğretim üyeliği yapıyordu –ve sonuç olarak, öğretmen kadrosundaki konumu Bölge Müfettişi'nden bile üstündü. Aslında, Âşık Ahmet başlı başına kanundu, karşı çıkılmazdı, eleştiri üstüydü.

Âşık Ahmet için eğitim şiirle başlardı. Yüce dizelerin merhemiyle meshedilmeden, derdi, cansız yaşamlar süren ruhsuz bedenlere döneriz.

Nâzım Hikmet'in amansız bir savunucusuydu. Yirminci yüzyılın en büyük şairlerinden biri olduğu su götürmez olan ve çoğumuzun en kusursuz Türk insanı olarak gördüğü Nâzım Komünizm propagandası yapmaktan hüküm giymiş, hapse atılmıştı; Müessese tarafından kara çalınmış, yazdıklarının çoğu yasaklanmıştı. Buna rağmen Âşık Ahmet onun şiirlerini açık açık ders olarak anlatmakla yetinmiyor, aynı za-

manda onun eserlerini dağıtan gizli bir ağı yönetiyordu. (Böyle bir adanmışlık tam da Âşık Ahmet'e yakışan bir şeydi. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sırasında, kötü şöhretli Varlık Vergisi'nin ezdiği Yahudilere ve diğer azınlıklara yardım edilmesinde büyük rol oynamıştı. Yardım ettiği kişilerden bazılarının oğulları onun öğrencileri olmuştu –bizim yatakhaneden Zeki, ve bizden iki sınıf büyük Musa ve Naim gibi.)

Şiirden hoşlanmayan öğrenciler için, Âşık Ahmet bir dizi ceza belirlemişti. O şiir okurken –gür bir sesle, nefis bir okuma tarzı vardı– esneyenlerin parmak boğumlarına vuruyordu. Sarayın Divan Edebiyatı'nın stilize inceliğini anlamayı başaramayanların, ya da bu türde dizeleri dolduran Arapça ya da Farsça sözcükleri öğrenmekten şikayet edenlerin kulaklarını bükerdi. Divan Edebiyatı ile rakip kulvarlarda at koşturmuş olan halk edebiyatının sadeliğini ve açıklığını takdir edemeyenlere de aynı cezayı uygulardı. Nâzım'ı allayıp pullarken gülenlerin popolarını tekmelerdi. Derslerinden birini kaçıranlara tonlarca hafta sonu ödevi verirdi. Ve, önlemenin tedaviden daha iyi olduğu inancıyla, elinde şiir kitabı olmadan koridorlarda dolaşırken yakaladığı öğrencilerin enselerine birer tokat patlatırdı. Sonuncusu nadiren olurdu: Âşık Ahmet bir sigarayı söndürmeden diğerini yakan biriydi ve tütün ve limon kolonyası karışımı, keskin bir koku yayardı; bu yüzden onun geldiğini kokusundan anlar, yolundan kaçışırdık.

Yatakhane projesinde gönüllü kobaylar olsak da, bize asla ayrıcalıklı davranmadı. Böylesine liberal biri için çelişkili görünüyor, ama öğretmen ile öğrenci arasındaki ilişkinin bir sultan ile mütevazı kulu arasındaki ilişki gibi olması gerektiğini savunan, eski ilkenin takipçisiydi. Diğer yandan, ne kadar ürkütücü olursa olsun, sevgiden yoksun değildi. Şiirin

zevkini sindirmiş benim gibi öğrencilerin omuzlarını okşar, saçlarını karıştırır, eğer karşılaşma kolej dışında gerçekleşmişse, erkek erkeğe bir sigara sunardı.

Ama o dönem olan olaylara dönüp baktığımda, sanırım bizi taze koyun sütü gibi köpük köpük kabaran ergen çocuklar gibi değil, dağ yoğurdunun katı kıvamına sahip genç yetişkinler olarak görüyordu.

Kolejdeki çoğu kişi ve tepeden denize uzanan bölgede, Bebek'te oturan herkes, Âşık Ahmet'in Leyla adlı bir dulla tutkulu bir ilişki yaşadığını biliyordu. Kadının küçük bir oğlu olduğundan ve kaynanası ve kayınbabası karşısında çocuğun vesayetini kaybetme riski bulunduğundan Âşık Ahmet Leyla ile evlenememişti ve bu yüzden bu romantik ilişkiyi saklamak konusunda fanatikliğe varan bir özen gösteriyor, onunla görünmemek için büyük çaba harcıyordu. Bununla beraber, bir seferinde biz –bütün yatakhane– onları son derece mahrem bir pozisyonda yakalamıştık. Rakiplerimizden ikisinin burunlarının kırılması ile sonuçlanan yeni bir savaştan muzaffer çıkmıştık; ağır bir ceza almak üzere olduğumuzu –en azından hafta sonu izinlerimiz iptal edilecekti– bildiğimizden, daha fazla cezalandırılma riskini göze alarak o gün dersleri kırmaya, deniz kıyısındaki meyhanelerden birinde zaferimize içmeye karar vermiştik. Sonunda, o akşamın geç saatlerinde okula dönmeye karar verdiğimizde, okul hademelerine yakalanmamak için tepemizin "vahşi yamacına" tırmanmayı seçtik –kayalık bir yamaç olduğundan, okula bağlanan bir yoldan yoksun olduğu için bu isim verilmişti. Aniden, yarıyolda, Âşık Ahmet ile Leyla'yı kucak kucağa gördük.

Sonunda şokumuzu üzerimizden atmayı başardığımızda, elimizden geldiğince sessizce aşağı indik. Anlamlı anlamlı ba-

kışmaktan kaçınıyor, hiçbir şey görmemiş gibi davranıyorduk. Ama, takip eden haftalar içinde, Âşık Ahmet'in davranışlarından bizi görüp görmediğini çıkartamasak da, çenemizi tutmaya özen gösterdik. Sanırım Suna'yı tanımayanlar Âşık Ahmet'in korkusundan yaptı bunu. Ama sevgili Suna'mızla aşkın iniş çıkışlarını yaşamış olan bizler, Âşık Ahmet ile yeni bir dayanışma konusu bulmuştuk. Erkeklik sessizlik gerektirir –buluşmalarımızı gizli tutmamız için bize söz verdirirken sevgilimiz bize öyle demişti. Böbürlenmek ya da sızlanmak için gevezelik edenler, kuşkulu cinsin yaratıkları idi.

* * *

Sevgilimiz...

İkinci dönemin başında, kolej kapılarında beliriverdi.

Sanırım hepimiz onu hemen fark ettik. Üstü açılabilir Studebaker arabasının yanında durmuş, sigara içerken, Amerikan dergisi *Esquire*'dan fırlamış bir şey gibi görünüyordu. Başta, hep Cumartesi günü, hafta sonu iznimizin başladığı gün geldiğinden, oğlunu almaya gelen bir anne sandık onu. Onun sigarasını Rita Hayworth gibi çekmesini izlerken oğlan için üzüldüm: cinsel istek uyandıran anneler başlıca mastürbasyon malzemelerimizden biriydi. (Şehvetli kadınlar neden hep sigara içer? Biz, erkekleri, birkaç nefeslik işimiz olduğuna, sonra ezilerek söndürüleceğimize dair uyarmak için mi?)

Daha sonra gördüğümüz gibi, vulvasının macenta rengine uyan, parlak kumral saçları vardı. Gölgeli cinselliğini, sultanın haremindeki hadımlardan olan Sudanlı bir atasından aldığını anlatmıştı ciddi ciddi. Ama anlaşıldığı kadarıyla söz konusu hadım gerçek bir hadım değildi. Buna karşın o kadar beyaz bir teni vardı ki, karların üzerine çıplak yatsa, saçları,

gözleri, ağzı ve meme uçları haricinde tamamen görünmez olurdu.

Kısa süre sonra varlığı merak uyandırmaya başladı. Kimseyi oğlu olarak kabullenmemişti. Yalnızca bahçe kapılarının yanında durur, bizim Bastille'den salınan mahkumlar gibi okuldan boşanmamızı izlerdi. Sanki cumartesi sabahlarını Bebek piyasasında bir gezintiye ayırmış, meltemlerin ve manzaranın muhteşemliği, bir de gürbüz gençlerin çılgın komikliklerivle eğlenebilirmiş gibiydi. Aklıma kaçınılmaz olarak, kız okullarının dışında aylaklık eden sapıklar geldi ve bu kadının da o sapıkların dişi karşılığı mı olduğunu merak ettim. Hem, sapıkların yaşlı olduğu söylenirdi ve bu kadın da belli bir yaşa ulaşmıştı kuşkusuz.

(Suna'nın otuz beşinden büyük olduğunu sanmıyorum, ama on dört yaşında, on beşine yaklaşmış bir oğlan için, annesinin yaşındaki her kadın yaşlıdır.)

Ve sonunda o belli bir yaşa gelmiş türden kadınlara hayranlık duyacağımı, çünkü ancak onların, olgunlukları sayesinde, cinsel mucizeler yaratabildiğini bilemezdim. Cinsel mucizeler yaratmak için bir kadının seneler boyunca gayretkeş birleşmeler –ve epey de başarısızlık– tecrübe etmesi gerekir. Başarısızlıklar özellikle önemlidir, çünkü beceriksizlik bilgisi olmadan esriklik bilgisi de olmaz. Sufilikten epey etkilenmiş olan Âşık Ahmet bize sık sık şöyle derdi, "Başarı ve başarısızlığın, sevinç ve acının, doğum ve ölümün aynı incecik dokuya sahip olduğuna tanık olun."

Her neyse, sevgilimiz...

Kısa süre sonra bir dizi tuhaf olay olmaya başladı; kendi içlerinde kafa karıştırıcı olmayan, ama yatakhanemizi bir arada tutan sağlam bağlar düşünüldüğünde, oldukça beklenme-

dik ve açıklanamaz olan olaylar.

Örneğin: belirli bir hafta sonundan sonda, Azeri Kazım'ın üzerine karanlık bir bulut çöktü ve Kazım günlerce avuntusuz, boşluğa bakmaya başladı; normalde anne-babasını, kız ve erkek kardeşlerini, akrabalarını çileden çıkaran acayip yaramazlıklarını anlatarak gülmekten yere yatırırdı bizi. Ya da kaya gibi bir Tatar olan Cengiz'in hafta sonu izninden vazgeçip rakip bir yatakhaneyle son derece önemli bir maçta oynamayı fanatikçe bir ısrarla reddetmesi; halbuki başka zaman olsa böyle bir hareketi kendisi büyük ihanet sayardı. Ya da Laz İsmail'in tek testisini inceleyip, herhangi bir değişiklik olup olmadığını belirlemize ve eksik testisinin boyu penis boyuna eklendiği için mi gevşekken bile at penisi gibi sarktığını bir kez daha tartışmamıza aniden izin vermemeye başlaması. Ya da nazik, iri yarı biri olan Türk Eşber'in, sözcükler konusunda hiç yeteneği olmadığı halde, Cyrano'su olması talepleri ile ozanımız Yahudi Zeki'ye – Âşık Ahmet gibi bir otorite tarafından umut vaat eden bir şair olarak alkışlanmıştı– musallat olması.

* * *

Sonra benim sıram geldi.

Kırk sekiz saat süren huysuz yağmurların ılık bahar havasını kovaladığı Nisan günlerinden biriydi. Çilek sürgünleri görmek için yamaçları tarayan insanların hayal kırıklıkları hissedilir bir şekilde doldurmuştu havayı.

Çoğu Pomak gibi ben de bir su yaratığıyım ve kışın sona ermesini, yunusların oyunlarına ortak olmayı sabırsızlıkla bekliyordum. Sonuç olarak, okuldan çıkarken yağmuru görmezden gelmeye ve kıyı boyunca yürümeye karar verdim.

Benim kadar hevesli olmayan arkadaşlarım otobüse, tramvaya ya da dolmuşlara binmek için Bebek'e seyirttiler.

Yirmi metre açıkta, şamandıraya bağlanmış bir Chris-Craft'ı seyretmek için durdum. Aylardır imrenerek baktığım bir tekneydi bu; bir gün sahip olacağıma dair kendi kendime söz verdiğim bir tekne (Âşık Ahmet'in aşıladığı idealizm sonucu, öğretmen olmaya karar vermişken, bunu nasıl yapacağımı düşündüğümü sormayın bana.)

O sırada onun seslendiğini duydum.

"Genç adam!"

Studebaker'ının direksiyonundaydı ve kaldırımın yanında durmuştu. Sert konuşmuş olabilirdi, ama öyle çekiciydi ki şaşkın şaşkın bakakaldım.

"Evet?"

"Sağır mısın?"

"Pardon..?"

"Seslenip duruyorum..."

"Ah... Kusura bakmayın... Ben –hayallere dalmıştım..."

Gülümsedi. "Deniz kızları hakkında mı?"

"Hayır..."

"Bacakları olmasına dikkat et. Yüzgeçliler pek eğlenceli değildir..."

"Ne..? Ah..."

Rahatsızlığıma yürekten güldü. Kendilerini erkeklerden daha eşit gören şu sosyete hanımlarından biri gibi konuşuyordu. "Bebek –Bebek ne kadar uzakta?"

Yarım kilometre uzaktaki köye işaret ettim. "Şuracıkta."

Bir kağıt parçasına baktı. "Bir sokak arıyorum –Yeni Sokak. Orada yaşıyorum. Bulmama yardım eder misin?"

"Köşede bir gazeteci var. O bilir."

Yolcu kapısını açtı. "Bin." Tereddüt ettiğimi görünce eliyle çağırdı. "Hadi, hadi. Yardıma ihtiyacım var. Buraya daha yeni taşındım."

Robot gibi bindim arabaya. Kendi evini bulamamasına ne kadar şaşırdığımı söylemek istedim. Hem, Bebek küçücük bir köydü; kör biri bile kaybolamazdı içinde. Ama dilim tutulmuştu.

Araba yarışçısı gibi, hızla sürdü arabasını. Ona bir hayranlık ve evham karışımı içinde bakıyordum. Ve giysilerini fark ettim: siyah ayakkabılar, siyah çoraplar, siyah etek, siyah kazak, siyah eşarp ve siyah deri ceket. Aniden anladım. Karşımda bir varoluşçu vardı. Bir Juliette Gréco; benim neslimin ikonlarından biri. Müessese ve ebeveynlerimiz açısından bir yozlaşmışlık simgesi. Karşımda, isyanın cisimleşmiş hali duruyordu.

Beni dürtükledi. "Gazeteci dedin. Nerede?"

Dükkanı işaret ettim.

Hemen hemen aynı anda, Dimitri ile İsmail'in, yolun iki yanında durmuş beni izlediklerini gördüm. Onlara el salladım; karşılık vermediler.

Biraz sonra Cengiz'i, sonra Eşber'i, sonra Agop ve Kazım'ı gördüm. Hepsi gazetecinin çevresindeydi. Sırılsıklam olmuşlardı, ama belirgin bir sebep olmadan bekliyorlardı orada. Onlara da el salladım. Onlar da karşılık vermediler.

Gazeteciye yaklaştığımızda kadın sağdaki yolu işaret etti. "Burası aşina geliyor. Bir deneyeyim mi?"

Sokak tabelasını okudum: Yeni Sokak. "Burası!"

Mutlulukla cıvıldayarak döndü. "Kâşif kanı var bende! Bayan Magellan! Kulağa güzel geliyor, ne dersin?"

Gülümsedim ve hafif bir onay sesi çıkardım.

"Otuz sekiz numarayı bulmamız gerekiyor."

Ben onun saçlarına bakıyordum: dediğim gibi, koyu kumraldı, ama salıverilmiş, rüzgarda söğüt gibi dalgalanıyordu. Kesinlikle bir varoluşçu. Ama annem yaşındaydı. Varoluşçular o kadar yaşlı olur muydu ki?

Bakışlarımı yakaladı. "Sorun mu var?"

"Hayır. Hayır... Otuz sekiz numarayı arıyorum."

"Aferin sana."

Otuz sekiz numara sokağın yarıyolunda çıktı. Ve Osmanlı İstanbul'unun andaçları olan, o güzel, ahşap evlerden biriydi. "İşte!"

Arabayı evin dışında durdurdu, motoru kapattı ve rahat bir nefes aldı. "Geldik!"

Başımı sallamayı başardım.

Omzumu okşadı. "Teşekkür ederim. Harikaydın. Sen olmasan asla bulamazdım."

Utangaç utangaç gülümsedim. Sonra, rahatsızlık vermekten korkarak arabadan indim.

O da indi ve ev anahtarlarını bulmak için çantasını karıştırmaya başladı.

Ben uzaklaşmaya başladım. "Hoşçakalın..."

Anahtarlarını buldu. "Öyle gitme! Çok iyi davrandın! İçeri gel de bir içki iç! Bana siz genç delikanlıların nasıl rakı içtiğini göster!"

"Gösterecek ne var ki?"

"Rakı içmenin sırları var."

Şaşkın şaşkın ona baktım.

"Sulandırıyor musun, yoksa yalnızca buz mu katıyorsun? Ve arkasından ne içiyorsun?"

Zayıfça başımı salladım. "Ah, ne demek istediğinizi anla-

dım..." Görmüş geçirmiş biri gibi konuşmaya çalıştım. "Hangisini tercih ederseniz?"

O ön kapıyı açmıştı bile. "Hadi gel, göster bana! Ooooh! Burası sıcacık!"

Kapıda tereddütle durdum, ama böyle yaşlı –olgun– birinin beni bir içki içmeye davet edecek tenezzülü göstermesi gururlandırmıştı beni.

Kolumu çekiştirdi. "Hadi gel, yağmurda durmayalım!"

Süslü holde dururken eve sinmiş parfüm kokusunu hissettim. *Onun* parfümü. Seneler boyunca hafızamdan silinmeyecekti.

Ayakkabılarını çıkardı ve ön odayı işaret etti. "Orada! Rakı var. Buz ve soda da. Bol bol doldur. Büyük bir içki gibisi yoktur. Birazdan dönerim." Merdivenden yukarı süzüldü.

Ceketimi ve sırt çantamı portmantoya astım. Sonra ayakkabılarımı çıkarıp misafir terliklerini giydim. Beni gerçeklikten bir hayal alemine götüren büyülü terliklerdi onlar sanki.

Ön oda, sessiz zenginliği ile bu duyguyu güçlendirdi. Kitaplarda okuduğum, resimlerini gördüğüm o Osmanlı iç odalarından biri gibiydi. Ama Âşık Ahmet'e bakılırsa, belki çok muhafazakar evler dışında yoktular artık, çünkü Atatürk'ün reformlarının ardından gelen Batılı eğilimler ülkede hakim olmuştu. Oda alçak divanlar, yumuşak yastıklar, fildişi kakmalı sehpalar, dizi dizi narin biblolar, İznik işi süs tabakları ile tıka basa doluydu, ama bir genişlik duygusu veriyordu. Mobilyaların, özellikle de antika halıların orjinal, parlak renkleri kibar bir ışıltı saçıyordu. Bir tepsi üzerinde muhtelif şişelerin durduğu dolaba yürürken, ellerimi çırpsam bir sürü odalığın çağrıma koşacağını hayal ettim.

Şaşkınlık içinde, tahrik olduğumu fark ettim. Ev sahibe-

min yaşı düşünülünce, onunla cinsel ilişki yaşamak aklıma gelmediğinden –bu tür düşünceler yalnızca fantazilerde ortaya çıkıyordu– başıma gelecek olanları sezdiğimden başka açıklama bulamıyorum. Ama diğer yandan, Âşık Ahmet'in diyeceği gibi, beden zihinden bilgedir.

İki kadehi buz küpleri ile doldurdum ve bol bol rakı ile tamamladım. Sonra iki kadeh buzlu soda hazırladım ve bir sehpanın üzerine, becerebildiğimce, kuru yemiş, kurutulmuş meyve ve tatlı dolu tabakları dizdim.

* * *

Kadın döndüğü zaman rakı kadehlerindeki buz erimişti. Bu süre boyunca kararsızca kıpırdanmış, belki de hoşçakal diye bağırıp gitmem gerektiğini düşünmüş, ama, sırf onun odaya sinmiş, ereksiyonumun sürmesine sebep olan parfümünü içime çekmeye devam edebilmek için kalmak istemiştim.

Yepyeni kokular taşıyarak girdi içeri. Bu sefer, misk sabunu. Tam anlamıyla nefesimi kesse de, aynı zamanda yeni banyo yaptığını anlatıyordu. Ben evdeyken, aramızda bir tavan, bir duvar ve bir merdivenden başka bir şey yokken onun soyunduğunu, çırılçıplak dolandığını, mahrem kısımlarını yıkadığını ve sabunladığını fark etmek hayal gücümü öyle ateşledi ki beynim çalışmaz oldu.

Üzerine bir sabahlık geçirmişti –çıkardığı giysiler gibi siyahtı ve parlıyordu. Ayakları çıplaktı, ayak tırnakları boyanmamıştı. Saçlarını omuzlarına salmıştı. Oldukça kıvırcıktılar; siyah sabahlığının üzerine dökülüyorlar, karanlık bir ışıltı yayıyorlardı. Saçlarının kalanı öne düşmüş, iri göğüsleri olmadığı halde görülmedik ölçüde cömert bulduğum dekoltesini çevreliyorlardı. Sütyen takmamıştı.

Onun yaşını hemen unuttum.

Rakısını uzattım.

Egzotik bir içecekmiş gibi inceledi onu. "Bakıyorum, suyla içiyorsun..."

"Hayır. Buzla. Eridi. Ama birazcık. İçilebilir."

Başını salladı. "Ya soda? Arkasından mı? Öyle mi?"

"Ben öyle seviyorum."

"Bana uyar." Sehpanın üzerindeki yiyecekleri gösterdi. "Dilediğin gibi al." Divana işaret etti. "Otur."

Fena halde tahrik olmuş –ve bu yüzden hem utanan, hem de mahcup olan– ben divana çöktüm. Sonra, bir şeyler yemenin dikkatimi dağıtacağını umarak bir avuç kuru yemiş aldım. Kalbim öyle hızlı çarpıyordu ki ağzımdan fırlayacağını, ancak Bizans surlarına çarptıktan sonra duracağını sandım.

Karşımdaki yer minderine oturdu. "Adın ne?"

Sabahlığı aralanmış, butlarından birini teşhir ediyordu. Etli, ama kaslı da.

Ağzım kurumuştu, sesim boğuk bir fısıltı olarak çıktı. "Mustafa."

Gülümsedi. "Atatürk'in ismi. Güzel."

Bakışlarımı butundan ayıramıyordum. Çılgınca, birkaç yudum rakı aldım. Ağzım bir karış açık, ona bakmamı izlediğinin farkındaydım. Kendimi konuşmaya, bir şeyler söylemeye zorladım. "Ben Pomak dedikleri kişilerdenim. Bulgaristan'dan gelmişiz."

"Sünnetli misin?"

"Ne?"

Pomaklar sünnetli olur, değil mi?"

"Elbette. Biz Müslümanız."

Bacak bacak üstüne attı. "Daha iyi görünüyor –sünnetli

aletler. Estetik açıdan. Daha zarif."

Nabzım kontrol edilmez hale gelmişti. O bacak bacak üstüne atarken sabahlığı daha da aralanmıştı; şimdi iki butu da görünüyordu. Ve üstlerinde, kalçalarından birinin kıvrımını, ve eğer hayal etmiyorsam, vajinasının başladığı yeri görebiliyordum.

"Sence de öyle değil mi?"

"Ne?"

"Sünnet. Rafine bir görüntü veriyor. Önderiler çok çirkin."

Kendimi içkime bakmaya zorladım. "Ben –bilemiyorum."

"Sünnetsiz oğlanları görmedin mi hiç? Okulunuzda her ırktan çocuk olduğunu sanıyordum. Herhalde bir bakmışsındır. Yatakhanede. Ya da duşta."

"Evet... Ama..."

Bu sefer, bacağını indirirken ve butlarını daha da teşhir ederken, bacakarasını açıkça gördüm. Pürüzsüz. Ağdalı. Tek bir kıl yok. O zaman, onun belki de bir varoluşçu, bir Juliette Gréco olmadığını düşündüm. Hem, bacakaralarını –ve koltuk altlarını– ağdayla alan kadınların inançlı Müslümanlar olmaları gerekiyordu. Ağda kişisel temizliğin işaretidir. Zihinsel ve ahlaki sağlığı yansıtır.

Soğuk ter dökmeye başladım. Ellerimin titrediğini hissedebiliyordum. Ona baktım. Gülümsedi.

Yine, bir şeyler söyleme ihtiyacı hissettim. "Seninki ne –adın, demek istiyorum?"

Elini aldırmazca salladı. "Ah, dünyadaki en çirkin isim. Hiç kullanmıyorum. Arkadaşlarımın verdiği isimleri tercih ediyorum. Sence ismim ne olmalı?"

Aklıma bir kadın ismi gelmedi –anneminki hariç. "İpek."

Başını takdir edercesine salladı, sonra kadehini kaldırdı. "Mükemmel. Sence bana yakışıyor mu?"

Kesinlikle yakışıyordu. İpek. "Ah, kesinlikle..."

Sigaralığını ve çakmağını almak için uzandı. "Çok beyefendisin..."

Bu sefer kalçalarının siluetini tam olarak gördüm. Öyle sertleşmiştim ki pantolonumun içine boşalacağımı düşünmeye başladım.

Ayin yaparcasına yaktı sigarasını.

Aniden aklıma, bir sigaranın işime yarayabileceği geldi. "Ben de –ben de bir tane alabilir miyim?"

"Elbette."

Öne eğilerek sigaralığı uzattı. Bir sigara alırken göğüslerini gördüm. İlk seferinde gözlemlediğim gibi, pek iri değillerdi. Ama ağız sulandırıcı bir biçimde sarkıyorlardı. Esmer haleler. Sivri meme uçları.

Onu beni seyrederken yakaladım. Yine, telaşla bakışlarımı kaçırdım.

Sigaramı yaktı. Eli benimkine sürtündü. "Ah, yazık. Ellerin ıslak."

Ellerim sırılsıklamdı –heyecandan terlemiş, yapış yapış olmuşlardı. "Ben..."

Ayağa fırladı. "Sen yağmurdan sırılsıklam olmuşsun, ben de gevezelik ediyorum." Ben hareket edemeden kazağımı çekip çıkarttı. "Tamam, şunu da çıkaralım!" Gömleğime yapıştı. "Bunu da!"

"Sorun değil."

"Evet, öyle. Sırılsıklam olmuş. Çıkart bakalım!" Çabucak düğmeleri çözdü ve gömleği de çıkardı.

Donakaldım. Kıpırdamadan oturuyordum.

"Atlet. O da ıslak." Onu da çekip çıkarttı. "Hemencecik kururlar."

Çıplak göğsümü örtmeye çalışmam gerektiğini düşündüm. Ama kıpırdayamıyordum.

Ellerini omuzlarımda gezdirdi. "Güçlü bir çocuksun, değil mi? İddiaya girerim bol bol spor yapıyorsundur."

"Evet."

"Örneğin?"

"Yüzüyorum. Halter çalışıyorum. Güreşiyorum."

"Güreşçi bir Pomak! Bak hele!"

Keskin bir bakış fırlattım. "Bunda ne var?"

"Hiç. Harika. Pomakların ne kadar güçlü olduklarını göstermeleri lazım artık."

"Siz de mi Pomaksınız?"

"Hayır."

"Ne, o zaman?"

"Her şeyden birazcık. Çok heyecan verici olmalı –güreşmek. Birbirine dolanmış vücutlar... Tıpkı seks gibi, herhalde..."

"Ben –ben bilmiyorum..."

"Bilmiyor musun? Mutlaka biliyorsundur..."

"Güreşmek zor iş... Hem, düşünmek zorundasınız –sonraki hamleleri. Tıpkı satranç gibi..."

"Tıpkı satranç gibi demek? Daha da heyecan verici. Devamlı pozisyon değiştirmek. Bir an üstte. Bir sonrakinde altta..."

"Tam olarak öyle değil..."

"Eminim iyisindir, değil mi?"

"Hayır. Yeterince hızlı düşünemiyorum. Ben halterde iyiyim..."

"Çok mütevazısın. Hiçbir kadınla güreştiğin oldu mu?"

Ereksiyonum zonklamaya başlamıştı "Ben... Nasıl..?"

Güldü. "Ama hoşuna giderdi, değil mi? Pek zampara bir zihnin var, evlat. Gözlerinde görebiliyorum..."

Boşalmak üzereydim. "Öyle mi..?"

"Ama iyi bir şey bu. Öyle olmak lazım."

"Öyle mi?"

Gülümsedi ve başını salladı, sonra pantolonumu yokladı. "Ya bu? O da ıslanmış."

"O iyi."

"Çıkar!"

"Hayır, lütfen... ben iyiyim..."

"Utangaç biri değilsin, değil mi?"

"Hayır, ama..."

Beni ayağa kaldırdı. "Hadi hadi. Nazlanmaya gerek yok." Pantolonumu indirdi ve şişkin donumu gördü. "Ah... bak şimdi..."

Günbatımı gibi kızarmış olmalıyım. Ama beni kurtaracak karanlık neredeydi? Ereksiyonumu ellerimle örtmeye çalıştım, ama kadehin elimde olduğunu unutmuştum. Bu yüzden halıya rakı döktüm. Gözyaşlarına boğulmak üzereydim. "Ben... ben... özür dilerim..."

Sigaramı elimden aldı. "Ayağını kaldır."

Ben ayağımı kaldırırken pantolonun bir paçasını çekti.

Mırıldanmaya devam ettim. "Özür dilerim..."

Sigaramı söndürdü. "Diğer ayak."

Onu da kaldırdım.

Pantolonun kalanını çekip çıkarttı.

"Gerçekten üzgünüm..."

"Endişelenme. Halılar rakıya bayılır."

Bu sefer ereksiyonumu ellerimle örtmeyi başardım. "Ben –ben ne diyeceğimi bilemiyorum. Benim –elimde değil..."

Ereksiyonuma baktı ve bir kahkaha patlattı. "Ah, onu mu diyorsun..." Okşadı. "Özür dilemene gerek yok. Koltuklarım kabardı." Giysilerimi toparladı "Ben bunları asayım da kurusunlar. Hemen dönerim..."

Boşalacağımı fark ettim. Geri dönülemez noktayı geçmiştim ve hızla yükseliyordum. Boşalmayı durdurmak için çaresiz bir çabayla dudağımı ısırdım.

O kapıda durakladı. "Aslında, bunlar o kadar ıslak ki bir yıkasam daha iyi olur."

"Lütfen –hiçbir şey yapmanıza gerek yok..."

"Diğer yandan, bu hafta sonu eve gitmen gerekiyor mu?"

Titremeye başladım. "Ne?"

"Burada kalabilirsin. Böylece giysilerini ütülerim de..."

Divana çöktüm. Boşalıyordum. "Ama ben..."

"Siz oğlanlar her hafta sonu eve gitmiyorsunuz, değil mi? Zaman zaman ceza aldığınızı ve kalmak zorunda kaldığınızı duydum..."

Sellerce geliyor, donumu mahvediyordum. "Evet, ama.."

"İyi fikir, sence de öyle değil mi? Ben annenle babanı arayabilirim. Müdirenizmiş gibi yaparım. Yaramazlık yaptığınız için alıkonduğunuzu söylerim. Çok kolay..."

Öyle güzel geliyordum ki. Ama keyfini çıkaramıyordum. Çılgınca bağırmak yerine sessiz kalmam, hiçbir şey olmuyormuş gibi yapmam gerekiyordu. "Ben... ben..."

"Eğlenceli olur. Bir düşün." Giysilerimi bir sancak gibi salladı. "Sen karar verirken ben bunları kurutayım. Bu arada, bize birer içki daha hazırla!"

Biraz sonra döndü. Kadehlerin boş olduğunu görünce sorgularcasına baktı bana. "İçki yok!"

İçkileri unutmuştum. Ellerimle donumu örterek divanın

üzerine tünemiş, nasıl odadan çıkacağımı, o donumu kirlettiğimi fark etmeden nasıl gidip temizleneceğimi ve yıkandıktan sonra nasıl giysilerimi geri isteyeceğimi bulmaya çalışıyordum. "Ben –ben üzgünüm..."

Rahatsızlığımı fark etti. "Sen iyi misin?"

"Evet. Evet. Yalnızca –tuvalete gitmem gerek."

"Yukarı katta. Tam karşıdaki kapı."

Ellerimle donumu örtmeye çalışarak divandan kalktım; rahatsız edici bir şekilde, yapış yapış olmuştum.

Kahkaha attı. "Ne utangaç çocuksun!"

"Ben..."

O zaman fark etti. "Ah, anlıyorum..."

"Özür dilerim..."

Yaklaştı, ellerimi çekti ve donumu inceledi. "Ne kadar da çok..."

"Ben –ben tutamadım..."

Donumu aşağı indirdi. "Ne iltifat! Ne tezahürat! Şeref duydum..."

Yavaşça uzaklaşmaya çalıştım. "Lütfen... temizlenmeliyim..."

"Bu lezzetli kremayı israf edeceksin, öyle mi?"

"Ne?"

Beni divanın üzerine itti. "Uzan." Donumu çekip çıkarttı. "Ne ziyafet!"

Dehşet içinde tekrar dikleşmemi izledim. "Ah, ne güçlü bir oğlan..."

Zayıfça itiraz ettim. "Temizlenmem gerek..."

Beni okşamaya başladı. "Bak sana ne diyeceğim. Ben kendime ziyafet çektikten sonra, evini ararım. Onlara okulda kaldığını söylerim. Ve sonra..." Beni ağzına aldı.

İnleyerek, asla hayal edilemeyecek, ancak yaşanabilecek bir yumuşaklığa teslim oldum.

Ve kısa sürede yine zirveye ulaştım.

* * *

Pazartesi sabahı beni okula bıraktı. Bütün hafta sonu ve tam evden çıkmadan önce, veda olarak, sevişmiştik. En ufak dokunuşta tahrik olan, sırf bunu yapmak için doğmuş gibi, durmaksızın sevişen o kadınlardan biriydi –daha sonraki senelerde keşfedeceğim gibi, son derece nadir rastlanan bir kadın. Ama o sabah her zamankinden daha şevkliydi, art arda gelen, yoğun orgazmları sırasında bana sarılmış, orgazmlarını, benim en beğendiğim Sufi metaforunu kullanarak, "Tanrısallığa tanık olmak" olarak tarif etmişti. Bu sırada ben, beni bırakmaması için yalvarmıştım. Ondan ayrılmamak için okulu bırakacağımı, evden kaçacağımı, gerekirse dileneceğimi, çalacağımı, öldüreceğimi söyledim. Reddetti: bu şekilde, birbirimizin kölesi olacağımızı söyledi; özgürlük kaybını hiçbir zevk telafi edemezdi.

Ümitsizce yakarımı değiştirdim. Ona dünyadaki en büyük özgürlüğü önerdim. Onun bağımsızlığına sadakat ve sabırla saygı duyacaktım. Haftada birkaç saat onunla olmak karşılığında, hiçbir şey sormayacaktım.

Yine reddetti, bu sefer siyasi inançlarıma uygun davranmam gerektiğini söyledi. Nâzım Hikmet'in şiirlerinin takipçisi olduğumu iddia etmek pek hoştu, ama aynı zamanda uygulamada da bir Sosyalist olduğumu, yoldaşlarıyla hayatın bana verdiği, sevdiğim kadın –özellikle sevdiğim kadın– dahil her şeyi paylaşan bir eşitlikçi olduğumu kanıtlamam gerektiğini söyledi. Hem, yatakhanedeki arkadaşlarım –eh, o güne kadar tanıdıkları– bunu kabul ederek mertliklerini gös-

termişlerdi. Daha da önemlisi, onlara duyduğu güvene karşılık vermişler –benim de öyle yapmamı bekliyordu– ve onunla ilişkileri konusunda tamamen sessiz kalmışlardı.

Ancak o zaman Agop, Cengiz, Dimitri, Eşber, İsmail ve Kazım'ı harap eden melankolinin sebebini anladım. Biraz sonra, nazikçe, ama açıksözlülükle, yatakhanemde kalan yirmi dört kişiden yedincisi olduğumu itiraf etti. Bu, ortalama bir âşık olduğumu göstermezdi, beni temin ediyordu, yalnızca, ilk isimler alfabetik sırada dizilince, benimki yedinci sırada geliyordu. (Buna rağmen, seneler boyunca –ve yetişkinliğim sırasında da sık sık– yedi numara olmanın bir numara olmak kadar iyi olmadığını, belki de bir numara olan Agop'un daha üstün bir "Tanrısallığa tanıklık" tecrübesi edinerek hepimizi alt ettiğini düşünerek acı çektim.)

Ve böylece, o pazartesi sabahı, beni okula, ya da daha doğrusu, gazeteciye bıraktı.

Yağmur dinmişti. Parlak güneş, Nâzım Hikmet'in ünlü şiirindeki gibi, Boğaz'ın karşısında, Kandilli'deki bütün pencereleri ateşe vermişti. Yumuşak rüzgar ve tepelerde tomurcuklanan çiçeklerin tatlılığı ile ağırlık kazanmış hava, yenebilir bir şeymiş gibi geliyordu. Deniz cıvaya benziyordu: dingin, kırışıksız; ama akışkan bir yoğunluk ve ulaşılmaz derinlikler ima ediyor. Bu pazartesi sabahının yeryüzündeki son sabahım olabileceğini –olması gerektiğini– düşünerek bu izlenimleri bilinçli olarak aklıma kazıdım.

Sonra üç ile altı arasındaki numaraları, Dimitri, Eşber, İsmail ve Kazım'ı gördüm. Kapının yanında toplanmış, beni izliyorlardı. Arkalarında diğer ikisi bekliyordu: bir numara Agop ve iki numara Cengiz. (İsmim S ya da T, ya da daha kötüsü, yirmi dört numara olacak zavallı Zeki gibi Z ile başla-

madığı için ne şanslıydım, çünkü, her şeyden önce, bazen iznimiz iptal ediliyor ve okulda kalmak zorunda oluyorduk ve ayrıca, dönem on sekiz haftadan oluşuyordu, yani hiç izin iptali olmasa bile, alfabetik olarak son altı sırada gelenler gelecek dönemi beklemek zorunda kalacaktı...)

Oğlanlara, onlardan nefret ederek, onları paramparça etmek isteyerek yaklaştım. Yüz ifademden, sevgilimizin onları terk ettiği gibi beni de mi terk ettiğini, yoksa beni görmeye devam etmeye mi karar verdiğini okumaya çalışıyorlardı. Haince, onlardan daha iyi iş çıkarmışım gibi yapmayı düşündüm, ama ne anlaşmamızı sır olarak saklamak için ona verdiğim sözü bozma isteği bulabildim, ne de, ihanet etme eğilimi hissetsem bile, bunu yapacak enerjiyi. Herhangi bir eylem, hattâ romantik bir intihar için gereken enerjiden bile yoksun olduğumu keşfettim kısa süre sonra. Bugün, bunun için minnet duyuyorum. Kendimi öldürecek cesareti bulabilseydim hayatın kaç mucizesini kaçıracağımı bir düşünün.

Ben yürümeye devam ederken oğlanlar peşime düştüler. Tek kelime etmeden tepeyi tırmandık. Yatakhaneye giriş kayıtlarımızı yaptırdık, sonra sınıflarımıza gittik.

Ondan sonra, takip eden haftalarda, sekizden on üçe kadar olan numaralar saflarımıza katılırken, biz inatla sessizliğimizi koruduk.

Sonra yaz tatili geldi.

* * *

Ertesi güz geri döndüğümüzde, Âşık Ahmet'in büyük öfkesine rağmen, yatakhanemizin dağıtılmış olduğunu gördük.

Buna tahammül edebilirdik. Ama sevgilimizi de kaybetmiştik.

Suna'yı bir daha görmedik.

Elbette, onun sevgilisi olmuş biz, on üç kişi köyde onu soruşturduk, hattâ bulabildiğimiz bilgi kırıntılarını paylaştık. Yaz ortasında, aniden ve şaşırtıcı bir şekilde gitmişti. (Ev sahibine göre kontratının dolmasına daha bir seneden fazla vardı.) Mektuplarının iletilmesi için bir adres de bırakmamıştı

Bazılarımız, gerçek bir erkek bulduğu ve onu oğlanlara tercih ettiği için gittiğini düşündüler.

Sonra "baştan çıkarıldığımıza" dair dedikodular kulağımıza gelmeye başladı. Âşık Ahmet'in öfkesi yatakhanemizin dağıtılmasından çok randevularımızla ilgiliydi. Sonra, yatakhanemizin dağıtılmasını engellemeye çalıştığına göre, eylemlerimize kızmış olamayacağı sonucuna vardık. Ayrıca, radikal ilkeleri ve bedensel aşkın nimetlerine olan inancı düşünülünce, belki de ilk deneyimimizi bu şekilde yaşamamızı onayladığını savunduk. Dolayısıyla, dedik, sevgilimizi gitmeye zorlayan başka faktörlerdi.

Neyse ki dedikodu asla seçici değildir. Çevrilen gizli dolaplara dair detaylar sızmaya başladı. Ve haklı çıktık.

Sevgilimizin komşularından biri onun hafta sonu kaçamaklarını görmüş, Bebek'te yaşayan bir kolej öğretmenine ihbar etmişti. (Söylentilere göre, sırf kıskançlıktan kaynaklanan bir ihbar. Kendini Don Juan sanan, orta yaşlı bir erkek olan komşu, sevgilimizi baştan çıkarmaya çalışmış, ama terslenmişti.)

Amerikalı, dindar bir dul olan öğretmen, biz genç, kolayca etkilenebilir çocukların travma geçirip, hayatımız boyunca bir cadı tarafından pişirilip yendiğimize dair kabuslar göreceğimizden korkarak, kolej idaresine haber vermişti.

Sevgilimizi yalnızca Âşık Ahmet savunmuştu. Öğretmenin isterisine, Grimm Kardeşler'den miras kalmış bir sersem-

lik diyerek eğlenmiş, kötü cadıların Türk çocuklarını asla ilgilendirmeyen, ithal bir kavram olduğunu, çünkü onlar için kadınların, bütün kadınların, sevgiyi, sevecenliği ve cennetten çıkmış zevkleri temsil ettiğini savunmuştu.

Âşık Ahmet'in liberalliği karşısında daha da fazla şok geçiren öğretmen, muhtelif inançlardan bir din adamı kurulu toplamıştı. Her biri profesyonel bağnaz olan bu din adamları, yalnızca bizlerin psikolojik olarak geri dönülemez bir biçimde zarar görmüş olduğumuza katılmakla kalmamış, aynı zamanda, Türkiye'nin laik anayasası yüzünden, o fahişenin din kurallarının gerektirdiği gibi taşlanarak öldürülemeyecek olmasına da yazıklanmışlardı.

Yine, Âşık Ahmet sevgilimizi savunmak için öne çıkmıştı. Onu tanıdığını iddia ederek –nasıl, hiç öğrenemedik– onu, kişisel yaşamlarıyla örnek oluşturarak yeni, hoşgörülü, cinsel açıdan özgürleşmiş bir Avrupa'ya giden yolu gösteren filozof Sartre ile yoldaşı Simone de Beauvoir'ın müridi, bir öncü olarak tanıtmıştı. O kadın çağdaş Türkiye'nin, kadınlarımızı, tüm özgürleştirme çabalarına rağmen hâlâ hakim olan tabulardan, eşitsizliklerden, adaletsizliklerden kurtarmak için ihtiyaç duyduğu türden bir feministti.

Ama idareciler onun savlarını dikkate almayı reddetmişlerdi. İçtenliksiz tavırlarla Allah, İsa ve Yahweh'in isimlerini, boşuna ağızlarına alanlar hâlâ her tartışmayı kazanıyorlar. Hem de yalnızca Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde.

Ve böylece, idareciler sevgilimize Bebek'i terk etmesini emretmişlerdi; reddetmeye kalkarsa, onu polise teslim edeceklerini söyleyerek tehdit etmişlerdi.

* * *

Yatakhanemiz hakkında son bir söz. Başta sevgilimizi tanıyan bizler, yatakhanemiz dağıtıldığı için rahatladık. Bütün yazı, sevgilimiz yaşamlarımıza girmeden önce sahip olduğumuz bağları bir daha kurup kuramayacağımızı, bunu gerçekten isteyip istemediğimizi merak ederek geçirmiştik. Ama Âşık Ahmet'in onu nasıl savunduğunu duyduktan sonra yoksun düşmüş hissettik. Yatakhanemiz kendi haline bırakılsaydı, önceki ahengimizi yeniden yaratacağımıza hepimizin hâlâ inandığından eminim –hiçbir şey için olmasa bile, Âşık Ahmet'in hatırına.

Bir okul yatakhanesi bunu tek bir birey için yapabiliyorsa, Birleşmiş Milletler de bütün insanlık için yapamaz mıydı?

* * *

Böylece, ilk ve unutulmaz aşkım, çoğu aşk gibi, korkunç bir kalp ağrısıyla sona erdi. Avunmaz hissettim, tedavi edilemez, sonsuza dek lanetlenmiş hissettim.

Ama sonra, tüm zarar görmüş mallar gibi, çatlak antika vazolar gibi, ben de iyi kullanılmış bir nesneye dönüştüm. Deneyimin verdiği bilgeliği edindim ve her ziyaretçinin imzasını atabileceği bir kalp geliştirdim.

Her şeyden öte, aşkı öğrendim, özellikle de bedensel aşkı. Onun, beslenmezse bizi aç bırakan, tıpkı yiyecek ve su açlığı gibi acımasızca öldüren bir açlık olduğunu öğrendim. Ve içimize böyle bir açlık aşılamış olan Tanrı'ya şükretmeyi öğrendim.

Yeryüzündeki hiçbir zevkin, çıplak, bedensel sıvılarına bulanmış yatan iki kişinin tecrübe ettiği zevkle karşılaştırılamayacağını öğrendim. Canlı hissetmek ancak bu olabilir.

İnsan bedeninden daha kutsal bir yaratım olmadığını öğrendim.

Ağır hareketlerin güzel olduğunu, nazikçe mırıldanan, birbirine kenetlenmiş bedenlerin dünyanın ihtiyaç duyduğu türden yüce bir elektrik yarattığını, ama o dünyanın bunu reddettiğini çünkü onun kaçınılmaz olarak daimi çelişki anlamına gelen daimi eyleme inandığını öğrendim.

Gökyüzündeki yıldızlar kadar çeşitli aşk oyunları olduğunu, insanın eşiyle bir çıyan ya da bir boğa gibi birleşebileceğini ve neyse ki hâlâ yeni aşk yöntemleri bulmaya çalışan özgür ruhlu erkekler ve kadınlar olduğunu öğrendim.

Sizi şu imge ile bırakayım: bir divana uzanmışım. Sevgilim yaşımı ölçmeye çalışıyor. Bunu yapmak için yanılmaz bir yöntemi var: bir ağacın yaşını ölçmek için kullandıkları yöntem: gövdesindeki halkaları saymak. Sonuç olarak, organım ağzında. Dudaklarına bol bol ruj sürmüş. Ağzı penisimin dibinden başlayarak yukarıya doğru ilerliyor. Her yarım santimetrede bir, dudakları penisimin çevresinde kırmızı bir halka bırakıyor. Boylu boyunca devam ediyor. Sonra halkaları sayıyor. Bu sefer otuz altı tane çıkıyorlar. (Bir saat önce kırk bir saymıştı.) Bana sarılıyor. Cıvıldıyor. "Otuz küsur halka. Bu kadar genç biri için ne kadar olgun bir meşe!"

Kucaklaşıyoruz. Memelerine ve vajinasına gül reçeli sürüyor. Yüzümün üzerine oturuyor ki görkemini soğurabileyim. Ağzıma doğru alçalıyor ve gül reçelini son damlasına kadar içmeme izin veriyor. Sonra bana biniyor ve salınmaya başladığında, memelerini yüzüme sürtüyor. Öyle bir esriklik içindeyim ki ölmeye hazırım. Aslında, ölmek istiyorum, çünkü bir daha asla bu cenneti, Cennetin Yedinci Katı'nı bulamayacağımı biliyorum.

9
ATTİLA
AYNI HARABEDEN ÇATLAK KAPLAR

Orhan, Konstantin Efendi'nin lokantasına bir pazar sabahı, erken saatlerde, ihtiyar Romen ya da geniş aile efradından hiç kimse lokantanın üzerindeki dairelerinden inip gündelik hazırlıklarına başlamamışken geldi. Ana kapının yanına çöktü ve tek bir kasını oynatmadan, neredeyse iki saat boyunca, ta ki Abanoz Nermin, Konstantin Efendi'nin kapısına vurarak misafiri olduğunu bağırmayı akıl edene kadar bekledi. O zamana kadar mahallenin çoğu –ve elbette biz gençler– meydanda toplanmış, yabancının kim olduğu ve nereden gelmiş olabileceği hakkında fikirler yürütüyorduk. Adamın sonsuza dek çömelmiş, oturabilecekmiş gibi görünmesine bakarak, bazıları Doğu Anadolulu olduğunu, muhtemelen iş aramak için İstanbul'a gelmiş bir işçi olduğunu savundular. Adamın çıkık, Asyalı elmacık kemiklerine dikkat eden diğerleri İranlı ya da Azerbaycanlı bir Kürt olduğunu söylediler. Başkaları, yabancının Hollywood tarzı, yarış pistindeki kulvarlar gibi geniş, beyaz çizgili gri takım elbisesine, bej rengi gömleğinin

üzerine gevşekçe sarkan gök mavisi kratavına –gömleğin kendisi iyice açılmış, adamın göğsündeki gür, siyah kılları teşhir ediyordu– güneşli günlerde metal çatıların parlaması gibi ışıldayan rugan ayakkabılarına ve briyantinli saçlarına işaret ederek, adamın bir gangster, muhtemelen de Kazak mafyasından olduğunu iddia ettiler. Kuşkusuz, Konstantin Efendi'den koruma parası istemek için gelmişti. Hem, Balkan mutfağı şık zümre arasında popüler olan ihtiyar Romen para basıyordu. Ayrıca, bahsetmeye bile gerek yoktu, ama Kazaklar Romenlere hiç tahammül edemezdi, çünkü Romenler, Kutsal Roma Ortodoksluğunun temel taşı olan Konstantinopolis patrikliği tarafından özellikle kutsanmış olan dini inançlarının Kesinlikle Kusursuz olduğunu, buna karşın Kazak –ve diğer Slav Ortodoksluklarının– yüzyıllar içinde sayısız kaçık sapkın tarafından kirletildiğini savunurdu.

Sonunda, daha pijamalarını çıkartmamış olan Konstantin Efendi, oğulları, yeğenleri ve devasa karısı Liliana eşliğinde aşağı indi.

Yabancının tepesine dikildiler ve etkileyici olsun diye birkaç desibel gürleştirilmiş seslerle soru bombardımanına tuttular.

"Kimsin sen?"

"Ne istiyorsun?"

Aylak aylak boğa boynuzuna benzeyen gür bıyıklarını sıvazlamakta olan yabancı doğruldu ve yağmurdan sonraki toprak gibi gülümsedi.

Hareketlerinin akıcılığı Abanoz Nermin'i kendi düşüncelerini söylemeye teşvik etti. "Aynı Clark Gable. Ama dudaklarının üzerine kaş gibi kondurulmuş birkaç tel değil gerçek bir bıyık olan bir Clark Gable."

Yabancı daha da geniş gülümseyerek elini Konstantin

Efendi'ye uzattı. "Orhan."

Karısından zayıf sayılmayan Konstantin Efendi hareketi görmezden geldi ve adama yanaştı. "Soyadın ne?"

Konstantin Efendi'nin sindirme çabasından etkilenmeyen Orhan omuzlarını silkti. "O kadar. Orhan. Başka ismim hiç olmadı."

Konstantin Efendi'nin yüzünden bir merhamet titremesi geçti. Bu günlerde bile, hâlâ bir aileden yoksun insanların olduğunu –hem de yalnızca Türkiye'de değil– bilecek kadar aklı başında bir adamdı. "Ne istiyorsun, Orhan?"

"Bir teklifim var."

"Ah, öyle mi?"

Orhan, Konstantin Efendi'nin, elinde bir deste anahtar taşıyan en büyük oğluna döndü. "Kapıyı aç. Sıcaktan kurtulalım."

Konstantin Efendi'nin oğlu bir emre tepki verirmiş gibi açtı lokantanın kapısını.

Orhan sallana sallana içeri girdi ve yemek salonunun arka tarafında bir masa seçti.

Konstantin Efendi ve ailesi, Orhan belediye müfettişiymiş gibi, peşinden girdiler.

Kalanımız, Abanoz Nermin önderliğinde –bizimkinden eğey ağır bir zihni olduğundan, her zaman aceleci davranırdı– arkalarından içeri doluştuk.

İki adam Orhan'ın aksanını Kuzeydoğu Anadolu'ya atfettiler. Yanılıyorlardı. Güneyli aksanıydı, Toros Dağları'ndan, ama yalıtılmış bir topluluktan. Ben aksanlardan anlardım. Hayatımın yarısını radyoda komedi skeçleri dinleyerek geçiriyordum.

Orhan oturdu, yanlarındaki iki sandalyeyi yakına çekti ve kollarını onlara dayadı. Uzun zaman önce izini kaybettiği

dostlarıymışız gibi yakına çağırdı bizi. "Konstantin Efendi –biraz rakı içerim. Teklifimi ıslatmak için."

Bu sefer Liliana, 140 kiloluk cüssesiyle tepesine dikildi. "İlk önce teklifini söyle."

Orhan ona gülümsedi. "*Madamitza* –çok güzel bir sesin var..."

"Öyle mi?"

Orhan gülümseyerek sigaralarını çıkardı ve Liliana'ya bir tane sundu. "Ve güçlü. Şarkı söylemeyi hiç düşündün mü, *Madamitza*? Millet ayaklarına kapanırdı..."

Normalde yabancılara, büyük dağları babası, küçük dağları da kendisi yaratmış gibi davranan Liliana iltifatın tadını çıkardı. Sigarayı başını cilveli cilveli iki yana sallayarak reddetti. "Teklif..."

Orhan sigarasını yaktı. "Elbette, *Madamitza*. Ama bir saniye sonra susuzluktan ölürsem lütfen affet beni."

Liliana, bu sefer gülümseyerek, sabırsızca küçük oğluna işaret etti. "Rakı getir!"

Karısının uysallığından rahatsız olan Konstantin Efendi havladı. "Çabuk ol!"

Delikanlı bir şişe rakı, bir bardak ve biraz buz getirdi.

Orhan bir buz küpü ile ağzını ıslattı, sonra buzu bardağa bıraktı. Kendine büyük bir kadeh rakı doldurdu ve başına dikti. Bardağı yeniden doldurdu –bu sefer normal miktarda. "Ben bir kabadayıyım, Konstantin Efendi. *Madamitza*..."

Kabadayı pek çok anlama gelebilir, ama üç aşağı beş yukan bütün anlamları hoyratlık, külhanbeyliği, vesaire ima eder.

Konstantin Efendi başını salladı. "Görüyorum."

"Kesin olarak ifade etmek gerekirse, ben eski ekolden bir kabadayıyım. Klasik hamurdan, senin anlayacağın. Bizim şerefli

ismimizi çalan külhanbeyleri, serseriler, alçaklar gibi değil."

"Kabadayılığın bir eski ekolü olduğunu bilmiyordum."

"Ne yazık ki ölüyor. Ama daha ölmedi. Böbürlenmeme izin varsa, ben en iyilerinden biriyim. Bugünün terimleriyle, bir profesyonel..."

Konstantin Efendi alayla gülümsedi. "Profesyonel mi?"

Orhan içkisini yudumladı. "Klas bir yerin var. Kolu güçlü birine ihtiyacın olabilir..."

Konstantin Efendi oğullarını ve yeğenlerini işaret etti. "Bana gereken bütün güçlü kollar burada."

Orhan içkisini yudumladı. "Kazak çetelerinden bahsedildiğini duydum..."

Konstantin Efendi küçümsedi. "Onlarla başa çıkabileceğini mi düşünüyorsun? Tek başına?"

Orhan kadehini indirdi, sonra aniden –yerinden bile kalkmadan– sağındaki sandalyeye elinin yanı ile vurdu.

Tahtadan yapılmış, ama oldukça sağlam bir şey olan sandalye paramparça oldu.

Orhan gülümsedi. "Evet."

Bir sessizlik çöktü.

Hepimiz şaşalamıştık. Mahallemiz özellikle tehlikeli bir yer değildi, ama kavgalardan payımızı almıştık, hattâ kan döküldüğüne tanık olmuştuk. Ama hiç böyle bir güç ve otorite, böylesine anlık ve kayıtsız bir güç patlaması görmemiştik.

Orhan içmeye devam etti. "İç huzurunuz için –kabadayılar arasında ucuz sayılırım. Maaş istemiyorum. Kazancından pay da istemiyorum. Yalnızca günlük ekmeğimi isterim –kavun, peynir, zeytin, zaman zaman bir parça balık ya da et. Ve rakı. Günde bir şişe. Kalacak yere de ihtiyacım yok. Bir köşede yatarım. Orduda alıştım..."

Konstantin Efendi sonunda konuşmayı başardı. "Anlamıyorum..."

"Para hiç ilgimi çekmemiştir, Konstantin Efendi. Parasız da mutluyum."

"Ama neden –böyle bir iş yapıyorsun?"

"Yeteneğim var. Geldiğim yerde kabadayı olmak bir sanat sayılırdı. Kanun çalmak gibi. Bu benim için yeterli."

"Nereden geldin?"

"Oradan, buradan. Ve her yerden. Hattâ hapisaneden."

"Hapisane mi?"

Orhan hüzünle gülümsedi. "Bu ülkede zorunlu. Tıpkı ilkokul gibi."

"Neden girdin?"

"Namus meselesi. Başka ne olabilir ki?"

Bir sessizlik daha çöktü. Türkiye'de, namus meselesinden –yani hakaretlerin, tecavüzlerin, aile üyelerine yapılan yanlışların intikamı alındığı için– mahkum olmak bir insanı özel kılardı. O kişi seçkinler sınıfına girmiş olurdu –tıpkı şairler, sanatçılar ve solcular gibi.

Konstantin Efendi ciddiyetle baktı ona. "Ya reddedersem? Polisi çağırırsam?"

Yine, herhangi bir uyarı olmadan, Orhan solundaki sandalyeye vurdu. O sandalye de paramparça oldu. "Sana kalmış..."

Konstantin Efendi böğürdü, "İki sandalye oldu!"

Orhan içkisini yudumladı. "Onarırım. Bu işte de iyiyimdir."

Konstantin Efendi, onun söyleyecek bir şey bulmasını umarak karısına baktı.

Orhan kalktı, bir bardak daha getirdi, buz ve rakıyla doldurdu, içkinin bulutlanmasını ve parlak beyaza dönmesini bekledi, sonra ihtiyar Romen'e uzattı. "Al, aslanın belsuyu!

Anlaşmayı mühürleyelim." Aniden utanarak Liliana'ya döndü. "Afedersin, *Madamitza*... Melek sütü demek istedim..."

Liliana cilveli cilveli elini salladı. "Aslanın belsuyunu tercih ederim."

Orhan kibarca başını salladı. "Gerçek bir dişi aslan gibi konuştun, *Madamitza*... Senin gibileri yarattığı için Allah'a şükürler olsun..."

Konstantin Efendi'nin onaylamazlıkla onları dinlediğini fark ederek ona göz kırptı.

Kafası daha da karışan Konstantin Efendi de göz kırparak karşılık verdi.

Orhan bize döndü. "Herkes içsin! Ama parasını ödemeyi unutmayın!"

* * *

Konstantin Efendi'ye hakkını vermek lazım, içkilerin parasını almayı reddetmekle yetinmedi, lokantayı öğle yemeğinde kapadı –halbuki kazançlı bir zamandı onun için. Rakının etkisiyle, mutluluk içinde uçuşa geçmiş bazı komşular cömertliği konusunda şaka yapıp, neden yabancıyı şımartmaya karar verdiğini sorduğunda, şaşkın şaşkın baktı. Onun adına yanıt vermeye çalışan bir oğlu, Konstantin Efendi'nin büyük bir yüreği olduğunu söyledi –herkes bilirdi bunu. Bir başkası babasının Orhan'ın cüretine hayran olduğunu öne sürdü –kendi ailesinin erkeklerine aşılamaya çalıştığı, ama pek başarılı olamadığı bir özellik. Üçüncü ve en kurnaz oğlu babasının Orhan'ı koruyucu olarak tuttuğu sonucuna vardı; dükkanlardan para sızdıran çetelere dair söylentiler –yalnızca Kazaklar değil, Arnavutlar ve diğerleri de vardı– boş laf değildi; koruma işi gittikçe büyüyen bir sanayi olmuştu. Bir

kabadayının varlığı o çetelerden bazılarını engelleyebilirdi, ya da, en azından, saldırmaları durumunda Konstantin Efendi'ye yetkililere haber verecek zamanı tanıyabilirdi.

Ama yalnızca Abanoz Nermin gerçek sebebi kavramış görünüyordu. "Çünkü Efendi ondan hoşlandı. Bu yüzden onu tuttu."

Her zamankinden de fazla şaşıran –ama kocası lokantayı öğle yemeği vakti kapattığı zamanki kadar öfkeli olmayan –Liliana bir kahine dönermişçesine döndü ona. "Ama onunla daha yeni tanıştı!"

Abanoz Nermin içtenlikle başını salladı. "Ben de öyle! Ve ona hayran oldum."

Kimse buna karşı çıkmadı. Abanoz Nermin ağır zekalı olabilirdi, ama tavşanı geçen kaplumbağa gibi, her zaman bitiş çizgisine ilk ulaşan kişi olurdu. Tek akrabasına –öleli çok olmamış yaşlı halasına– göre, bu Nübyeli* büyük ninesinden miras aldığı bir yetenekti. Büyük ninesi kendi zamanında ünlü bir kahindi ve en az üç sultanı saray entrikalarından kurtarmıştı. (Masalcı Simurg Mahmut kadın kahin kahramanlarından birini bu büyük nineye dayandırmıştı.)

"Onun karısı olacağım," diye karar verdi Abanoz Nermin.

Ben, Attila, bunu duydum ve çok kıskandım. Mahalledeki bütün delikanlılar gibi, on dokuz yaşında ve benden birkaç yaş büyük olmasına rağmen Abanoz Nermin'e âşıktım. Ona güzel olduğu için âşık değildim –çevrede başka güzel kızlar da vardı. Ava Gardner gibi bir vücudu olduğu için de değil. Baştan ayağa iyilik timsali olduğu için âşıktım. Çocuksu bir ruhu olduğu söylenirdi. Söylenen her şeye inanan, yo-

* Mısır'ın güneyinde, Nil kıyısında, Sudan'ın kuzeyinde, eskiden bağımsız bir krallık olan bölge. Şu anda Mısır ve Sudan topraklarındadır. (yhn.)

luna çıkan herkese güvenen tek kişi. Hep gülümserdi, her zaman, herkese söyleyecek iyi bir şeyi olurdu, ne zaman sizi selamlasa hafifçe elinize dokunurdu, her istendiğinde mahrem bölgelerini gösterirdi (ve diğer kızlardan bazılarının aksine hiç para istemezdi). Ve asla sizi gammazlamazdı.

Bu yüzden, üzüntü içinde, Orhan'ın yanında oyalandım. Ona karşı kaba davranmayı düşünüyordum –belki ona dik dik bakmayı, birkaç sene içinde rakibi olacağımı söyleyerek uyarmayı.

Ama Orhan, yerleştikten kısa süre sonra, şiir okuyarak insanları eğlendirmeye başladı ve beni şaşırttı. Hem de güzel okuyordu –hattâ zaman zaman gözyaşı döküyordu. Orhan Veli'nin yazdığı her dizeyi, Namık Kemal, Fazıl Hüsnü Dağlarca ve başka bir sürü şairin pek çok şiirini biliyor gibiydi. İnsanlar bu şiirleri nasıl öğrendiğini sorduğunda, orduda, hükümet sonunda görevini yapıp ona okuma yazma öğrettiğinde ezberlediğini söylemişti. Aslında, Orhan Veli sevgisi yüzünden şairin ismini aldığını itiraf etti. Önceden, Orhan'dan başka ismi olmadığını iddia ettiğinden, gerçek kimliği hakkında soru yağmuruna tutulmasına sebep oldu.

Bu onu güldürdü. "Orhan'dan başka isme yanıt vermem!" dedi tekrar tekrar.

Bu Orhan'ın çevresindeki gizemi artırmaktan başka işe yaramadı.

* * *

Ve kısa süre sonra, kaçınılmaz olarak, biz oğlanlar Abanoz Nermin'den kibarca vazgeçtik. Birkaç gün içinde, onun Orhan'a gerçekten hayran olduğunu gördük. Şafak sökerken uyanıyor, çabucak yıkanıyor, koşa koşa lokantaya gidiyor,

onu nerede uyumayı tercih etmişse orada –yazın avluda, kışın mutfakta– buluyor, nazikçe uyandırıyordu. O yıkanırken onun kahvaltısını hazırlıyordu. Pek az yiyordu Orhan –biraz ekmek, peynir, zeytin ve soğan. Sonra Nermin önüne iki kadeh rakı –Orhan rakının insanı kahveden çok daha iyi uyandırdığını iddia ediyordu– ve göğsünü açmak için art arda içtiği üç sigarayı diziyordu. Bundan sonra, Orhan lokantanın arka tarafında, mutfağın yanında, yemek yiyenleri açıkça görebileceği bir yerdeki masasına geçiyor, dükkanını açıyordu. Taburesini –insanın tabureden sandalyeye göre daha hızlı kalkabildiğini açıklamıştı bir kez– masanın başına koyuyor, sonra iki yana iki sandalye yerleştiriyordu –kavgacıları uyarmak için kırmak zorunda kalacağı sandalyeler. Bundan sonra, masaya, kolayca ulaşabileceği bir yere iki boş rakı şişesi koyuyordu. (İçtiği şişeyi masanın altında, bir buz kovasının içinde tutuyordu.) Son olarak, bıçağını kayışla sol baldırına bağlıyor –solaktı– ve törenle taburesine tünüyordu. Bundan sonra, kabadayı ruhuna erişebilmek için, yarım saat kadar gözlerini kapatıp derin düşüncelere dalıyordu. Abanoz Nermin onun bacaklarının yanında yere oturuyor, saat dokuza kadar ya onu hayran hayran seyrediyor, ya da ona o içten tavrı ile bir şeyler anlatıyor, onun bir başka erkekte hiç görmediğim bir sevecenlikle gülümsemesini sağlıyordu.

Saat dokuz civarında, Liliana, oğulları ve yeğenleri aşağı inip lokantayı temizliyor, masaları kuruyorlardı. (Orhan lokantanın işletilmesine hiç karışmıyordu; kabadayı olarak görevinin parçası değildi bu.) Saat onda Konstantin Efendi pazardan taze ürünlerle geliyor, sonra bütün aile öğlen için yemek pişirmeye başlıyordu. Bu noktada Orhan avluya çıkıyor, egzersiz yapıyordu. Ve biz oğlanlar, ya da aileleri ortaokul

için gereken ücreti ödeyemeyenler, onu izliyorduk. Öğlen geldiğinde Abanoz Nermin işe gidiyordu –gündelikçilik yapıyordu– ve Orhan masasına dönüyor, akşam dörde kadar orada oturuyordu. Sonra lokanta, akşama hazırlanmak üzere iki saatliğine kapanıyordu. Bu arada o ve Abanoz Nermin kendi odalarına çekiliyor –Konstantin Efendi deponun bir kısmını Orhan'a ayırmıştı– ve bebeklerden, gelecekten konuşuyorlardı. (Evet, üç ay sonra evlendiler. Konstantin Efendi ve Liliana'nın yaptığı, bütün dostlarının ve lokanta müdavimlerinin davet edildiği düğün artık mahalle folklorunun bir parçası.)

Akşam saat tam yedide Orhan, canayakın bir yeniçeri subayı gibi, tekrar yerine yerleşiyor, kapanış saatine kadar –gece yarısı civarı kapanıyordu– rakısını içerek şahin bakışlarla müşterileri, çiçek, piyango bileti, besmele baskıları, nazar boncukları satan seyyar satıcı sürülerini izliyordu. Özellikle de Çingene göbek dansçıları gösteri yaparken dikkatli oluyordu. Bu sanatçılar, bölgedeki bütün lokantalarda dolaşırken, azgın sarhoşlarca taciz edilirdi hep.

Saat on civarında, işini bitirmiş olan Abanoz Nermin lokantaya döner, kapanış saatine kadar oyalanırdı. Konstantin Efendi ona hep yemek önerirdi, ama Nermin, Orhan'ın günün ikinci öğününü yediği gece yarısına kadar reddederdi. (Çevik ve tetikte olmak için asla görev başındayken yemek yemezdi.)

Liliana'nın herkese anlattığı gibi, aşkları bakire doğumundan daha mucizeviydi. Bir erkeğin kendini bir kadına, o kadın dünyanın bütün nimetlerine sahipmiş gibi, tamamen adadığını kim, nerede, ne zaman görmüştü? Bir erkeğin bir kadının yüzünü her iki dakikada bir okşadığını, öptüğünü kim, nerede, ne zaman görmüştü? Hem de yalnızca yanaklarını değil, dudaklarını, kollarını, ellerini, parmaklarını, dizle-

rini, hattâ ayaklarını. Daha da önemlisi, bir erkeğin kadının iki adım önünde değil onunla yanyana, işaret parmakları birbirine kenetlenmiş biçimde yürüdüğünü kim, nerede, ne zaman görmüştü? Hem de sokakta! Herkesin önünde! İmamların önünde! Polisten, jandarmalardan, hükümet görevlilerinden bahsetmeye bile gerek yok!

* * *

Bir sene geçti.

Çok geçmeden, Orhan bizden biri sayılmaya başlandı. Konstantin Efendi'nin oğullarından biri ve bir yeğeni, kendilerinin "gerçek para" dediği şeyden kazanmak için Amerika'ya göçtü. (Anlatılanlara bakılırsa, hamburgerci zinciri açmak yolunda emin adımlarla ilerliyorlardı.) Bu, mahalleden pek çok kişinin, Konstantin Efendi ve Liliana emekli olmaya karar verdiklerinde, kalan oğulları ve yeğenleri ile birlikte Orhan'a da ortaklık önereceklerini varsaymasına sebep oldu. Gerçekten de, ona öyle bağlanmışlardı ki aileden biriymiş gibi davranıyorlardı. Mahallenin çoğu Orhan'ın hâlâ lokantanın çalışanlarından biri, ihtiyar Romen'in kabadayısı olduğunu hatırlamakta güçlük çekiyordu.

Aynı zamanda, o zamana kadar Orhan ve Abanoz Nermin evliliklerini bir kız bebek ile taçlandırmışlardı ve başka çocuklar da yapmak istiyorlardı. (Evlendikten sonra, Liliana'nın fermanı üzerine, Abanoz Nermin'e yalnızca Nermin denmeye başlanmıştı.)

Orhan ve Nermin mükemmel bir çifttiler –kesinlikle, ihtiyarların gördüğü en mutlu çift. Ama, ne Nermin'e karşı aşkı, ne de bir baba olarak sorumlulukları, Orhan'ın işine sadakatini etkilemiyordu. Aslında, daha da büyük bir tetiktelikle

işbaşı yapıyordu. Çünkü o günlerde, koruma işinden kolay para kazanmak isteyen bir çeteler konsorsiyumunun İstanbul'u parsellediğini duyuyorduk.

* * *

Orhan, kızı doğduktan birkaç saat sonra, babamın evim dediği rutubetli bodruma geldi. Orhan lokantayı yeni kapatmıştı, ama benim geç saatlere kadar uyanık kalıp radyo dinlediğimi biliyordu. (O günlerde bir aktör, ya da daha iyisi, bir komedyen olmak istiyordum ve hem muhtelif yöresel aksanları, hem de habercilerin muhteşem Türkçesini öğrenmeye çalışıyordum.)

Yanında iki şişe rakı getirmişti ve yüzünde evreni yarattıktan sonra Allah'ın yüzünde belirmiş olması gereken gülümsemeye benzeyen bir ifade vardı. Dünyaya yeni bir çiçek bağışlandığını bildirdi. Hem Nermin, hem de Çiçek –bebeğe verdikleri isim buydu– iyiydi. Kutlamamız gerekiyordu. Dahası, gündoğumunda, önemli bir ders almış olacaktım: sarhoş olmadan nasıl içilir.

Böylece deniz kıyısına gittik, suyun yakınına oturduk ve boğazdan geçen gemi trafiğini seyrederek aslanın belsuyundan içtik.

Sarhoş olmadan sarhoş olduğumda, böyle önemli bir kutlamaya katılmak için onca insan arasından neden beni seçtiğini sordum. Suskun biriydim; mahalle delikanlılarından olsam da, insanlardan uzak dururdum; çoğu zaman yalnız kalır, izler, gözlemlerdim. Bazıları bende kem göz olduğunu düşünür, gözlerimin arkasında ne tür düşünceler döndüğünü sorardı –bu daha da suskunlaştırırdı beni. Babamın bile benimle işi yoktu.

Orhan, onun ve benim kardeş ruhlar olduğumuzu söyleyerek şaşırttı beni. Orada bir yerdeki bir harabeden çıkmış, çatlak kaplar. İyi insanlar için su taşımaya çalışan. Her çatlağından su sızdıran, ama yine de susuz kalanlara ağız dolusu su verebilen. Sonra, tek bir ruhu doyuramadan: bam, hainler tarafından unufak edilen. Rüzgarda savrulan faydasız toza dönen. Tek bir sözcükle: kabadayı.

Açıklamasını istedim. Sonra kendimden geçtim.

* * *

Takip eden haftalar boyunca, bana içmeyi ve sarhoş olmamayı öğretirken açıkladı.

Kabadayılar kötü adamlar değildir. Onlar eski günlerdeki, halkı zalim yöneticilerine, yoz memurlara, haris toprak sahiplerine karşı koruyan kanun kaçakları gibidir –Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Karacaoğlan, Şeyh Bedrettin gibileri. Elbette, bizim zamanımızda bu görevi polis, jandarma ve gece bekçileri gibi hizmetliler yapıyor olmalıydı. Ama bu güçler ne kadar özenli çalışırsa çalışsın, kötüleri önleyecek kadar etkili değillerdi. Dahası, aralarından bir sürü ahlaksız çıkıyordu. Bu yüzden, köylü de olsalar balıkçı da, şair de olsalar müzisyen de, tezgahtar da olsalar dükkan sahibi de, insanlar hâlâ acı çekiyordu. Unutulmamalıdır ki asıl kanun kaçağı, hâlâ Müessese'dir, hâlâ zalim yöneticilerdir, ahlaksız memurlardır, haris toprak sahipleridir. Fakirler sırtlarındaki son paçavraları kaybederken, bunlar ya yeni smokinler, üniformalar, sarıklarla donanır, ya da isimlerini değiştirirler.

Bu yüzden, bu adaletsizliklerle başa çıkabilmek için, kabadayının hâlâ var olması gerekir.

Kabadayıların uyması gereken, Kutsal Kitaplardakine ben-

zer emirler vardır. Ama bu emirler yazıya dökülmemiştir. Kanuna körlemesine itaat etmek her zaman baskıya yol açtığından, kabadayılar ilkelerini yüreklerinde saklamayı seçmiştir.

Kabadayıların özel yeteneklerle doğduğu söylenebilir; diğer mesleklerdeki insanlar gibi oluşturulamazlar, eğitilemezler. Bu konuda, dâhi şairler ve müzisyenler gibidirler. Pek çoğu yeteneklerini daha küçük yaşta fark ederler. Diğerleri öyle mütevazıdır ki eğilimlerine inanmamayı tercih ederler. (Orhan benim bunlardan olduğumu söyledi.) Neyse ki, üstat kabadayılar daima yeni kan arayışındadır ve kısa sürede bu mütevazı erkekleri kabadayı kardeşliğine katarlar. Söylemeye bile gerek yok, ama yetenekler her zaman potansiyellerini gerçekleştiremez. Bu yüzden, bir adayda kabadayı ruhunun bulunduğunu ilan etmeden önce, üstat bir süreliğine gözler onu; acele işe Şeytan karışır. Pek çok sahtekar din adamı gibi, pek çok sahtekar kabadayı da vardır –hepsi kıymeti kendinden menkul kişilerdir, elbette– bu yüzden adayın ruhunun uzun uzun incelenmesi gereklidir. Genellikle, sıradan bir adayda bulunan utangaçlık ve alçakgönüllülük özellikleri de göz önüne alınarak, adayın kabadayı hamurundan olup olmadığını üstadın belirlemesi altı ay kadar alır. Bundan sonra, üstat Kabadayı Kanunu'nu açıklar ve aday yüreğine alır onu.

Orhan da aday olarak beni, Attila'yı seçti –başkasını değil, hattâ mahallenin gözüpek delikanlısı Tarzan Hamdi'yi bile değil, beni.

Ve kadeh kadeh rakı içerek, sonunda nasıl içip içip sarhoş olmayacağımı öğrenirken, bir yandan da Kabadayı Kanunu'nu öğrendim.

"İlki ve en önemlisi, Allah'a inanmaktır –şer hayıra galebe çalarken, O'na inanmak imkansız gelirken bile. Bunun alter-

natifi olan, sızlanmak ve lanet etmek enerji kaybıdır. Kabadayı asla enerjisini boşa harcamaz.

"Dolayısıyla, paradan da yüz çevireceksin. Para zihni yozlaştırır.

"Dingin ol. Yalnız başına, huzur içinde oturma sanatını mükemmelleştir. Ama daima tetikte ol. İnsanların her hareketini izle, her hareketin arkasındaki amacı düşün. Herkesin bir şey aradığını fark edeceksin.

"Her gün egzersiz yap.

"Asla kavga başlatma. Kavgalardan elinden geldiğince kaçın. Rakiplerine rakı öner ve onları yatıştırmak için kendininkinden daha büyük bir kadeh doldur. Her zaman içkilerin parasını öde; ama böyle bir hareket hakaret sayılacaksa, rakiplerinin bu nezaketi göstermesine izni ver. Nazik davranışlar işe yaramazsa, onlara hâlâ dost olmak istediğini, hattâ seni traş etmelerine izin vererek gırtlağını onlara emanet etmeye hazır olduğunu söyle. Bu da işe yaramazsa taktik değiştir, rakiplerini onlara ciddi zarar verebileceğine dair uyar. Kanıt olarak, bir sandalye kır. Ya da demir çubuklar bük. Ya da araba kaldır. Ya da ağzınla eşekarısı yakala. Son çare olarak, ahmağı oyna, komik suratlar yap, deli gibi davran.

"Bununla beraber, eğer uyarılarına kulak asmazlarsa ve kavga etmek zorunda kalırsan, şeytan gibi dövüş.

"Zaman zaman, ruhları taşa dönüşmüş rakiplerle karşılaşacaksın. Onları gördüğün an, dövüşmek zorunda kalacağını anlarsın. Bu insanlarla uğraşırken, ilkönce öfkelerini besle. Onlarla alay et, onlara hakaret et, cömert kadehler dolusu rakı sunma, birkaç damlacık doldur. Adamın beynine kan sıçradığında, gözlerine perde iner ve farklı yönlere saldırır.

"Asla kaçma, asla merhamet dilenme.

"Ama her zaman merhamet et. Kabadayının tek nakdi merhamettir. Yaşayacak tek bir günün kalmış gibi, cömertçe harca onu, çünkü genellikle bir yarın yoktur zaten.

"İnsanların sevinci, talihsizliği, şarkıları, şiirleri, maharetleri ve sanatları ile etkilendiğinde, herkesin içinde ağlamaktan kaçınma sakın. Duygularının taşmasına izin vermiyorsa, kabadayı kabadayı değildir.

"Asla kadınları, çocukları, yaşlıları ve hayvanları incitme.

"Her zaman temiz ol, her zaman iyi giyin.

"Kocaman bir bıyık uzat. Bıyıklar dürüstlüğü yansıtır. Ama bıyığın her zaman bakımlı olsun. Sünnet gibi, tırnakların kesilmesi gibi, bu da Muhammet Peygamber'in kişisel temizlik, zihinsel ve ahlaki sağlık için emrettiği şeylerden biriydi.

"Göğsündeki kılları teşhir et. Yazın terle parlayacak, düşmanın gözünü kamaştıracaktır. Kışın üzerinde buz saçakları oluşacak, gürültüsüyle, mahşer gününü ilan eden ziller gibi, rakiplerinin kuyruğunu kıstırıp kaçmasını sağlayacaktır.

"Asla kendini tatmin etme. Bu Allah'ı ve kadınları gücendirir.

"Az ye. Şişkin bir ayı dans edemez. Asla şarap içme, rakı iç. Şarap zihni bulandırır. Rakı ise berraklaştırır. Ama içtiğin rakının saflığından emin ol. Aslanın belsuyu ya da kaplan sütü. Eşek sidiği değil.

"Asla ateşli silah taşıma. Onlar korkakların silahlarıdır.

"Ama baldırında bir bıçak taşı ve her zaman elaltında boş şişe bulundur. Bıçağı yalnızca zorunlu kalırsan kullan.

"Asla öldürme. Sen ölürken bile. Neden diğer dünyaya giderken sırtında bir de düşmanının sefil ruhunu taşıyasın ki?"

* * *

Hemen hemen bir sene geçti.

Nermin yine hamileydi.

Artık Orhan'a tek ailem gibi bakıyordum –hep sahip olmayı özlediğim anne, kız ve erkek kardeşler ve evet, hattâ baba gibi. Aslında bir babam vardı, Ragıp. İki de dayım vardı, Cemal ile Bahadur. Hepsi iyi adamlardı. Ama hep, benimle ilgilenmediklerini hissederdim. Dayılarım Cemal ve Bahadur denizciydi, sonuç olarak daima o ya da bu gemide, uzaklarda olurlardı. İstanbul'da kıyıya çıktıkları zamanlarda, ya bir başka gemi arıyor, ya da kumar oynuyor olurlardı. Doğulu olan babam 1939 Erzincan depreminde bütün akrabalarını kaybetmişti. Ama hayata inancını korumuş, komşu İzmit'den gelip bir ayakkabı fabrikasında iş bulmuş olan annemle evlendiği zaman kurtulduğunu hissetmiş. Bahadur Dayı'ma göre, annem için doğumum bir seferlik bir olay olmuştu ve ondan sonra bir daha gebe kalamamıştı annem. Sonra, korkunç bir kış, veremden ölmüştü. Ben altı yaşındaydım ve tek çocuktum.

Annemin ölümünden sonra babam pes etmişti sanki. Evliliği sırasında arzuhalciydi, ama bunu da çok dertli bulup bırakmıştı, çünkü yazması istenen mektupların çoğu fakirlik, açlık, tahliye, ölüm, özellikle de çocuk ölümleri gibi korkunç haberler vermek içindi. (Galata Köprüsü'nün ucundaki Yeni Cami çevresinde, taziye sözleri konusundaki yeteneği ile hâlâ hatırlanır.) Sonunda, bir apartman bloğunda kapıcı olarak iş bulmuştu –ünlü kanun sanatçısı Handan Ramazan'ın yaşadığı yerde. Bu yüzden yalnızca haftada bir gün, cuma namazından sonra eve geliyordu. Bana yemek hazırlar –bana verebileceği tek armağan buymuş gibi, büyük bir sevgiyle yapardı– sonra dışarı çıkardı. İlk önce ruhsatlı bir geneleve –onlar

göreceli olarak daha ucuzdu– sonra sarhoş olmak için meyhaneye giderdi. (İnsanlar bana, haftalık genelev ziyaretlerinin, aklını korumak için olduğunu söylemişti. Bir eş bulamayan ya da bir daha evlenmek istemeyen bir erkek için hayatta kalmanın başka yolu yoktu.) Gecenin bir yarısı, sallana sallana dönerdi. Onu soymama ve yatırmama izin verirdi. Ama uyuduğunu sanmıyorum. Sonra, şafakta, sessizce çıkar, kapıcılık işine geri dönerdi. Bu yüzden pek az konuşurduk. El de sıkışmazdık. Asla diğer babaların yaptığı gibi sırtımı sıvazlamaz, saçlarımı karıştırmaz, yanağımdan makas almazdı. Birbirimize dokunduğumuz tek zaman, onun yatmasına yardım ettiğim zamandı. Sonra, ben onu soyarken, başını omzuna koyar, sessizce ağlardı. İtiraf etmekte tereddüt ediyorum, ama o anlara bayılırdım. Yalnızca bana onun sıcaklığını hissettirdikleri için değil, aynı zamanda bana bir şeyler söylemeye çalıştığı için, örneğin, belki, harabeye döndüğü için üzgün olduğunu, ya da belki ondan vazgeçmezsem değişebileceğini, gömdüğü onca insanın ağırlığını üzerinden atmayı başarabileceğini söylemeye çalıştığı için.

Sonra Orhan geldi. Ve hayatımı doldurdu. Ve bana, birbirimize benzediğimizi söyledi.

Yalnızca içi dışı, hatta ruhu bir bir adam değildi. Aynı zamanda sevgi dolu bir adamdı. Beni bir anne gibi kucaklayan bir adam –herkesi bir anne gibi kucaklayan bir adam. Kadınına en büyük hazinesi, dengi, hayatın anlamı gibi, ilahtan daha kutsal biri gibi davranan bir adam. Bana Kabadayı Kanunu'nu, kendi ayaklarımın üzerinde durmayı, bilmek istediğim başka her şeyi öğreten bir adam. Benimle radyo dinleyen, komedyen olma düşlerime ilgi duyan, aksan çalışmamı dinleyen, başarılı olduğumda beni öven bir adam. Sebepsiz

yere, sırf benden hoşlandığı için sırtımı sıvazlayan, saçlarımı karıştıran, yanağımdan makas alan, öpen bir adam. Daha bir kadınla yuvarlanıp yuvarlanmadığımı, yoksa bir huri için yanıp yakıldığımı mı soran bir adam. Kısacası, Allah'ın olduğunu düşündüğümüz gibi bir ebeveyn.

Ve böylece, Orhan annem ve babam, kız ve erkek kardeşlerim, bir buluta tutunmuş, benim için endişe edip duran sayısız akrabam oldu.

Hattâ kızım ve oğlum oldu. Asla sahip olmayacağım çocuklar. İşte bana sevmeyi bu kadar iyi öğretti.

* * *

Sonra karanlık çöktü.

Temmuzda, ılık bir cumartesi gecesiydi. Saat on biri geçmişti. Yemeklerini geç yiyenler hevesle *Bela Lugosi*'lerini bekliyordu –lokantanın özel tatlısı; Konstantin Efendi, Kazıkçı Voyvoda, nam-ı diğer Kont Drakula için Fransız bir şefin özel olarak icat ettiğine yemin ediyordu.

Ben lokantada çalışıyordum. Orhan'ın tavsiyesi üzerine, Konstantin Efendi yarım zamanlı olarak işe almıştı beni. Basit işler yapıyordum: tabakları toplamak, masa kurmak, içki sunmak gibi. Ve bu işe bayılıyordum, çünkü Orhan'ın yörüngesinde kalmış oluyordum.

Nermin'in de lokantanın işlerine yardım ediyor olması mutluluğuma mutluluk katıyordu. Böylece uyuyan, tuhaf bebek oyunları oynayan Çiçek'i seyredebiliyordum. Nermin benim için bir abla gibi olmuştu. Ve nadiren ağlayan, durmaksızın çevresindeki dünyayı gözlemleyen –ve ne zaman birini görse gülümseyen– Çiçek, kendi etimden, kanımdanmış kadar değerliydi benim için.

Gökyüzünün sahibiymiş gibi, kasıla kasıla girdiler. Beş adam, birinin kafası, eski zaman korsanları gibi traşlı. Çam yarmaları. İlk düşündüğüm gibi Kazak değildiler. Gerçek gangsterlerdi. Yok yere insanın gözünü çıkarabilecek tipler.

Girişe yakın bir masaya oturdular.

Orhan'a baktım.

Onları görmüştü, elbette, ve inceliyordu. Sonra, belli belirsiz baş salladı ve onlarla ilgilenmemi belirtti.

Masalarına yaklaştım. "İyi geceler, beyler. Mutfak kapanmak üzere. Ama hemen sipariş verebilirseniz..."

Önderleri olan kafası traşlı adam havladı. "Konstantin Efendi'yi getir!"

"Efendim?"

"Onu getir, seni küçük piç! Ona söyle, Ahtapot onu görmek istiyor."

Ben mutfağa doğru gerilerken Orhan fısıldadı. "Herkesi mutfağa topla. Orada kalmalarını söyle!"

Başımı salladım.

"Sonra o domuzlara rakı ver. Birer damla. O kadar. Benden olduğunu söyle."

"Ama bu hakaret olur..."

"Amaç da bu zaten."

"Taş yürekli adamlar –değil mi?"

"Evet."

"Ben de öyle düşünmüştüm. Görür görmez."

"Hadi –yürü! Sonra sen de mutfağa gir."

"Sana yardım edebilirim..."

"Ediyorsun zaten. Dediğimi yap!"

Herkesi topladım ve mutfağa ittirdim. Kapıda toplaşıp beklediler.

Adamlar eğlenerek izliyordu.

Orhan'ın dediği gibi, rakı doldurdum ve adamlara sundum.

Kendine Ahtapot diyen içkilere baktı. "Bu ne?"

"Sizin için." Orhan'a işaret ettim. "Ondan."

Ahtapot, Orhan'ı baktı, sonra gülmeye başladı.

Orhan rakısını yudumlayarak gülümsedi, sonra bana mutfağa gitmemi işaret etti.

İstemeye istemeye gittim.

Ahtapot ayağa kalktı ve rakıları yere döktü. "Mizah anlayışı –hoşuma gider."

Bela kokusu alan müşteriler huzursuzca kıpırdandılar. Bazıları gitmek için doğrulacak oldu.

Ahtapot onlara hitap etti. "Hadi bakalım, dışarı, millet! Burada biraz işimiz var. Paraları ödemediyseniz dert etmeyin. Konstantin Efendi'de yeterince vardır."

Müşteriler kararsızlık içinde bakıştılar.

Orhan konuştu onlarla. "İyi müşteriler, deniz kıyısında bir nefes alın. Sonra geri gelin. Diyelim ki, on beş dakika sonra."

Çoğu düzenli müdavimimiz olan ve Orhan'la ahbaplık eden müşteriler, düzenli bir şekilde çıktılar.

Ahtapot arkadaşlarına döndü ve Orhan'ı işaret etti. "Bu bahsettikleri kabadayı olsa gerek..."

Adamlar gülüştüler.

Ahtapot alaycı bir ses takınarak Orhan'a hitap etti. "Şerefli efendim, bok suratlı Romen'den tahsilat yapmaya geldik. Sigorta primi. O ödeyecek, biz burasını koruyacağız. Tek bir kürdanın bile kırılmayacağından emin olacağız. Doğal olarak, sizin izninizle..."

Orhan, bir yanıt bulmaya çalışırmış gibi dudaklarını büz-

dü; sonra, omuzlarını silkerek komik suratlar yapmaya, saçma saçma konuşmaya başladı.

Öfkelenen Ahtapot böğürdü, "Hey, frengili yarık kusmuğu! Seninle konuşuyorum."

Orhan daha da kaçıkça saçmaladı, gevezelendi.

Ahtapot arkadaşlarından birini dürtükledi. "Şu götleği sustur!" Diğerlerine döndü ve mutfağı işaret etti. "İhtiyar pisliği getir!"

Adamlar öne çıkarken Orhan tabureden doğruldu ve kükredi, "Çok ileri gittin!"

Sesindeki beklenmedik otorite adamları durdurdu.

Orhan gerilemelerini işaret etti. "Yavaşça uzaklaşın. Ahtapot'unuzu da alın. Güle güle..."

Adamlar tereddütle bakıştılar, sonra Ahtapot'a baktılar.

Ahtapot ciyakladı, "Şu şorolonun* taşaklarını kesin!"

Adamlar öne atıldılar.

Sonra her şey öyle hızlı oldu ki neredeyse kaçıracaktım.

Orhan taburesini mutfağa doğru ilerleyen üç adamın önüne tekmeledi ve tökezletti onları. Neredeyse aynı anda, dördüncü adama bir yumruk savurdu, burnunun kemerine vurdu ve burnundan kan boşanmasına sebep oldu. Aynı hareketin devamında masanın üzerindeki boş şişeleri kaptı, yere devirdiği iki saldırganın kafalarında kırdı. Adamlar bayılırken onları saçlarından yakaladı ve yüzlerini üçüncü adamın kafasında ezdi.

Bir an sonra doğrulduğunda bıçağını çekmiş, Ahtapot'a uzatıyordu.

Ahtapot inanmazlık içinde baygın arkadaşlarına bakarak

---

* Şorolo: Kadınlaşmış, kadın kılığına girmiş ve ahlakdışı işler için kullanılan erkek. (yhn.)

donakalmıştı.

Orhan bıçağıyla havada halkalar çizerek Ahtapot'a hitap etti. "İsmimi göğsüne kazırdım. Ama aptalca olur. Polis işe karışır. Konstantin Efendi'nin başına bir sürü dert açılır."

Ahtapot tısladı, "Elime geçeceksin!"

Orhan sırıttı. "Şşşşş. Yoksa donuma işeyeceğim..."

Adamlardan bazıları inleyerek yerden kalkmaya çalışıyordu.

Orhan ayağıyla dürtükledi onları. "Hadi, al adamlarını git!"

Arkadaşlarını dışarı sürüklemek Ahtapot'un epey zamanını aldı. Onları lokantanın girişine park ettiği Pontiac'a yığdıktan sonra döndü ve başparmağını dişlerine götürerek "intikam" işareti yaptı.

O sırada hepimiz mutfaktan fırlamış, Orhan'ın çevresini almıştık. Ama o bizi ittiriyor, talaş dolu kovaya ulaşmaya çalışıyordu.

Onun aklından geçeni okuyarak kovayı kaptım ve adamların kanlarının döküldüğü yere boca ettim.

Tam zamanında harekete geçmiştim. Çünkü bir an sonra, mahalle karakolundan bir sürü polis içeri daldı.

Onları çağırmış olan müşteriler de arkalarından girdiler.

Sorumlu komiser havladı. "Neler oluyor?"

Konstantin Efendi öne çıktı. "Ah, Dursun Komiserim..."

"Bu şamata ne?"

Konstantin Efendi masum masum baktı ona. "Hangi şamata?"

Komiser Dursun, çok çekmiş bir polis memuru gibi göğüs geçirdi ve çevresine bakındı. Bir sorun izi arıyordu, kuşkusuz. "Ta Romanya'dan duyulan şamata, Konstantin Efendi..."

Konstantin Efendi, yeni hatırlamış gibi, elini alnına götürdü. "Ah, sarhoşları diyorsunuz. Ah, evet –gürültücü tiplerdi!

Hadlerini bildirdim, onlar da gittiler."

Komiser Dursun, Orhan'a döndü.

Aniden Orhan'ın bıçağını arkasına saklamaya çalıştığını fark ettim. Polis bıçağı üzerinde bulursa, silah taşımaktan tutuklanabileceğini düşündüm. Komiserin yolunu açmak istermiş gibi öne çıktım. Sonra ayağım takılmış gibi yaptım ve öne devrilirken polis memurlarından birini komiserin üzerine ittirdim. Komiser dengesini korumaya çalışırken ben Orhan'ın bıçağını alıp önlüğümün cebine indirdim.

Becerebildiğimce tövbekar görünerek Komiser Dursun'a döndüm. "Özür dilerim, efendim..."

Beni hor görerek, dik dik baktı.

Özür üzerine özür dileyerek geri geri mutfağa çekildim. Şaşkın görünerek lavaboya gittim ve bıçağı yıkanmayı bekleyen bulaşıkların üzerine bıraktım.

Komiser Dursun devrilmiş taburenin ve kırık şişelerin yanında durdu. "Bunlar nedir?"

Orhan tabureyi kaldırdı. "Biri devirmiş olmalı, Komiserim."

"Ya kırık şişeler?"

Liliana kıkırdayarak öne çıktı. "O sarhoşlar. Rusçuluk oynuyorlardı. İçiyor, sonra şişeleri kırıyorlardı..."

"Yalnızca iki şişe mi içtiler?"

Liliana kızgınlıkla döndü ona. "Diğerlerini kırmalarını engelledim. İki kırık şişe bile fazla."

Komiser Dursun ikna olmuş görünmüyordu. Yine Orhan'a döndü. "Kavgada mı kullandın onları?"

"Ben mi, Komiserim? Hayır, Komiserim!"

"Sana kabadayı demiyorlar mı?"

"Bana takılıyorlar, efendim."

"Sana takılıyorlar mı?"

"Ben gece bekçisiyim... Bu yüzden insanlar benimle eğleniyorlar..."

"Adın nedir?"

"Orhan, efendim."

"Orhan ne?"

"Orhan Veli. Şair gibi."

Komiser Dursun alayla güldü. "Gerçekten mi?"

"Bu yüzden bütün şiirlerini ezbere biliyorum. Başka pek çok şiiri de..."

"Komiklik etmeye mi çalışıyorsun?"

"Hayır, efendim. Dinleyin... '*Neler yapmadık şu vatan için, kimimiz öldük, kimimiz nutuk söyledik...*' Güzel, değil mi?"

"Tabancan var mı? Bıçağın?"

"Ben mi, Komiserim? Asla, Komiserim."

Komiser Dursun adamlarından birine döndü. "Üzerini arayın."

Polis denileni yaptı. Orhan hiç direnmedi.

Polis memuru başını iki yana salladı. "Temiz, Komiserim."

Komiser Dursun hâlâ tatmin olmamıştı, ama suçlayacak konu bulamadığından Konstantin Efendi'ye döndü. "Burada bir şey oldu. Kokusunu alıyorum. Bu yüzden uyarmış olayım. Gözüm üzerinde olacak..."

Adamlarını toplayıp gitti.

Müşteriler masalarına döndüler.

Dışarıda bekleyen diğerleri içeri süzüldüler.

Hissettiği rahatlama ile gözyaşlarına boğulmak üzere olan Konstantin Efendi, Orhan'ı kucakladı. Sonra o ve Liliana masaları dolaştılar, bütün müşterilere köpüklü şarap sundular.

Orhan nöbet tutmak üzere masasına dönerken beni göğsüne bastırdı. "Teşekkür ederim, kardeşim..."

Omuz silkmeye çalıştım, ama öyle memnun olmuştum ki kılımı kıpırdatamadım.

Sonra Nermin yanağımı öptü. "Sevgili, sevgili Attila..."

Elim ayağıma dolaşarak mutfağa seyirttim ve yapacak iş aradım.

* * *

Ertesi cumartesi, sabahın erken saatlerinde lokanta yandı. O gece orada çalışmıyordum –cuma günü babamın izin günüydü– bu yüzden orada olsam yangını önleyebileceğimi söyleyemem. Ama cuma günü boyunca, korkunç bir şeyler olacağını biliyordum– sezmiştim. Ama babama bir şey olacağını düşünüyordum. Ya otobüs çarpacak, ya kalp krizi geçirecekti. Çok içer olmuştu ve onu kendini öldürmekten vazgeçirmek için benim –ya da herhangi birinin– yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Yangını görenler, lokantanın çabucak yanıp kül olduğunu söylediler. Bir kibritin yanması kadar sürmüş ancak. Ya da bir yıldızın düşmesi. Ya da bir tava dolusu yağın alevlere boğulması.

Yangın sebebi olarak, bir tava dolusu yağın ateş alması gösterildi. Biri tavayı ocağın üzerinde bırakmış, ocağı kapatmayı unutmuştu –ve bum! Konstantin Efendi ve bütün personel böyle bir ihmalin asla olmayacağına yemin etmiş olsa da. Hiçbir lokantacı bütün ocakları kapatmadan, bütün pişirme gereçleri yıkanıp kaldırılmadan işyerini kapatmazdı. Bu birinci kuraldır. Değil Konstantin Efendi gibi tecrübeli kimseler, çömezler bile bilir bunu.

Konstantin Efendi'nin haklı olduğunu biliyorum. Ama belki... Bu yüzden o gece çalışmadığım için Talih'e küfrettim.

Orada olsam, ocakları kontrol ederdim –defalarca. Hep ediyordum.

Dahası, o gece çalışsam, başka bir şey, hattâ yangına neyin sebep olduğunu görebilirdim. Örneğin, uzaklaşmakta olan bir araba görebilirdim, flört eden bir çiftin Âşıklar Yolu'nda –lokantadan pek de uzak olmayan o ıssız patikada– gördüğünü söylediği Pontiac'ı mesela. Ahtapot'un Pontiac'ı ise, bilirdim. Çete Orhan'dan yediği dayaktan sonra arabaya doluşurken plakasını ezberlemiştim.

En azından, o gece çalışıyor olsaydım, eve dönerken yangını görür, geri dönerdim. Belki Orhan ve Nermin'i ve birkaç ay sonra doğacak çocuklarını kurtarabilirdim.

Ama ben babamı yatırır, onun sessiz sessiz ağlamasını dinlerken onlar yanarak öldüler.

* * *

İşte şöyle öldüler.

Yangın sabahın bir buçuğu civarında, sözde, mutfakta başladı.

Uykusuzluk çeken Liliana uyuyamamıştı ve mutfağın hemen üzerinde bulunan yatak odasının zemin tahtalarının arasından duman sızdığını görmüştü. Kocasını ve ailenin kalanını uyandırmıştı; hepsi talihsizlik yaşamadan evden çıkmayı başarmıştı.

Arka tarafa, Orhan, Nermin ve küçük Çiçek'in uyuduğu depoya koşmuşlardı.

O sırada, mutfağın yanında bulunan depo alev almış, lokantanın kendisinden daha da hararetle yanıyordu.

Orhan'ın kollarında Çiçek ile alevlerin arasından çıktığını görmüşlerdi. Ve sonra, Nermin'in arkasından gelmesini bek-

leyerek, dönüp baktığını görmüşlerdi. Ama Nermin arkasında yoktu. Sonra Orhan, kuşkusuz Nermin'in başka bir yerden mi çıktığını merak ederek, çevresine bakınmıştı. Çaresizce, defalarca ismini seslenmişti. Sonra Çiçek'i Konstantin Efendi'ye uzatarak depoya geri koşmuştu.

Tam o sırada bir dizi patlama olmuştu –Konstantin Efendi'ye göre şaraplar, ispirtolar, yağlar ve gazyağları patlamıştı. Birkaç dakika sonra çatı çökmüştü. Sonra da duvarlar.

Sonunda, yangını söndürmeyi başardıklarında, itfaiyeciler Orhan ile Nermin'in kalıntılarını bulmuşlardı. Tanınmayacak durumdaydılar, ama hâlâ birbirlerine sarılıyorlardı.

* * *

Soruşturmanın başına Komiser Dursun geçti. Yangının bir tava dolusu yağın parlamasından başka bir sebepten çıkmış olabileceğini düşünmeyi bile reddetti. Kundakçılık olasılığını, yangının belki de önceki hafta Konstantin Efendi'yi ziyaret eden çete tarafından çıkarılmış olabileceğini göz önüne bile almadı. İlk olayda, Konstantin Efendi, Komiser Dursun'un kargaşayı araştırmaya geldiği gece, herhangi bir ziyaret rapor etmemişti. Böyle bir iddia sigortacılardan para sızdırmak için bir aldatmaca olarak görülebilirdi –özellikle de, ne yazık ki, diğer kilit tanık, Orhan, hikayeyi doğrulayamadığından. Ayrıca ve büyük olasılıkla, Konstantin Efendi bir yanılsama görmüştü. Bu tür, şok vakalarında sık sık olan bir şeydi bu.

Flört eden çift ve Âşıklar Yolu'na park etmiş Pontiac'a gelince, kimse bu ifadeyi ciddiye almazdı. Her şeyden önce, bütün âşık çiftler gibi, onlar da kendi dünyalarına kapanmış olmalıydılar. Daha da önemlisi, onlar ne gördüklerini iddia ederlerse etsinler –o da, bir şey görmüşlerse– gecenin bir ya-

nısı görmüşlerdi. Geceleyin bulundukları yer öyle karanlık olurdu ki öpmeye hevesli dudaklar bile birbirlerini bulmakta güçlük çekerdi.

Sonra Komiser Dursun bombasını patlattı.

"Geçen hafta, Orhan'la konuştuktan sonra, adamı bir kontrol edeyim dedim. Kibirli bir tipti –ve kibir her zaman pislik saklar altında.

"Eh, bir dosya dolusu bilgi topladım. Bir sürü takma isim kullanmış. Hepsi şair isimleri. Şiiri sevdiğini söylerken yalan söylememiş.

"Suçlarına gelince: pek de kanlı işler değil. Anadan doğma aylak. Birkaç kavgaya karışmış –çoğunu kazanmış. Tutuklamaya direnmiş– her seferinde mücadele etmiş. Kaçarken, adi hırsızlıklar yapmış –yiyecek çalmış.

"Sonra, hiç beklemediğim bir şey buldum. Aylağın teki için sıradışı. Hanımların sevdiği bir adam. Çok eşli. Ayrı ayrı yerlerde en az iki karısı varmış. Belki iki tane daha, ama henüz onlar konusunda bütün verileri toparlayamadım.

"Çocukları da varmış. Şaşırtıcı değil, bana sorarsanız. Bu durumda Nermin ikinci ya da beşinci, Çiçek ise yedinci çocuğu oluyor. Otuzlarının ortasında biri için hiç fena değil.

"Buna inanmazsınız, bütün karıları adamı hâlâ seviyor. Görünüşe göre, onlara çok iyi davranmış. Şefkatle..."

O anda yürüyüp gittim.

* * *

Birkaç parça giysi toparladım. Ve biriktirdiğim birazcık parayı aldım. Babama bir not bıraktım. Ona, otobüs beni nereye götürürse oraya gideceğimi ve iş bulacağımı yazdım. Onu özleyeceğimi ekledim. Ve artık yanında, annemi hatırla-

tacak ben olmayınca, onun biraz mutluluk bulabileceğini düşündüğümü. Bu, sonuncusunu neden yazdığımı bilmiyorum. Izdıraptan, herhalde. Acımı birilerinden çıkarmak zorundaydım.

Sonra lokantaya döndüm. Komiser Dursun gitmişti. Ama Konstantin Efendi ile Liliana oradaydı, kömürleşmiş kalıntıların önünde, kaldırımda oturmuş, sigorta eksperlerini bekliyorlardı. Konstantin Efendi, Çiçek'i kucağında tutuyordu, bu yüzden öfkesini akıtamıyordu. Liliana ikisi adına yapıyordu bunu.

Dursun'un söylediği tek kelimeye inanmamışlardı. Buna memnun olmuştum. Kabadayıların, insanlara yardım etmek için bir yerden diğerine dolaşması gerektiğini anlamazlardı. Bunun, eğilimlerinin bir parçası olduğunu anlamazlardı. Elbette, kabadayıların kadınları buna memnun olmazdı, ama anlarlardı. Ve Allah'ın isteği olarak kabullenirlerdi. İşte bu yüzden, gittikten sonra bile kabadayılarını severlerdi.

Dursun kokuşmuş zihinli bir adamdı. Kuzuyu kurtla paylaşan, sonra da çobanla kaybolan kuzuya yazıklanan türden biri. Konstantin Efendi ve Liliana'nın yanından ayrılırken zalimce bir yorum yapmıştı. Orhan'dan kurtuldukları için şanslı saymaları gerekirdi kendilerini. Alacakları sigorta parası için daha da fazla. Artık emekli olabilirler, ya da daha büyük, daha iyi bir lokanta açabilirlerdi.

Dursun aynı zamanda bir üçkağıtçı idi. Yangın dosyasını çabucak kapatmasının sebebinin, avucunun Ahtapot tarafından yağlanmış olması olduğu söyleniyordu.

Konstantin Efendi ve Liliana'ya gideceğimi söyledim. Çiçek'i yanıma alıp alamayacağımı sordum. Ona iyi bakacağıma, hayatımı ona adayacağıma ikna etmeye çalıştım onları.

Gün boyunca, bütün gece ve ertesi gün tartıştık.

Sonunda onlar beni ikna ettiler. İyi bir çocuk olduğumu, ama daha çok genç olduğumu söylediler –yalnızca on beş yaşındaydım. Bir bebeğin her zaman çok ilgi istediğini söylediler. Ne kadar uğraşırsam uğraşayım o ilgiyi veremezdim ona.

Sonra bana söz verdiler. Bebeği yetimhaneye bırakmayacaklardı. Ona kendileri bakacaklardı. Aslında, onu evlat edineceklerdi. Ama elbette, onu bir Müslüman olarak yetiştireceklerdi.

Sonra bir gün, geri döndüğümde, o orada olacaktı. Genç bir kadın. Evlenilecek kadar büyük. Belki benim gelinim olurdu –neden olmasın?

* * *

Şimdi otuz üç yaşındayım.

Çiçek on sekizinde olmalı. Onun hâlâ Konstantin Efendi ve Liliana'nın yanında olduğunu tahmin ediyorum.

Sık sık geri dönmeyi hayal ediyorum. Birbirimizi hemen tanıyoruz. Ve bunca senedir ayrı yaşamamışız gibi, yaşamlarımızı birleştiriyoruz.

Ama geri dönmeyeceğim. Konstantin Efendi'nin yeni adresini yok ederek bu kararımı güvenceye aldım. Lokantanın yerini, Kanada'da senelerce yaşadıktan sonra geri dönen ve oraya yeni bir lokanta açmaya karar veren yaşlı bir Ermeniye sattı. Ermeni öldü, ama karısı hâlâ işletiyor orayı ve sık sık gidip Konstantin Efendi'nin yeni adresini istemek geçiyor içimden. Ama yalnızca içimden geçiyor. Dediğim gibi, geri dönmeyeceğim.

Artık ben de bir kabadayıyım –on senedir. İyi bir kabadayı. Orhan görse, benimle gurur duyardı. Onun hayatını taklit ediyorum. Yalnız, kadınlarla aile kurmuyorum. Benden

hoşlanmadıklarından değil. Çöpçatanlar aracılığıyla pek çok teklif aldım. O açıdan babamı taklit ediyorum. Çok fazla ölümle felç olmuş bir adam. (Babamın birkaç sene önce öldüğünü duydum. Siroz. Hayatında hiçbir şey değişmemişti.)

Zaman zaman fahişeleri ziyaret ediyorum.

Onların arkadaşlığından keyif alıyorum. Onlar acıyı anlıyor. Size bir süre daha yaşamaya devam etme, bir köşeyi daha dönme cesaretini veriyorlar.

Geri dönebilmeyi gerçekten diliyorum.

Ama hiç akla uygun değil.

Arkamda yetimler bırakmayacağım.

Bir kabadayı olarak kalacağım. Orhan'ın görebileceği gibi, biz soyu tükenmeye yüz tutmuş bir ırkız –bu bana cazip geliyor. Belki aynı zamanda, soyunun tükenmesini isteyen bir ırkız. Bu da cazip.

Biri benim odamı ateşe verene kadar devam edeceğim. Ya da biri beni sırtımdan vurana kadar. Ya da biri beni arabasının altına alana kadar.

Ve eğer, bir sonraki dünyada, kabadayılar için bir yer varsa, Orhan orada olacaktır. Ben de ona katılacağım.

10
ZEKİ
BİR YAZAR ÖLDÜRÜLDÜĞÜNDE

Sürgünüm ben on iki yaşındayken, yurdumdan sürülmeden yedi sene önce başladı.

31 Aralık 1947'de, biz –akademinin birinci sınıf öğrencileri– geleneksel dönem sonu gezisine götürülmüştük: yüzyıllar boyunca, Boğaz kıyısında, İstanbul'un en sevilen kahvehanelerinden biri olan Emirgan çay bahçesinde, Don Kişotvari edebiyat öğretmenimiz Âşık Ahmet'in konukları olacaktık.

Bu gezinin amaçlarından biri Yeni Yılı güzel şiirler okuyarak karşılamaktı; diğeri ise bizden, yetişkinliğin eşiğindeki öğrencilerden, Atatürk'ün aziz tuttuğu düşünü, Türkiye'yi dünyanın en ileri uluslarından birine dönüştürme düşünü gerçekleştirmek için çaba göstereceğimiz sözünü almak. Çünkü, sık sık anlatıldığı gibi, ölüm döşeğindeki bir ülkeyi dirilten, sağlığına kavuşturan, Türklerin Babası, hayatının son senelerinde bizi ardılı atamıştı; onun mucizesini pekiştirmek bizim görevimizdi.

Üçüncü amaç, Âşık Ahmet'in ikincisi üzerinden uydurdu-

ğu bir şeydi. Bugün, her öğrenci gelecekteki mesleğini seçecek, sonra kararından asla caymayacağına yemin edecekti. Dahası, seçimini kazanacağı paraya göre değil, seçeceği kariyer, ülkenin gelişmek için ihtiyaç duyduğu pek çok yetenekten birini sağlayacağı için yapacaktı. Ancak böyle, bencillikten uzak bir adanmışlıkla, son Osmanlı padişahlarının hainice yağmaladığı cennete yeniden kavuşabilirdik.

İstanbul'un esrarlı renklerini teşhir ettiği o parlak kış günlerinden biriydi. Kar ve güneş ya tutkuyla öpüşüyor, ya da flört edercesine birbirlerini kovalıyorlardı; ve Boğaz kıyısındaki eski, ahşap yalıların pencereleri onları yansıtan aynalara dönüşmüştü. Rüzgar şehrin benzersiz deniz, çam, bal ve gül suyu kokularını taşıyordu. Çay bahçesinin masalarının üzerinde yayılan dev çınar ağacı zamandışı bilgeliğini fısıldıyordu. Ve keyif içinde, bir sigarayı bitirmeden yenisini yakan Âşık Ahmet tüm cazibesiyle, göğsünü gere gere dolanıyordu.

Çay, Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi, dere gibi akıyordu. Mezeler ve kahvehanenin spesiyalitesi olan, doksan dokuz değişik şekilde hazırlanmış patlıcan, art arda, bakır sahanlarda masalara geliyordu. (Türk folkloruna göre insanoğlunun patlıcanla yapabildiği yemekler doksan dokuzla sınırlıdır; en az bir doksan dokuz tarif daha olduğu, ama bunları yalnızca Allah'ın bildiği söylenir.) Spor, kızlar, ergenlik, mastürbasyon, ıslak düşler ve vajinanın bizi bekleyen çeşit çeşit gizemleri gibi önemli konular özgürce konuşuluyordu.

Hepimiz mutlu bir uyuşukluğa gömülmüş, Âşık Ahmet'e bir yalvaca bakar gibi bakarken, o kalktı ve bize hitap etti. Pupalıktan* –yeryüzündeki en büyük ulusun kozaları– çıkıp geleceğe girmemizin zamanının geldiğini söyledi. Burada, şu

* Pupa: Geminin kıçı, kıç. (yhn.)

anda, her birimiz alfabetik sırayla ayağa kalkacak, kariyerini seçecekti. Düşünmemiz için beş dakika verecekti. Ülkede çok eksikliği çekilen, tıp, mühendislik ve iş idaresi gibi alanlar dışında, kimse daha önce seçilmiş bir meslek seçemeyecekti. Kararsız insanların zayıflığı olan değiş tokuş yasaktı. Kuşkusuz, alfabetik sırada sonlarda gelen oğlanlar hayal kırıklığına uğrayacaktı, çünkü istedikleri kariyeri seçemeyebileceklerdi. Ama bu da başlı başına kıymetli bir dersti, çünkü hayatın ilk kuralını, varoluşun, en talihliler için bile, inatla adaletsiz olduğunu öğretecekti.

Ve böylece, sınıf arkadaşlarım teker teker seçimlerini bildirdiler: doktor, mühendis, kimyacı, muhasebeci, tüccar, bankacı, jeolog, metalurjist, asker, pilot, otelci, çiftçi olacaklarını ilan ettiler. Bir oğlan istediği meslek önceden söylendiği, ya da doğru düzgün düşünemediği zaman duraksadığında, Âşık Ahmet –ya da bizden birileri– seçenekler öneriyordu.

Ben sonuncuydum. Gerginlik içinde, titreyerek doğruldum. Âşık Ahmet geziyi bildirdiği an mesleğime karar vermiştim. Düşünmeden seçmiştim, itiraf etmeliyim ki, onu etkilemeyi amaçlıyordum. Ama seçimim beni etkisi altına almıştı ve kimsenin seçmemesi için dua edip durmuştum.

Âşık Ahmet bana döndü. "Ya sen, benim genç Yahudim, sen ne olacaksın?"

Mutluluk içinde ilan ettim. "Bir öğretmen, efendim. Edebiyat öğretmeni."

"Edebiyat öğretmeni mi?"

"Evet, efendim."

"Buna karar vermene sebep ne, Zeki?"

"Efendim?"

"Kahraman tapıncı mı? Beni taklit etme arzusu mu?"

Kıvrandım. Ona tapındığım açıktı. Hepimiz tapınıyorduk. Ama başka sebeplerim de vardı. İlk olarak o, azınlıklara dayatılan alçakça Varlık Vergisi zamanlarında annemi ve beni açlıktan ölmekten kurtaran kişiydi. İkinci olarak, her tür adil ülkünün savunucusu idi; gerçekten de, bazı çevrelerde "büyük demokrat" olarak tanınıyordu. Üçüncü olarak, dünya edebiyatı konusunda bilinecek ne varsa biliyordu. Dördüncü olarak, bu bilgiyi bütün ülkeye yayma amacıyla, ilkokuldan üniversiteye kadar her tür okulda ders veriyordu. Beşinci olarak, o kadar erkeksiydi ki büyük kadınlar, hattâ yaşıtımız olan kızlar bile ona bayılıyordu.

"Ee, Zeki?"

"Ben –ben... Belki, efendim..."

"Zaman israfı. Benim gibi olamazsın!"

"Biliyorum, efendim. Ama denemek isterim, efendim..."

"Peki, başarılı olursan, bu seni ne yapar?"

"Asil bir insan, efendim."

"Hayır, efendim! Bir taklit olursun."

"Ah."

"Ülkemize bunu mu sunmalısın sence? Taklitçi bir şempanze? İntihara eğilimli bir papağan?"

"Hayır, efendim."

"O zaman bir daha düşün. Hangi alanlarda iyisin?"

"Çok yok, efendim. Belki koşu. İyi ciğerlerim var."

"Koşmak kariyer sayılmaz. En fazla Olimpiyat madalyası kazanırsın. Ya edebiyat?"

"İşte bu yüzden öğretmen olmak istiyorum, efendim. Edebiyatı çok seviyorum, efendim."

"Hakkını vermek lazım, bu alanda iyisin. Nesirin ne, nazımın ne olduğunu ayırt edebiliyorsun. Dile eğilimin var ve

iyi denemeler yazıyorsun. İddiaya girerim gördüğüm en iyi öğrencim olacaksın! Bir Yahudi için, olağanüstü!"

"Öyle mi, efendim?"

"Aynı zamanda kafatasın çok büyük –orada sözcükler için bol bol yer var."

Kızardım. Arkadaşlarım kocaman kafam ile ilgili bir sürü şaka yapıyordu. Sonra, uzun boylu ve ince olsam da, hiç de zayıf sayılmayacağımı fark etmiştim. Sonra bir zorbaya diklenmiş, eşek sudan gelene kadar dövmüştüm onu; bir daha eskisi gibi olmamıştım. Öfkeyle terslendim, "Kafamın büyüklüğü benim elimde değil, efendim. Bu şekilde doğmuşum."

Âşık Ahmet sırıttı. "Hem de çok iyi bir sebepten. Sende bir yazarın kafası var. Ve olman gereken de bu işte! Bir yazar."

"Ben mi, efendim? Bir yazar mı?"

"İliklerinde var! Hissetmiyor musun?"

"Bilmiyorum, efendim..."

"Lanet olsun, çocuk! Ahmaklaşma! Duygularına dokun!"

"Ben –ben nasıl yapacağımı bilmiyorum, efendim."

"Benim karşımda utanmana gerek yok!"

"Utanmıyorum, efendim."

"Şimdi, benden sonra tekrar et: ben bir yazarım. İliklerimde hissediyorum. Hadi!"

"Ben bir yazarım. İliklerimde hissediyorum."

"Ve yazar olacağım. Romancı. Şair. Oyun yazarı. Denemeci."

"Ah."

"Duyalım bakalım"

"Ve yazar olacağım. Romancı... Şair... Oyun yazarı... Denemeci..."

Âşık Ahmet ellerini çırptı. "Anlaştık o zaman!" Garsona bağırdı. "Bu oğlana biraz rakı getir! Çok şişe getir! Kutlamak

için sebebimiz var."

Arkadaşlarım alkışlar, tezahürat yaparken ben sersem sersem onlara baktım. Zihnimde bir yerlerde, benim seçimime mi tezahürat yapıyorlar, yoksa sarhoş olma fikrine mi, merak ediyordum.

Âşık Ahmet ortaya geçti ve oynamaya başladı. Sonra Nâzım Hikmet'in bir şiirini okudu:

Yaşamak ne güzel şey
TARANTA - BABU
yaşamak ne güzel şey...
Anlıyarak bir usta kitap gibi
bir sevda şarkısı gibi duyup
bir çocuk gibi şaşarak
YAŞAMAK...

Daha sonra, Âşık Ahmet çakırkeyif, ama ciddi bir tavırla gelip yanıma oturdu ve bardağımı doldurdu. "Nasıl gidiyor, benim genç Yahudim?"

Rakının verdiği sarhoşluk ve cesaretle şaka yaptım, "*Ah, yaşamak ne güzel şey...*"

"Şiiri sevdin mi?"

"Evet, efendim."

"Konusunu biliyor musun?"

"Faşizmi kınıyor, efendim. İtalya Habeşistan'ı işgal etmeye hazırlanırken yazılmış. Roma'da okuyan Etiyopyalı bir öğrencinin yurdundaki karısına yazdığı mektuplar olarak düşünülmüş."

"Bir Hikmet *aficionado*'su!"

"*Aficionado*" o senenin moda sözcüğü idi. Âşık Ahmet,

kaygısız erkeksiliğiyle, yabancı yazarların en Türkü olduğunu savunduğu Hemingway'den almıştı.

Gururla başımı salladım. "Yalnızca bulabildiklerimi okudum, efendim. Eserlerinin çoğu yasaklandı."

"*Taranta Babu* da öyle."

"Babamda bir kopya var, efendim. İlk yayınlandığında almış."

"Baban... Elbette... Avukat Vitali Behar. Savunmasızları savunan kişi –değil mi? Onunla tanışmalıyım."

"Aslında, hayatını kurtardınız, efendim."

"Öyle mi? Nasıl?"

"Varlık Vergisi sırasında beni ve annemi besleyerek... Babam Aşkale'ye, çalışma kampına gönderilmişti..."

"Dur bir dakika –ilk maaşı ile oğluna ansiklopedi alan adam değil mi o? Kamptan döndüğü zaman?"

"Evet, efendim."

"Ve sen onun oğlusun, öyle mi?"

"Evet, efendim."

"Sonucun sen olmana şaşmamak gerek. Ve baban Nâzım'a bayılıyor."

"Yahudiler Faşizmi bilir, efendim."

"Bir şey daha hatırlıyorum. Ailenden biri İspanyol İç Savaşı'nda ölmüş..."

"Babamın Fransız kuzeni, efendim. Evet."

"Solculardan oluşan bir aile. Onunla tanışmak için daha büyük bir sebep. Bir solcular konferansı yaparız."

"Evet, efendim."

"Ama bir düşününce, belki de benimle görülmemeli. Bazı insanlar için ben solculardan da kötüyüm..."

"Daha mı kötü?"

"Tıpkı bir lağım faresi gibi –yani "çoğulcu", dolayısıyla, milliyetçiliğin ırzına geçen biri. Ya da Sosyalist bir domuz –yani kapitalizmin ve bütün iyi şeylerin düşmanı. Ve, elbette, Komünist haşarat –ülkenin kalbini yemeye çalışan bir kurtçuk."

"Nasıl cüret edebilirler, efendim?"

"Akılsız insanlar –fırsatçılar, gericiler, dinci fanatikler– iktidara geldiği zaman, ona ellerinden nasıl geliyorsa öyle tutunmak isterler. Ve bunu yapmanın en iyi yolu paranoyamızı beslemektir. Bu günlerde yaşadığımız Komünizm karşıtı isteri gibi. Ve biz de günah keçileri oluruz..."

"Ama siz büyük bir vatanseversiniz, efendim. Bir savaş kahramanı..."

"Evet, şansım varmış. Bazılarını engelliyor. Diğer yandan, ben küçük balığım. Onlar Türkiye'nin ruhunu istiyorlar. Ve onu yakaladılar. Ve onu zincire vurdular..."

"Nâzım Hikmet'i mi kastediyorsunuz, efendim?"

"Evet."

"Onu tanır mıydınız, efendim?"

"Birkaç kez karşılaştık."

"Neye benziyor?"

"Ete bürünmüş Orpheus'a*."

"Onunla tanışmayı çok isterdim..."

"Birgün –her şey yolunda giderse. Salıverilmesi için kampanya yürütülüyor."

"Bu arada, eserlerinin çoğunu okuyamıyorum!"

"Gizli ağlardan birine katılırsan okuyabilirsin."

"Nasıl?"

---

* Orpheus: Çalgısı vahşi hayvanları büyüleyen, ezgisiyle ölümü bile alt eden ünlü Ilkçağ ozanı. (yhn.)

"Bir tanesini ben yönetiyorum. Yasaklanan eserlerinin hepsini teksir makinelerinde çoğaltıyoruz ve dağıtabildiğimiz yerlere dağıtıyoruz."

"Ah, katılmayı çok isterdim!"

"Seni uyarmalıyım. Başın derde girebilir..."

"Bunun farkındayım, efendim."

"Rakı cesareti mi bu? Yoksa doğal olarak mı öylesin?"

"Bilmiyorum, efendim. Belki her ikisi birden..."

Âşık Ahmet bir sigara daha yaktı, sonra bana da bir tane uzattı.

"Herhalde bunu sen kararını vermeden sormalıydım, Zeki..."

Sigarayı aldım.

Sigaramı yaktı. "Eğer –yazar olduğun zaman– eğer senin eserlerini yasaklamaya başlarlarsa..?"

"Benimle ilgilendiklerini hayal edemiyorum, efendim..."

"Dünyanın büyük kısmı için yazma özgürlüğü lükstür. Edebiyatla ilgileniyorsan daha fazla. Özgürlük ve demokrasiyi savunuyorsan. Idarecileri, hükümetleri, kurumları eleştiriyorsan. Eğer, Nâzım gibi, eşitlik, savaşlara son, evrensel barış vaazediyorsan... Bazı rejimler için bunlar ciddi suç oluşturan konulardır..."

Allak bullak olarak baktım ona. "Anlıyorum..."

"Yahudi olduğundan, o yönde yazacağını tahmin ediyorum. Bu yüzden yıkıcı biri olarak damgalanacaksın. Gazap çekeceksin. O zaman ne olacak?"

"Bilmiyorum, efendim... Siz ne düşünüyorsunuz, efendim?"

"Zulüm –ve hapis– yazarlık işinin gereklerindendir..."

"O zaman belki de yazar olmamalıyım, efendim..."

"Yemininden mi döneceksin..?"

"Ama hapis..."

"Çok faydalı olabilir. Pek çok açıdan kişiliği geliştirir." Bardağımı yeniledi. "Ne diyorsun?"

İçkimi başıma diktim. "Seçim şansım var mı, efendim?"

Bana sarılarak beni –ve sanırım herkesi– şaşırttı. "Seni Yahudi şeytan –Allah yardımcın olsun!"

* * *

O gece ebeveynlerime kararımı bildirdim.

Sanatkar eğilimlere sahip olan annem –çok yetenekli bir karikatürist idi– hemen gözyaşlarına boğuldu. Ama diğer yandan, haberler iyi olsa da, kötü olsa da gözyaşlarına boğulurdu zaten. (İtiraf ederken utanıyorum, ama ben anneme çekmişim.) Sonunda kendini topladığında babama döndü –o tek kelime etmemişti– ve neden yazar olmam gerektiğine dair bir milyon sebep sıraladı. "Hiç kuşku etme," dedi babama, "oğlumuz bir Tolstoy, bir Rabelais, bir Cervantes, bir Shakespeare, hattâ bir Homer ya da bir Rumi olacak, ya da, kimbilir, belki hepsinden daha iyi olur."

Babam sessizliğini korudu.

Daha sonra, insanlar bir kahve içmek için uğradığında, seçimim sohbet konusu oldu. Ben ödev yapıyordum, ama defalarca gizlice dinledim.

Bir seferinde, büyük amcam Lazar, sözde kariyer seçimimin yalnızca bir ergenlik fantazisi olduğunu, kısa süre sonra unutup gideceğimi ve birkaç ay sonra mutluluk içinde, bütün iyi Yahudi çocukları gibi, tıp, dişçilik, muhasebe, ya da en iyisi, ticaret ile ilgilenmeye karar vereceğimi söyleyerek babamı teselli etmeye çalışıyordu.

(Büyük amcam Lazar pek de sevilesi biri değildi. Bir kamu kuruluşunda muhasebeciydi ve şiddet dolu bir doğası

olan, inatçı bir adamdı. Çocuklara karşı tam bir zalimdi. Gerçekten de, çocuklardan öyle nefret ederdi ki ne zaman müezzinin ezan okuduğunu duysa, aklına karısını kısır kıldığı için Elohim'e şükretmek gelirdi– ya da kendisi öyle anlatarak böbürleniyordu. Bununla beraber, ihtiyarların dedikodularına bakılırsa, bu böbürlenme kendi kendini korumak içindi; aslında kısır olan kendisiydi, çünkü benim zavallı, tatlı büyük yengem Kurtuluş Savaşı sırasında, daha gencecik bir kızken bir oğlan çocuğu doğurmuştu. Sevgilisi trajik bir şekilde, İnönü Savaşı'nda ölmüş, o da bebeğini evlatlık vermişti.)

Babam, oğlunun yazar olmasından büyük gurur duyacağını bildirerek beni şaşırttı. Onu asıl endişelendiren, yazarların nadiren geçinecek kadar para kazanması ve her zaman kendi kendilerini gözlerinde büyüten yayıncıların, eleştirmenlerin, köşe yazarlarının, uzmanların, hattâ idarecilerin ve siyasetçilerin merhametine kalmaları idi. Yaşadığı sürece beni geçindirmek onu çok mutlu ederdi, ama o öldükten sonra bana kim bakacaktı?

Bunu duyan annem, söylemeye bile gerek yok, gözyaşlarına boğuldu. (Aslında, ben de!)

Ertesi gün okula giderken annemle babamın yüzünde özel gülümseler gördüm. Açık ki seçimimi kutlamak için, geceleyin birbirlerini olağanüstü mutlu etmişlerdi. Aklımdan, edebiyat kariyerimden vazgeçme düşüncesi geçmiş olsaydı bile, o gülümsemeler düşüncemi sonsuza dek yok ederdi.

Böylece alınyazım belirlendi. Ebevenlerim ve ben bilmiyorduk, ama sürgünüm başlamıştı.

* * *

Birkaç hafta içinde Nâzım Hikmet'in yazdığı, gizli gizli

dolaşan ya da yetkililerin el koymadığı bütün eserleri okumuştum. Hemen hemen aynı zamanlarda, Âşık Ahmet'in bahsettiği gizli ağa katıldım ve harap durumda bir Gestetner'in başında sayısız hafta sonu geçirerek onun övgüsünü kazandım.

Aynı zamanda, şiir yazmaya başladım ve birkaç tanesini kolej dergisinde yayınlattım. Ne yazık ki hepsi Nâzım'ın dizelerinin acınası taklitleri idi –bunu ben bile görebiliyordum. Gerçekten de, Âşık Ahmet kullandığım metaforların bazılarının "orjinallik kıvılcımı" taşıdığını söylemese, o sıralarda şiirden vazgeçebilirdim.

Bir sene içinde Nâzım'ın şiirlerini, Boğaz'ın Avrupa kıyısındaki ortaokul öğrencilerine dağıtan başlıca kişi oldum. İki defa suçüstü yakalandım ve tutuklandım – Âşık Ahmet'e bakılırsa, o okullarda ders veren gerici öğretmenlerden bazıları tarafından ihbar edilmiştim. İlk seferinde mahalle karakoluna götürüldüm ve görev başındaki memur bir uyarı ile serbest bıraktı beni. İkinci seferinde, bölge karakoluna götürüldüm ve polis amiri bana bir ders verilmesi gerektiğine karar verdi. Bu yüzden biraz hırpalandım. Darbeler, tehditler, hakaretler fazla canımı acıtmadı, ama çürük et gibi bir tat taşıyan korku, bugün bile taşıdığım bir felç duygusu yarattı bende. Aynı zamanda, artık yalnızca küçük, muhteşem şahsıma ait bir sicilim olduğunu, ve sicilimin Milli İstihbarat Teşkilatı'nın "muallak" evrakları arasında, en öne yerleştirildiğini söyleyerek uyardılar beni; üçüncü kez suç işlersem güneşe parmaklıkların arkasından bakardım.

* * *

Sonra 1950 geldi.

Mayıs, Adnan Menderes ve onun Demokrat Parti'sini iktidara getirdi. Nâzım'ın *aficionado*ları olarak kasılan bizlerin moralleri yükseldi. Af çıkacaktı; hapisaneler boşalacaktı; seçimlerden sonra gelenekti bu. Ve bir süredir etkili gruplar ve öğrenci organizasyonları Nâzım'ın serbest bırakılması için kampanya yaptığından, yeni hükümetin Komünizm nefretini bir kenara bırakacağına, Nâzım Hikmet'i salıvereceğine inanıyorduk. Büyüklerimiz, ABD'nin kuvvetli propaganda makinesi tarafından çalkalanan ve solcu görüşlere karşı gittikçe büyüyen –ve Kore Savaşı'nın başlaması ile bir çılgınlığa dönüşen– paranoyanın, Nâzım'ın tutuklanmasına sebep olan paranoyadan daha da zehirli olduğunu söyleyerek bizi uyarsa da, beklentilerimizden vazgeçmedik.

Bu isteriye ateşli bir öfkeyle karşılık vererek, daha büyük hararetle kopyaladık.

Temmuz geldi. Türkiye'nin NATO'ya davet edildiği haberleri daha da büyük bir anti-Komünizm çılgınlığına yol açtı. O "elit organizasyona" alınmanın bedelinin sayısız askerin canı olduğunu, çünkü Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılmaya zorlanacağını söyleyerek uyarıda bulunanlar izlendi ve bazı vakalarda yargılanıp hapse atıldı.

Sonra, 15 Temmuz'da, tam da biz Nâzım'a af çıkmasından umudu kesmeye başladığımız zaman, salıverildi.

Sevincimiz eşsizdi. Sözün savunucularının asla alt edilemeyeceğine, Kader'in onları korumak için bir şekilde yol bulduğuna, hattâ onlara kalemlerini geri vermek için bazen, tuhaftır ama, Menderes'inki gibi baskıcı rejimleri bile kullandığına inanmamıza sebep olmuştu.

Yazın kalanını teksir makinesinin başında geçirdim. Bazı haftalar pek az uyudum. Ama umurumda değildi. Daima se-

vinçliydim. Kahramanım serbestti; daha da önemlisi, şimdiye dek bilmediğimiz eserleri de serbest bırakılmıştı. Eserlerini bir kez daha yayınlatmaya can atan Nâzım, hapiste yazdığı, saklamaları için akrabalarına ve dostlarına verdiği şiirlerini topluyordu. Bunların çoğu dönüp dolaşıp Âşık Ahmet'in eline geçmişti. O da şiirleri bize, teksircilere aktarmıştı. Kısa süre sonra insanlar bu şiirleri duydular ve kopya taleplerine boğdular bizi. Bu, her daim etkin gerici solucanları Nâzım'a daha da vahşice kara çalmaya kışkırttı; biz, Nâzım hayranları, onun "*mujikleri*, odalıkları, şoroloları" olarak damgalandık.

Ama biz, Nâzım'ın *mujikleri*, odalıkları, şoroloları, onlara güldük. Göğüslerimizi açtık ve saldırın saldırabiliyorsanız, dedik. Onlara soyu tükenmeye yüz tutmuş bir ırk dedik; onların ölüm çırpınışlarına sempati duymadığımızı, bizim Atatürk'ün çocukları olduğumuzu, önemli işlerimiz olduğunu söyledik. Hattâ Atatürk'ün Nâzım'ı çok sevdiğini, ölmese Nâzım'ı hapse atan Faşistlerden koruyacağını iddia ettik. Ve Nâzım'ın hapisaneden, karısı Piraye'ye yazdığı ünlü şiiri marşımız ilan ettik:

Onlar ümidin düşmanıdır sevgilim
Akarsuyun
Meyve çağında ağacın
Serpilen gelişen hayatın düşmanı
Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına
-çürüyen diş, dökülen et-
bir daha dönmemek üzere yıkılıp gidecekler
ve elbette sevgilim, elbet
dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya
dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle; işçi tulumuyla
bu güzelim memlekette hürriyet...

Bu yetenekte bir gençlik, zırhlı generallere, şişko siyasetçilere, dinsiz dincilere bir nebze olsun aldırış eder miydi?

* * *

Senenin geri kalanı dörtnala akıp geçti.

Gizli matbaamıza olan adanmışlığım kısa süre sonra beni Nâzım'ın yörüngesine itti. Orada burada, dostları için düzenlediği okumalara katıldım. Zaman zaman onunla konuştum bile; daha doğrusu, o benimle konuştu ve ben de huşu içinde dinledim. Âşık Ahmet'in tarif ettiği gibi, Orpheus'un ete bürünmüş haliydi.

Bir kez, bir hayranının villasında, dengiymişim gibi kolunu omzuma attı ve meyve bahçesinde gezinirken, muhtelif meyve ağaçlarının içimizde uyandırdığı duyguları serbest çağrışım yoluyla ifade etmemizi önerdi. Ben, dutun hayatın gizemlerine ilişkin yanıtlar çağlayan bir meme ucuna benzediği, şeftalinin dünyanın mükemmelliğinin simgesi olduğu, incirin yeryüzünün nüfusunu baştan yaratabilecek bir tohum deposu olduğu gibi budalaca laflar kekeledim. O bu iddialı çağrışımları cömertçe övdü, sonra bir meyve başlı başına bir mucize olsa da, onu taşıyan ağacın daha da büyük bir mucize doğurdunu söyledi. Ve çevremizdeki ağaçlara işaret ederek, bana her birinin, kendine has gücü ve güzelliği ile Yaratım'ın büyük, ama gizemli tasarımına nasıl tanık olduklarını söyledi. Ağaçları övmesi aklıma *Kuvayi Milliye*'deki, Kurtuluş Savaşı destanındaki ünlü dizeleri getirdi:

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür,
Ve bir orman gibi kardeşçesine,
Bu hasret bizim...

Fiziksel olarak da, tanıdığım en çarpıcı adamdı: uzun boylu ve canlı; iri, uzun bir kafası, daimi gündoğumu gibi kahverengimsi sarı saçları ve doğal bir zarafeti vardı. Ve keyifle çekiştirdiği ya da bir orkestra şefinin batonu gibi kullandığı, her daim mevcut bir pipo, otoritesini vurguluyordu. Benim için, onu gerçekten özetleyen özelliği, gözlerinin daima gülümsemesiydi –sanki her baktığı şeyde ayrı bir mucizeye tanık oluyormuş gibi. O gözlerdeki berrak, mavi derinliğin, hapisanedeki uzun, yalnız senelere nasıl dayandığını merak ediyordu insan. (O sıralarda tedavülde olan bir espri, aynı potada, Selanik'te yaratılmış olsalar da, Nâzım ile Atatürk'ü yanyana koymadığı için Tanrıya şükrediyordu. Çünkü ikisinin de görünüşü öyle göz kamaştırıcıydı ki onları birlikte gören biri kime tapınacağını şaşırabilirdi.)

Ama kısa süre sonra onun geleceği için endişelenmeye başladık. Kalbi rahatsızdı ve gerilimden kaçınması gerekiyordu. Ama para kıtlığından ve ona parya statüsü veren bir Müessese'de iş bulamadığından, o ve ikinci karısı Münevver ilkönce yakın bir yoldaşlarının, sonra Nâzım'ın annesinin konukseverliğinden faydalanmak zorunda kalmıştı. Daha sonra eski bir dostu bir film stüdyosunda iş teklif etmişti ona, ve Nâzım ile karısı bir bodrum katına taşınmıştı.

En büyük korkumuz, yeniden tutuklanması ve hapse gönderilmesiydi. Hükümet onun, özellikle de entelektüeller, solcu örgütler ve öğrenciler arasındaki popülerliğini, olası bir muhalefet kaynağı olarak görüyordu. Sonuç olarak, polis onu daima gözetim altında tutuyordu ve tehdidi vurgulamak için, bunu açık açık yapıyordu. Dahası, Nâzım'ın uluslararası üne sahip olması –Varşova'da düzenlenen 2. Dünya Barış Kongresi, Pablo Neruda, Pablo Picasso, Wanda Jacubowska

ve Paul Robeson'un yanısıra ona da barış ödülü vermişti– onu daha da karizmatik bir rakip kılıyordu.

Karısı, oğulları Memed'i doğurduğu için özellikle mutlu bir zaman olması gereken 1951 baharında, aklımızı yitirmek üzereydik. Yetkililerin, uluslararası ününe meydan okumak için, onu suçlayacak yeni şeyler aradıkları söylentileri geliyordu kulağımıza.

Bu tehdide karşılık, Nâzım'ın en yakın dostlarından bazıları onu ülkeden kaçırmak için yollar aramaya başladılar. Ona sığınma hakkı vermesi en olası ülkenin SSCB olduğu öne sürülüyordu.

Sonra, haziranın başlarında, hükümet saldırıya geçti. Nâzım, hapiste geçirdiği seneler askerlik hizmetini kesintiye uğrattığından, askerliğini Doğu Anadolu'da bir yerde geçirmesi gerektiğini bildiren celbi aldı.

* * *

Yaklaşık bir gün sonra, Âşık Ahmet beni ofisine çağırdı. Nâzım'ın askere alınmasına giden olayları anlattı: şairin askerlikten muaf tutulmak için çürük raporu alma çabalarının başarısız olmasını; özellikle atanmış, dolayısıyla önceden anlaşmış bir doktor kurulunun onu tamamen sağlıklı bulduğunu. Askerliğini yapması gereken Doğu Anadolu'nun, kışları son derece sert geçen dağlık bir bölge olduğunu hepimiz biliyorduk. Nâzım'ın kalp rahatsızlığı düşünülünce, oraya gitmesi ölüm fermanının imzalanması olurdu. Altı ayda ölürdü orada.

Sonra Âşık Ahmet, bana mutlak gizlilik yemini ettirerek, onun ve dostlarının Nâzım'ı SSCB'ye kaçırmak için plan yaptığını bildirdi. Şairin yirmi dört saat gözetim altında tutulduğu düşünülerek, oldukça dolaylı bir plan yapılmıştı ve birkaç

yardımcının yem görevi görmesi gerekiyordu. Bu yardımcıların asıl kaçışla ilgisi olmayacağından, herhangi bir tehlike ile karşı karşıya kalmaları beklenmiyordu. Bununla beraber, her gizli operasyon, doğası gereği, bir risk unsuru taşırdı ve aynısı bizimki için de geçerliydi. Bir talihsizlik eseri bir şeyler yolunda gitmezse ve yemler farkedilirse, tutuklanabilirler, hattâ kötü muamele görebilirlerdi.

Burada durdu ve beni süzdü.

Gözlerine baktım. Havada asılı bıraktığı soruyu okudum. Kalbim çılgınca çarpmaya başladı. "Yemlerden biri olmamı mı istiyorsunuz?"

Gülümsedi. "Benim harika Yahudim!

Allah bilir bana kaç kez bu şekilde hitap etmişti. Ama bu sefer beni sinirlendirdi. "Neden hep böyle diyorsunuz bana?"

Bana şaşkınlık içinde baktı. "Ne diyorum?"

"Yahudi."

"Güceniyor musun?"

"Bazen."

"Neden?"

"Anti-semitik bir ifade gibi geliyor. Sizin gibi birinin ağzından duymak mantıklı gelmiyor. Diğer oğlanların hiçbirine ırkları ile hitap etmiyorsunuz. Agop'a, 'harika Ermeni', ya da Takis'e, 'benim şeytan Rumum' demiyorsunuz..."

"Diyorum."

"Ben hiç duymadım."

"Duymadın mı? Dediğimden eminim. Aklımdan geçtiği kesin."

"Aklınızdan mı..?"

Şiir okurmuş gibi heyecanlandı. "Kutlamak için söylüyorum. Yemin ederim. Çünkü bu, güzel bir bahçede olmak ve

her çiçeğe ismiyle hitap etmek gibi. Çoğulculuğun coşkusu. Ya da farklılığın. Çeşitliliğin."

"Anlıyorum."

"O kadar ikna olmuş görünmüyorsun. Haklı olduğun bir nokta var. Neden sana sesli olarak –genellikle farkına bile varmadan– 'Yahudi' diyorum, ama neden diğerleri için yalnızca aklımdan geçiriyorum?"

"Sorun değil, efendim. Fark etmez..."

"Benim için eder. Ben anti-semitik değilim. Yoksa öyle miyim? Demek istediğim, her insanı olduğu gibi kabullendiğimden eminim. Seni –seni oğlum gibi seviyorum. Kuşkusuz bunu biliyorsundur. Büyümeni izledim, gururla yol gösterdim sana."

"Biliyorum, efendim."

"Ama... soru yine de geçerli. Neden sana 'Yahudi' diyorum? Doğamda mı var? Yoksa içten içe anti-semitik biri miyim?"

Hüzünle omuzlarımı silktim.

Ciddi ciddi başını salladı. "Düşüneceğim. Kendim hakkımdaki fikrimi gözden geçirmem gerekebilir. Ve gerekirse değişeceğim, sana söz veririm."

Canlandım. "Ee, ben ne yapıyorum?"

"Sen, hiçbir şey. Sorun benim..."

"Yem olarak, demek istiyorum."

"Ah, şu konu." Endişeli göründü. "Yapmak istediğinden emin misin?"

"Evet."

Gülümsedi. "Seni harika Y..." Duraksadı. "Şimdi sana ne diyeceğimi bilmiyorum..."

"Zeki nasıl? Ya da, 'Genç Türk'..?"

"Tamam, seni harika Genç Türk. Bundan gerçekten emin

misin? İşler yolunda gitmeyebilir. Başın derde girebilir..."

"Eminim."

"Tutuklanırsan seni sorgularlar. Ben, matbaa, teksirciler, Nâzım'ı her kim desteklemişse onlar hakkında bilgi almak isteyeceklerdir... Zor bile kullanabilirler..."

"Dayanmaya çalışırım... Ama ya direncimi kırarlarsa..?"

"Biz onarırız."

"Ya onlara sizi anlatırsam? Diğerlerini?"

"Sonuçlarına katlanırız. Bunu kabullendik. O zamana kadar Nâzım'ı güvenliğe ulaştırabileceğimizi umuyoruz."

Heyecan ve endişe ile ürperdim. "Önemli olan da bu zaten."

Ayağa kalktı ve omzuma bir şaplak attı. "İşimize bakalım!"

Kapıya doğru ilerlerken beni durdurdu. "Bir şey daha var, Genç Türk: içindeki Genç Yahudi'yi kaybetme. Herkesin farklılığının değerini bil. Hepimiz aynı olsaydık, soyumuz tükenirdi."

* * *

Ertesi gün, Âşık Ahmet'in evinde, ekiple tanıştım. (Sınavlarımız bitmişti ve yaz tatiline iki gün kalmıştı; sonuç olarak, hem öğretmenler, hem de öğrenciler okula pek uğramıyordu.)

İki "büyücü" –Nâzım'ı alıp götürecek kişilere Âşık Ahmet'in verdiği isim buydu– ve ben dahil on beş yem vardı.

Âşık Ahmet, biz yemleri hayatın değişik alanlarından seçmişti. Simgesel olarak, Nâzım'ın güçlü, umumi bir ses verdiği ülkenin değişik halklarını temsil ediyorduk. Benim dışımda, İstanbul Üniversitesi'nin değişik fakültelerinden dört öğrenci daha vardı.

"Büyücüler" –Karun kadar zengin bir cenaze levazımatçısı olan Yannis Karolidis ve Trabzonlu bir Çerkez olan Aybek; ikisi de orta yaşlıydı –öyle farklı görünüşlere sahiptiler ki, da-

ha az ciddi bir durumda olsak, onları Laurel ve Hardy olarak algılardım.

Gerekli nezaket sözlerinden sonra Yannis –şişman olan oydu– sahne aldı. O düşüncelerini toplamak için ileri geri yürürken, adam hakkında edindiğim ilk izlenimin ne kadar aldatıcı olduğunu fark ettim. Bu gevşek bir Oliver Hardy değildi, sağlam kaslardan oluşmuş bir anıttı.

Kendini Âşık Ahmet'in eski öğrencilerinden biri olarak tanıttı; koşullar gereği ticaret hayatına atılmak zorunda kalmış, ama yine de ilk aşkına, şiire sadık kalmış biri. Sonuç olarak Nâzım'a yardım etmeyi bir onur meselesi sayıyordu –ona göre zamanımızın en büyük şairiydi o.

Bu sebeple –ve büyük sevinçle– mesleki becerilerini, bu sefer bir insanı toza çevirmek için değil, bir insanın hayatını uzatmak için kullanacaktı. Sözde İstanbul'da ölmüş ve doğduğu yer olan Çoruk'ta, Trabzon'a bağlı bir Karadeniz köyünde gömülmesini vasiyet etmiş Pontuslu bir ağa için gösterişli bir cenaze töreni düzenleyecekti.

Kendisi de Pontuslu olan Yannis bize, halkının Trebizond Krallığı'nın torunları olduğunu, krallığın Konstantinopolis düştükten sonra, Doğu Roma İmparatorluğu'nun son karakolu olarak sekiz sene daha direndiğini, sonra Osmanlılara yenik düştüğünü hatırlattı. Ama halkının büyük kısmı Karadeniz'de kalmış, hem Rum Ortodoks Kilisesi'nin geleneklerini, hem de Bizans'ın Elen dilini özenle korumuştu. Bu pek çok açıdan doğruydu, kendisininki gibi, daha sonra İslama dönen soylarda bile aynı uzlaşma yaşanmıştı. Dolayısıyla, Hıristiyan olsa bile, Pontuslu bir adamın doğduğu köye nakledilmesi yetkililere tuhaf gelmeyecekti.

Ve, elbette, Türkiye'nin SSCB sınırına bir taş atımlık me-

safeye nakledilen bu hayali ağa değil, Nâzım Hikmet olacaktı. Söylemeye gerek bile yok, ama tabut özellikle havadar, girip çıkması kolay, haremde bir yatak kadar rahat yapılacaktı. Hikmet'in kalp rahatsızlığı yüzünden, taşra yollarının kapricslerine emanet edilmeyecekti. Bunun yerine, hak ettiği tantana ve şartlar altında, deniz yoluyla nakledilecekti. Kimse ayarlamaları sorgulamayacak, tabutu kontrol etmeyecekti; Yannis'in resmi görevlilerden mezar kazıcılarına kadar herkese dağıtacağı para sağlayacaktı bunu. Belirlenen günde, Hikmet SSCB'ye doğru yola çıkmışken, boş tabut gereken ciddiyetle gömülecekti. Ve hepsi bu olacaktı.

Sonra Çerkez Aybek sahne aldı.

Sırım kadar ince görünen, kendini bir iş bitirici, imkansız olan her şeyi yapabilecek ve o güne dek tek bir işinde bile başarısız olmamış biri olarak tanıtan bu adamı izlerken, onun hakkındaki ilk izlenimimi de değiştirmek zorunda kaldım. Kalem kadar ince bıyıklarına rağmen, ona her baktığımda daha da fazla ağırlık kazanmış gibi görünüyordu. Karadeniz'in suları gibi leylağa çalan gözleri bakanı büyülüyordu.

Adam kısa konuştu. Başka şeylerin yanısıra, Karadeniz bölgesinde, seçkin Türk ve Sovyet sınır görevlileri ile birlikte çok kârlı bir kaçakçılık işi yürüttüğünü açıkladı. Trabzon'da, Yannis, Nâzım'ı ona teslim edecekti. O da onu arabayla, özellikle onun işi için yapılmış ve hiçbir haritada bulunmayan bir yolla, SSCB'ye kaçıracaktı.

Bitiş konuşmasını Âşık Ahmet yaptı. Hazırlıklar on gün kadar alacaktı. Hiçbir şey şansa bırakılmayacaktı. Aybek "merhum"un belgelerini hazırlatacaktı. Yannis formalitelerle ilgilenecekti; şöhreti ve cüzdanı öyle kuvvetliydi ki bir ceset bulması bile gerekmeyecekti. Ayrıca, "cenaze" alayı Nâzım'ın

mahallesinden olabildiğince uzak bir yerden yola çıkacaktı.

Bütün eylemler mükemmel hale gelene kadar prova edilecekti.

Yapılması gereken ilk şey, polise belli etmeden Nâzım'ı evinden çıkarmak olacaktı. Bu, gecenin geç saatlerinde, gözetçiler büyük olasılıkla ya çok yorgun, ya da uyurken yapılacaktı. Bununla beraber, onu Trabzon'a ve oradan SSCB'ye nakletmek için gerekecek beş, altı gün boyunca, Nâzım evindeymiş görüntüsü verilmeliydi.

İşte biz, yemler, burada rol oynayacaktık.

İlki ve en önemlisi, içimizden biri Nâzım rolü yapacaktı. Gözetçilerin pencereden onu sık sık bebekle oynarken ya da karısı ile konuşurken görmesi gerekiyordu. Ve alışverişe hep Münevver çıktığından ve Memed'i de bebek arabasına koyup yanında götürdüğünden, Nâzım'ın onları uğurlarken ve karşılarken görünmesi gerekiyordu.

Diğer yemler, Nâzım hayranları olarak kullanılacaktı. Nâzım öyle popülerdi ki öğrenciler, yazarlar, şairler, film yapımcıları akın akın görmeye gelirdi onu. Bu akımın aniden kesilmesi kuşku uyandırırdı.

Nâzım rolü oynayacak olan kişi seçilmem beni hem çok şaşırttı, hem de endişelendirdi. Onun gibi uzun boylu ve zayıftım, ve iri bir kafam vardı. Aynı zamanda beyaz tenliydim. Kumral bir peruk takarsam ve şaire özgü yürüyüşü taklit edersem, belli bir mesafeden ona benzerdim kesinlikle.

"Cenaze" tarihi olarak 26 Haziran Cumartesi günü seçildi. Birkaç gün sonra Nâzım'ın askerlik şubesine baş vurması gerekiyordu.

* * *

Biz yemler takip eden haftayı hamlelerimizi prova ederek geçirdik.

Benim rolüm şu olacaktı: sabah erkenden, gözetçi polisler nöbet değiştirmeden hemen önce, nöbetin bitmesini sabırsızlıkla bekleyen gece nöbetçileri arkadaki bahçeden çok yolu izlerken, gizlice Nâzım'ın dairesine girecektim. İçeriye girince kumral peruğu takacak, Nâzım'ın gömleklerinden birini giyecek, ziyaretçileri karşılamak için kapıda, ya da muhtelif ruh halleri içinde, ama daha çok şiir yazarkenki çalkantılara gark olmuşum gibi, pencerelerde görünecektim.

Birkaç gün sonra, oynadığım rolün polislerde kuşku uyandırmadığını fark ettik; sıkılmış görünüyor, üstünkörü izliyorlardı. (Bu durum özgüvenimi öyle artırmıştı ki kısa süre sonra gerçekten Nâzım Hikmet olduğumu hayal etmeye başlamıştım.)

Aynı süre içinde, ziyaretçi rolü oynayan yemler düzenli olarak daireye geliyordu. Polisler onların geliş gidişlerini not ediyordu, kuşkusuz tariflerini de yazıyorlardı.

Aynı zamanda, beklediğimiz gibi, gece nöbetindeki polislerin uyuşukluğa daldığını gördük. Çoğu gece boyunca uyukluyordu; birkaçı art arda sigara içiyor ya da gizli gizli sarhoş oluyordu; bazıları alçak sesle şarkı söylüyordu –her zaman hüzünlü şarkılar; ve biri, genç bir adam, çitin arkasına gidip duruyordu– kendini tatmin etmek için olduğunu tahmin ediyorduk.

* * *

17 Haziran Pazar günü, tam ben Nâzım'ın dairesine gitmek üzere çıkacakken Âşık Ahmet geldi. Solgun ve gergin görünüyordu; bu sefer sigaradan yoksun olan nikotin lekeli

parmakları titriyordu.

Kaçmaya hazırlanırmış gibi merdivenin tepesinde durarak sertçe fısıldadı, "Bugün Nâzım'ın evine gitme."

Korktum. "Neden?"

"İçeride kal –bütün gün. Daha sonra açıklarım." Ve hızla uzaklaştı.

* * *

Kısa süre sonra telefon etti. Ve gün içinde defalarca. Her seferinde, içeride kalmam gerektiğini tekrarladı. Zaman geçtikçe gerginliği arttı; iki defasında sinirlerinin boşanacağını düşündüm.

Gece yarısı dolayında yine aradı. Bu sefer sesi rahatlamış, gözyaşlarına boğulmak üzereymiş gibi geliyordu. "Her şey yolunda."

"Neler oluyor?"

"Yerinden ayrılma. Hastaymışsın gibi yap. Fırsat bulduğumda gelirim."

* * *

21 Haziran Perşembe günü geldi.

Onu şok içinde karşıladım. *Cumhuriyet*'te Nâzım Hikmet'in Romanya'ya, Bükreş'e kaçtığını okumuştum.

Gazeteyi yüzüne salladım. "Bu doğru mu?"

Gülümsemeden duramıyordu. "Evet."

"Nasıl?"

"Nasılını boşver."

"Ne zaman?"

"Tam olarak bilmiyorum. Ama, sorgulanmamız durumunda, iki gün önce hâlâ buradaydı. O sabah, askerlik cel-

bine itiraz etmek için Ankara'ya gitmek üzere evden çıktı."

"Kaçışı –bir dürtü üzerine mi oldu?"

"Fark eder mi?"

"Elbette fark eder! Bize güvenmedi mi?"

"Elbette güvendi. Ama acil bir durum doğmuş olabilir. Ya da aniden mükemmel bir fırsat yakalamış..."

"Kusursuz bir planımız vardı!"

"Onunki de kötü değildi, değil mi? Yakaladığı fırsatı kullandı! Onu suçlayabilir misin? Artık güvende! Önemli olan bu!"

Başımı salladım, sonra gülmeye başladım. "Evet! Önemli olan bu!"

Kolumu tuttu. "Kutlama zamanı! Çeteyi toplayalım!"

Mutluluk içinde, üzerimden bir yük kalkmış gibi, elim ayağıma uymuyormuş gibi hissederek takip ettim. "Bir açıdan –rahatladım! Endişe etmekten kendimi alamıyordum. Biz –ben– işi batırabilirdik!"

"Batırmazdık. Ama kargaşa çıkabilirdi. Bundan kurtulmuş olduk..."

* * *

Nâzım Hikmet 29 Haziran 1951'de, büyük tezahüratlar eşliğinde Moskova'ya gitti.

Ben kargaşadan kurtuldum. Diğer yemler de öyle. Ama Âşık Ahmet değil.

Yetkililer Nâzım'ın kaçmasına öfkeyle karşılık verdi. İlk önce, bakanlık emri ile, vatandaşlıktan çıkardılar onu. Sonra, yakın dostlarının ve destekçilerinin evlerine baskınlar düzenleyerek basılmış bütün eserlerini, hattâ şiirlerinden bir parça taşıyan kağıt parçalarını bile yok ettiler. Hikmet'in eserlerinden ne kadarının sonsuza dek kaybolduğunu kimse bilmiyor.

Zaman içinde, o dostlardan ve destekçilerden bazıları ülkeden kaçıp yurtdışına yerleşmeyi başardılar. Başkaları tutuklandı, yargılandı, uzun hükümler giydi. Âşık Ahmet gibi bazıları daha sert muamele gördü.

Nâzım'ın karısı Münevver ve oğlu Memed, kaçışını riske sokacaklarından onunla gidememişlerdi. Onlar daha da sıkı gözetim altına alındılar, pasaportlarına el kondu. (Bu taciz on sene kadar sürdü; sonunda onlar da dostları tarafından Türkiye'den kaçırıldı. Polonya'ya sığındılar.)

Belirttiğim gibi, biz yemler kargaşadan kurtulduk. Evet, ben dahil bütün yemler sorguya alındık. Nâzım rolünü benim oynadığımı hiç öğrenememiş olsalar da, yine de eserlerini dağıtan biri olarak şüpheli sayılıyordum. Hem, Nâzım'ı izleyenler düzenli olarak fotoğraflarımızı çekmişlerdi. Ama mucizevi bir şekilde, yaşımız kurtardı bizi. Kafası karışmış, etki altında kalmış, SSCB'nin "megalomanyak entelektüelleri, kendini beğenmiş yazarları, yıkıcı etnik azınlıkları"nın oluşturduğu evrensel Beşinci Kol'u tarafından döndürülmüş gençler olarak sınıflandırıldık. Aklımızı başımıza toplamamız söylenerek azarlandık. Ayrıca, artık damgalandığımızı, askere çağrıldığımızda Türkiye'nin Kore'ye gönderdiği güce dahil edileceğimizi söylediler. Orada, o Tanrının unuttuğu yerde, Komünist rüyanın ne bok olduğunu kendi gözlerimizle görecektik.

* * *

"Normal hayatıma" döndüm. Bunu yapabildiğim gerçeği, Kader'in gözünün üzerimde olduğuna ikna etti beni. Âşık Ahmet'in süregelen davası dışında, başka endişelerden esirgedi yaşam beni.

Dahası, paha biçilmez bir şey kalmıştı bana: Nâzım'ın

gömleklerinden biri. Kaçmasından bir gün kadar önce üzerine kahve dökmüştüm ve yıkanması için eve götürmüştüm. O kaçtıktan sonra, geri götürmek çok tehlikeli olacaktı.

Gömlek hâlâ bende. İstanbul'un tatil beldesi Şile'ye özgü bezden yapılmış. Şiirle uğraşırken, Nâzım'ın dehasının bana da bulaşacağını umarak giyiyorum onu. Yazarlar sanat için her şeyi yaparlar: bazıları taklit eder, diğerleri ilkel büyüyü dener.

* * *

1954'te, kolejdeki son senemde, Âşık Ahmet'in mahkemesi bitti. Dört sene hapse mahkum edildi.

Ziyaret etme izni verilir verilmez, ilk fırsatta onu görmeye gittim.

Şubat sonuydu ve buz gibi soğuktu –aslında, öyle soğuktu ki 200 senedir ilk kez Boğaz donmuştu– ama onu hapisanenin avlusunda, her zamanki gibi art arda sigara içerken buldum.

Küçülmüş, ufacık kalmıştı. Her zamanki gibi gökgürültüsü ve şimşek dolu gözleri dışında, bir zamanların bükülmez, kahramansı vücudu biçimsiz kemiklere, topak topak ete ve gevşek deriye dönüşmüştü.

"Size ne yaptılar, efendim?"

"Hiçbir şey. Hiçbir şey..."

"Nasıl yapabildiler?"

Getirdiğim paketlere işaret etti. "Sigara ve kitap mı?"

"Evet."

"Sağol. Yazıyor musun, benim sevgili Yahudim?"

"Birkaç şiir."

"Oku."

"Burada mı? Şimdi mi?"

"Evet."

Bir kuple okudum.

"Fena değil. Gittikçe iyileşiyorsun."

Onun titrek sesini dinlerken ağlamaklı oldum. "Ne faydası var ki?"

Keskin bakışlarla baktı bana. "Sen yazar olacaksın! O yolda ilerliyorsun..."

"Ama size ne yaptıklarına bir bakın!"

"Cehenneme kadar yolu var."

"Benim sonum da bu olabilir!"

"Meslek riski. Ee, ne olmuş?"

"Kaldırabileceğimi sanmıyorum, efendim."

"Elbette kaldırabilirsin."

"Burs önerisi aldım. Oxford ve Cambridge'den."

Heyecanla başını kaldırdı. "Oxford ve Cambridge akıllılık etmiş."

"Kabul etmeyi düşünüyorum."

Zorla gülümsedi. "Kesinlikle! Hemen et."

Kendimi onun gözlerine bakmaya zorladım. "Ben –belki... dönmem. Hapis korkusu ile yazamam..."

Öfkesini salıverdi. "Sürgünde yazabileceğini mi sanıyorsun?"

"Neden olmasın?"

"Senin köklerin burada, seni piç! İşte bu yüzden! Sen bir Türksün! İngiliz değil!"

"Ben bir Yahudiyim –unuttunuz mu?"

"Ne olmuş? Yine de Türksün –son hücrene kadar! Aldığın her nefeste kanıtladın bunu!"

"Ama hapis... korkuyorum..."

"Nâzım da korkuyordu."

"O kaçtı."

Âşık Ahmet beni yakınına çekti. "Beni dinle, seni sürüngen! O kaçtı, çünkü aksi halde ölecekti. Ama Rusya'da, sevgili Türkiye'sinden uzakta, bir başka ölümü yaşıyor. Daha kötü bir ölüm! Ruhu ölüyor. Günışığı görmeyecek onca büyük şiir! Anlamıyor musun, Zeki? Ülken senin toprağındır! Onun gelenekleri, onun halkları, ihtiyaç duyduğun tohum ve yağmurlardır! Onlar olmadan, hiçbir şeyin çimlenmediği kısır toprak olursun. Ve içindeki yazar ölür! Sen de ölürsün! Ağır, merhametsiz bir ölüm!"

"Türkiye bağrından çıkan büyük adamlara size davrandığı gibi davranıyorsa, belki de Türkiye onları hak etmiyordur."

"Ah, hak ediyor, benim Genç Yahudim! Kesinlikle hak ediyor! Onun hak etmediği güç delisi Faşistler, gericiler, dinci fanatikler! Ama onlar gelirler ve giderler! Daha sonra kim hatırlar onları? Kaybolurlar –tek bir iz bırakmadan!"

Başımı salladım.

"Bana şiirlerinden birkaç tane daha oku..."

"Başka yok."

"O zaman git, yaz!"

* * *

Âşık Ahmet'i birkaç kez daha gördüm. Her seferinde şiirlerimi sordu, ama okuyacak şiirim yoktu. Bana neden yazmadığımı sordu. Yalan söyledim, finallerime çalıştığımı söyledim. Bana inanmış gibi gülümsedi. Ama hayal kırıklığına uğradığını gizlemedi.

Oxford'a gitmeden birkaç gün önce ziyaretine gittim. Ümitsizce kucaklaştık. Bir daha geri dönemeyebileceğimi, neslimin ona verdiği sözden dönüp ülkeyi terk edecek bir başka üyesi olabileceğimi, kendi sürgünüme çıkıyor olabile-

ceğimi ikimiz de biliyorduk.

Hayır, sürgünüm değil. Ölümüm. Dünyanın güvenli bir köşesinde, korkudan uzakta, tinsel ölümüm.

Tam gitmek üzereyken, katlanmış bir kağıt parçası verdi bana. "Bir şiir yazdım. Senin için."

Şaşırarak kağıdı açacak oldum.

Elini sallayarak kovaladı beni. "Uçakta okursun."

* * *

Hapisanenin dışında okudum:

bir yazar öldüğünde,
sözcüklerinden birini kaybeder dil
bütün yazarlar öldüğünde,
ne sözcük kalır geriye,
ne de dil
diktatörler kalır yalnızca
ve ırkçılar
ve milliyetçiler
ve savaş orospuları
sahte peygamberler

yalnızca
ölüm tapıncı

* * *

(Nâzım Hikmet'in nasıl kaçtığına dair detaylar yirmi beş sene sonra öğrenildi. Basit, ama cüretli bir manevrayla, en büyük hayranlarından biri olan Refik Erduran, 17 Haziran 1951'de, güçlü bir motorlu tekneyle, İstanbul'dan Karade-

niz'e kaçırmış onu. Orada, bir Romen gemisi olan *Plekhanov*'un yoluna çıkmışlar. Nâzım hemen sığınma hakkı talep etmiş. Talebi, ancak Romen yetkililer SSCB'nin onayını aldıktan sonra kabul edilmiş. Nâzım'ın kurtarıcısı Erduran aynı gece gizlice Istanbul'a dönmüş.)

11
ASLAN
MADAM RUJ

Haydar Koyunlu'nun defni simgesel olmalıydı; daha çok bir anma töreni gibi. Gömecek ceset olmamalıydı. Haydar Budizmi kabul etmişti. Bedeni bir dağ yamacında, akbabalar ve yabani hayvanlar tarafından yenmeye bırakılmalıydı, ya da, bu olmazsa, yakılmalıydı. Ama ellilerin başlarında, Türkiye'de bu tür ayinler düzenlemek, ülkesini hırslarından daha fazla seven politikacı bulmak kadar imkansızdı. Bu yüzden Haydar geleneksel Müslüman cenaze töreniyle gömüldü.

Ama o, hayat kabul edilmez olduğunda, intiharını gerçek, platonik bir ruhla, cesur, övgüye değer bir eylem olarak hazırladığından, biz, dostları ölümünü hak ettiği kutlama ile şereflendirmeye karar verdik. Vücudunun doğanın unsurları tarafından ortadan kaldırılmayacak olmasını önemsiz bulduk. Hem, başarının Tanrılara ait olduğunu, insanın ise başarısızlıkları ile değerlendirildiğini kendisi de sık sık söylerdi.

Başarısızlığı o çoğu insandan daha iyi bilirdi. Kayıp ülkülerin yorulmak bilmez savunucusuydu. Hattâ onu öldüren

kanserin, yürüttüğü en son kampanyanın, sınırları yok edip bir dünya hükümeti yaratma çabasının yarattığı sıkıntılardan kaynaklandığı öne sürülmüştü. Profesör Ahmet Poyraz, nam-ı diğer Âşık Ahmet gibi hararetli demokratlar dışında pek az destek gören çabası alay konusu olmuştu. Ulusal çıkarlardan vazgeçip, evrensel barış yolunda küresel refah peşinde koşma fikrinin Kemalistler, gericiler ve İslamcılar arasında lanetlenmiş olmasına şaşmamak gerekir.

Haydar'ın son töreninin çoğulcu bir şey olacağında hemfikir olduk. Karmakarışık bir kalabalıktık ve Haydar gibi, biz de kendimizi "dünya vatandaşı" ilan etmiştik.

Cenazeden hemen sonra, Haydar'ın Yahudi arkadaşlarının önerisi üzerine, yedi günlük yas, yani *şiva* ilan ettik. Bununla beraber, oturup yedi gün yas tutmadık. Bunun yerine, *İlyada*'daki, ihtiyar Priam'ın Akhilleus'a gittiği, oğlunu öldüren elleri öperek Hektor şerefine cenaze oyunları düzenleme izni aldığı sahneyi hatırlayarak, Haydar'ın anısına yarışmalar düzenledik. Tercih ettiği dine saygı göstererek, bunlara *Karma* Oyunları adını verdik. Yarışmaları İstanbul'un her yerinde yapacak, böylece dünyanın en güzel şehri de Haydar'a saygısını sunmuş olacaktı. Gelişmelere gözkulak olması için, Kapalıçarşı'da halı satıcılığı yapan Afgan Zahir'i tuttuk. Haydar bir kez, Zahir'in şaman olduğunu söylemişti bize.

Budizm ve *İlyada* tuhaf bir ikili gibi gelebilir kulağa, ama Haydar'ı çok iyi özetliyordu. Haydar Budizmi, Kore'ye giden Türk birliğinde görev yaparken seçmişti. Yetişkin hayatı boyunca ateist olduğundan –aynı zamanda her tür din kurumunun amansız düşmanıydı– değil Budizm, herhangi bir inanca bağlanması tüm arkadaşlarını şaşırtmıştı. Bununla beraber, kendisi böyle bir dönüşü beklemekteydi. Tanrıya inan-

dığından –daha doğrusu, tek Tanrılı dinlerin vaazettiği Tanrılardan çok daha insancıl bir Tanrıya inandığından– eninde sonunda O'nunla karşılacağını baştan beri biliyordu. O yer Kore çıktı. Ve Haydar aydınlanmaya sırf tüm savaşların gereği olan gündelik katliamlara tanık olduğu için erişmedi. Aynı zamanda, kendi deyişiyle "yalnızca *İlyada*'yı, ilk savaş karşıtı romanı okuyarak" kendisi ve dolayısıyla insanlık hakkında çok büyük içgörüler edinmişti. Bireysel ve kolektif olarak, her zaman savaş ile barış arasında seçim yapma şansımız olduğunu, ama Afrodit'in bilge takipçileri değil Ares'in kaçık hayranları olduğumuzdan, bizim hep savaşı seçtiğimizi biliyordu. Çünkü, aklıbaşında hangi insan savaşmayı sevişmeye tercih ederdi ki? Ares bile, aklının başına geldiği zamanlarda, Afrodit ile sarmaş dolaş olmaya koşuyordu.

Haydar'ın bir askeri kütüphanede keşfettiği Homer'in, Kore'de aldığı üç Mor Yürek madalyasının ilki olduğunu söylerdi şakayla. İkincisi Budizme dönmesiydi. Ve üçüncüsünü, ABD'nin verdiği asıl madalyayı, Kunuri Savaşı'ndan* sonra almıştı. (Türkiye'nin tek cesaret madalyası olan İstiklal Madalyası 1923'te özel bir yasa ile, Kurtuluş Savaşı'nda savaşanlara verilmişti, bu yüzden Kore Savaşı'nda kahramanlık yapanlar ABD madalyaları almıştı.)

* * *

Haydar'ın cenaze oyunlarının ilk gününde, Boğaz kıyısından, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1521'de Belgrad'ı fethetmesinin anısına dikilen anı ormanına, Belgrad Ormanı'na kır koşusu yaptık.

İkinci gün, bisikletlerimize atlayıp, Prenses Adaları'nın

* Kore'de, 26-28 Kasım 1950 tarihinde yaşanan ve Türk kayıplarının yoğun olduğu savaş. (yhn.)

en büyüğü olan Büyükada'da, zamana karşı yarışarak on tur attık.

Üçüncü gün, Florya ile, Marmara Denizi üzerinden altmış kilometre uzakta olan Yalova'ya kadar kürek yarışı yaptık.

Sonraki gün, Boğaz'ın Asya yakasındaki ilk köy ve Eartha Kitt'in* en sevdiği yer olan Üsküdar'da halat çekme oyunu oynadık.

Ondan sonraki gün Altın Boynuz'un bir kıyısından diğerine ok attık.

Altıncı gün, Sultanahmet Camisi'nin yakınında, Bizans Hipodromu'nun bulunduğu yerde, At Meydanı'nda güreştik.

Ve sonuncu gün, oyunların zirvesi olarak, Anadolu Hisarı'ndaki, Yıldırım Beyazıt'ın Asya kalesinden Rumeli Hisarı'na, Fatih Sultan Mehmet'in Avrupa kalesine kadar yüzdük –Boğaz'ın en dar yeri orasıdır ve ancak 700 metre gelir. (O dar geçitteki akıntılar düşünülünce, aslında geniş yerlerde yüzmekten çok daha zordur.)

Akşamı duaya ayırdık. Haydar'ın, insanoğlunun orjinal, şefkatli, anaç ilaha –fallus yönelimli dinlerin asla anlamadığı bir ilah– özlemini ifade ettiği için her ibadet mekanının –ibadeti yöneten bir din görevlisi olmaması şartıyla– Yaratım'a saygılı olduğu inancına uyarak, cami, kilise ve sinagog arasında dolaştık. O günlerde, İstanbul'da *stupa* bulunmadığından, Budist ayinini, büyük mimar Sinan'ın Kağıthane'deki su kemerinde yağ ve tütsü yakarak ve Zahir'in rehberliğinde, *Om-Mani-Padme-Hum* mantrasını tekrarlayarak, doğaçlama yaptık.

Geceler gizemli zamanlardı. Bir benliğin ilahı ile söyleştiği, ve bunu yaparken, güzellik yarattığı zamanlardı onlar, bir der-

* 1927 doğumlu Amerikalı şarkıcı, aktrist. "Üsküdar" şarkısını Türkçe yorumlamakla tanınmıştır. (yhn.)

viş öyle demişti. Bazen Samanyolu'nun ani yakınlığı gibi gelip geçici, bazen sevgilinin vücudu gibi elle tutulur bir güzellik.

Ve o gece ben Orpheus oldum. Sazımı elime aldım ve hem birinci, hem ikinci gruptan olanları büyüledim. Kolay iş değildir. Birinci grup Haydar'ın akranları olan, çağdaş bir Sokrat gibi okuldan, ordudan, iş yerinden toparladığı erkek ve kadınlardan oluşuyordu. İkincisi, ki ben buna dahildim, talebelerden, kör sadakatten başka hiçbir şeyin beklenmediği üyelerden oluşuyordu. Doğal olarak, Türk karakterinde bulunan ataerkillik iki grup arasında katı sınırlar bulunmasını şart koşuyordu; ama telli çalgılardaki ustalığım sayesinde, on sekiz yaşında, toy biri olan ben, benden iki kat yaşlı kişilerle arkadaşlık ediyordum.

Böylece, ilk grup Haydar'ın sayısız başarılarını sayarken ve kesinlikle harikulade bir biçimde yeniden doğacağını iddia ederken, ben bu duyguları söze ve müziğe döktüm.

Sonra ağladık.

* * *

Son oyunun şafağı söktü...

Gece boyunca ilham perileri yanımdan ayrılmamıştı. Aynı zamanda, oldukça sarhoştum. Ve kendimi Haydar'ın, Rumeli Hisarı'nın yukarısındaki mezarında buldum. Sanırım onun için yazdığım özel bir şarkıyla ona teşekkür etmek istiyordum. Çünkü Haydar bir partide zarar verdiğim zaman sazımı onarmakla kalmamış, aynı zamanda ona öyle akıcı, öyle tatlı bir tını vermişti ki cisimleşmiş Stradivarius* da olabilirdi. (Bir şeyler –kırık kalplerden kırık gemilere, mekanik bozukluklardan matematiğin sersemlettiği zihinlere kadar her şeyi– onar-

* Antonio Stradivarius (1644-1737): telli enstrüman imalatçısı. Ürettiği enstrümanların üstünlüğü ile tanınır. (yhn.)

mak Haydar'ın mucizevi yeteneklerinden bir diğeri idi.)

Mezarına yaklaşırken, orada diz çökmüş bir kadın gördüm...

Yanlış patikaya girdiğimi sandım; sonra kadını tanıdım: ünlü çöpçatan –o meslekteki birine göre şaşırtıcı ölçüde gençti– "Madam Ruj" olarak bilinen Mazal Levi. (O zamanlar daha otuzuna yeni girmişti.)

Beni görünce ayağa fırladı.

Mırıldandım. "Ben –özür dilerim... rahatsız ettim..."

Kendini topladı. "Sorun değil."

"Ben... Haydar'ın... arkadaşıyım..."

Gözyaşlarını mendiline sildi. "Ben de..."

"Büyük bir adam. Mükemmel bir adam."

Başını hararetle iki yana salladı. "Hayır. Mükemmel değil."

Kızdım. "Bunu nasıl söyleyebilirsiniz? O varoluşa anlam veren biriydi."

Alev alev gözlerle baktı bana. "Eğer o kadar mükemmeldiyse, neden öldü?"

Kadının güzelliği, özellikle de parlak, samur saçları beni büyülemişti. "O... hastaydı..."

"İyileşmeliydi!"

"Nasıl? Kanseri kim alt edebilir ki? Ama bu şekilde –böylesine cesur ölmesi... Mükemmelliğinin kanıtıdır..."

"Yalnızca ölümü alt edenler mükemmeldir!"

Sırtımı döndüm. Ağladığımı görmesini istemiyordum. "O bir kahramandı... benzersizdi..."

Koluma dokundu. "Özür dilerim... Beni affedin... Izdırap insana her şeyi söyletir... Evet, o benzersizdi..." Nazikçe yanağımı okşadı. "Sizi onunla başbaşa bırakayım..."

Ona sarılmak, yüreğim boşanırcasına ağlamak istedim.

Bunun, yerine beceriksizce sazımı kaldırdım. "Onun için bir şarkı yazdım... Çalacaktım..."

Gülümsedi. "Buna bayılırdı. O da saz çalıyordu..."

"Biliyorum."

Uzaklaşmaya başladı, sonra durdu. "Sizce..? Ben de kalıp... dinleyebilir miyim? Uzakta beklerim..."

Başımı iki yana salladım. "Hayır! Demek istediğim, evet. Yani, uzaklaşmanız gerekmez... Kalın..."

"Teşekkür ederim." Mezarın diğer yanına geçti.

Sazımı akort ettim, sonra söyledim:

Rumeli'nin gölgesinde
Buram buram istek kokan
Ölüm kesti yolumu

Elimden tuttu beni
Korkmuş kuzu gibi gözlerim
Yakardım ona

Kulağıma fısıldadı
Kalbim pır pır ederken
Boyun eğdim

Doymak bilmez ağzımla
Yüzüme sürdüğü
Memelerini emdim

Bacaklarını açtı
Yunus gibi erkekliğim
Daldı içine

Orada, kuyusunda
Gerçek olan tek suyu
Keşfettim

Kontrol edilemez bir biçimde ağlamaya başladım ve şaşırtıcı ama, utanmadım.

Yanıma geldi, elimi öptü. "Yüreğin her zaman aşkla dolu olsun."

Konuşamadım. İsteriye kapılmaktan korktum, sendeleyerek uzaklaştım.

Yamacın tepesinde kendime hakim oldum ve dönüp arkama baktım.

Güneş Anadolu kıyısının üzerinde doğuyordu; mezarlık gül pembe bir dalgaya boğuluyordu.

Madam Ruj yine oturmuştu. Ancak Haydar'ın ruhundan kaynaklanmış olabilecek bir parıltıyla sarılmıştı. Rujunu çıkarmış, sürmekteydi.

Devamlı ruj kullanmasının onun huylarından biri olduğunu hatırladım. Bütün İstanbul bilirdi bunu. Sigaralığı, çakmağı ve ruju vazgeçilmez aksesuarlarındandı. Ne zaman otursa, bir satranç ustasının taşlarını dizerkenki dikkatiyle, önüne dizerdi onları.

Onu izledim.

Uyurgezere benziyordu: düşünmeden, ama kontrollü hareket ediyordu. Aynaya ihtiyaç duymaz gibiydi. Ve ruju sürme tarzına bakarak, bir portre çiziyor da olabilirdi. Ya da bir portreyi siliyor.

* * *

Altı sene sonra yine karşılaştık.

Ben İngiltere'den yeni dönmüştüm. Bir sene kalacak, doktora tezim için araştırma yaparken İstanbul ile Ankara arasında gelip gidecektim –zaman zaman Oxford'daki danışmanımı da ziyaret edecektim. Yorgun zihnimi iyi bir tatille canlandırmayı düşünerek Büyükada'ya gittim. Ailenin villasını reddederek ve kendime bir oda kiralayarak tam bağımsızlığımı ilan etmiş, ailemi hayal kırıklığına uğratmıştım.

Rugby oynadığımdan iri yarı bir gençtim. Ve kendimi cinsellikte deneyimli sayıyordum –yani, çukurlarda, kiralık odalarda, sinemaların en arka koltuklarında, birinin arabasının arka koltuğunda yaşanmış acele çiftleşmelere deneyim denebilirse, deneyimliydim. (Bunca şehvetin itibarı bana ait değildi; o günlerde, toplumun basamaklarını ağırbaşlı tavırlarla tırmanmaya başlamadan önce, Oxbridge nimetlerinden oburcasına faydalanan sosyete güzelleri için İngiltere'de bir Türk erkeği, egzotik olmasa bile, nadir bir tatlıydı.)

İstanbul'un güneşine, denizine ve tutkulu perilerine hazırdım. Ve bunların peşinde, eski alevleri aramaya başlamıştım.

Pek başarılı olamıyordum. Yaşıtım olan tutkulu periler, senelerini bir tez üzerinde çalışarak harcayacak, sonra sıkıcı bir üniversitede, gülünç bir maaşa ders vermeye başlayacak tozlu bir alimle bir yaz aşkı yaşamakla ilgilenmiyorlardı. Onlar mühendis, mimar, avukat, doktor olarak mezun olmuş, ya da sanayi ya da ticaret erbapları olma yolunda erkekler arıyorlardı. Aslında, yaşıtım olan tutkulu periler, evlenmeye uygun olmayan iffetsiz kadınlar olarak algılanmamak için tutkularını söndürüyorlardı; güzü bir nişan yüzüğüyle karşılamaya, böylece bir sonraki yaza kürk ceketlerini, limuzinlerini, İsviçre'de geçirilen ayları ve özellikle de hamileliklerini karşılaştırarak girmeye kararlı görünüyorlardı.

Oxford'a gitmeden önce canlı bir flört devresi yaşadığımız Emine ile o dönem pek tutulan bir restorana gittik. Gözünü Bülent adlı bir Harvard işletme okulu mezununa dikmiş olan Emine, eski zamanların hatırına açgözlülükle yemiş, içmiş, sonra yanağıma bir öpücük kondurup, baştan savma bir "iyi şanslar" ile kovalamıştı beni.

Bu yüzden Büyükada'ya giden son vapuru yakalamış, gururumun aldığı yarayı tek başıma onarmak için, birinci sınıf salonuna yerleşmiştim.

Vapurun düdüğü yola çıktığımızı ilan ederken bir kadının Galata Köprüsü'nde koştuğunu, iskele tahtasından geçtiğini gördüm.

Arkasından, rıhtımda gizlendiğini fark ettiğim kemikli, orta yaşlı bir adam bindi.

Birinci sınıf salonuna girerken kadını tanıdım: Madam Ruj.

Salon boştu, ama gelip benim masama oturdu. "İzin verirseniz..."

Başımı salladım. "Elbette."

Rujunu, sigaralığını ve çakmağını çıkarıp masaya dizdi. "Kendimi daha güvende hissederim."

Kemikli, orta yaşlı adamın güvertede oturup kadını izlemeye başladığını gördüm. "Sizi rahatsız mı ediyor?"

Adama baktı ve güldü. "Dan Weiss mı? O bir sivrisineği bile incitemez."

"O zaman sorun ne?"

Bir sigara yaktı. "İblisler."

"İblisler mi?"

Rujunu tazelemeye başladı. "İçimde. Sizin iblisleriniz yok mu?"

"Çok var."

"Can sıkıcı şeyler –ama ne yapabilirsiniz ki?"

"Madam Ruj... Değil mi?"

"Başka kim olabilir?"

"Beni tanımadınız mı?"

Gülümsedi. "Elbette tanıdım. Hiç tanımadığım adamların masalarına oturma alışkanlığım yoktur. Zaman zaman bulutların arasına gizlenen, isimlerdir."

"Aslan. Aslan Erdoğan."

"Elbette. Sizin hakkınızda kocaman bir dosyam var."

"Suyuma gitmeniz gerekmez. Alınmadım."

"Hiç de öyle bir şey yapmıyorum! Haydar'ın mezarında karşılaştık. Siz bir şarkı söylediniz."

"Hatırlıyorsunuz..."

Rujunu masaya bıraktı. "Bir teyp kasedim var –o şarkıyı söylediğiniz..."

Şaşkınlık içinde baktım ona. "Gerçekten mi? Yalnızca birkaç kopya yapmıştım –arkadaşlar için."

"Evet, eh, ben de bir kopyanın kopyasını almayı başardım... Hâlâ beste yapıyor musunuz?"

"Bazen."

"Yalnızca bazen mi? Neden?"

"O dürtüyü kaybettim. Sonra çalışmalarım... uzaklardaydım..."

"Altı sene."

"Bunu nereden bildiniz?"

Sigarasını içine çekerek gülümsedi. "Bilmek benim işim. Dediğim gibi, sizin hakkınızda bir dosyam var. Ben bir çöpçatanım."

"Evet, ama... demek istediğim, sizi neden ilgilendireyim ki?"

"Siz bekarsınız. Pek çok açıdan iyi bir av..."

"Ben mi?" Kahkaha attım. "Aklımdaki son şey evlilik. Yazacak bir tezim var!"

"Bitirdiğiniz zaman. İnsanlar beklerler..."

"Hangi insanlar?"

"İlgilenen insanlar..."

"Örneğin kim?"

Omuzlarını silkti. "Her türden insan."

"Anne-babamdan bahsetmiyorsunuz, değil mi?"

Güldü. "Hayır. Sizin anne-babanız benim hizmetlerimden faydalanmaz. Ben Yahudiyim. Onlar Müslüman birini bulurlar. Ama büyükanneniz..."

"Büyükannem mi?"

"Selaniklidir. Savaşa kadar Yahudilerin yoğun olduğu bir şehir. Büyükanneniz Yahudilere yakınlık duyuyor."

Afallamıştım. "Büyükannem –sizinle görüştü, öyle mi? Şaka yapıyorsunuz..."

"İşim konusunda asla şaka yapmam." Rujunu aldı ve rujunu tekrar yeniledi. "Başka mezheplerden de insanlar var... Görüyorsunuz, gelişiyoruz. Bir toplum olarak, demek istiyorum. Önyargıları gömüyoruz. Cemiyetler arası evlilikler yapıyoruz. Benim işim için mükemmel..."

"Buna inanmıyorum..."

Bana baktı –acıyarak baktığını düşündüm. "Sizinle ilgilenen, en az sekiz genç kız ebeveyni var. Siz doktoranızı bitirdiğinizde kızları olgunlaşmış olacak..."

Gülmeye başladım. "Ama bunca insan arasında ben..?"

Rujunu yine masaya bıraktı ve sigarasını aldı. "Yaldızlı. Eğitimli. Bir İngiliz üniversitesinden –hem de herhangi bir üniversite değil, en iyisinden. Büyük olasılıkla aydınlanmış.

Dolayısıyla, cemiyetler arası evlilikler için, adeta sipariş üzerine yapılmış. Eşsizsiniz!"

"Eh, çok şaşırdım, Madam Ruj..."

"Bana Mazal deyin. Madam Ruj ismi müşterilerim içindir." Sigarasını söndürdü ve yenisini yaktı. "Haydar için başka şarkılar yazdınız mı?"

"Evet. Zamanında. Birkaç tane."

"Bir gün dinleyebilir miyim?"

"Elbette."

Bana kartını verdi. "Öğle yemeğine gelin –Oxford'a dönmeden önce."

Kartı okudum. "Adada yaşıyorsunuz –güzel..."

"Evet –ama yazın o kadar da güzel olmuyor. İstanbul'un yarısı adaya çöküyor. Ama kışın –cennet gibi. Benim için mükemmel. İşte o zaman tatil yapıyorum."

"İnsanlar kışın evlilik ayarlamıyor mu?"

"Ümitsizliğe düşmedikleri sürece hayır. Kışın mallarınızı o kadar iyi teşhir edemezsiniz. Ama yazın, deniz kıyısında, mayo içindeyken, Dan bile cazip görünür."

Güldüm, kemikli adama baktım. "Hayal etmek güç."

"Görünüş sizi aldatmasın. Adam kaya gibidir. Bir baba gibi gözkulak olur bana."

"O kadar yaşlı görünmüyor..."

"Değil. Ama bana gözkulak olmayı iş edindi..."

"Neden?"

"Haydar'ın gittiği yoldan gitmeyeyim diye..."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Kendi işimi bitirmeyeyim diye..."

Aniden iliklerime dek ürpererek bakakaldım ona. "Neden yapasınız ki bunu?"

"İyi soru..." Başını omzuma dayadı. "Biraz kestirebilir miyim? Bitkin düştüm..."

"Elbette."

Gözlerini kapattı. "Bir *şiddak*'ı* yeni bitirdim –çöp çattım yani. Kolay iş değil. Ama bir servet kazanacağım..."

"Tebrikler."

Uykulu uykulu mırıldandı. "Ne kadar kazanacağımı bilmek istemez misiniz?"

"Beni ilgi..."

"Ben yine de söyleyeceğim..."

Uykuya daldı.

Sigarası hâlâ elindeydi. Onu yakmamaya özen göstererek sigarayı parmaklarından çektim. Sonra kolumu ona doladım ve Dan'a aldırmadan, bir dürtüyle, yanağını öptüm.

Tepkisini görmek için ona döndüm, ama bizi izlemeyi bırakmış, gazetesini okuyordu.

* * *

Büyükada'ya vardığımızda onu nazikçe dürttüm.

Şaşkınlık ve utanç içinde doğruldu.

Telaşla rujuna dokundu.

Sigaralığını ve çakmağını aldı, sonra Haydar'ın mezarının başında yaptığı gibi, elimi öptü. "Teşekkür ederim."

Hızla uzaklaştı.

Vapurdan inerken onun bir at arabasına yerleştiğini, rujunu sürdüğünü gördüm. Arabanın uzaklaşıp gözden kaybolmasını izledim.

Dan Weiss bir başka arabada takip etti onu.

* * *

---

* Şiddak (Shiddach): Ayarlanmış evlilik, çöpçatanlık. (yhn.)

Haydar intiharını titizlikle planlamıştı. 20 Mayıs'ta, saat akşam 5:28'de Bodrum'dan, eski Halikarnas'tan yüzerek açılmıştı. Gece yarısı civarında, Türk sularının hemen dışında, Kos Adası'nın açıklarında ölüp "balık yemi olmayı" beklemişti.

Bunu, defterler dolusu hesap yaparak çalışmıştı. Akıntı hızlarını, mevsimsel anormallikleri, Akdeniz'in küçük gelgitlerinin geliş gidişlerini incelemişti. Ama ya yanlış hesap yapmıştı, ya da çok çabuk yorulmuştu. (Son haftaları boyunca enerjisi hızla azalıyordu.) Sonuç olarak, cesedi ertesi sabah Bodrum yarımadasının ucunda karaya vurmuştu. Ceset şişmişti, ama balıklarca dokunulmamıştı.

Başka defterlerde ölümün yaşamdaki kutsal rolünü, temel maddeye dönüşmenin nimetlerini, daha da büyük reenkarnasyon nimetini incelemişti. ('Her organizmanın olmak ya da olmamak durumlarını tecrübe etmezsek Nirvana'ya nasıl ulaşabiliriz?)

Zar zor okunabilen bir elyazısı ile doldurduğu son defterinde, ölümcül hastalıkların, özellikle de tahammül edilmez acılar veren hastalıkların iyi taraflarını yorumlamıştı. Kısmen morfinin verdiği rahatlamayla morfin yoksunluğunun çektirdiği işkenceler arasında gelip giden bir adamın sayıklamaları, kısmen ızdırap yoluyla anınma fikrini –kendisi tutkuyla reddetmiş olsa da, bilincinde yüzeye çıkıp onu zehirleyen bir zehir olan, tektanrılı dinlerden eser o fikri– destekleyen, kısmen de dayanılmaz güçlükler karşısında erkekçe bir duruş olan anlatımı beni tiksindirmişti. Bunları ölümden korkan bir adamın anlamsız lafları olarak görmüştüm. Ben, hayatının en iyi çağında yaşamdan koparıldığı için gazapla haykırmasını, böylece zamansız ve küçük düşürücü ölümlerle yüzyüze kalan kişilerin –aslında, bütün insanlığın– onun gazabını bir

marş olarak kullanabilmesini isterdim. Ölüm'e tapınıp duruyorlarsa dinlerimizin ne faydası var?

Bunlar ve Haydar'ın diğer belgeleri... şiirleri, aldığı mektuplar, gönderdiği mektupların kopyaları, Kürtler için eşitlik, dillerinin ve kültürlerinin ıslahını isteyen risaleler, Menderes rejiminin yoz, gerici idaresini kınayan makaleler, Sovyet bloğunun muhalif kişileri öldürmekle suçlayan yazılar, Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'ne övgüler, bir dünya hükümeti aracılığıyla insanoğlunu barışa yönlendirmeyi amaçlayan tezler –aslında, onun tarafından yazılmış, onunla ilgili her şey, ki mezarının başında söylediğim şarkı da bunlara dahildi– Madam Ruj tarafından, Büyükada'daki villasında, kendisinin "mabet" dediği, denize karışır görünen mavi bir odada saklanmıştı.

Bu aşk mabedinin tutkunu oldum ve her belgeyi kataloglադım. (Bu adanmışlık tezimi aylarca geciktirdi. Diğer yandan, Haydar'ın şiirlerini ve lehinde eleştirileri toparlayıp yayınlatmayı başardım.)

İlgim, onca zaman önce, söz verdiğim gibi Madam Ruj'u ziyaret edip, Haydar için yazdığım şarkıları (beş taneydiler) çalmamla başladı. Madam Ruj şarkıları sevdi, onlara mab ette hak ettikleri yeri vermekte ısrar etti.

Ondan sonra, şarkıları kaydetmesi için Dan'i –"kemikli Dan"– çağırdı ve tesadüf eseri, Dan'in de elinden her işin geldiğini söyleyerek güvence verdi bana.

Dan'e verdiğim ilk tepki, derin bir antipati oldu. Bu becerikli, babacan adamın bir fırsatçı olduğuna karar verdim –ona bu rolü Madam Ruj'un verdiğini bildiğim halde. (Bu noktada oldukça dürüst konuşmuştu, daha bebekken hem annesini, hem babasını kaybettiğinden, bir tür ebeveyn iste-

diğini itiraf etmişti.) Bununla beraber, kısa süre içinde Dan'in doğal vakarı ve içten nezaketi bütün önyargılarımı dağıttı ve yakın dost olduk.

Dan, Haydar'la hiç karşılaşmamıştı.

Berlin'de akademisyen olan babası ve annesi, *Mimesis*'in yazarı Erich Auerbach'ın meslektaşları olan Aşkenaz Yahudileri idi. Nuremberg Kanunları'nın* ardından Atatürk Üçüncü Reich Yahudilerine sığınma hakkı önerdiğinde, Auerbach ve ardından Dan'in ailesi daveti kabul etmiş, Türkiye'ye göç etmişti. İstanbul Üniversitesi'ndeki Yabancı Diller Okulu'nun yöneticiliğine atanan Auerbach, Dan'in anne-babasını işe almıştı. Savaşın sonunda Soykırım'ın boyutları ortaya çıktığında Dan Siyonizmi kabullenmiş, Filistin'e kaçmıştı. 1948-49 arasında Arap-İsrail savaşında savaşmış, sonra Türk Yahudileri tarafından kurulan bir kibbutz'a yerleşmişti. Yaklaşık üç sene önce Madam Ruj, yaşlı bir müşteri için bir dul aramak için o kibbutz'a gitmişti; onun rehberi olarak atanan Dan onu görür görmez âşık olmuştu. Ondan sonra, Siyonist ideallerini terk etmiş, Madam Ruj'un ardından İstanbul'a gelmişti. O gün bu gündür, kadının bir daha asla evlenmeyeceği, çünkü hiçbir erkeği Haydar'ı sevdiği gibi sevemeyeceği sözlerine rağmen, sabırla çevresinde dolaşmıştı.

Evet, Madam Ruj ve Haydar evlenmişlerdi.

Gizlice. İkisinin de şeref misafiri olarak davet edildiği, Haydar'ın asker arkadaşlarından birinin düğününde tanıştıktan kısa süre sonra. Madam Ruj düğüne, evlenmelerine aracılık ettiği için davet edilmişti –gelin, Karait Yahudilerinden olduğundan, Madam Ruj'un alanına giriyordu. Haydar'ın da-

* Hitlerin 1935'te yürürlüğe soktuğu ırkçı yasaları. Yahudilerin Almanlardan düşük bir ırk olduğunu ihtiva eder. (yhn.)

vet edilmesinin sebebi ise, Kunuri Savaşı sırasında, kendisinin de yaralanmış olmasına rağmen damadın yaralı bedenini Çin safları arasından taşıyıp kurtarmış olması idi. (Askeri açıdan Kunuri bir efsane idi: hurda olarak satmak için mermi kovanı toplarken kuşatılan Türk birliği süngü hücumu ile kuşatmayı yarmıştı. Bu hayret verici başarı sırasında çok kayıp vermişlerdi. Mermi kovanlarının, şehit düşen yoldaşlarının ailelerine para sağlamak için toplanıyor olduğu gerçeği trajediyi daha da üzücü kılmıştı.)

Düğün bütün İstanbul'un dilindeydi. Damadın bacakları felçliydi; gelini, Sara –ondan dört yaş büyüktü ve öyle sıradandı ki evlenemeyeceği düşünülüyordu– bir huzurevinde çalışarak, münzevi hayatı yaşamıştı. Ama çift birkaç gün içinde birbirlerine çılgınca âşık olmuşlardı. Bir mektupta, Haydar peri masalı atmosferini şu şekilde anlatıyordu: "Bu düğün, hem ülke, hem de dünya için daha iyi bir geleceğin habercisi. Artık Mazal'ın benim kaderim olduğunu biliyorum." (Burada büyüleyici bir cinas var. İbranicede *Mazal* "şans" demektir.)

Ve böylece onlar da evlendiler. Onca yer varken Las Vegas'ta, Haydar bir Kore Savaşı gazisi olarak, NATO'nun önemini tanıtmak için ABD turu yaparken. Bu tür savaş taraftarı vaveylalardan nefret eden Haydar, Madam Ruj Türkiye'de açık açık evlenmeyi kesinlikle reddetmese gitmeyecekti.

Gizliliğin, Madam Ruj'un kariyerini korumak için olduğunu varsaydım hemen. Çünkü Haydar'ın dünya hükümeti kampanyalarının şiddetle sansürlendiği bir dönemdi; çöpçatanlık ve politika uyumlu yatak arkadaşları değildir.

Ama Dan, Haydar'ın dürüstlüğünden etkilenen insanların çifti yüreklerine alacaklarına dair beni temin ederek, gerçek sebebi açıkladı: Madam Ruj'un cinsellikten uzak kalma ihti-

yacı saplantısı.

Yetim Mazal, büyük halası, efsanevi çöpçatan Allegra tarafından yetiştirilmişti. Hamisinin izinden gitmek üzere yetiştirilmiş olan Mazal, onu taklit etmeye çalışmıştı. Allegra'nın seneler boyunca ona bakıp büyütmesine teşekkür etmenin daha iyi bir yolu olabilir miydi? Bununla beraber, başarılı olmak için çöpçatanların bağımsız olması gerekirdi –tıpkı keşişler gibi. Kural buydu. Elbette, Haydar bu sapkın mantıkla alay etmişti. Çöpçatanların gerçekten müşterilerini anlaması isteniyorsa, demişti, tam tersini yapmalılar: kendilerini savaşın ortasına atmalı, evliliğin musibetlerini tecrübe etmeliler. Ama Madam Ruj, Allegra'nın düşüncelerini, onun ölümünden seneler sonra bile, sonuna dek savunarak, evliliği –hem şehevi meseleleri, hem de aynı evde yaşamanın bitmek tükenmek bilmez tekdüzeliğini– bilmenin çöpçatanın âli amaç, yani cennette yapılan bir evlilik görüşünü çarpıtacağı fikrini korumuştu. Orjinal mükemmelliği yalnızca cinsellikten kaçınanlar algılayabilirdi. Çoğu evliliğin birer yıprandırma savaşına dönüşmesi önemsizdi. Cennette yapılan evlilikler yeryüzünde çamura saplanırsa, suç ne cennetteydi, ne de çöpçatanda; tek suçlu insan zayıflığı idi.

Ama, bir şekilde, Haydar'ın aşk ve hayata ilişkin görüşleri baskın çıkmıştı. Onun şevki karşısında Mazal sonunda pes etmişti. Ama yalnızca Las Vegas'ta gizli bir tören yapmakta değil, aynı zamanda ayrı evlerde yaşamakta da ısrar etmişti –en azından birkaç sene. İlişkilerinin başından beri yaptıkları gibi, gizli gizli görüşeceklerdi.

Sonunda Mazal bu ayarlamanın bile sırtında yük olduğunu anlamıştı. Haydar'ın çocuk yapma arzusu gittikçe büyüyordu. Mazal'ın birinin evliliklerini öğreneceği paranoyası da

eklenince, bir sene sonra Las Vegas'a dönüp Haydar'dan boşanmak zorunda kalmıştı.

Bununla beraber, bu "affedilmez ihanete" karşın –Haydar sayısız aşk mektubunda bu sözcüklerle paylamıştı onu– birbirlerinden vazgeçememişlerdi.

Doğal olarak, bedeli büyük olmuştu. Haydar gittikçe daha harap olmuştu. Özellikle de Mazal'ın çocuk yapmayı kesin bir dille reddetmesi, geri çevrilemez bir hüküm gibi gelmişti ona. Mektuplarının çoğunda, fakir bir ülkeye kaçıp bir sürü yetimle geri dönme fantazisinden bahsediyordu. Bu sıralarda, Kürt kültürünü savunması üzerine aldığı kısa bir hapis cezası onu tam anlamıyla yıkmıştı.

Kanser teşhisinden kısa süre sonra yazdığı bir mektupta Mazal'ı açık açık, onu öldürmekle suçluyordu –"yavaş yavaş, ama kesin bir şekilde."

Haydar'ı bu kadar çok seven –hem o zaman, hem şimdi– Mazal Ruj'un, yalnızca asalakça değil, aynı zamanda yersiz bir meslek uğruna mutluluklarını feda edebilmesini anlayamıyordum.

Bununla beraber, Dan anlamakta hiç güçlük çekmiyordu. Suçun Mazal'ın büyük halası Allegra'da olduğunu söylüyordu. Neden bu kadın –anlatılanlara göre gerçek bir dilberdi– çağdaşlarının çalışmayı akıllarına bile getirmedikleri, evlenecekleri günü bekledikleri bir zamanda, bir meslek edinmişti? Ve onca meslek arasında, neden çöpçatanlık gibi budalaca bir meslek seçmişti? Cinsellikten kaçınmak gibi saçmalıklara gelince –gerçekte ne anlamı vardı ki? Gerçekliğin tam tersi olduğunu, genellikle evliliklerin cehennemde yapıldığını en iyi çöpçatanlar bilirdi! Yiğitçe direnmelerinin sebebi, yalnız yaşamanın cehennemden de kötü olduğunu bilmeleriydi. O

zaman, ehven-i şer'i seçmekten Allegra'yı alıkoyan ne olmuştu? Neden gidip aynı dehşeti bir de Mazal'ın içine salmıştı?

Eh, açık ki Allegra oldukça rahatsız biriydi. Belki çocukken taciz edilmiş biri. Belki yalnızca, çaresiz bir ebeveyn ihmaline maruz kalmış bir çocuk. Belki kötü muamele görmüş bir aile üyesi tarafından erkek nefreti aşılanmış biri. Hattâ belki ailenin ekmeğini kazanacak kişi olarak seçilmiş, dolayısıyla erkek rolü üstlenmiş, dolayısıyla evlenmesi yasaklanmış biri.

* * *

Haydar'ı yıkan hapis cezası –dördüncü ve sonuncusu– hakkında birkaç söz. Ellilerin ortasında, Menderes hükümeti Türkiye'yi siyasi bir çalkantıya soktu. Hükümetin herhangi bir şekilde eleştirilmesi –aslında, herhangi bir tartışmalı konunun– "suçlu"nun hemen tutuklanması, hızla yargılanması ve hapse gönderilmesi ile sonuçlanıyordu. Bu koşullar altında, dünya hükümeti, Kürt hakları savunuculuğu gibi liberal görüşler sertçe baskılanıyordu. Haydar, bir müzik festivalinde, Kürtçe bir şarkı söylemeye çalışan bir Kürt şarkıcısı sahneden alınıp tutuklandıktan sonra bu iki konudan bahsetme cüretini göstermişti. Sahneye fırlayarak bir dünya hükümeti kurulduğu zaman, Kürtçeden başlayarak bütün baskılanmış dillerin insanlığın kültürel mirasının parçası olarak yeniden dirileceğini bildirmişti.

Hemen sahneden atılmış, Türkiye'yi Kürt halkını baskılamakla suçladığı yollu itham edilmişti. Halbuki bütün dünya böyle bir halk olmadığını biliyordu, çünkü aslında Kürtler, Türk olduklarını unutmuş kişilerdi ve artık aileye dönüyorlardı.

Tuhaftır, pek çok akrabasını 1937'deki Kürt isyanında

kaybetmiş olmasına rağmen Haydar, dünya hükümeti kampanyasının başlarında, Kürtlüğünü reddetmeyi seçmişti –Türkleştirme programları bunu gerektiriyordu. Bunu yetkililer karşısında sindiği için değil, ülkenin Türkleştirilmesi düşünün Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından kaynaklanan geçici bir sapınç olduğu, Türkiye ızdırabından kurtulduğu zaman Osmanlıların çoğulculuğuna yeniden sahip çıkacakları, hattâ belki bir dünya hükümeti prototipi oluşturacakları gibi, naif bir inançla yapmıştı. Ama kısa süre sonra tek tipleşmeyi arzulayan toplumların çeşitliliği barındıramayacağını, dolayısıyla her zaman heterojenliği yok etmeye çalışacaklarını fark etmişti. Aynı zamanda, bunun sonucu olarak, tektipleşmeyi başarmış bir toplumun kendi yıkımının tohumlarını ekeceğini fark etmişti. Başka ırksal, ulusal, etnik gruplarla ilişkiyi reddederek, yenilenme ve yeni kan edinme şansını kendine yasaklamış olacaktı; dolayısıyla, kolektif onanizm* yoluyla intihar etmiş olacaktı.

Bundan sonra, Haydar hararetli bir Kürt hakları savunucusu olmuştu.

* * *

Yaz halkının ve gündelik tatilcilerin yükünü üzerinden atan Büyükada'nın mitik bir alem hissi verdiği o güneşli yaz günlerinden birinde, Dan ve ben Haydar'ın mabedinin balkonunda oturmuş, rakı denen samanyolunun sınırlarını keşfediyorduk: melankolik bir Türk için en sevilen boş zaman aktivitesi. Resmi çehresini –'Myrmidon** bakışı' derdi Haydar– takınmış olan Madam Ruj, müstakbel bir müşterisiyle görüşmeye git-

---

* Onanizm: Genital organlarla oynayarak kendi kendine tatmin. (yhn.)

** Myrmidon: Akhilleus ve babasının yönettikleri Tesalyalı boya adını veren kahraman. (yhn.)

mişti. Üçüncü şişeyi açarken, bu boş kariyeri sürdürdüğü sürece kimsenin, hattâ hasret dolu bir üçlüye takılarak daha da hasret dolu bir dörtlü kılan benim gibi bir yabancının bile kurtuluş bulamayacağını düşündüğümü hatırlıyorum.

Böylece, rüzgara karşı kabanlarımıza sarınarak sessizce oturduk ve içki içtik, sigaraların birini söndürmeden diğerini yaktık ve denizin, gökyüzünün o zalim, ebedi soruyu dillendirmesini izledik: ya başka türlü olsaydı...

Dan işaret almış gibi ciddileşti. "Aslan, Mazal'a âşık mısın?"

Duygulu duygulu başımı salladım. "Ona hayranım!"

"Onu arzuluyor musun, peki? Benim arzuladığım gibi?"

"Dan..."

"Cevap ver bana! Dürüstlükle!"

"Çok çekici bir kadın... ama..."

"Yani arzuluyorsun. Güzel. Şansını dene!"

"Ne?"

"Sen ondan gençsin, ama fark etmemeli. Senden hoşlanıyor. Sana hayran. Onu baştan çıkar!"

"Dan, sen sarhoşsun..."

"Ben ciddiyim!"

Öfkelendim. "Sen beni ne sanıyorsun? O senin kadının! Beni böyle mi görüyorsun –bir dostunu boynuzlayabilecek biri olarak mı?"

"Buna dayanabilirim. Dahası, o benim kadınım değil..."

"Beni ilgilendirdiği kadarıyla öyle!"

Ellerimi tuttu. "Sen ve ben –biz önemli değiliz. Onun kurtarılması gerek. Sen onu kurtarabilirsin..."

"Onu kurtarmak mı? Neyden?"

"Kendisinden. Haydar'ı taklit etmek istiyor. Ama daha iyi iş çıkarmak istiyor. Iz bırakmadan yok olmak istiyor."

Alay ettim. "Ne saçmalık!"

"Sana söylüyorum!"

Aniden Büyükada vapurunda Mazal'la yaptığımız konuşmayı hatırladım. Haydar'ın yolundan gitmek konusunda. Ve içimizdeki iblisler hakkında. "Nereden biliyorsun?"

"Biliyorum işte."

Ona inanmak istemedim. İnanmayacaktım. "Nasıl?"

"Eşyalarını karıştırıyorum. Bu işte iyiyim. İz bırakmıyorum. Bir zamanlar İstihbarat'ta çalışmıştım. Haydar gibi, defter tutuyor. Yatak odasında saklıyor. Hepsi orada yazılı..."

"Ama neden?"

"Vicdan azabı, sanırım. Haydar'ın, Mazal'ın onu öldürdüğünü söylediği mektubunu hatırlıyor musun?"

"Evet..."

"Artık onunla aynı fikirde."

"Saçma! Bana defalarca anlattı: askerler denizaşırı ülkelerde, zührevi olanlar dahil, her tür hastalığı kaparmış. Haydar talihsizdi. O kanser kaptı."

"Artık buna inanmıyor. İyi bir bahaneydi, diyor. Artık onun hastalığına kendisinin sebep olduğuna ikna olmuş durumda –kalbini kırdığını söylüyor. Evli kalsalar, sıradan bir çift gibi yaşasalar, çocukları olsa, Haydar yaşıyor olurmuş."

"Bu saçma."

"Elbette öyle. Ama artık inanıyor."

"Haydar'ın polis karakollarında ve hapisanede nasıl muamele gördüğünü de unutmayalım. Kanserin sebebinin yediği dayaklar olduğunu söylüyor insanlar."

"Evet, bunu da duydum!"

"Eh, anlat ona!"

"Anlattım. Dinlemiyor. Haydar'ı kendisinin öldürdüğün-

de ısrar ediyor. Kefaret ödemek istiyor."

"Kefaret mi –nasıl?"

"Denize açılmayı planlıyor –Bodrum'dan. Cana can."

İçten içe bildiğim bir şeyi reddedemiyordum artık.

Ümitsizliğim onu yeniden canlandırdı. "Aylardır düşünüyorum... Onu nasıl durdurmalı. Uzmanlara bile danıştım. Ama kimse onu benim kadar anlamıyor. Bir yol var –tek bir yol. Yine âşık olmalı. Yine bir erkeği istemeli –cinsel açıdan. O adam olmayı umuyordum. Beni kabul etmiyor."

"Ve beni kabul edeceğini düşünüyorsun, öyle mi?"

"Edebilir. Evet..."

"Ya ederse..?"

"Onu kurtarmış oluruz."

"Ya sen? Sana ne olur?"

"Kimin umurunda?"

"Sen bana karşı ne hissedersin?"

"Muhtemelen senden sonsuza dek nefret ederim."

"Harika!"

"Duyarlılıklarımızın canı cehenneme! Anlamıyor musun? Onu kurtarmak için tek şansımız bu!"

"Delilik..."

"Yapacak mısın?"

"İkna olmadım..."

"Yapacak mısın?"

"Doktora tezimi yazıyorum... Buralara pek uğrayamıyorum..."

"Yapacak mısın?"

Başka itiraz bulamayacak kadar sarhoştum, arkama yaslandım.

Bana sarıldı, mutluluktanmış gibi, ağladı.

* * *

1958 senesi entelektüelleri ve yazarları ezip geçmişti; 1959'un daha kötü olacağını biliyorduk. Bu yüzden bir mucize bekliyor, takvimi izliyorduk.

Madam Ruj'un Yeni Yıl Arifesi partilerine bayıldığı söyleniyordu. Sosyete üyeleri ismini konuk listelerinin birinci sırasına yazıyordu. Madam Ruj elinden geldiğince çok partiye katılıyor, birinden diğerine geçiyor, hattâ parti tutkunları ile Beyoğlu'ndaki ünlü bir işkembecide kahvaltı ediyordu. (Haydar'a yazdığı bir mektupta aslında bu partilerden nefret ettiğini, ama genel çılgınlık evlilik çağındaki erkek ve kadınları sınamak için turnusol kağıdı görevi gördüğü için katıldığını yazmıştı.)

Ama bu sene partilerden vazgeçmeye karar vermişti. Karar Dan'i korkutmuş, Madam Ruj'un "yüzme" kararının yakın olduğunu, bir Yeni Yıl kararı olabileceğini düşündürmüştü. Onu gecikmeden baştan çıkarmam için yalvarmıştı bana.

Hemen onunla temas kurdum. Yeni Yıl tatilimin büyük kısmını çalışarak geçireceğimi, sonuç olarak sevgili dostlarımdan biri ile bir moral içkisi içmeye ihtiyaç duyduğumu söyledim. Dan'i bize katılmaya davet ederdim, diye yalan söyledim, ama o kuzenleri ve akrabalarıyla olacaktı.

Genellikle gittiğimiz yerleri, fazla gürültülü olacağı için reddeden –Dan ve benim beklediğimiz bir tepkiydi– Mazal, adadaki evine yemeğe davet etti beni. Hattâ Yeni Yıl Arifesi'nde adadan şehre giden vapur seferleri azaltıldığı için o gece onda kalmamı önerdi.

Böylece, elimde bir demet çiçekle ona gittim.

* * *

Tam bir ziyafet hazırlamıştı.

Gergin olduğunu sezdim. (Mazal gerilirse, demişti Dan, bu iyiye işarettir; umutlandığını anlatır.)

Benim gerginliğimi de o sezmiş olmalıydı. (O senin gergin olduğunu hissederse, demişti Dan, bu da iyiye işarettir; onu istediğini anlar.)

Yemeğimizi yavaş yavaş, her lokmanın tadını çıkararak yedik, ama fazla içmedik. (Eğer ikiniz de az içerseniz, demişti Dan, bu en iyi işarettir; sevişmek için ayık kalmak istediğiniz anlamına gelir.)

Ve konuştuk. Şaşırtıcı, ama Haydar'dan pek az bahsettik. Biraz Dan'den konuştuk. Daha çok, benim doktora konum olan çağdaş şiirden. Onun Türk edebiyatını takip ettiğini anlayarak sevindim.

Sonra gece yarısı geldi.

1959'u karşılamak için resmi bir biçimde öpüştük.

Ona bir sürpriz hazırlamıştım. "Senin için bir şarkı yazdım." (Özellikle onun için bestelediğin, seksi şarkılarından biri, diye temin etmişti Dan beni, işi bitirir.)

Küçük bir kız gibi, sevinçle ellerini çırptı. "Harika! Lütfen çal!"

Haydar'ın sazını aldım ve söyledim:

Unut
Romantik aşkı
Unut
Gelenekleri
Ilkeleri
Dostları
Aileyi
Sosyeteyi, modayı

Deniz şehvet uyandırıyor
Kanımızda çılgınlık akıyor

Bu yüzden
Bu şehvetli gece gel
Kaybedelim
Kendimizi
Birbirimizin
Işığında

Şarkımın fazla mı cüretkar olduğunu merak ederek sazı kaldırdım.

Yanıma geldi, bu sefer tutkuyla öptü beni.

Daha da büyük tutkuyla karşılık verdim.

"Beni ne zamandır istiyorsun?"

Yalan söyledim. "Tanıştığımız günden beri."

"Dan söylemişti. Inanmamıştım." Yatak odasına işaret etti. "Soyun. Yatağa gir." Banyoya gitti.

Dediğini yaptım.

Çırılçıplak döndü.

Şifonyerin üzerindeki mumu yaktı ve ışığı söndürdü.

Rujunu, sigaralığını ve çakmağını komodinin üzerine dizdi.

Ellerinin titrediğini, gülümsemesinin gergin olduğunu fark ettim.

Örtüleri attım.

Ereksiyonuma baktı –büyük hüzünle– sonra yıkılıverdi.

* * *

Sonra, konuştuk.

Yıkılıvermesinin benimle ilgisi olmadığını, daha önce de defalarca donakaldığını söyleyerek beni temin etmeye çalıştı. Çok çekici bir adam olduğumu, son derece iyi ve nazik olduğumu söyledi. Çoğu kadın benim için ateşte yürürmüş. Ama, heyhat, ne zaman bir erkekle birlikte olmaya kalkışsa, yıkılıveriyormuş.

Cinsellikten hoşlanmadığından değil. Cinselliğe düşkünmüş. Ama güvenli bir mesafeden. Haydar'la bile böyleymiş. Örneğin, boşandıktan sonra yoğun bir cinsel yaşamları olmuş. Evlilikle ilgili sorunlarını bu açıklayabilirmiş. Büyük halasının söylediği gibi, başka insanların evlilikleri aracılığıyla keyif almak daha iyiymiş. Daha da iyisi, ayarladığı evlilikleri çocukları gibi görmekmiş. Neden olmasın? Onları kendisi yaratmamış mıydı?

Sonra yine özür diledi. Beni kullanmıştı. Ama, ne kadar korkunç olsa da, beni bu kadar sevmese yapamazdı bunu. Dan'i seviyordu, onunla evlenmek istiyordu. Ama onu, benim tecrübe ettiğim gibi bir fiyaskoya maruz bırakmaya yüreği elvermezdi. Ama bu derdi alt edebilirse, bir erkeğin bedeninden doğal bir biçimde keyif almayı başarabilirse, Dan'le sonsuza dek mutlu yaşayacaktı.

Sonra sessizce el ele tutuşup oturduk.

Sabah olduğunda gitmemi istedi.

* * *

Dan iskelede beni bekliyordu. İlk İstanbul vapuruna bindik.

Mazal ve ben sevişmediğimiz için rahatladığı açık olsa da, geceye dair raporum onu altüst etmişti.

Onunla açık açık konuşmanın zamanının geldiğine karar verdi. Geçmişin üzerine temiz bir sayfa açmanın zamanı gelmişti. Kesinlikle evleneceklerdi –birbirlerine hiç dokunmasa-

lar bile. Birlikte olacaklardı. Seveceklerdi. Önemli olan tek şey buydu.

Bir sonraki vapurla Büyükada'ya döndü.

Ama çok geç kalmıştı.

Mazal gitmişti.

* * *

Bodrum koyunu günlerce taradık.

Boşuna.

Mazal iz bırakmadan yok olmuştu.

Sonra bir söylenti dolaşmaya başladı –anlaşıldığı kadarıyla, yerel balıkçılardan kaynaklanmıştı...

Her gece, parlak siyah saçları olan bir denizkızı ile bir Buda figürü kadar dolgun bir yunus, günbatımından şafağa kadar, Bodrum ile Kos Adası arasındaki sularda çılgınca sevişiyorlarmış.

12
DAVUT
GERİ DÖNEN GİTMİŞ SAYILMAZ

Bağırıp yardım mı istemeliydim, yoksa dizlerimin üzerine çöküp merhamet mi dilenmeliydim, karar veremiyordum. Dört kişiydiler. İki yanımda ikişer kişi. Aralarında korkusuzca, tıpkı idamına giden bir film kahramanı gibi yürümeye çalışıyordum –Robert Colman'dı o, değil mi? Ama bacaklarım titriyor, altıma kaçırmaktan kendimi zor alabiliyordum.

Doğru, aslında idamıma gitmiyordum; ama eşek sudan gelene kadar döveceklerdi beni –kendileri söylemişti– ki bu da pek teselli vermiyordu insana.

Dördü arasında en uzun boylusu, alnına bir yara bandı yapıştırmış olan, sağ kolumu tutan Faruk'a döndüm. Kafasındaki yarayı benim açtığımı söyleyerek beni suçlayan oydu –aslında yara değildi, düzenli cinsel yaşamı olmayan, kendini tatmin de etmeyen erkeklerin başına musallat olan cinsten bir sivilceydi. Bok herifi incitmeye çalışsam bile, alnına ulaşmamın yolu olmadığı, çünkü adamın benim iki katım olduğu gerçeğinden bahsetmeye bile gerek yoktu. Onunla daha

önce hiç karşılaşmadığım, yalnızca zaman zaman Boğaz'ın bizim taraflarında gördüğüm gerçeğinden de. Arnavutköy'deki tramvay durağında yaklaşmıştı yanıma. Yol sormak istediğini düşünerek durup onunla konuşmuştum. "Beni başka biriyle karıştırmadığınızdan emin misiniz?"

"Kesinlikle."

Diğerlerine baktı: Nuri, Salih ve Hasan –onu böyle merhametsizce döven bu, süpermen –yani ben –ile mücadele etmesi için yardımına koşan "kardeşleri." Söz konusu olan aile şerefiydi.

Bir ağızdan yanıt verdiler. "Hayır. Sensin."

Yine Faruk'a döndüm. "En azından benden çok daha iri olduğunu kabul etmez miydin? Alnına yumruk atmamın yolu olmadığını?"

"Atabilirsin –ben uyurken."

"Ama uyumuyordun. Kavga ettiğimizi söyledin. Sana o zaman vurduğumu söyledin."

"Kavga ederken sık sık uykuya dalarım."

Normalde gülerdim. Mizah anlayışına hayranlık duymak gerekir. Ama korkudan titrerken nasıl gülebilirsiniz ki? Başka taktik denedim. "Benim gibi zayıf birini eşek sudan gelene kadar dövmek seni ve güçlü kuvvetli arkadaşlarını alçaltmaz mı?"

"Hayır, Eğlenceli olacak. Dahası, sen zayıf falan değilsin." Alnındaki yara bandını işaret etti. "Beni yaraladın."

"Ben sana dokunmadım. Beni durdurup, yol soracakmış gibi yapana kadar seni tanımıyordum bile."

"Sana bir şey sordum gerçekten. Daha doğrusu, Hasan kardeşim sordu. Bana neden vurduğunu sordu."

"Ben de ona, yanlış adama çattığınızı söyledim."

"Gücenme, ama sana inanmıyorum."

Sonunda, bu gibi koşullarda başvurduğum en iyi manevramı denedim. "Hep beraber sinemaya gitmeye ne dersiniz? İyi bir film var. Gary Cooper. Biletler benden."

"Gördük."

"Görmediğiniz bir şey?"

"Bütün filmleri gördük."

"Tamam –müzikhol? Çıplak bacaklı bir sürü kadın vardır..?"

"Otuzbir çekmemizi mi istiyorsun? Sonra da bütün gün ortalarda kirli kirli mi dolaşalım?"

"Yok! Yok! Siz... yalnızca izlersiniz."

"Ve hüsrana uğrayalım, öyle mi?"

"Fikrinizi değiştirmemin hiçbir yolu yok mu?"

"Bak, akıllılık etmeyi bırak! Seni birazcık hırpalayıp bırakacağız. Üç günde eskisinden de yeni olursun. Ama direnirsen, bir ay hastanede kalırsın."

İçimi çektim. Bir aya karşılık üç gün çok kötü görünmüyordu. Ama yine de üç gün üç gündü. Daha da önemlisi, bu gelişigüzel dayaklar şurama kadar gelmişti. Cesur, güçlü olduklarını kanıtlamak için –kime? kendilerine mi?– gelip geçenlere saldıran serseriler. Artık bu tür budalalıkları midem kaldırmıyordu. Savaş yorgunluğu, ya da İngiltere'de geçirdiğim üniversite öğrenciliği yılları beni yumuşatmıştı. Yalnızca huzur içinde kendi bahçemi işlemek istiyordum.

Umarsızca arkama, Melek'in beni beklediği kafeye baktım. Akşamın üçüydü, en sıcak ayın en sıcak saati. Herkes içeride, kepenkleri indirmiş, kestiriyordu. İşte bu yüzden Melek ve ben ailelerimizden birileri –ya da daha kötüsü, dedikoducular– tarafından görülmeden buluşabiliyorduk. Aşkımız hepsini öfkeden deliye döndürmüştü. Bir Müslüman

kızın bir Yahudi ile çıkması! Bu kadar da değil: ikimiz de ebeveynlerimizin evlerinden taşınmış, arkadaşlarımızla birlikte ev tutmuştuk –ikimiz de yirmimizin üzerinde olduğumuz, ben İngiltere'de senelerce yalnız yaşadığım halde, yine de olacak iş değildi. Kaçınılmaz olarak, bu tür bir bağımsızlık bizi, büyüklerimizin gözlerinde, cinsellikten başka şey düşünmeyen ahlaksızlara dönüştürmüştü. (Ama diğer yandan, zaten öyle olmamız gerekmez miydi?) Sonuç olarak ebeveynlerimiz, haklı olarak, her fırsat bulduğumuzda tepelere kaçıp doğanın bizi yapmaya zorladığı şeyleri yaptığımızdan kuşkulanıyordu ve dolayısıyla bizi gözleyen birer casus ağı görevlendirmişlerdi. (Çoğunlukla bu casuslardan kaçınabiliyorduk. Hem, annemizin sütüyle Agatha Christie, Dashiell Hammet ve Raymond Chandler emmiştik.)

Bir kez daha içimi çektim. Can sıkıntısından muzdarip bu serseriler mutluluk dolu saatlerimizi çalmakla kalmamıştı, gelecek üç günü de mahvedeceklerdi –elbette, sözlerini tutarlar, beni hastanelik etmekten kaçınırlarsa. Faruk'a ve kardeşlerine bir bakış daha fırlattım; sözünü tutan tiplere benziyorlardı. Ama diğer yandan görüntü...

Kaçabilirdim. Pek erkekçe ya da Ronald Colmanvari olmazdı, ama yapabileceğim başka hiçbir şey yoktu. Yeterince iyi bir koşucuydum ve oldukça hızlıydım. Ve beni kaçıranların göbeklerinde, iyi yaşamaktan kaynaklanan yağ topakları olduğunu fark etmiştim; 100 metrede nefes nefese kalırlardı. Ben ise epey dayanıklıydım –Melek'in tanık olduğu gibi.

Hiç beklemedikleri anda harekete geçmeliydim. Kendilerinden pek memnun oldukları bir anda. Birer şövalyeye dönüşüp, bana ilk yumruğu atma şerefini birbirlerine sunmaya başladıklarında olacaktı.

Beni ıssız, gölgelik bir yan sokağa soktular. Burada olacaktı. Fırlamaya hazırlandım.

Gölgelerin arasından bir ses kükredi. "Siktirin gidin, sizi hödükler!"

Gümbürtüyü tanıdım. Mahallenin yarım zamanlı polis memuru Ergun. Kanala işerken rahatsız etmiştik onu.

Kurtarıcım olabilirdi. Bağırdım, "Kusura bakma, Ergun! Seni görmedik! Ben Davut! Yine de, selam!"

Faruk ve arkadaşlarının da Ergun'u selamladığını duydum.

Ergun pantolonunu düğmeleyerek ve gülümseyerek gölgelerden çıktı. Pek cana yakındı, işerken rahatsız edildiğine hiç kızmış görünmüyordu. Bu iyi haberdi. Demek istediğim, ona iyi bir dost olmuş, tam zamanlı polis memuru olarak mezun olabilmesi için derslerine yardım etmiş, mahalle kızlarını –çoğu köylü kızlardı– hamile bırakıp babalarının bıçakla peşine düşmemesi için kaput kullanmasını tavsiye etmiştim. Ama polis polistir ve bu, ruh halleri birkaç saniye içinde bozulabilir anlamına gelir, özellikle de sıcak bir günde –ya da yağmurlu bir günde, ya da, aslında, herhangi bir günde. "Birbirinizi tanıdığınızı bilmiyordum..."

Cankurtaran simidine sarıldım. "Tanımıyorduk. Yeni tanıştık."

Faruk, Ergun'a bakakaldı. "Sen onu tanıyor musun?"

"Davut'u mu? Can dostumdur! Nasıl tanıştınız?"

Faruk mahcup mahcup baktı. "Biz –aslında– tanışmadık. Yollarımız kesişti. Ve –şey, biz onu birazcık hırpalayacaktık."

"Neden?"

Yiğitçe omuzlarımı silktim. "Eğlencesine."

"Aptalca bir şey bu. Dayaktan canını çıkartırlar."

Gülümsedim. "Dostlar arasında bir canın lafı mı olur?"

Daha ben cümlemi bitirmeden Faruk beni yerden kaldırdı ve iki yanağımdan öptü. "Özür dilerim, Davut, yüreğim. Ergun'un arkadaşı bizim kardeşimiz sayılır."

Sonra diğer kardeşleri de öptü beni.

Faruk bizi sokaktan kışkışladı. "Hadi gelin! Bu buluşmayı kutlamamız lazım. Rakılar benden."

Ergun itiraz etti. "Birkaç dakika sonra görev başında olmam gerek."

Faruk onun kolunu yakaladı. "Siktiret gitsin. Birkaç serseriye rastladığını ve peşlerine düştüğünü söylersin."

"Hangi serseriler? Nerede?"

"Tam burada. Biz serseri değil miyiz?"

"Siz sigara satan küçük karaborsacılarsınız –hem de Bulgar sigarası. Döktüğüm tere değmez."

"Dün elimize biraz viski geçti. NATO'dan. Gerçek İskoç. Sana da birkaç şişe veririz. Şefini mutlu etmeye yeter."

Ergun başını salladı. "İşte şimdi konuşmaya başladın."

Faruk koluma girdi. "Gücenmedin, değil mi?"

"Hayır."

"Aferin sana. Hayat boyu kardeşimsin artık."

Bizi Melek'in hâlâ beni beklemekte olduğu kafeye götürdü.

Ben oturup Ergun, Faruk ve diğerleriyle içerken o şaşkın şaşkın beni izledi. Ona, yanlarında kalmam gerektiğini, aksi halde başımın derde gireceğini, birazcık daha beklemesi gerektiğini işaretle anlatmaya çalıştım. Ama beklemedi, elbette. Genellikle benim bakış açımı görmezden gelirdi.

Bir saat kadar sonra Ergun işe gitti –yanında dört şişe İskoçla.

Gecenin geç saatlerine kadar yeni kardeşlerimle içmeye devam ettim. Onları sevdim, Türk karakterindeki çelişkiler

ve eski moda Faşistlerin Türkiye'nin asil ruhunu köleleştirmek için bu çelişkileri nasıl kullandığı üzerine yazacağım doktora tezini dikkatle, duygudaşlıkla dinledikleri için daha da fazla. Kucaklaşır, iyi geceler dilerken –aslında günaydın dilemek gerekirdi– her koşulda bana yardım edeceklerine yemin ettiler –hattâ yazılarımla Allah bilir kimi kızdırıp, hapse atılırsam beni kaçıracaklardı.

* * *

Ertesi gün buluştuğumuzda Melek sinirliydi. Ama öncelikleri doğruydu ve Rumeli Hisarı'nın üzerindeki tepelerde, ıssız bir ağaçlıkta yalnız kalana ve sevişene kadar bekledi, ancak ondan sonra önceki gün onu ihmal ettiğim için fırçaladı beni. Ama o ana kadar, Hakkari'nin buz gibi rüzgarları kadar affetmez olabilen öfkesi dinmiş, bir melteme dönüşmüştü. Erkeklerin ve kadınların öfkelerini dindirmek, hattâ aslında insanoğullarına barış getirmek için cinsellikten iyisi yoktur. (Melek ve benim her zamankinden daha büyük açlıkla sevişiğimizi de söylemeliyim. O günlük tayınımızı tamamlamalı, sonra Faruk ve kardeşleri yüzünden kaybettiğimiz, dünü telafi etmeli, üzerine bir de yarın için stok yapmalıydık. Yarın eski öğretmenim, Âşık Ahmet'i almak için Bursa'ya gidecektik. Nâzım Hikmet'in eserlerini dağıtmaktan aldığı en son cezayı tamamlamış, salıveriliyordu.)

Melek istemeye istemeye, önceki gün elimde olmayan bir sebepten yanına gidemediğimi kabul etti, ama anlayış göstermeyi reddetti. "Katil var, diye bağırmalıydın!"

"Ama yoktu!"

"Ben oradaydım. Kargaşa yaratabilirdim."

Bu aklıma gelmemişti. "Seni karıştırmak istemedim."

"Yalancı! Keyif alıyordun."

"Saçmalama! Beni döveceklerdi."

"Bu da seni kahraman kurban kılardı. Herkes sana hayranlık duyardı. Buna bayılırsın!"

Melek beni iyi tanıyordu. Muhtemelen benden daha iyi. Gerçekten öyle yapabilirdim –son zamanlara kadar. Artık değil. Korkuya kurban gittiğimden beri değil. "Aslında, ödüm koptu..."

Kasvetli, savaş sonrası İngiltere'sinde –insanların birbirlerinin yoluna çıkmadığı, değil eğlencesine kavga çıkarmak, kimsenin kucaklaşıp öpüşmediği bir yerde– öğrencilik etmek beni yumuşatmıştı. Sonra, şovenist, yüzleşmeci Türkiye ile İngiltere'nin kibar hırçınlığını karşılaştırırken, içimde uyumakta olan korku kıpırdanmaya başlamıştı. Ondan sonra, orada burada dolanırken, kükürtlü köşe bucaklardan beslenerek kabarmıştı. Artık dev, şişman bir çürük kavun yığınıydı.

Melek şaşırmış gibi iri iri açtı gözlerini. "Bana, sonunda insan olmaya başladığını mı söylüyorsun?"

Çekinerek gülümsedim ve başımı salladım.

Korkularıma daha yeni yeni odaklanmaya başlamıştım –kesin konuşmak gerekirse, altı hafta önce, yaz tatili için Londra'dan dönerken, iki saat boyunca ilkönce gümrük memurları, sonra, amansız ifadelerine bakarak ancak dehşet verici MIT'in ajanları olabilecek sivil polisler tarafından sorgulanırken. Arkadaşlarım ve ailem için bir sürü hediye getirmiştim –titizlikle bildirdiğim ve karşılığında ağır bir gümrük vergisi beklediğim şeyler– ama gümrük memurları daha çok doktora tezi taslağım ve bütün önemli belgelerimin bulunduğu iki kutu dolusu belge ile ilgilenmişti. Bana yedi yılan başlı bir adam olarak bakmalarına sebep olan, oturup sayfa say-

fa yazı yazmam ve her birine yorumlar ve referanslar eklemem olmuştu. MIT ajanları daha da hassas çalışmıştı; siyasi eğilimlerine dair incelikli olduğunu düşündükleri sorular sormuşlardı, halbuki gözlerine bir bakan herkes, gözbebeklerinde neon ışıkları ile 'bu adam Komünist' yazılı olduğunu açıkça görebilirdi. Bütün bunlar, uzaylıdan da beter olduğum anlamına geliyordu.

Melek başka boyutlara daldığımı fark etti. Hemen anaçlaştı. Beni kucağına çekti. "Sorun ne, tatlım?"

"Yok bir şey..."

"Hadi ama..."

"Bir günde kaç kez gelmeni sağlayabileceğimi merak ediyorum... Elli?"

"Beni öldürmek mi istiyorsun?"

"Kırk olsun o zaman..."

Şakadan tokat attı bana. "Kes şunu! Seni rahatsız eden ne..?"

"Yok bir şey..."

"Bir şey var, görüyorum..."

"Sanırım korkuyorum..."

"Hı hı..."

"İyi bir his değil. Yüzbaşı Marvel –korkuyor..."

"Neyden korkuyor?"

Ona gümrükçüler ve MIT ile yaşadığım olayı anlatmıştım. Ve ardından gelen uğursuz sorguyu. Ajanların başı bana, basılı malzemenin gerçek doğası üzerine bir nutuk çekmiş, onunki gibi tedbirli zihinler tarafından aksi kanıtlanana kadar basılı malzemenin insanlık için tehlikeli sayıldığını, onların aslında, hem devlet gemisini, hem de devletin savunucularını havaya uçurmak için stratejik yerlere yerleştirilmiş

ölümcül mayınlar olduğunu iddia etmişti. Bir başka ajan, tezim gibi İngilizce metinlerin –tamamlandığında– mutlaka başka tehlikeler doğuracağını söylemişti. (Metni Türkçe'ye çevirmeyi düşündüğüme dair onları temin etmeye çalıştığımda daha da fena korkutmuştum adamı.) Ve sonunda, tezimin Türk karakterindeki çelişkilerle ilgili olduğunu duyunca taslağıma el koymuşlardı. Tezimin asıl önermesi, Türklere özgü asalet İslami öğretilerin en iyileri ile menevişlendiği zaman bunun Türkleri dünyanın en hoşgörülü insanları yaptığı, buna karşın İslami öğretilerin en kötülerinin aşıladığı çeşit çeşit kompleksin –ki bazen görülüyordu bu– onları kötü devlere dönüştürdüğü idi. Elbette, yalan söyleyebilir, masum ve zararsız bir şeyler anlatabilirdim onlara, ama iyi bir yalancı değilimdir. Dahası, Melek'in de dediği gibi, taslağımdaki her sayfa yalnızca milli marştan dizeler taşıyor olsa bile, yine de el koyarlardı ona.

"Yetkililerden korkuyorum..."

Melek alnımı öptü. "Yetkilileri siktir et."

"Akıldışı uygulamalar benim korktuğum. Keyfi kararlar. İktidarın göz yumduğu adaletsizlikler. Yalnızca göz yumduğu değil izin verdiği, cesaretlendirdiği, gerçekleştirdiği adaletsizlikler. Benim korktuğum bu işte... Gündelik hayatın öyle büyük bir parçası oldu ki..."

"Hep öyleydi zaten."

"Hiç fark etmemiştim. Durup bir düşünmemiştim bile... Ve sonra..." Gülmeye başladım. Bir dayaktan kurtulmak gibi aptalca bir şeyin benim için varoluşu açıklaması hayret vericiydi. "Aniden –bam!– kafama dank etti..."

Melek göğsümü okşadı. "Bazen gözlerinin önündekini görmek daha uzun sürer..."

"Korkmaktan hoşlanmıyorum..."

"Bu konuda hiçbir şey yapamazsın. Bir düşünceyi bir düşünceyle topladığın zaman –korkuyu bulursun..."

"Kendimize karşı korku mu?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Sanırım en kötü korkum bu –kendim. Korkak doğmuş olmam. Korku tarafından yönetilmek. Kabul edelim, normal değil. Âşık Ahmet kendinden korkmuyor. Sen de –kendinden korkmuyorsun..."

"Bence, dürüst konuşursak hepimiz kendimizden korktuğumuzu itiraf ederiz."

"Ama ben eskiden korkmuyordum. Ne kadar dayak atarlarsa o kadar dayak yiyebilirdim –düne dek. Ve gururla, senin deyişinle, kahraman kurbanı oynardım. Artık yapamıyorum. O cesareti kaybettim. Daha da kötüsü, o iradeyi kaybettim. Her neyse –kaybettim işte. Yerini korku aldı."

Melek gülümsedi. "Yetişkinliğe hoş geldin." Elini kasıklarımda dolaştırdı. "Ben de yirmi beş gibi olgun bir yaşta, çoktan olgun bir adam olduğunu düşünüyordum."

"Melek, suyuma gidiyorsun..."

"Evet."

"Ama ben ciddiyim!"

Beni öptü. "Suyuna gitmek için en uygun zaman."

Öpücüğüne karşılık verdim. Bir süre öpüştük. Sonra ona sarıldım. "Korku üzerine son bir söz. Korku insanları kaçmaya sevkeder. Onları kaçaklara dönüştürür. İşte en çok korktuğum bu. Dün kaçmaya hazırdım..."

"Çok mantıklı..."

"Melek, önemli bir şey söylemeye çalışıyorum."

"O zaman açık açık söyle."

"Bu dünyada iyi işler yapan biri olmak istiyorum. Yanlış olan her şeye itiraz eden biri. Bir Émile Zola olmak, *J'accuse!** diye bağırmak istiyorum! Bir Nâzım Hikmet olmak, bu gezegendeki herkese evrensel barışın mümkün olduğunu anlatmak istiyorum... Ama yapabileceğimi sanmıyorum..."

"Elbette yapabilirsin."

"Nasıl?"

"Vurdumduymaz olarak. Sen bir Türksün. Karşına çıkan olayların normal hayatını etkilemesine izin vermemeyi bilirsin. Bir gün günışığı; ertesi gün dolu fırtınası. Türkün kaderidir bu."

"Nasıl bir yaşam bu?"

"Çok soru soruyorsun."

Melek ızdırabımı anlayamıyordu. Yalnızca cesaretlerinden kuşku duyanlar, daha doğrusu, cesaretlerini yitirdiklerini bilenler anlayabilirdi. Melek'in cesareti sarsılmazdı.

Onu yine öpmeye başladım. Aniden onunla sevişmem gerektiğini, bana bir ömür yetecek kadar sevişmem gerektiğini hissettim.

* * *

Âşık Ahmet olduğundan iki kat yaşlı görünüyordu. Çok kilo vermişti. Ve sağlam adımlarla yürürken dünyaya selamlar çakan gür, gümüşsü yelesinden birkaç tutam kalmıştı yalnızca. Aynı zamanda, ayaklarının üzerinde sallanıyordu –Agop'a göre, siyasi mahkumların yediği sistematik dayaklardan dolayı belkemiğinin zarar görmesi nedeniyle. Ulusun en önemli oğullarından birine işkence etmek! Bir Kurtuluş Savaşı kahramanına! Atatürk'ün en büyük reformcularından birine!

* J'accuse: Itham ediyorum. Zola'nın Dreyfus Davası'yla ilgili ünlü kitabının adı. (yhn.)

Öğrencilerinden pek çoğunun Bursa'ya geleceğini, hapisaneden çıkarken onu karşılayacağını düşünmüştüm. Ama Melek ve benden başka yalnızca Agop, Musa, Naim, Zeki ve Mustafa gelmişti. Kalanlar, Âşık Ahmet'i gözetim altında bulunduran MİT'in onları da araştırmaya karar vermesinden korkarak, güvenli oynamayı seçmişti. Ama ben kimdim ki onları yargılayacaktım? Korkularına rağmen, akıl hocamızı desteklemekten asla vazgeçmemişlerdi, vazgeçmezlerdi de. Ve, elbette, MİT'e karşı ihtiyatlı olmaya hakları vardı. Cezaevinin dışında, Âşık Ahmet'i karşılamamızı izleyen en az yarım düzine adam saymıştım; sivil bir araçta oturan ikisi açık açık fotoğraflarımızı çekiyordu.

Agop ve Mustafa eşlerini getirmek istemişler, ama bir kadının gelmesinin Âşık Ahmet'i altüst edeceğini düşünerek vazgeçmişlerdi. Çünkü Âşık Ahmet'in sevgili karısı Leyla iki sene önce, ilaç alarak intihar etmişti. Âşık Ahmet ölümüne dayak yedikten sonra götürüldüğü hastanede onu gördükten sonra, bir daha iyileşeceğini düşünmemişti. Sapkın bir biçimde, Leyla'nın intiharı Âşık Ahmet'in hayatını kurtarmıştı. Leyla'nın arkada bıraktığı not halkta öyle bir tepki yaratmıştı ki yetkililer Âşık Ahmet'e işkence etmekten vazgeçmek zorunda kalmıştı. (Aslında, not bir aşk methiyesi idi. Âşık Ahmet'i bir 'Aşk Adamı' timsali, 'Türkiye'nin en büyük demokratı' olarak tarif etmiş, hiçbir zaman, onun karısı olarak ölmekten başka bir şey istemediğini ifade etmişti –sonunda, Leyla'nın önceki evliliğinden olan oğlu büyüdüğünde evlenebilmişlerdi.)

Diğer yandan ben, arkadaşlarımın mantığını tersinden işleterek, Melek'i yanımda getirmiştim. Aydınlanmış, genç bir entelektüel olarak, Leyla'ya çok benziyordu ve onun varlığının, Âşık Ahmet'i ne kadar hüzünlendirse de, yine de onun

karısı ile yaşadığı tutkulu aşkın mutlu yankılarını yaratacağını düşünmüştüm. (Hattâ ona, uygun bir anda, Melekle sevişmek için, seneler önce Mustafa ve diğer yatakhane arkadaşlarımın onlara rastladığı ağaçlığa gittiğimizi söyleme fikrini geçiriyordum aklımdan.)

Agop ve karısı Sabet, Âşık Ahmet'in evini temizlemiş, çiçeklerle donatmış, yiyecek, kitap ve plak stoklamışlardı. Âşık Ahmet'in en çok ihtiyaç duyduğu şey, haftalarca dinlenmekti. Sonuç olarak, hemen, taksiyle İstanbul'a gitmeyi, onu evine yerleştirmeyi planlıyorduk. Ama cezaevinde geçirdiği sürede temiz havaya hasret kalan Âşık Ahmet vapurla gitmemiz konusunda ısrar etmişti. Böylesine güzel bir yaz sabahında, denizin üzerinde süzülerek yolculuk yapmak sarhoş edici olacaktı.

Böylece Yalova'ya gittik, feribota bindik, üst güvertede, tentenin altında gölgeli bir köşe bulduk ve Marmara Denizi'ni geçtik.

O günü dikkatle aklıma kazıdım. Çünkü, daha o zamandan, tezimi bitirmek üzere Londra'ya dönmeden önce İstanbul'da geçireceğim on beş günün, Âşık Ahmet'i son görüşüm olacağından emindim. (Bir amacım daha vardı –seneler sonra kendini gösteren, bilinçsiz bir dürtü. Türkiye'nin ruhunun elle tutulur hale geldiği yerdir İstanbul. Ve şehri içselleştirmenin pek çok yolu olsa da –sayısız ömür gerektiren yollar– onu soğurmanın, ya da daha doğrusu, ilahiliğine tanık olmanın en iyi yolu, onu denizden sindirmektir. Boğaz'a ya da Marmara Denizi'ne, gür çamlıklara ya da servi koruluklarına dair her manzara, onun yüzlerce yıllık tarihini yansıtır. Birbirine sokulmuş evlere, ihtişamlı ahşap yalılara, onların güneşin okşadığı çatılarına, kalem gibi minarelere, göğüs şeklindeki kubbelere, ancak Tanrının paletinde yaratılmış olabile-

cek renk tonları çalınmıştır. Ayrıca, ancak suyun üzerinde dinlerken Türkiye'nin toprağından kaynaklanan sayısız seslenişi duyabilirsiniz –İstanbul'a yazılmış şiirlerin dediği gibi, savaşçılar, şehitler, ozanlar ve gizemciler için cennet imgeleri yaratan seslenişler. Bu cennet şehri elinde tutanların, Kudüs hakkında Yahudilerin ettiği gibi yemin etmelerine şaşmamak gerekir, "Seni unutursam, Ey İstanbul..."

Vapurda geçirdiğimiz sürenin çoğunda Âşık Ahmet uyukladı. Ömürlerin yorgunluğu sırtına binmiş gibi görünüyordu. Sırayla elini tutuyorduk. Bu sayede –ve kuşkusuz rüzgarın zaman zaman bizden yana gönderdiği serpintinin kokusu sayesinde– yüzündeki gülümseme silinmiyordu. Melek'in varlığının da ona zevk verdiğini tahmin ediyordum. Bir seferinde, Melek bize çay getirmeye gittiğinde, onun Leyla'nın hep özlediği, ama yapamadıkları kızı olduğuna kolaylıkla inanabileceğini söyledi.

Uyuklamalarının arasında bir sigarayı söndürmeden yenisini yakıyor, hepimizi sorguluyordu. Neler yapıyorduk? Hayatta amacımız neydi? Onları başarabilme şansımız nasıldı? Ankara Üniversitesi'nde master yapan Melek'i, çalışmalarına devam etmesi ve benim gibi doktora yapması için cesaretlendirdi. Tezimle ilgili bir iki noktayı tartıştı; tezim hakkında çok şey biliyordu, çünkü ana hatları üzerine uzun uzun yazışmıştık. Gerçekten de, toplumun her alanından gelen yandaş ağı sayesinde, bana pek çok bakış açısı sağlamıştı. Ama yetkililerin tezimin taslağına el koyması onu rahatsız etmişti. Londra'da en az üç kopya bırakmış olduğuma dair onu temin etsem de, taslağı geri almanın bir yolunu bulmamız gerektiğini söyledi durdu.

Sonra kendinden bahsetti. Artık emekli olsa da –aslında,

mahkumiyet kararları yüzünden, özellikle eğitim alanında iş bulamıyordu– eskisinden de çok çalışıyordu. Yalnızca tezler, dersler, konuşmalar hakkında tavsiyesini istemekle yetinmeyen, evlilikle ilgili ya da kişisel sorunları, çocuk yetiştirmenin güçlükleri, iki yakayı bir araya getirme mücadelesi vesaire konularında ona akıl danışan eski öğrencileriyle düzenli olarak yazışıyordu. Zamanının kalanını –aslında zamanının çoğunu– Nâzım Hikmet'in eserlerine konan yasağın kaldırılması, daha da önemlisi, Nâzım'ın yirminci yüzyılın en büyük şairlerinden biri olarak uluslararası alanda tanınması için gösterdiği çabalara harcıyordu. Nâzım yaşıyordu, Moskova'da sürgündeydi ve hâlâ yazıyordu. Ama sağlık durumu iyi değildi ve bitkin kalbi ancak Allah'ın inayeti sayesinde –çünkü Allah büyük şairleri bizim kadar çok severdi– atmaya devam ediyordu. O, Âşık Ahmet, şairle, muhtelif –şeytana pabucunu ters giydirecek– kanallardan yazışmaya devam ediyor, o büyük adamın ürettiği eserleri hâlâ alıyordu. (Kendisi cezaevinde takatten düşerken güvenilir meslektaşları eserleri topluyor, saklıyordu.) Hâlâ Nâzım'ın şiirlerini, oyunlarını, mektuplarını ve polemiklerini liselere, üniversitelere, yabancı yayıncılara tanıtıyordu. Yarın bu çalışmalarına geri dönecekti.

* * *

Âşık Ahmet'i evine yerleştirdikten sonra Agop, Musa, Naim, Zeki ve Mustafa evlerine gittiler.

Melek ve ben özel bir akşam yemeği pişirmek için kaldık. Âşık Ahmet hazırladığımız lezzetler için harcadığımız çabaları ne kadar övmek istese de –patlıcan salatası, limonlu ve zeytinyağlı enginar, caneriği sosunda kılıç balığı, hepsi sevdiği yemekler– yemeyi başaramıyordu. Cezaevi yemeği, az olsa

da, besleyici olurdu –ve lezzetli– çünkü genellikle mahkumların dost ve akrabalarının getirdiği malzemelerle yapılıyorlardı. Ama senelerce kötü muamele gördükten sonra Âşık Ahmet'in midesi zar zor işlev görür olmuştu. Bu yüzden yalnızca biraz ekmek, zeytin, beyaz peynir ve tatlı olarak, pekmezli yoğurt yiyebilmişti.

Ondan sonra ayrılmalıydık, ama içimizden gelmedi. Âşık Ahmet çok yorgundu ve biz de bir şeye ihtiyaç duyması olasılığına karşılık yanında kalmak istiyorduk.

Melek ve ben geceyi oturma odasında geçirmeye hazırlanırken, bizi yanına çağırdı.

Gittik.

Yatağında oturmuş, sigara içiyordu. Alnı kırışmıştı, onu rahatsız eden bir şey var gibiydi. "Davut, şu senin tez..."

"Evet?"

"Esas malzemenin tamamını yanında getirdiğini söyledin, değil mi?"

"Çoğunu."

"Git getir –her kağıt parçasını. Bana bırak."

"Neden?"

"İşi sağlama almak en iyisi."

"Ama belgelerimin hiçbiri gizli değil. Hepsi halka açık –herkes kullanabilir."

"Herkes ilgilenmiyor ama. Sen ilgileniyorsun. Onlar tezinin yedeği. Bu onları özel kılıyor."

"Anlamıyorum..."

"Bak, taslağını bunca zamandır ellerinde tutuyorlarsa, açık ki onları rahatsız eden bir şey var. Onlar hamlelerini yapmadan malzemelerini bana ver."

"Nasıl bir hamle?"

"Muhtemelen bir baskın. Sahip olduklarına el koymak için. Çalışmalarına zarar vermek için. Kimbilir? Belki öğrenebilirim. Hâlâ gericilerin safları arasında casuslarım var. Bu arada..."

"Ama yalnızca bir tez yazıyorum."

"Tezler sözcüklerden oluşur. Onları korkutan da bu. Ve bu sözcükler ne kadar doğruysa, o kadar çok korkuyorlar. Hadi. Her şeyi getir. Onları Londra'da sana ulaştırmanın bir yolunu bulurum."

"Ama... bir noktada –tezimin bazı kısımları için– daha fazla araştırma için geri dönmem gerekecek..."

"Dönme. Londra'da kal. İşler yoluna girene kadar. Buradan her neye ihtiyacın olursa, ben bir şekilde bulurum sana."

"Ya işler yoluna girmezse? Sürgünde mi kalacağım?"

"Sürgün fazla iddialı bir sözcük. Dahası, dilini bağlarlarsa, sözcüklerini gömerlerse ya da seni hapse atarlarsa, kendi ülkende sürgün olursun. Daha sonra, daha iyi ilerleyebilmek için biraz gerilemen gerek diyelim. Aynısını Nâzım'a önerdiğimi de hatırlıyorum."

Söylediği sözlerin yankılarının hepsini algılamayı başaramadan, bakakaldım ona.

Melek'e döndü. "Siz ikiniz yatıyor musunuz?"

Melek kızardı. "Evet."

"Hoşlanıyor musun?"

Melek cesaretle gülümsedi. "Çok."

Âşık Ahmet onayla başını salladı. "Güzel. Bu dünya kurtarılabilirse, ancak şehvetli kadınlar tarafından kurtarılabilir. Davut'un da hoşuna gidiyor mu?"

"Ah, evet."

"O zaman endişelenecek bir şey yok. Balın tatlı kalsın. O her zaman geri dönecek."

Kuruntumu kontrol altında tutmayı başardım. "Efendim, tahmin ettiğimiz..?"

Bana sert sert baktı. "Sen hâlâ burada mısın? Hadi, git artık! Lanet malzemeni buraya getir! Hemen!"

Başımı salladım ve dışarı fırladım.

* * *

Eve ulaştığımda –bazı arkadaşlarla paylaştığım bir daire idi– bana bir mesaj bırakılmıştı. İki sivil polis uğramıştı; telefon numaralarını bırakmışlardı; önemli ya da acil bir şey değil; ama bir görüşme ayarlamak için, mümkün olabildiğince çabuk arayabilir miydim?

Paniğe kapıldım. Ne yapacağımı düşünemiyordum. Âşık Ahmet'i aramayı başardım.

Sesimi duyar duymaz güldü. "Tam zamanında gitmen iyi olmuş, Davut. Polis seni aramak için buraya geldi. Benim yanımda olduğunu bildikleri açık. Her neyse, onları arayıp bir görüşme ayarlamanı istiyorlar."

Aniden ağzım kurumuştu, boğuk bir sesle konuştum. "Buraya da uğramışlar."

Kötücül, her geçen an daha da korku verici gelen bir sessizlik oldu.

Endişeyle feryat ettim, "Efendim –orada mısınız?"

"Evet."

"Beni sizinle gördükleri için mi istiyorlar sizce, yoksa tezim yüzünden mi?"

"Bilmiyorum. Tezin yüzünden bence. Sebep ne olursa, olsun, hiç hoşuma gitmedi."

"Ne yapayım?"

"Düşüneyim."

Bekledik. Neredeyse bir sonsuzluk boyunca.

Konuştuğu zaman sesi eski otoritesine kavuşmuştu. "O külhanbeyleri tarafından sorgulanmanın anlamı yok. Bir dizi soru ile seni tuzağa düşürüp, çok uzun süre gözaltında tutabilirler."

"O zaman ne yapacağım?"

"Kaçmak zorundasın."

Titremeye başladım. "Nereye?"

"Yapacağın şunlar. Eşyalarını topla. Pasaportunu unutma. Yazılı hiçbir şey alma –bir gazete bile. Eski bir dostumu, Bekir'i göndereceğim –taksi şoförü. Belge kutularını ona ver. Bana getirecektir. Birkaç gün sonra, Londra'da eline geçer. Bekir yanından ayrıldıktan sonra, doğrudan havaalanına git. Yurtdışına uçan ilk uçağa bin –Avrupa'da neresi olursa –ve oradan Londra'ya uç. Ben tüm ayarlamaları yaparım. Melek yeni biletinle, bagaj kontrolde buluşacak seninle..."

"Siz de havaalanına gelmeyecek misiniz? Size veda etmeden gidemem."

"Gitmek zorundasın. Ben daima gözetim altındayım, bu yüzden seni bulurlar. Zaten vedalardan nefret ederim. Sen ve Melek öpüşmeyi biraz bıraktığınızda, benim için de sarıl ona. Ben ondan alırım."

"Defalarca sarılacağım."

"Teması koparma."

"Elbette, efendim."

Kapattı.

İçim panikle çalkalanarak toplanmaya başladım.

* * *

İlk uçak Viyana'yaydı. Geceyi orada geçirecek, sonra BEA uçağı ile Londra'ya gidecektim. Fazladan para ödemeden.

Âşık Ahmet'in bağlantıları her şeyi kusursuzca ayarlamıştı.

Gümrükte ve göçmen ofisinde uygunsuz sorular sormadılar. Polisin aklına kaçabileceğim gelmemişti açık ki.

Melek'in giden yolcu salonuna kadar bana eşlik etmesine izin verilmişti. Göçmen ofisi memurlarından birine yaklaşmış, yeni evlendiğimizi, birkaç günlüğüne gidiyor olsam da çok üzüldüğümüzü söylemiş, ben uçağa binene kadar birlikte kalıp kalamayacağımızı sormuştu. Amansızca işgüzar görünen adam hemen eriyivermiş, geçmemize izin vermişti. Türk karakterindeki çelişkiler işte!

Böylece, bitişik sandalyelerde, bir cesedin başında nöbet tutan yaslılar gibi, büzülerek oturduk.

Gerçekten de bir cesedin başında oturuyorduk: aşkımızın. Bunu biliyordum. O biliyor muydu? Havaalanına giderken, kendimi kurtarmak için hayatımdaki en kıymetli şeyi öldürmek üzere olduğumu fark ettim. Görünürde bir gecede, olmaktan korktuğum korkağa dönüşmüştüm. Tutuklanma, şüpheli mahkemelerde yargılanma, hapse düşme, işkence görme korkusu yalnızca ideallerimi değil – Âşık Ahmet kadar Atatürk'ün de emanet ettiği idealler– aynı zamanda çok sevdiğim ülkemi ve aşkım Melek'i de terk etmeye zorluyordu beni. Tam cephe yüzleşmeci Türkiye yerine Avrupa'nın peçeli kalleşliğini seçiyordum. Ne ikilem! Hem de bunu bilinçli olarak, gözlerim tamamen açıkken yapıyordum. Yani kendi kendime yalan söylemenin bir anlamı yoktu. Geri dönmeyecektim –öngörülebilir gelecekte değil. Ve pek çok kişi gidişime göz yumacakken, hattâ Nâzım ve diğerleri gibi akıllıca davrandığım için beni övecekken, ben sürgüne zorlanan bir sıradan Türk olmadığımı biliyordum; bir başka gün savaşmak için geri çekilmediğimi biliyordum. Bazı bağnazların ima edeceği gi-

bi, ülkemden vazgeçiyor da değildim. Bir Yahudi olarak, hâlâ pek çok kişi tarafından Türk olmayan biri, ya da, en iyi durumda, yarı-Türk olarak görülüyordum. Ben sırf postu deldirmemek için kaçıyordum. Bütün korkaklar gibi, ilk sorun belirdiğinde sıvışıyordum. Kendi kendimi –ve bana inanmış herkesi– hayal kırıklığına uğratıyordum. Ve geri dönüş yolu yoktu, böyle bir başarısızlığı telafi etmenin yolu yoktu.

Melek'e bakma cesaretini bulabildim. Delice bir an boyunca, onu kavramak, giysilerini yırtarak çıkartmak, vücudumu onunkinde dolaştırmak, onunla sonsuzca sevişmek istedim.

Sahip olduğum bütün dürüstlüğü topladım ve mırıldandım, "Geri dönmeyeceğim. Bunu biliyorsun, değil mi? Geri dönecek cesaretim olmayacak."

Ağlamamaya çalışıyordu. "Evet."

"Sana korkularımdan korktuğumu söylerken, anlatmaya çalıştığım buydu. Ama bu kadar çabuk olacağını hiç beklememiştim. Bu kadar kolay teslim olacağımı. Ne kadar utandığımı anlatamam sana... Artık ne anlamı varsa..."

Başını salladı.

Ellerini tuttum. Yanıtının ne olacağını bile bile, içimi yakan soruyu sordum. "Bir seçenek daha var. Sen İngiltere'ye gelirsen... ders verebilirim... Türk dili, edebiyatı... Kolejim teklif etti sayılır... Yuvarlanır gideriz. Ve birlikte oluruz."

Gülümsedi. "Baştan çıkarıcı..."

"Ama?"

"Yapamam."

"Neden?"

"Orada kurur giderim."

"Saçma."

"Ben buraya aidim, Davut. Köklerimi toplayıp bir başka

yerde kök salacak biri değilim."

"Bunu bilemezsin."

"Biliyorum. Yüreğimde. Bunu sandığından daha fazla düşündüm..."

"Yine de... İngiltere'yi bir dene..."

"Hayır. Belki bu da benim korkum. Oradan hoşlanma ve kalmayı seçme ihtimalim. Bunu istemiyorum. Burada yapılacak çok iş var."

"İngiltere'de de yapabilirsin."

"Sen yapabilirsin. Yapacağından eminim. Ama ben yapamam."

"Ya aşkımız..?"

"Yaşamaya devam edecek."

"Melek –ölecek."

"Aşk ölür mü hiç? Asla! Yalnızca bir başka düzleme geçer..."

"Bunun ne faydası var? Onu besleyemiyorsak? Dokunamıyorsak..?"

"O kendi kendini besler."

"Sırf seni bırakmak –terk etmek– benim için kolay olsun diye öyle diyorsun."

Yüzü ani bir öfkeyle bulutlandı. "Başka ne diyebilirim?"

Onunla yüzleştim –becerebildiğimce cesaretle. "Gerçeği."

Sesindeki öfke gözyaşlarıyla yumuşadı. "Pekala. Balımı tatlı tutmamın yeterli olduğunu, senin onun için döneceğini söylerken yanılıyordu Âşık Ahmet. Dönmeyeceksin –asla. Ben balımı ne kadar tatlı tutarsam tutayım. Senin korkuların seni dünyanın dört köşesine kaçırtmaya devam edecek. Orada burada bal toplayacaksın ve kurtulduğunu hissedeceksin. Ama ne yazık ki, onlar yapay olacak –en iyi durumda, bir tat-

lılık taklidi, asla saf bal değil. Her kıtadan bin kadına sahip olsan bile, asla benim gibi bir ruh kardeşi bulamayacaksın. Böylesine kucak açan bir beden bulamayacaksın. Sırf senin için yaratılmış kasıklar bulamayacaksın. Sonsuza dek kaybolacaksın. Yavaş yavaş çürüyen gezgin bir alet."

Ağlamaya başladım. "Çok zalimsin."

Kendi gözyaşlarını koluna sildi. "Gerçeği istedin."

Hoparlör uçuşumu ilan etti.

Gözlerimizde kalan birkaç kıvılcım da söndü.

"Bir şey daha. Bu daha da zalimce, çünkü ruhunla ilgili. Nereye gidersen git, ne yaparsan yap, aslında burada kaldığını hissedeceksin. Topraklarımızı asla bırakmadığını fark edeceksin –ne ülkemizin topraklarını, ne de benimkini. Ya da, bir tesadüf eseri, oraya buraya bir fidan ekmeyi başarsan bile, zihnin her zaman geri dönecek. Vicdanın benim vücudumdan daha affetmez olacak."

Hoparlör yine uçuşumu ilan etti –bu sefer İngilizce.

"Senin uçuşun." Elleri elime sürtündü. "Güle güle git."

Döndü, birkaç adım yürüdü, sonra koşmaya başladı.

13
ÂŞIK AHMET
SU GİBİ GİT, SU GİBİ DÖN

Sevgili çocuğum,

Başlangıçta Ölüm vardır.

Bunu bana hanginiz söyledi, hatırlamaya çalışıyorum. Ne yazık ki ihtiyarlık yüzünden hafızam keçi gibi inatçı oldu. Bir Türkmen masalcısının sözüydü, bunu hatırlıyorum. Ama bütün oğullarımın ve kızlarımın yüzlerini, hattâ isimleri hatırlamakta güçlük çekiyorum. İşte bu yüzden bu mektubun üzerinde bir adres yok, hem kişisel olarak sana, hem de hepinize yazılmış sayılır. Diğer yandan, belki de bu iyi bir şeydir. Böylece bütün öğrencilerimi –özellikle de sevdiklerimi (kaç tane vardı? Bin mi? İki bin mi? Beş bin mi?)– bir kimliğe soyutlayabilir, hepsini bir araya getirebilir, onlardan bir kaleydeskop oluşturabilir, böylece onları bulmak için zihnimde oraya buraya koşuşturmak yerine bir silkelenebilirim ve hepiniz harika şekiller ve renklerle bana gelirsiniz.

Başlangıca dönelim.

Ölüm tam karşıda oturuyor. Ve o kadın –evet, senin de

sezdiğin gibi bir dişi– tam da bir şarkında tarif ettiğin gibi. (Seni kızlarımdan biri ile mi karıştırıyorum? Ya da karımla?)

Her neyse, o çıplak –Ölüm. Buram buram cinsellik saçıyor. Cömert göğüsleri var. Mükemmel bir oval olan vajinası, Yaratıcı'nın ağzı gibi açık –vajinanın kendisi de bir yaratıcı, elbette– ve Âşık Ahmet'in yeni başlangıcını ilan etmeye hazırlanıyor.

Hazırlanıyor –henüz zamanı gelmemiş. İyi biri, Ölüm. Bu veda mektubunu yazmama izin veriyor. Ona çay yaptım, masaya yeni bir paket sigara koydum. Hattâ ayaklarımı okşuyor –ne mutluluk. Ayak tabanlarımdaki, cezaevinde yediğim falakaların yaraları daha iyileşmedi.

Bildiğin gibi, çocuğum, ben dindar bir adam değilim. Ama bunca çekici, beni yine yaşama döndürmek için bunca can atan Ölüm'e bakarken, bu yeni hayatın eskisinin uzantısı olacağını, ama Leyla ile çok, daha çok zaman geçirebilmeyi umuyorum.

(Aslında bir düşününce, bir Ölüm daha olmalı –eril bir Ölüm. Dünyayı kasıp kavuran, kan sellerine boğan bir Ölüm. Ama bizi ne kadar kovalarsa kovalasın, nasıl kırarsa kırsın, dişil Ölüm –bizim güzel Ölüm'ümüz– bizi kurtarıyor. Ve bir kez daha yaşayacağımızdan emin oluyor. Bir kez daha seveceğimizden.)

Bir düşün: Leyla ile yeniden yaşamak... Öleli ne kadar oldu? Daha dün müydü? On beş sene önce mi? Fark etmez. Bana halesini bıraktı. Bu yüzden, aslında, hiç ölmedi, beni hiç bırakmadı.

Leyla ve benim hikayemizi bilmiyorsun aslında, çocuğum. Kimse bilmiyor. Gizlilik yaşamlarımızın öyle bir kuralı oldu ki, ilişkimiz hakkında her şeyi kendimize sakladık. Bu

günlerde, belki de fazla kaçamaklı davrandığımızı, belki de hikayemizi anlatmış olmamız gerektiğini düşünüyorum. Belki, bir seferliğine, hayat Shakespeare'in Antony'sini yalanlar ve bir insanın iyiliğini kemikleriyle birlikte defnetmez.

Bu yüzden, hikayemiz...

Ben bir köylü ailesinden geliyorum. Yirminci yüzyıl ile birlikte doğdum. Amasya'da. Ailemin biraz toprağı ve bir elma bahçesi vardı. Büyük bir aile. Anneanneler, babaanneler, amcalar, dayılar, halalar, teyzeler, vesaire. Bu da, ancak geçinebildiğimiz anlamına geliyor.

Çoğu oğlan çocuğu gibi, ben de medreseye gittim. Çoğu oğlan çocuğunun aksine, öğrenmeyi sevdim. Bu yüzden hoca beni yerel ağaya tavsiye etti. Çoğu zenginin aksine hayırsever bir adam olan ağa eğitim masraflarımı karşılamayı kabul etti. Sivas'a gittim. Tam da dul amcam yeni karısı Zeynep'i ta Yozgat'tan eve getirdiğinde ayrıldım evden. Zeynep kamburdu. "Sıkı çalışıyor," diye böbürlendi amcam, onunla başka türlü ilgilenmediğini açıklamak için. O andan itibaren amcamdan nefret ettim.

Okulda başarılı oldum. Ilham veren bir öğretmenim vardı, Vartabed Uncuyan, bir Ermeni. Yüreğimi şiire açtı. Onu sevdim.

Sonra Birinci Dünya Savaşı geldi. Ve onunla birlikte, Ermeni Çilesi. En kötü acıları, Büyük Ermeni nüfusu ile, Sivas çekti. Harika öğretmenim Vartabed Uncuyan –ve ailesi– öldürülen ilk Ermeniler arasındaydı; okulu unufak edildi.

Bir şekilde birliklerden, eşkıyalardan, kaçaklardan, mültecilerden, katliamlardan kaçınmayı başararak eve döndüm. Anlatılamaz acılar gören herhangi bir on beş yaşındaki oğlan kadar öfkeliydim. Neyse ki, bizim oralarda pek bir şey değiş-

memişti. Yaşlılıktan ya da hastalıktan ölen birkaç kişi dışında –Zeynep'le evlenen amcam da dahil.

Aile Zeynep'in kalmasına izin vermişti. Çünkü gerçekten de olağanüstü çalışıyordu. En az üç erkeğe bedeldi. Üstelik nazik, ilgi dolu bir kadındı. Evimizi bir sığınağa dönüştürmüştü. Ve saçtığı bunca sevgiyle, güzel görünüyordu. Sakatlığına rağmen. İnsan onu kirletmek için ne kadar uğraşırsa uğraşsın günün güzel kalması gibi, belirsiz şekillerde güzeldi.

Bu güzelliğe her şekilde tanık oldum. Onun ruhunu gördüm. Bendeki bir şey, belki de hâlâ Ermeni öğretmenimin yasını tutuyor olmam, bana kardeş ruh olarak bakmasını sağladı. Bu yüzden bana gözkulak oldu. Meyve bahçelerinde yardım etti, benim için fazladan yiyecek sakladı, erkeklerden sigara aşırdı. Söylemeye bile gerek yok, her zaman büyük gizlilikle. Hem, hâlâ genç bir kadındı –ancak otuzundaydı– ve ben de hızla evlilik çağına ilerliyordum, ve bir kol boyu uzakta yaşayan bir erkek ve bir kadının birbirlerinin kollarına atılacağına hepimizin inandığını bilirsin.

Bizim durumumuzda, gerçekten de birbirimizin kollarına atıldık. Ama her zamanki yoldan değil.

Bir sabah, ben hayvanları sulamak için kuyudan su çekerken, onu odasının penceresinde gördüm. Yeni kalkmış, yıkanıyordu. Çırılçıplaktı. Yerime mıhlandım ve o yeryüzünü ziyarete gelmiş bir huriymiş gibi, seyretmeye başladım onu. Beni gördü, ama örtünmedi, pencereden uzaklaşmadı.

Bundan sonra, her sabah –aybaşı olduğu günler hariç– bu şekilde buluştuk. Ben kuyunun başında; o penceresinde. Sanırım kendini bana teşhir etmekten zevk alıyordu, çünkü onu bir kambur ya da sıkı çalışan biri olarak değil, güzel bir kadın olarak gören tek kişi bendim.

Bu aylarca sürdü. Ona delice âşık olmuştum ve bir sene kadar sonra, bir eş arama sırası bana geldiğinde, onunla evleneceğimi düşünüyordum.

Sonra felaket çöktü...

Ölüm çayını bitirdi. Ve ayaklarımı okşamayı bıraktı. Ben durmuş, Leyla'dan bahsediyorum –daha ona gelemedim bile– halbuki Polonius* gibi konuşuyor, sana tartışılmaz gerçekleri anlatıyor olmalıydım...

Ölüm'e bir fincan çay daha sunsam? Alır mıydı acaba..? Evet, bir çay daha istediğini söylüyor. Bir de sigara... Güzel, biraz daha zamanımız var.

Tamam. *Tartışılmaz gerçek bir*: Türklük. Gerçek anlamı. Sözde Kemalistlerin savunduğu Türkleştirme kavramından bir evren kadar uzak. (İsminin bu şekilde kötüye kullanıldığını, lekelendiğini her duyduğunda Atatürk mezarında dönüyor olmalı.) Sana gerçekte Kemalizmin ne anlama geldiğini anlatayım. Bir ulusu, sosyal adalet, ibadet özgürlüğü, herkes için, özellikle de kadınlar için eşitlik gibi sağlam temeller üzerine inşa etmek demektir. Irkları ya da inançları ne olursa olsun, *bütün* yurttaşlarımız için sağlık, eğitim, refah ve mutluluk sağlamak demektir! Ayrımcılık ya da elitizm demek değildir! 1943'te yaptığımız gibi, haksız vergilerle Yahudileri, Ermenileri, Rumları soymak demek değildir! Kültürleri, dilleri farklı diye Kürtlere, Lazlara eziyet etmek değildir! Orta Asya halklarını toplayıp etnik açıdan saf, aşırı milliyetçi, aşırı İslamcı bir imparatorluk kurmayı amaçlayan, yeni Pan-Türkizm gibi kaçıkça fikirleri kabullenmek demek değildir! Gerçek Türklük demek, doğanın sonsuz çeşitliliği gibi, halkın sonsuz çoğulluğuna da sevinmek demektir! Her tür

* Hamlet'te gönderme. (yhn.)

"birşeyizm"i, "birşeycilik"i reddetmek demektir –ve buna Türkçülük de dahildir. Tekil kültürleri tekil bayrakları, tekil ülkeleri, tekil Tanrıları reddetmek, her kültürü, her ırkı, her inancı, her bayrağı, her ülkeyi, her Tanrıyı farklılıkları ve benzersizlikleri ile kabullenmek ve korumak demektir. Hem Türk, hem dünya vatandaşı, hem birey, hem herkes olmak demektir!

İdealizmin aklımı başımdan aldığını söyleyeceksin. Osmanlıların da benzer fikirleri olduğunu, ama başaramadıklarını söyleyeceksin. Büyük İskender de öyle –o da başaramadı. Haklı olabilirsin. Ama ya değilsen? Ya *ben* haklıysam? Ya, senin ve benim iliklerimizde hissettiğimiz gibi, çoğulculuk potansiyeli gerçekten varsa? Sırf bizim şüphelerimiz var diye, ölmesine izin verebilir miyiz?

Ölüm bana gülümsüyor. Bacaklarını açmış, öylesine davetkar. Sanırım artık gitmeliyim...

Hayır, dur. Kendine bir fincan daha doldurdu. Ve bir sigara daha yaktı. Pedagoji yeter, diyor. Çocuğa Leyla'yı anlat, diyor.

Tamam. Nerede kalmıştım? Ah, evet. Felaket çöktü...

Pazarın kurulduğu gündü. Her zamanki kargaşaya biz de katılmıştık: alıyor, satıyor, yüklüyor, boşaltıyorduk. Sonra, gitme zamanı geldiğinde, Zeynep ortalarda yoktu. Sonunda bulduk onu. Bir tarlada. Kirpi gibi kıvrılmıştı. Fena dövülmüştü. Ve ırzına geçilmişti.

Babam tecavüzcünün kim olduğunu hemen tahmin etti: yerel garnizonun kumandanı. Kadınlara saldırdığını herkes biliyordu. Ama kanıtımız yoktu. Saldırganın vurup onu bayılttığını ileri süren Zeynep, kumandanın adını vermeyi reddetti. Ne kadar düşünceli olduğuna bir örnek daha. Kumandanın peşine düşseydik –yapardık da– hepimiz öldürülür-

dük. O zamanlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun garnizon kumandanları başlı başına kanun sayılıyordu.

Zeynep hamile kaldı.

Anlaşılır bir şekilde, tecavüz onu yıkmıştı. Bir daha kendini bana teşhir etmedi. Ama artık erotik düşünceler besleyemediğimizden, birbirimize daha da yakınlaştık ve her fırsatta birbirimize yardım ettik. Bununla beraber –bunu fark etmiş olmalıydım– doğurmayı bekliyordu. Sık sık ölürse kızına bakacağıma, onun üzerine titreyeceğime dair söz alıyordu benden –bir şekilde bebeğin kız olacağını anlamıştı. Kızı, her musibetin bir nimet getirdiğine kanıt olacaktı.

Böylece Leyla doğdu.

Ve Zeynep sözünü tuttu, doğumdan hemen sonra öldü. Bana sorarsan, yalnızca yaşamaktan vazgeçti.

Sonra 1919 geldi. Atatürk Samsun'a indi ve bizi ülkemizi kurtarmaya çağırdı. İnsanın bildiği en acı savaşlardan birini verdik. Yüzbinlerle öldük. Bir şekilde ben hayatta kaldım.

Eve döndüğümde, hakim olan kıtlığa rağmen Leyla'nın büyüyüp, çok güzel bir çocuk olduğunu gördüm.

Onu, hayatımda, benim için önemli olan tek kişi olarak görüyordum.

Sonra yine gitmem gerekti. Bu sefer yüksek okula. Atatürk öncü öğretmenlerinden biri olmamı istemişti. Latin harflerini tanıtmak için. Türk ruhunu beslemek için. Her zaman sahip olduğum edebi dehayı canlandırmak için. Bu görevi şevkle üstlendim. İlk öğretmenim Vartabed Uncuyan'ın anısına, yeni nesil ve Leyla için yapabilceğim en iyi işin bu olduğunu hissediyordum. Oraya buraya, hattâ Avrupa'ya gittim. Sonra akıl hocamla, sevgili şairimiz Nâzım Hikmetle tanıştım. Elimden tuttu. Ve beni şekillendirdi.

Sonra, sonunda İstanbul'a yerleştiğimde Leyla'yı yanıma çağırdım. Ama ailem onun gelmesine izin vermedi. On sekizine basmıştı. Ben ise otuzumdan büyüktüm. Onu bana emanet edemezdiler.

Bu yüzden onu almaya bizzat gittim. Onu zorla bir çiftçiyle evlendirdiklerini, adamın ona köle gibi davrandığını gördüm. İstanbul'a döndüğümde yıkılmış bir adamdım. Kendimi öldürmek istedim. Ama Leyla'nın o zalim adamla evlenmesine engel olasam da, Zeynep'e verdiğim söz hâlâ geçerliydi. Leyla'ya gözkulak olmak için yaşamam gerekiyordu.

Bir sene sonra Leyla bir oğlan doğurdu. Kocasına karşı görevini yaptığından, daha fazla çocuk doğurmayı reddetti. Kocası Rasim onu öldürmekle tehdit etti. Annem bana haber verdi. Hemen Amasya'ya koştum.

Bu sefer Leyla'yı ve oğlunu kaçırdım.

Rasim peşimizden geldi. Ama talih –Leyla Zeynep'in ruhu olduğuna inanıyordu– imdadımıza yetişti. Tam bizim bindiğimiz trene binerken Rasim kalp krizi geçirip öldü.

Rasim'in ailesi intikam yemini etti. Leyla'yı cezalandıracaklardı; sıradan bir zinacı gibi taşlayacaklardı onu. Onlara meydan okudum. Leyla'nın saçının tek teline zarar verirlerse her birini öldüreceğimi söyleyerek tehdit ettim. Bu onları korkuttu. Bir Kurtuluş Savaşı gazisi, bir cumhuriyetçi, Atatürk'ün gayretkeş reformcularından biri olduğumdan, epey etkili bir adamdım. Her şeyi yapabileceğimi ve ceza görmeyeceğimi düşündüler. Bu yüzden pazarlık önerdiler. Rasim'in ölümüne karşılık tazminat ödememizi kabul ettiler. Ama Leyla'nın oğlu Abdullah'ın velayetini almak konusunda inat ettiler. Şeriat, dediler, oğlanın velayetini babasının ailesinin almasını gerektirir. Ve Türkiye Cumhuriyeti'nde şeriatın ar-

tık hükümsüz olduğuna ne kadar işaret etsek de, mahkemeye gitmekte ısrar ettiler. Türkiye'nin hâlâ Müslüman bir devlet olduğunu, babanın haklarının annenin haklarına baskın çıktığını savundular. Davayı kazanacağına dair onu temin etmeme rağmen Leyla mahkemeye başvurmayı reddetti. Uzayan bir davanın oğlunu kötü etkileyebileceğini söyledi. Sonunda, aracılar sayesinde uzlaşmaya vardık. Leyla Abdullah'ın velayetini alacaktı, ama bir daha evlenmeyecekti –Abdullah reşit olana kadar.

Sonra Leyla ve oğlu İstanbul'a yerleştiler.

Birbirimizi çok sevdiğimizden, kaçınılmaz olarak, birbirimizi arzulamaya başladık. Ama o Zeynep'in kızı olduğundan mesafemi koruyordum. Bu Leyla'yı kızdırdı. Bir gün karşıma dikildi ve neden onu reddettiğimi sordu. Yalan söylemeye çalıştım, ondan çok yaşlı olduğumu söyledim. Buna güldü geçti. Çok fazla çalıştığım, savaş yaralarım yüzünden aciz olduğum, vesaire gibi, başka bahaneler uydurdum. Bunlara da güldü geçti.

Sonunda ona Zeynep'i, yaşadığımız platonik, ama erotik ilişkiyi anlattım. Bu onu şoke etti. Günlerce kaçındı benden.

Sonra, oğlunun bir arkadaşının evinde kaldığı bir akşam evime geldi. İçeri girer girmez soyundu. "Annemin vücuduna benziyor mu?" diye sordu. Başımı sallamayı başardım. (Gerçekten de, kambur dışında, tıpkı Zeynep'in vücudu gibiydi. Aynı gül pembe ten, iyi topraktan kaynaklanan aynı aydınlık.) Sonra elimi tuttu. "O kendini sana teşhir ettiğinde, beni teşhir ediyordu. Sana benim nasıl göründüğümü gösteriyordu. Ve beklemeni söylüyordu. Artık beklemene gerek yok."

Böylece sevgili olduk.

Ve oğlu reşit olduğunda evlendik.

Abdullah hakkında birkaç söz. O iyi bir çocuk. Sana çok benziyor. Yetenekli bir ressam. İçine kapanık. Siyasetten nefret ediyor. Ama tabloları adaletsizlikler hakkında ciltler anlatıyor. Bu güne dek, babasının bir mükemmellik timsali olduğunu düşündü. Bunu, Leyla'nın ne kadar şerefli bir insan olduğunu göstermek için söylüyorum.

Ölüm yine hareketlendi, çocuğum. Kapısı çiy damlaları ile parlıyor. Ne muhteşem bir manzara! Artık bu âşık, her an uluhiyete tanık olabilir.

Son bir sigara içmeme izin verdi. Ve son sözlerimi söylememe.

Tartışılmaz gerçek iki: İnsanlar sana kültürlerinin ve uygarlıklarının seninkinden üstün olduğunu söylediğinde, kanma onlara. Bu tür paranoyalar Avrupa'nın büyük kısmını ve ABD'yi etkiliyor. Yalnızca her kültürün, her uygarlığın, her edebiyatın kendine özgü bir ihtişamı olduğunu hatırla.

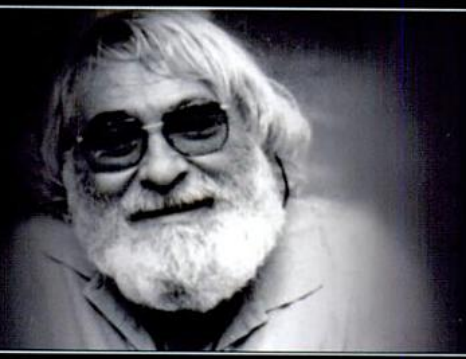
Tartışılmaz gerçek üç: Köklerini asla değiştiremeyeceğini bil, onları oldukları yerden alıp, başka yerde kök salabileceğini sanma. Bu yüzden, köklerinle gurur duy. Üzerine titre onların.

Tartışılmaz gerçek dört: Sevgi dolu bir adam ol. Her zaman. Herkese karşı.

Tartışılmaz gerçek beş: Su gibi gittin. Şimdi, su gibi gel.

Sigara bitti. Ölüm bacaklarını bana doluyor...

Elveda, çocuğum, benim sevgili, sevgili çocuğum...

MORIS FARHI
GENÇ TÜRK

1930'lar... İstanbul çocuğu Rıfat sünnet düğününe, dolayısıyla erkeklerin dünyasına girmeye hazırlanmaktadır. Musa'nın hiç haberi olmasa da, hamamdan, dolayısıyla cennetten atılmasına pek de bir şey kalmamıştır.

1940'lar... Robbie İstanbul'da gençlerin bilgeliğini ve cesaretini ilk elden tecrübe etmek üzeredir. Selma zor geçen senelere, unutmadığı aşkına yazdığı mektuplarla dayanmaya çalışmaktadır.

Moris Farhi, cumhuriyetin ilk yıllarından alıp, yakın geçmişe kadar getirdiği on üç "Genç Türk"ün hikayesiyle, genç cumhuriyetin kuruluşuna ve gelişmesine tanıklık ediyor. Birbirlerine aşk, okul, mahalle arkadaşlığı ya da akrabalıkla bağlı bu gençler, bir yandan okurlara kendi küllerinden yeniden doğan bir ülkedeki dinamikleri, İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerini, öne çıkan bazı siyasi olayların sıradan insan üzerinde bıraktığı izleri yansıtırken, diğer yandan da çocuk, ergen ve genç olmanın fırtınalı hallerini hatırlatıyor.

Sade, özenli, hareketli ve sürükleyici bir eser olan *Genç Türk*, bir dönem romanı, bir Atatürk Türkiye'si methiyesi, ya da bir çoğulculuk methiyesi olarak okunabilir. Ya da belki, Moris Farhi'nin edebi yeteneğinin methiyesi olarak.

Bu kitapta "kendinize" ve "insana" dair çok şey bulacaksınız...

Edebiyat - 315 www.ithaki.com.tr

ISBN 975-273-165-1

9789752731653

ithaki

Telif hakkı olan materyal